

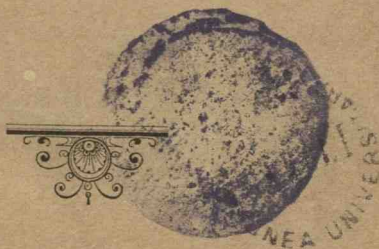
Inv. A. 33. 178

DUPE EXIL

DE

N. B. LOCUSTÉNU

VOLUMUL II

CRAIOVA

TIPOGRAFIA ROMÂNĂ FILIP LAZAR, SUCCESOR.

1900.

+

57863

250819

Biblioteca
59125
Cota
Inventa: 54863

2210/02

B.C.U. Bucuresti

C57863

PREFAȚA

La 29 Iulie, 1894, d-nul I. P. Bancov, publicist, mî-a adresat prin diarul d-sale *Olteanul*, următórea epistolă deschisă:

Domnul meu,

„Aî fost amic iubit al marelui Heliade, aî luptat cu el împreună la 48 în contra tiraniei, aî fost exilat împreună cu el și alții, căci tiraniul la început aî fost tarî, dar i-aî învins luptând pînă aî rădicat libertatea țerei pe un fundament solid.

„Prin meritele ce aî avut, aî ajuns la demnitățile ce aî bine-meritat, ca deputat și senator.

„In tótă lumea asemenea figurî nu se perd în mulțime, ci rămân ilustrațiunii ale țerei pentru a fi cunoscute în viitor.

„Aî luptat mult pentru țeră, aî scris mult combatînd relele, dar prea multa modestie te-a făcut să stai în planul al doilea, mulțumindu-te numai că ți-aî făcut datoria de cetățian.

„Ei bine, atunci fă-ți acéstă datorie pe deplin, adună-ți tóte scrierile, căci aî multe, tipăresce-le în mai multe volume mici, pentru că acum sunt cititori mici și micî cărți trebuie să le dăm.

„Viitorul însă care va aprecia conținutul micului volum, va dice: **iată o carte mare.**

„Căci crede-mă, scriitorul de valoare ca dumneata, brăzdează și seamănă pentru viitor.

„Dă dar viitorului ce ai lucrat, tipărește-ți scrierile răspândite și manuscrisele, ca să se pótă dice: **iată un om care a trăit**, căci numai cei ce lucrează pentru viitor, numai aceia trăiesc: cei-lalți trec prin viață.

„Ascultă-mă și primesce o amicală strângere de mână.

J. P. Bancov.

Înainte de acest îndemn amical și bine-voitor, editasem **Dobrogea**, la 1879, conținând cugetări asupra provinciei noastre transdanubiene, dată de tratatul din Berlin în schimbul Basarabiei, retrocedată Rusiei; și **lucrări legislative**, la 1888 prin care se tratéză despre Convențiunea militară încheiată cu Rusia, Proclamarea Independenței; Naturalizarea Evreilor; Cestiunea Dunării; Apanagiu și Convențiunea consulară cu Germania. Apoi la 1896 am imprimat: **Amin-tiri din trecut**.

Dar publicarea scrierilor răspândite prin diare și înădite în volume, sub titlul: **Dupe Exil**, am început-o la 1898 când a eșit primul volum.

Astăzi mulțumită încuragierilor ce am primit din mai multe părți, dăm al doilea volum al acestor scrieri.

AUTORUL.

JURIUL*)

(*Justiția populară*)

Iar se îndrăcesce Erodiada,
iar cere capul lui Ion.

Ecclesia.

Proiectul de lege privitor la reformarea codului penal, a căruia țintă este sugrumarea presei prin puterea exorbitantă dată judecătorelui de instrucțiune și anihilarea juriului prin restrângerea competenței sale, proiect pe care guvernul îl retrăsese în sesiunea trecută, astăzi în urma unui vot al Adunării legiuitoare, se aduce din nou de un regim, care a declarat de la tribună, prin gura primului său ministru, că nu poate guverna cu instituțiunile liberale ce are țera.

Înțelegem interesul ce aș asociații Ambronilor, Strusbergilor, Bleichröderilor d'a ucide juriul care achită pe cei ce denunță jafurile lor; înțelegem interesul ce aș ministrii d'a des-

*) Publicat în *Românul* de la 25 Decembrie, 1873.

ființa o instituțiune care garantază libertatea aceloră ce denunță faptele lor, care 'i controlează, care dă pe față furtul, fraudă; înțelegem interesul ce are și însăși majoritatea mandatarilor așa diși ai națiunii, cari au în perspectivă prefecturile, judecătoriele, procuroriile, referendăriile, de a rădica garanțiile aceloră ce veghiază asupra nevoilor țerei; dar întrebăm pe guvernanți: care e necesitatea pentru societate a decreta legi restrictive libertăților și drepturilor de care națiunea se află în posesiune recăstigate cu mari jertfe?

Lăsând la o parte presa, care va face subiectul altui articol, spre a ne ocupa numai de juriu, scim că o instituțiune nu se mutilază până la ucidere de cât, sau când ea fiind uă inovațiune, experiența a dovedit că aduce mai multă pagubă de cât folos țerei în care se importază, sau când, chiar nefiind o inovațiune, societatea are să pună în locu'i altă instituțiune mai bună.

Juriul român se află ore în vre-unul din aceste două casuri?

Nu.

Juriul nu e o inovațiune, nu e o importațiune străină; noi l'am avut de la străbuni. Primiul colon care a descălecat în Dacia, l'a adus, sau mai bine a venit cu el din Roma, unde acest fel de tribunale populare se numia judices jurati, și el s'a conservat printre seculi în

datini până către începutul seculului acestuia în materie de hotărnicii. Vechile noastre cărți de alegere, ocolnicele noastre, sunt un fel de verdicte date de corpuri compuse de doi, de patru, de șese, de două-spre-zece, de două-șeci și patru membri numiți *megiași* în limbagiul ordinar, *boieri* în limbagiul juridic, care judeca diferendele, usurpările, *pe sufletele lor*, cu recurs către Domn, de unde decisiunile atacate se trimitea în cercetarea altor *megiași* sau *boieri* în număr mai mare.

Dacă am importat ceva de la străini, acele importațiuni sunt: *actele cu clause penale* din codicele civile, care au sărăcit multe familii și au înavuțit mulți cămătarî; *judecătoriile de instrucțiune* din codul penal cu imensa lor putere, pe care nici o dată n'au avut'o regii cei mai absoluți, și importatie străină mai e *monarchia ereditară*, cucerire a aberațiunii noastre, politice, care ne-a costat foarte scump și materialmente și moralmente, și a făcut să retrogradeze civilizațiunea noastră cu mai mulți seculi.

Eacă inovațiuni nefericite, cari nu lasă să prospere țera, care au demoralisat'o; écă dispozițiuni de reformat, dacă domniî ministrii au mania d'a reforma, de și pe nici unul din d-lor nu 'i scim așa mari reformatori. Dar juriul nu e un lucru exotic, nu e adus prin contrabandă, cum s'a adus monarchia ereditară, ci el este o instituțiune indigenă, e chiar autocton

în acéastă țéră, și nu se póte da peste fruntarii de o venetică, saũ a i se micșora importanța de o aventuriară, care nu se bucură de nici o considerațiune la o națiune ca a noastră, crescută în alte tradițiuni. Juriul e ceva mai mult: e o instituțiune mamă a tuturor popórelor vechi și nuoï, și a tuturor timpilor; e tribunalul primitiv al omului primitiv. Fastele popórelor ne spun că a fost un timp când justiția se da de popor iar nu de principî, când aceia pe cari noi îi numim astăzi *monarchi cu dreptul de a distribui justiția prin servitorii lor*, prin partisanii abuserilor lor, erau numai nesce beliduci *aleși* de triburi dintre cei mai bravi, cu misiunea d'a conduce armatele în contra inamicilor cari s'ar încerca să incurgă în pămêntul lor, saũ d'a curăți țera de férele selbatice ce o infectaũ. Astfel vedem pe cei mai vechi regi despre cari istoria face mențiune.

Mai târziu însă, acești campeduci își însușiră și puterea judiciară, pe care o răpiră de la popor. Dreptul d'a judeca trecu de la națiune la un om, la o tovăroșιά, la o castă. Juriul avu eclipsul seũ. De atunci Labórea avu numai datorii, Trândăvia numai drepturi.

Dar fiind-că, după legile naturei, orî-ce acțiune își are reacțiunea, în diua în care se usurpă națiunii suveranitatea, se născu revoluțiunea, resbunătóre, necesară, inevitabilă, și aceia cari construiră poporului temnițe, îi de-

teră ideia cum să sfărâme Bastiliă, cum să așeze ghilotine.

Eclipsul însă nu este o stare normală, și popóarele, din comoțiune în comoțiune, din insurrecțiune în insurrecțiune, cari răsturnară multe tronuri potente și făcură să cadă multe capete trufașe, sfîrșiră prin a recupera vechiul lor juriu, vechile lor tribunale populare.

Așa dar juriul, nefind o inovațiune, nu există nici un cuvânt de a'l sterge din instituțiile noastre sau de a'i micșora puterea.

Trecem la cazul al doilea.

Juriul nu se póte înlocui cu justiția permanentă.

Experiența a dovedit că orî-care ar fi forma guvernului unui stat, cei ce guvernă tot-d'a-una sunt aplecați către despotism; că în contra acestor tendințe, magistratura este incapabilă de a rezista, pentru că membrii ei, numindu-se de puterea executivă, nu pot să fie de cât subalternii și subordonații ei; că nu numai magistratura amovibilă este neputincioasă d'a asigura societatea în contra arbitrariului puterii, dar și magistratura inamovibilă, pentru că înaintarea magistraților inamovibili depindend de ministru, care are facultatea de a 'i ține ani întregi într'un post mediocru sau de a 'i înainta în câte-va luni, judecătorul inamovibil, de și are încrederea că nu póte perde locul pe care 'l ocupă, însă dorința d'a dobândi unul mai bine remunerat, îl face să se pună la dispozițiunea

guvernului; că în fine, chiar dacă puterea judiciară s'ar da într'un mod permanente unui corp care, printr'o combinațiune óre-care, ar scăpa cu desăvîrșire de acțiunea guvernului și n'ar depinde de cât de sine, această situațiune ar aduce alt pericol. „Un asemenea corp, adaugă d. de Bourget, de la care am împrumutat aprecierile de mai sus, n'ar întârzia d'a deveni în sînul statului o putere formidabilă, care, după ce a profitat de justiție ca de un mijloc ca să ajungă la independență, s'ar servi de dînsa ca d'un instrument.“

Societatea, dar ca să înfrîneze arbitrariul guvernului exercitat printr'o putere judecătorească amovibilă sau inamovibilă dependentă de dînsul, sau al unei caste judiciare, care n'ar depinde de cât de bunul ei plac, s'a gîndit că n'are alt mijloc de a garanta libertățile și drepturile ei de cât vechiul ei juriu, justiția nepermanentă și nedependentă nici de guvern, nici de vr'o castă, ci emanînd de la popor pentru popor.

„Juriul, dice același scriitor, pe d'o parte fiind independent de puterea executivă, ca unul ce se ia din popor prin sorți, iar pe de alta neputînd usurpa nici o putere, căci misiunea lui nu e de cât specială și se pierde în mulțime îndată ce și-a împlinit această misiune, cu sistema lui, puterea judecătorească nu devine nici instrumentul unui tiran, nici monopolul

unei caste, pentru că va resida în corpul poporului și nu e a nimenui, fiind-că e a tuturor; că afară de acésta, juriul mai presintă și acest mare folos, că el forméază și desvoltă într'un mod singular spiritul public în sînul unei națiuni, deprindënd pe cetățeni a împlini funcțiuni publice și răspândind în tóte clasele ideia dreptului, practica echității și cunoscînța legilor; că acest tribunal în fine garantéază nu numai justiția, ci și libertățile, istoria arëtând proba constantă de strînsa corelațiune ce există între juriu și libertățile publice.“

Așa dar, a căuta un guvern să știrbéască din atribuțiile juriului dându-le justiției permanente, ar fi a înlocui libertatea prin despotism.

Să ne ferim dar d'a atinge juriul, d'a pune o mână sacrilege asupra acestei instituțiuni.

Puterea executivă impune țerei puterea legiuitoare și numesce puterea judiciară. Când dar aceste din urmă două puteri se absorb în cea d'ântâia, juriul este singura putere ponderătoare ce rămâne în stat. El singur moderéază zelul ministrilor cari ar voi să facă din țeră o imensă pușcărie, o vastă închisóre politică.

Eacă pentru ce vor să'l desființeze împuținându'i atribuțiile.

Vor să ucidă juriul, nu pentru relele lui care comparativ sunt neînsemnătoare, ci pentru bunurile lui necomparabili.

Achitarea omorîtorilor și delapidatorilor de

banii publici e numai un pretext, de orice mai mulți ucidători, mai mulți prevaricatori, mai mulți malversatori se achită de justiția permanentă mai 'nainte d'a veni la juriu, de cât de juriu.

Și ca probe, aducem câte-va fapte din sute care se petrec pe totă ziua sub ochii publicului.

Juriul condamnă pe omoritori fraților Carianopolii. Președintele curții cu jurați, care e unul din consiliarii curții de apel, nu atestă verdictul. Înalta curte de justiție casază, și omoritori trimiși în judecata altui juriu, sunt achitați.

Nu se poate susține că președintele curții cu jurați n'a știut că trebuie să certifice verdictul; și atunci să nu se impute numai juriului liberarea omoritorilor. Presidentul curții cu jurați a fost mai indulgent de cât comisia juraților.

Dacă în a doua judecată juriul a pronunțat un verdict de neculpabilitate, cauza a fost că ei nu erau omoritori de meserie și n'a ucis pentru bani, spre a jăfui, ci spre a-și apăra moșia pe care Carianopolii le-o lua cu o sentință judecătorească nedreptă. Sunt cazuri în care se poate ierta celor ce nu mai găsesc protecțiune în legi. Și dacă sângele vărsat va fi să cadă asupra cui-va, negreșit că el va cădea mai mult asupra judecătorilor care au dat nedreptă sentință, mobilul crimei comise.

Al doilea fapt:

Un avut arendaș străin se denunță de primarul unei comune rurale, că în lipsa lui a descuiat ușa casei primăriei și a înscris în registrul de tocmeli agricole o învoială frauduloasă ca din partea locuitorilor, prin care aceștia se obligă la sume enorme către ȃdisul arendașu. Judele instructor dă mandat de aducere; dar arendașul fuge peste fruntarii. După vre-o două luni, ese de la locul competente o ordonanță de neurmărire, de și falsificarea de scripte prin infracțiune era de notorietate publică.

Al treilea exemplu:

Un alt arendașu, e inculpat de omucid. Arestat un moment, se liberăză pe cauțiune și trece granița. Judele instructor, acusat de mituire, e destituit și instrucțiua se face de alt judecător în lipsa inculpatulu care este spălat, fiind-că cabinetele se asemănă.

Dacă delicuenții s'ar fi achitat de juriu, presa guvernamentală ar fi strigat în cor că s'aũ luat bani, că juriul liberăză pe omoritori și pe falsificatori, și că cu instituția juriulu numai e nici o garanție pentru societate.

Venim la alt fapt:

Pe vară se comite un omor în Mehedinți, ȃdiua în amiada-mare. Un oficer, a fost împușcat. Tótă lumea scie pe omoritor. Dar investigațiunile s'aũ stins la judele instructor, și asasinul nu va fi trămis înaintea curții cu jurați. La juriu nu se trămit de cât desculți,

carî n'au ce să mănânce, și publiciștii carî des-
vêlesc abusurile și flageléză vițiurile guver-
nanților.

De la ucidători, trecem la delapidatori.

Juriul condamnă pe faimosul Libricht. Dar
justiția permanentă, generósă către cei avuți,
nepărtinitóre numai către cei săraci, și crudă
către acușații politici, îi rezervă o uscioră de
scăpat. Curtea supremă, găsiind acéstă uscioră
deschisă, care în limbagiul juridic se numesce
lipsă de procedură sau *néindeplinire de forme*,
caséză verdictul și la a doua judecată, mări în-
treg baroul advocaților vine în apărarea cele-
brului hoț oficial. Practicanți, licențiați, doctori
în drept, pun tótă vasta d-lor sciință, tótă
imensa d-lor influință întru salvarea *orfanului*
unui regim *prigonit* de alt regim. Se fac plc-
doriurile cele mai meșteșugite; se exaltă nu
virtuțile inculpatului, pe carî nu le avea, ci
corupțiunea regimelor carî se servesc de ase-
menea brigandî. Preoții sciinței spun că acesta
e brigandul cel mai mic, că pe lângă alții carî
sunt la cârmă, acesta e un borfașiú; că hoții
cei mari nu se dau nici-o-dată în judecată, și
când opiniunea publică murmură, i-se aruncă
spre satisfacțiune câte o asemenea lepădătură;
că verdictul de condamnare trebuie s'îl păstreze
juriul pentru tâlharii ilustri carî despóie nu in-
diviđi, ca tâlharii ordinari și ca un borfașiú
de talia lui Libricht, ci țera, carî trafică cu ale

națiunii nu în amănunt, ca inculpatul, ci în toptan. Juriul ascultând, și considerând că în adevăr marii culpabili nu sunt la telegrafe, unde a fost Libricht, ci aiurea, că lucrul nu se îndrepteză condamnând pe hoții cei mici, ci trimițând la munca silnică pe tâlharii cei mari, l'a achitat. Se poate ore imputa juriului că n'a fost crud cu un diavol de al 3-lea ordin? Dacă juriul n'a făcut bine achitându'l, cei ce au făcut să se caseze primul său verdict condamnator au făcut rău, și știința care l'a apărut, și mai rău. Cât despre noi, dicem că responsabilitatea faptelor lui Libricht au avut-o ministrii, și responsabilitatea ministrilor, cari se serviau de asemenea ómenî, capul Statului, care a plătit cu perderea tronului actele de vandalism ale funcționarilor săi. Căci orî-ce s'ar dice, orî cât de mult s'ar pune înainte inviolabilitatea principelui, într'o di dată, pe ghilotină, la Waterloo sau la Sedan, tot el plătesce pentru toate nelegiuirile consiliarilor și servitorilor lui, pentru toate faptele guvernanților. Asta e natural: cel ce are marea glorie, are și marea răspundere.

Juriul condamnă un casier general, pe Olănescu, care risipise sume fabuloase în mese splendide date ómenilor din societatea așa numită de tonul înalt, în jocul cărților și cu femeile prostituate. Domnul îl grațiează, după cererea ministrilor.

Cui se p^ote imputa c^ă liber^éz^ă pe deturn^ă-
torii de bani publici?

Perceptorul unei comune este acusat c^ă a
sustras bani ^{în} val^ore de dou^ă-spre-^{de}ce miⁱ de
lei. Dup^ă complectarea instruc^{ți}unii, judele in-
structor d^ă un mandat de depunere, dar el este
casat de camera de punere supt acusa^{ți}une.

Nisce hahamⁱ, spre a[']și bate joc de religiu-
nea n^ostr^ă, fac s^ă intre furtivamente ^{în}tr'una
din bisericile rom^âne douⁱ puⁱ de Jidovi, cari
spurc^ă s^ânta s^ântelor și ia^u vasele sacre, pe
care le arunc^ă ^{în}tr'o latrină. Sacrilegiul se do-
vedesce, profanatorii se prind, mărturisesc faptul
odios, spun c^ă ei a^u fost puⁱ de hahamⁱ s^ă
s^ăvîrșesc^ă acest act. Juriul condamn^ă și pe
îndemn^ători și pe făptuitorii crimei de sacri-
legi^u, dar ministrul justi^{ți}iei solicit^ă la capul
statuluⁱ gra^{ți}ierea lor. Clement și indulgent gu-
vern cu profanatorii de cele sacre, cari inculp^ă
juriul de clement^ă și de indulgen^{ță} c^ătre acu-
sa^{ți}i de delikte simple!

Achit^ă juriul mare parte din acusa^{ți}. Și cum
i-ar condamna, c^ând vede cu c^âtă ușiurⁱⁿță se
tr^ămit ^{în}aintea sa? c^ând observ^ă c^ă cabine-
tele de instruc^{ți}une, parchetele procurorilor,
camerele de punere sub acusa^{ți}une se ocup^ă
at^{ât} de puⁱn de procese, ^{în} c^ât instruc^{ți}unea,
rechisitoriele și decisiunile nu sunt de c^ât nisce
divaga^{ți}uni și nu coprind de c^ât neexactit^ăți
așa de capitale, cari ^{în} ț^êriile cu m^ăi mult^ă mo-

ralitate trag după sine pedepse severe asupra oficerilor judecătorești, pentru că asemeni ne-exactități sunt un fel de fals în cauze, prejudiciabile și justiției și justițiabililor.

Spre a proba cât sunt de nedreți cei ce acuză juriul că n'are mai multă asprime, vom aduce două fapte:

Un omor, datorit destrăbălării moravurilor, se comite într'o parte a țerei. Un june este acuzat. Un publicist, în scopul de a-l apăra, arată cauzele cari au adus sinistrul și critică moravurile societății. Un înalt funcționar judecătorec, pentru interese ale sale, pune de se subserie o acușațiune în calomnie în contra autorului criticei. Acțiunea se instruieste la parchetul tribunalului de Ilfov, pe motivul că articolul incriminat s'a scris într'un țiar bucurescean. Autorul probează cele înaintate prin mai multe acte auto-grafe, pe care instrucțiunea le lasă la o parte, iar camera de punere sub acușațiune îl trimite înaintea curții cu jurați, basându-se pe rechișitoriul procurorului Curții de apel, care dicea: 1, că intentarea acțiunii este făcută la parchetul tribunalului de Ilfov, când ea era la acela al tribunalului Doljiu; 2, că acuzatul a arătat că este domiciliat în districtul *Craiova*!?, când declarațiunea lui spunea că e ședător în Romanai, și când district cu numele *Craiova* nici nu există pe glob; 3, că el a cerut să fie judecat de Curtea cu jurați din Doljiu, când

57863

el invocase pe a districtului unde locuiește; 4, că nu se scie unde s'a scris articolul, când în fruntea lui se citea următoarea dată: „Caracal, 18 Decembre, 1869.“ Când în opt linii de rechisitoriū se vĕd patru inexactități gróse, se mai póte susține că instrucțiunea proceselor se face cu scrupulositate? că rechisitoriurile procurorilor și decisiunile camerilor de punere sub acușațiune se fac și se dau în cunoscință de causă? Nu se probéză, din contra, că mulți din procurorī subscriū orbesce ceea ce li se pune înainte de copistiī din cancelariī fără să'și dea ostենéla să citéscă, și că mai adesea camerele de acusațiune dau decisiuni injuste, basate pe rechisitoriuri false, jucându-se ast-fel cu averea, cu onórea și cu viéța cetățenilor, pe cari îi trāmite pe banca négră, fără să fi fost ascultați, și fără să scie nici represintantul ministerului public, nici camera de acusațiune pentru ce, pentru că membrii justiției permanente se ocupă de alt ceva de cât de procese, aū în vedere alte interese de cât ale justiției și societății?

Un fapt, care învederéză și mai mult până la ce grad de uitare de sine-le se află uniī din membrii justiției ordinare, este cel următor:

Un perceptor din Romanați este dat judecătii că a delapidat bani. La instrucțiune, el arată că nu datoréză nici un obol, și aduce bilanțul casierului de desfacere. Judele instructor pune bilanțul la dosar pentru a'l examina

mai pe urmă, unde'l uită, și depune pe perceptor în pușcăriă. Camera de acusațiune, ascultând requisitoriul procurorului, confirmă ordonanța de depunere a judeului instructor. După patru luni de înțemnițare, inculpatul se aduce înaintea Curții cu jurați. Întrebat asupra delapidării sumelor ce se dăcea că sunt asupra'î, sărmanul om răspunde că e inocent, că el și-a închiăiat socotelile cu casierul general, a plătit tot ce datora, și are bilanțul de desfacere subsemnat de casier, pe care l'a dat judeului instructor. Căutându-se bilanțul, se găsește la dosar. Procurorul Curții cu jurați, surprins și mirat vedând această desfacere în regulă, cere achitarea inculpatului ca nevinovat, juriul îl liberează. Ce se face însă cu cele patru luni de închisoare ale unui cetățian onest? Ce se face cu pierderea muncii sale, a intereselor sale? Judele instructor, procurorul general, camera de punere sub acusațiune, cari au privat un cetățian de averea cea mai neprețuită, de dreptul cel mai sacru, de libertate, cari l'au tratat cum se tratăză o fiéră pe care cine-va o închide într'o claustră ca să nu facă rău, n'au nici o judecată, nici o răspundere, nici o penalitate? În ce mod omul este liber, dacă el se pôte lua de cel d'ântâiū servitor al monarhului și arunca în pușcăriă supt cel mai mic pretext nefundat pe nici un act? Ce se face mai mult de guvernele despotice ale Asiei și ale Africei,

de cât se face într'acéstă țără de un guvern care se numesce constituțional? Să presupunem că n'am fi avut instituțiunea juriului; ce s'ar fi ales de omul acesta? După patru luni de arest preventiv, ar fi fost condamnat încă la patru sau la șese luni de închisóre și obligat a mai plăti o dată ceea ce nu era dator; s'ar fi omorît o familie materialmente și politica-mente de justiția dependintă de un guvern brutal și idiot, care, în loc d'a întinde atribuțiunile acestei instituțiuni salvátore, măresce puterea instrumentelor lui de răsbunare și de apăsare și micșoréză acțiunea justiției poporale, justiției celei mai necostisítore, celei mai drepte, celei mai moralisátore.

Vedeți deosebirea ce există între juriu și justiția remunerată.

În procesele civile, nesicuranța e și mai mare, stanțele judecătorești sunt și mai injuste și mai puțin veghiátore: ele se ocupă și mai puțin de cauze. Nu se mai iaă bani, dar se fac hătîruri; și dacă justiția nu se mai vinde ca o prostituată, se dă ca o cochetă. Nedreptatea ori din ce ar veni e tot nedreptate.

Vom aduce câte-va exemple:

Între moșia Rótunda a statului și Crângurile Leovénului, hotar despărțitor, este un drum numit *Calea-Rezii*, menționat în hotărniciele ambelor moșii, necontestat de nici o parte, și întărit cu posesiune neturburată de seculi. Ho-

tarnicul statului, eșind din coprinderea cărților, lasă drumul și trage între aceste două vecinătăți o linie de demarcațiune, prin care se ia din posesiunea moșiei Crângurile o sumă de pogóne. Leovénul probéză la Curte că inginerul statului nu'și baséză lucrarea nici pe principiul de vechiă posesiune, nici pe documente; că din contră, hotărnicia lui e contrariă și posesiunii și literei actelor ambelor proprietăți, că în fine drumul-hotar e necontestat de nici o parte. Cu toate acestea, Curtea confirmă linia trasă arbitrarmente de hotarnicul statului, pe motivul că ea e suverană aprețuitóre. La ce mai servesc atunci legile, de ce se mai conservă documente, dacă stanțele aú latitudinea d'a le înlătura?

Alt cas.

Un proprietar, Mavrodinoiu, avea o curea de moșia în hotarul Zánoga, cu acte și cu posesiune de la părinții și moșii săi, cari se cultiva cu decimă, parte de ómenii din alte comune. De sunt vr'o trei sau patru ani, locuitorii din Zánóga, înțelegându-se cu un procuror de Curte, dat mai pe urmă în judecată ca tovaroș al mai multor societăți de furturi de cai, se rădică și ia Mavrodinoiului moșia din posesiune prin puterea numărului. Deposedatul reclamă judelei de pace, usurpatorii opun că reclamantul, de și presintă documente, dar moșia o aú ei în posesiune din vechime. La judecătoria de pace și la Tribunal Mavrodinoiú

căştigă. Cotropitorii, cari  ineau cea ce apu-
seră, apel    la Curte,  i Curtea infirmă sen-
tin  a tribunalului pe principiul că cel ce ține
lucru cuvint    mai drept. Deposedatul face
recurs în Casa iune, dar i se respinge pe temei 
că cestiunile de fapt sunt de competența Curți-
lor de Apel.

O altă deposdare :

Mo ia Buzducul a mo tenilor Buzducen    i
V ncesc   se  nvecinesce pe laturea Est cu ho-
tarul Dr gotesc   al unui mare proprietar, de
care se desparte prin semne recunoscute prin
două-deci de documente autentice. De la jum -
tatea secolului XVII, V ncesc  , din st njen  
1000 a   lor, v nd st njen   600 proprietarului
Dr gotescilor,  i st njen   400 mo tenilor Buz-
ducen  , pe cari    posed   p  n   către anul 1800,
c  nd satul lor sp rg ndu-se  i mo tenii emi-
gr  nd în alte locuri, la întórcere, după o absin  
de dece ani, a   găsit cumpărătura de la V n-
cesc   de 400 st njin    ncotropit   de proprietarul
Dr gotescilor. De atunci s'a   judecat p  n   c  nd
la 1849 se învoiesc se ia ambele p  r  i hotar-
nici, cari să dea proprietarului Dr gotescilor
cumpărăturile ce le are, care erau două: *Dr -
gotesc    i st njen   600 din Buzduc*. Dar la ho-
t  rnicia, proprietarul Dr gotescilor, în loc de
a  i lua numai cumpărăturile, după conven  iune,
reține  i usurparea de st njen   400,  i Tribunalul
 i Curtea de Apel confirmă hotărnicia Drago-

tescilor dând proprietarului acestei moșii trei corpuri, când dupe documentele sale avea numai două și Buzducenilor, un corp de moșie când dupe acte avea două; trecând Tribunalul și Curtea și peste documente și peste convenția saă actul de împăcare din 1849 netăgăduite de nici o parte.

Este adevărat că dacă proprietarul Drăgoțescilor a avut în favórea sa *cantitatea* membrilor Curții, moștenii aă avut pentru *dênșii calitate*: pe președinte și unul din consiliari, magistrați integri, cari se bucură de o reputațiune imensă de probitate, și de o iubire și un respect universal pentru necoruptibilitatea lor. Majoritatea membrilor Curții a dat o decisiune nedréptă. Acésta probéză că în justiție ca și în representațiunile țérilor, sunt majorități vițióse și minorități virtóse; majorități ignorante, pasionate, lipsite de simțul uman, de simțul justului, și minorități inteligente, nepătimáse, umane, juste. Aceste minorități cari, copleșite de numărul, de pléva care dá legi omenirii, la prima vedere, s'ar părea că sunt pentru nimic, că nu pot nimic, dar în realitate aă un rol însemnat în societățile omenești, sunt protestațiunea viuă a fără-de-legilor, sunt campiónele adevérului și justului cari, dacă aă perseveranță, pînă în cele din urmă înving, pentru că aă în partea lor puterea morală, care lipsesce maiorităților atenuate de prejudecăți și de interese egoiste. Cine a avut tot-d'a-una

dreptate de la începutul lumii? — Minoritățile, de și majoritățile au dat legi oamenilor. Cine s'au dat pe sine în holocaust pentru cei ce sufer, pentru adevăr, pentru dreptate? — Colo un Moise, dincoă un Iisus, aici un Huss; majoritățile tot-d'a-una au fost complicele spoliatorilor umanității. Priviți în camerele Franciei de sub regat, de sub imperiū, de sub republică; cine a avut și inteligență, și prudență, și patriotism? — Tot-d'a-una minoritățile. Și cine au provocat revoluțiuni, au declarat resbele, au făcut legi distructoare? — Majoritățile egoiste, servile și orbite de pasiuni. Vedeți ceea ce se petrece la noi; cine sugrumă libertățile, mutilăză juriul, rădică comunelor autonomia? — O majoritate de marionete, care nu scie de cât *se dea din mâini*, să se scóle sau să ședă dupe un gest al executivei. Și cine apără aceea ce avem, aceea ce posedăm, drepturile noastre, libertățile noastre, averea noastră, frumoșele noastre instituțiuni? — O minoritate de elită calificată de facțioasă, de răsturnătoare, de facțioși și răsturnătorii furibunși de la putere pe care îi apucă spasmele, îi gădesc năbădăiele când aud de autonomia comunei, de juriu, de libertăți, de drepturi, cari îi împedică în apucăturile lor spre vandalism. Din cine se compune majoritatea care a dat tot ce a cerut guvernul, care va da tot ce va mai pretinde? Din nesce bieți oameni dintre cari unii au solicitat de la prefecți man-

datul de deputat numai ca să ajungă să se facă membri la Curtea de compturi, fără a cunoște comptabilitatea, judecători fără a cunoște legea, prefecți fără a avea cea mai mică noțiune de administrare.

Acest soi de automați formeză turma nemulțumită de juriu, de independința comunei, de libertatea presei; felul acesta de ființe compune falanga destructoare. Ast-fel de lucruri fac majoritățile în toate ramurile organizațiunii statului, pînă când principiul electivității funcționarilor nu se va generaliza și nu va fi o realitate.

Pînă atunci, neavînd nici justiție la înălțimea ei, nici represințatiune națională independentă, să conservăm cel puțin juriul cum îl avem, pentru că în lipsă de toate el ne mai proteje, el e măsura drepturilor, el e termometrul libertăților.

Vrea cine-va să cunoască suma libertăților de cari se bucură o țară? Să observe ce loc ocupă juriul în legislațiunea ei, din ce elemente se compune, care îi sunt atribuțiunile, pînă unde se întinde competența lui.

Dacă el se ia numai din cutare clasă de cetățeni, dacă atribuțiunile lui sunt mărginite, dacă e fără competență politică, în acea țară libertățile publice nu există, sau nu sunt de cât numai înscrise în constituțiunii, și instituțiunile democratice nu sunt de cât un miragiū. Acolo

liberi sunt cetățenii să se adune cu scirea poliției, să vorbească cu voia poliției, să scrie cu permisiunea poliției, sub pedepsă pentru infracțiuni d'a fi risipiți cu baioneta când s'ar aduna, întemnițați când ar vorbi, d'a li se secuestra orî-ce scriere, orî-ce litografie tinzînd a denunța abusuri, imoralități, trădări.

Din contra, dacă națiunea întregă este chie-mată a distribui justiția; dacă juriul singur are competența d'a judeca în materii politice și de delictes și crime; dacă fără verdictul seû con-damnator un inculpat politic nu se pôte aresta; acolo justiția este o adevărată putere în stat; libertățile nu sunt numai un cuvînt; acolo onó-rea și averea sunt garantate; acolo moralitatea cresce și se desvoltă în măsura în care vițiul e flagelat și virtutea încuragiată de o presă liberă, de o opinie publică luminată și independentă, protegiate în contra arbitrariului de juriu, de tribunalul suveran al națiunii suverane.

Juriul este murul cel mai tare al drepturilor, paladium libertăților, după expresiunea lui Montesquieux. O asemenea instituțiune se pôte înlocui cu justiția ordinară? Nicî de cum și nicî o dată.

Nu ne plîngem că n'avem judecători, dar deplorăm că n'avem justiția independentă, mai întâiu de guvern și apoi de pasiuni și de interese. Avem regimente de oficiari ai puterii judiciare, avem judecători instructori, membri

ai Camerelor de punere sub acusațiune, judecători de ședință, procurori de Tribunale, procurori de Curți, substituiți, procurori de secțiuni, prim-procurori, procurori generali, și pôte vom-avea și *procurori universalî*; și ca cum acéstă ordiă n'ar fi fost de ajuns, voiesc să mă creeze vr'o patru mii de agenți ai guvernului din primarii comunelor; dar toți aceștia, în loc d'a protege societatea în contra arbitrariului, sunt uneltele despotismului, cu o neînsemnată excepțiune, precum se vîd în alegeri și în procesele politice, unde maltratéză, arestéză, închid pe aceia ce vor să-și exercite în consciință și în deplină libertate dreptul lor constituțional, unde acești oficiali sunt albi, dacă guvernul e alb; galbeni, dacă el e samaniu, sau sunt de toate colorile, de toate principiile, fiind-că nu le este permis să fie de vr'o colóre, să aibă vr'un principiu.

Avem judecători măi mulți de cât trebuie; dar la ce servă țerei acest numeros corp dacă, precum am probat, dreptatea care e apanagiul celui drept se dă celui nedrept, dacă nu măi există nici o garanție, dacă nimic nu măi sacru? Aū îmbrăcat pe judecători în mantii și în toge, dar le-aū rădicat independința, libertatea, consciința, făcînd din ființe umane nisce automate. Așa aū sciut guvernantiî să reformeze justiția. Acești așa pretinși reformatori aū cređut că haina face pe om, iar nu inima; că uniformă

face pe judecător, iar nu consciința. A forma un corp, domnilor de la putere, este a'l compune din elemente sănătoșe, iar nu din mediocrități spoite. A reforma va să ȋică a regenera, și nu se regeneréză un corp cu sclavi și cu lachiei, chiar când aceste ființe ar fi învestmântate în bysson; ați făcut din represintanții ministerului public nesce eterni acuatori. Dar sciți d-vóstră ce va se ȋică *ministeriū public*? Le-ați ordonat să fie în armonie cu prefectul, adică să se pună sub ordinele delegatului puterii executive. Ați făcut din ministerul public, un corp de preto-rien; din justiție o machină de apăsare; din constituție o ficțiune. Ați făcut din judecători o oștire uniformată, galonată; fiă-vă de bine, dar lăsați-ne juriul, lăsați tribunalul poporar al țerei; el nu cere țerei spese, nu'i cere credite, nu'i cere împrumute: el dă justiția gratis, și o justiție justă, independintă, consciințioasă, cum rar se dă de tribunalele și curțile d-vóstră. Nu discreditez justiția română, dar afirm că așa e justiția pretutindenī pe unde ea este amovibilă și unde judecătorul se alege după colórea politică și după gradul seū de servilism, iar nu după merit.

Avem legiuni de oficiari și agenți ai puterii executive, dar nu se face dreptate, se împiléză justul, se spoliază individul, se pradă statul, se persecută patriotismul, și ne mirăm că există atâți de mulți delicuenți, în cât nu'i mai încap

pușcăriele existente! Ceî ce se miră, nu cunosc legile drepte ale naturei; ei nu știu că cu cât agenții de apăsare — numescă-se ei procurori sau judecători — se înmulțesc într'o țară, cu atât numărul delictelor crește și se înmulțesc. Căci ce sunt delicuenții de cât nesce ómenî apăsăți de uneltele despotismului, cari se numesc ofi-ciari și aginți ai puterii? Ce sunt omorîtorii Uhrinowschilor, uciđetorii de la Rebegi, de la Hunia, de la Fierăscî? Ce sunt omorîtorii furilor de cai de la Băilescî? Nesce apăsăți, nesce jăfuiți, nesce victime ale tiraniei, cari ne mai găsind protecțiune în legi, ne mai aflând justiția în oștirea formidabilă de bugetofagi, cari se numesc judecători, administratori, ofi-ciari, aginți ai puterii, și-au făcut ei justiția: au ucis pe agresorii lor, puindu-se în legitimă apărare. Și acești nefericiți, acești apăsăți, se numesc criminali, iar membrii autorităților cari suferă împilarea, cari împiléză chiar, cari nedreptă-țesc, se dic ómenî de omenie!

Când se afla numai câte un procuror pe lîngă fie-care judecătorie, și fie-care divan, erau mai puțini delicuenți. Postelnicul cel mare, nu se plîngea că temnițele nu încap pe arestanți. Unde se vđ mulți agenți ai puterii publice acolo e semn sau de sărăcie sau de tiranie, pentru că sărăcia și tirania fac delicuenți. Nu dicem că agenții puterii publice sunt miseria

și tirania, dar afirmăm că ei sunt simptomele miseriei și ale tiraniei.

Este adevărat că ori-unde e societate, trebuie să fiă și delict; dar cum se face că Domnii nostri indigeni aveau alte preocupățiuni de cât de a construi temnițe? Ei puneau de edifica teatre, scóle, academii, cari împrăștiă numărul delicuenților, moralisând societatea; principii europeni zidesc pușcării, cari demoralisază. Domnii indigeni înălțau temple religiunii, artei; principii europeni rădică pagode tiraniei. Cum se face că astăzi, când avem pe tronul țerei un principe european, juriul, care e citadela libertăților, se atrofiază, agenții cari sunt simptomele tiraniei se înmulțesc, bisericile monumentale, ca a sf. Dumitru din Craiova, cu frumoase venituri, cad, scólele se închid sau se dărâmă, și pe ruinele lor se înalță pușcării, bastilii, turnuri de suplicii? Vedeți ce e în adevăr monarchia ereditară; vedeți fructele principiilor conservatoare de cari ne-a vorbit mesagiul tronului; vedeți marea deosebire ce se află între o domnie româna și o domnie europénă; între Basarabi pămîntenii și Hohenzollernii venetici.

S'a votat o lege de înmulțirea temnițelor și o lege de suprimarea libertăților. Una era consecința celei-lalte; căci acolo unde se răpesc drepturile, se sporesc închisorile.

N'am fost și nu sunt înregimentat în nici o partidă, dar n'am rămas cu mânele în sîn la

spectacolul hidos al fără-de-legilor și al tiraniei. Nici-o-dată n'am făcut vre-unui guvern opozițiune sistematică; sunt dintre aceia care din spirit de independință, refuză butucii de aur ce se numesc *funcțiuni salariate*, spre a-și conserva libertatea de a lucra după cum cred că este în folosul nu al unei partide, ci al națiunii.

Juriul achită pe criminali, dăc ómenii actualului guvern, decî să desființăm juriul său să-l împutinăm prerogativele.

Acesta e numai un pretext al urmașilor fostilor privilegiați, inamici ai instituțiilor democratice.

Juriul nu achită pe criminalii care omóră spre a jefui, ci pe jefuiții care ucid punându-se în legitimă apărare.

Ce este o crimă în acest din urmă cas? Un omor în cas de apărare, este consecuința, e efectul unei cauze de agresiune sau de împilare. Unul sau mai mulți ómenî sunt jăfuiți, împilați, apesați, mortificați de alt om, de un puternic; împilații reclamă autorităților dovedind jaful, fără ca autoritățile să-l apere; atunci asuprații vedënd că nu e mântuire, în disperarea lor se hotărăsc a se mântui singuri desființând pe asupritor.

În crime de felul acesta, cine e criminalul? — Criminalul e asupritorul, jefuitorul; el a pus arma în mâna omorîtorilor seî; acestia 'sunt numai nisce instrumente ale justiției divine care pedepsesce nedreptatea. Iar complicele crimeî sunt autoritățile care au tolerat jafurile din in-

terese meschine sau printr'o negligență culpabilă.

Eată autorii adevărați ai crimei; éta vinovații.

Pe acești vinovați îi are în vedere juriul când achită pe omorîtori ce nu sunt de cât unelte, mai mult vrednice de compasiune de cât de ură.

Ura să o păstrăm în contra tiraniei, orî de unde ar veni ea: de la guvern sau de la particulari

Nu desfințând, dar juriul, se pot împuțina omorurile, ci suprimând cauza crimelor, care e jaful, asuprirea, nedreptatea, comise de cei puternici, de cei avuți în contra celor debili și celor neavuți. Când autoritățile ar lua măsuri preventive, când dreptatea s'ar da de o potrivă, când persóna și munca ar fi protegiate, puțină trebuință ar fi de măsuri represive. Dar fosta clasă privilegiată care e la guvern nu scie să guverneze de cât cu terórea, cu abusul de putere, în disprețul pentru drepturile națiunii; ea voiesce să ne întórcă cu o sută de ani înapoi, când tâlharii cei mari care locuiaă orașele și erau în capul trebilor, înpușcau, spânzurau, pe tâlharii cei mici care populaă pădurile și drumurile publice. Dar acele moravuri barbare, care în țera noastră democratică aũ fost un accident, aũ dispărut de o dată cu domnia străină și nu mai pot reveni, și nebuni sunt cei ce se gândesc să mai reînvieze acei timpî de négră amintire.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIUNE *)

(Un anachronism)

Citind în *Pressa* fapta d-lui judecător de instrucțiune I. Ciuflea și a d-lui procuror A. Tacian, cari, folosindu-se de latitudinea ce lasă judeului instructor articolul 96 din codicele de procedura penală, au încarcerat — fără vre-o sentință judecătorească — pe un cetățian, sub pretext că a făcut o denunțare falsă, pînă când nu este încă constatat dacă acea denunțare este falsă, și când pînă în cele din urmă pôte să se constate că a fost adevărată; m'am întrebat: ce este la noi acest magistrat ce se numesce jude instructor, și de unde ține acéastă putere nemărginită care astăzi nu se mai găsește de cât în statele despotice?

După înțelesul comun, judele instructor e un simplu funcționar judecătoresc a cărui însărcinare este de a prepara actele necesarii la o instrucțiune, spre descoperirea și constatarea unei crime sau delict, ca să facilite lucrările de instanță.

*) Publicat în *Vocea Oltului* 1874.

Dupe articolul 96, însă, din procedura penală—care este o anomalie în legislațiunea unui stat constituțional—el este un fel de pașă, o specie de despot mai absolut de cât regii cei mai absoluți ai Asiei și Africei de care istoria face mențiune, un czar în miniatură, a căruia voință este nemărginită, care dupe un capriciū, dupe o fantasiă, dupe umórea în care s'ar afla, dupe înclinările sale politice, dupe antipatiile sale, dupe interesele sale, póte să libereze un criminal și să trimită la închisóre un inocent, numai pentru că acel inocent n'ar împărtași ideile sale, saū pe ale aceluia al căruia el este creatura, saū pentru că inculpatul ar fi unul din campionii adevérului, ai justiției, unul din adversarii tiraniei, al venalității, al turpitudinii, al malversațiunilor, al coteriilor politice; el póte trimite un asemenea om la temniță, pentru cel mai neînsemnat delict, basat pe cel mai mic pretext, fără ca nici o putere omenéscă, să póată a se opune puterii sale discreționale ce o ține de la neghiobia ómenilor cari, când nu și-aū dat regi absoluți, și-aū dat judecători absoluți, numai ca ei să nu fie liberi.

Judele instructor într'o țeră constituțională și creștină ca a nóastră, nu e imaginea nici a Capului Statului, nici a lui Dumneđeū. Capul Statului la noi n'are voința absolută; el are dreptul de grație, dar n'are puterea d'a lipsi un cetățian de lumina sórelui. Dumneđeū, iară, în calitatea sa de rege constituțional, nu póte să facă ceea ce voiesce, ci ceea ce legile pe care el le-a pus o dată în na-

tură îi prescriu. Aceste legi fiind neschimbabile, și voința lui Dumnezeu este nemutabilă, ea nu e supusă fantasiei, capriciului unui despot, ci justiției o dată pentru eternitate stabilită, și acesta face laudă și glorie lui Dumnezeu. Judele instructor, din contra, este independent de legi; pe el nici o lege nu-l reține ca să nu facă ceea ce e injust, ceea ce e inuman. Articolul 96 din codicele de procedură penală îi lasă puterea absolută, voința ilimitată. El este imaginea celui mai cumplit despot; el dăce infortunatului care cade în ghiarele sale ca Pontiu-Pilat Fiului omului: — «Putere am să te răstignesc și putere am să te slobozesc.» Exemplu îl avem în d. I. Ciuflea, care, cu permisiunea și în aplausele diarului *Pressa*, organ al camarilei, a lipsit de libertate pe un cetățian care din nefericire era, după cum dăce diarul *Pressa*, *un ardent propagator al diarului Românul*, iar nu al *Pressei*, care se bucură astăzi de favorea potenților dălei, pe care îi tămăie și îi cântă.

Eată ce e judele instructor.

Mai pomenitu-s'a undeva o țără *constituțională* ai căria judecători să fie *absoluți*? Acestă spăimântătoare stare de lucruri, nu este și nu pôte să fie de cât numai la noi, unde principiile de drept și de libertate sunt numai înscrise în Constituțiune, dar nu și practicate; unde nu suntem guvernați nici de Români curați, nici de legi romane proprii, ci de adunături de ómeni de tóte națiunile: Greci, Arnăuți, Teutonî. . . . și de legi copiate după legile Franciei regale. Acest articol 96 ce noi l'am

importat din Francia, astađi nu'si mai are locul nici în țera sa natală; el nu mai e compatibil nici acolo cu progresele ce au făcut drepturile omului.

Și apoi aceste pașale, acești satrapî cari au omnivoința, sunt ore dintre cei mai virtuși, dintre bărbații cei mai drepti, după cum ar trebui să fie nisce omeni cărora li s'a încredințat puterea discreționară? Sunt ore, nu voiŭ să ȃic nisce Catonî, nisce Aristiđi — căci asemenea bărbați sunt în umanitate ca cometele care se arată în intervaluri forte depărtate — ci cel puțin nisce omeni probi? Din nefericire nu, mulți dintr'înși sunt niște bieți muritori plini de pasiuni, vindicativi, care au intrat în justiție să facă ce e injust, care s'au făcut magistrați ca să degrade magistratura, devenind calăii onorei omenilor din pasiuni meschine de coterie, sau din interese nedemne de nisce magistrați care își cunosc înalta lor misiune. Și probă avem pe d-nu Ciuflea și pe d-nu Tacian; în adevăr, ce însemneză *precipitarea* — cum a numit'o însuși actualul domn ministru al Justiției — ce a pus acești doi magistrați spre a incarcera un român cunoscut, care avea cauțiune și care se putea libera pe cauțiune, când mai ales nu comisese o crimă, ci un delict ordinar, chiar când denunțarea n'ar fi adevărată? Acastă *precipitare*, nu dă ore opiniei publice dreptul să ȃică că cei doi magistrați au lucrat mai mult sub o influență perniciosă de cât sub impulsivnea justiției? Negreșit dacă aci ar fi fost numai simplă justiție, dacă ar fi fost numai curată datorie, dacă ar fi fost la mijloc numai in-

teresul societății, dacă n'ar fi fost interese nedemne, nu s'ar fi urmat acea *precipitare* care s'a observat de însuși ministrul Dreptății, și nu ar fi interpretat într'un mod atât de barbar, neleal și inconstituțional articolile 93, 96 și 117 din procedura codicelui penal. Sentimentul de răsbunare, iar nu nobila datorie, și pasiunea care degrada, saū interesul care desonără au îndemnat pe cei doi depozitari ai legii să răpescă libertatea unui om. Acesta a fost vădută și de ministrul Justiției, care le-a aplicat pedépsa disciplinară ce i se acordă ca cap al parchetului.

Nisce magistrați integri ar fi putut să se serve de articolul 96 din procedura penală a anului 1864 în sensul în care s'a servit d-nu Ciuflea și d-nu Tacian? Nu, totă lumea și toți magistrații imparțiali și onești vęd că articolul 96, dupe spiritul legiuitorului, nu se aplică cetățenilor cu casă și cu masă, ci numai vagabunșilor, ómenilor fără căpătăiū, pe care justiția în timpul instrucției și după condamnare, n'ar sci unde să'i caute și de unde să'i iea spre a le aplica penalitatea. Tot ast-fel a înțeles acest articol și imparțialul ministru al Justiției, căruia îi mulțumim de sincera sa mărturie, și de sēma ce a învederat că ține de presă, și de opiniunea și indignarea publică, prin măsurile ce a luat.

Să presupunem, însă, că articolul 96 care e arma magistraților celor ce au aplicările, aptitudinile și gusturile lui căpitan Costache, nu distinge pe cetățeni din vagabunși, că înaintea sa onesti-

tatea și mișelia, labórea și parasitismul, virtutea și vițiul, omul prob și coțcarul sunt de o potrivă; că în spiritul legiuitorului ar fi existat această egalitate ce nu există în natura morală a omului, óre acest articol al unei legi decretate sub un guvern dictatorial, cuvine-se a se aplica astădî sub constituțiune? Domnul ministru al justiției a recunoscut împreună cu opiniunea publică, că legea penală, însuși pentru timpul în care s'a făcut ea, este defectuósă și barbară, și dacă ea, pentru acei timpî chiar de guvern personal, a fost vițiósă, póte óre să mai facă autoritate sub Constituțiune și într'o epocă în care libertatea omului trebuie să fie incongiurată de tóte garanțiile? Noi nu cerem să se desființede legile existente, orî cât de rele ar fi ele, pînă când nu avem altele, dar să se interpreteze în sensul constituțional; cerem ca depozitarii legii să ia aminte că pe când națiunea, de la 1864 pînă la 1870, a mers departe pe calea civilizației, pe când ea a căștigat imens în imblândirea moravurilor, în sentimente umane, pe când simțul libertății s'a desvoltat atît de mult în cât perderea ei se considera mai tristă de cât mórtea, pecând țera și-a dat o constituțiune din cele mai liberale, codicele penal cu procedura lui, copiat după codicele altor țeri, din alți timpî, cu alte moravuri și în altă fasă a drepturilor omului, și decretat în timpî anormali de suspensiunea suveranității națiunii, a rămas cu un demi-secul înapoî, demn numai de epocele de barbarie și de guvernul absolut al secolilor trecuți, iar nici decum potrivit

cu timpîi de astădî, cu progresele ce am făcut și cu instituțiunile ce ne-am dat și de care trebuie să ne bucurăm, dacă acele instituțiuni nu sunt o l'teră mórta, dacă constituțiunea este în adevér pétra unghiulară pe care trebuie să se zidéscă edificiul nostru social, pe ruinele instituțiunilor secolilor de sclavie, de despotism, de malversațiî; voim ca cei ce sunt însărcinați cu aplicarea legilor să și aducă aminte că legile tocite se abrogă inevitabil prin singura lucrare a progresului timpilor, fără altă formalitate; ținem să scie d-lor că numai Turcii și Evreii au rămas lipiți de litera legilor vechi, și de aceea sunt și cei mai ignoranți și cei mai miseri; dar voim mai ales să i facem a scie și a cunósce, cei ce vor să cunósca și să scie, că partea aspră a articolului d-lor de predilecțiune, 96, din procedura penală, este abrogată nu numai de progresul timpului — de care s'ar cuveni să țină compt, ca să póta merita numele de *civilizați* — dar încă și de constituțiune prin articolul 130 care ȳice: «Din ȳiua punerii în vigóre a constituției de fațá, sunt abrogate tóte dispozițiunile *din legi* ... contrarii celor aședate de ea.» Adică, constituțiunea nu desființézá întregul corp al legilor existente, pînă când ele nu se vor revisui și modifica, saũ pînă când nu se vor înlocui cu actele conforme cu principiile proclamate de ea, dar abrogă tóte acele dispozițiuni dintr'insele care nu se acordă cu aceste principîi de drept și de libertate. Și fiind-că articolul 96, care este calul de bătaie al domnilor judecătóri de instrucțiune,

în dispozițiunile sale inconstituționale s'a abrogat de constituțiune, depositarii legii nu se mai pot servi cu el și cu cele-lalte două articole, 93 și 117, spre a ne da resbel noă cetățenilor, fără a se face culpabili de călcare a constituției. Afară de acestea, ultimul alineat al articolului 132 din cartea noastră magnă dice: «Se vor revisui toate codicele și legile existente, spre a se pune în armonie cu constituțiunea,» și codicele penal cu procedura lui exista la promulgarea constituției, modificatu-s'a spre a se pune în armonie cu ea? Toți scim că nu. Grație Domnului, ministrii și așa dișele adunări legislative, care au fost fructul ingerinței în alegeri, s'au ocupat cu totul de alt-ceva de cât de a garanta țerei libertățile înscrise în constituțiune.

Și dacă codicele penal nu s'a revisuit spre a se pune în acord cu timpul în care ne aflăm, trebuie ore ca depositarii legii să ia de normă în decisiunile ce dau nisce dispozițiuni care nu mai fac onore națiunilor libere și care sunt condemnite de spiritul secolului? Dacă, de exemplu, ar exista în legislațiunea noastră un articol care să dică: «Ori-care consiliar al tronului s'ar încerca să înruiureze alegerile, sau ar impune Adunărilor legiuitoare să facă din moșiile statului domenii ale coronei, cu mörte să se omöre..» Dacă ar exista, dic, un asemenea articol draconian în legislațiunea noastră, am putea ore usa de el în starea de cultură în care ne aflăm, cu toate că el ar fi d'o rigurosă utilitate și d'o necesitate de miș de ori mai mare de cât aceea ce a făcut să se dea nascere arti-

colului 96? In codicele Caragea exista pedépsa cu mórtea pentru o altă specie de *făcători de rele* de cât aceia ce votéză dote principeselor și donațiuni și feude fiilor de principî, și cu tóte acestea nici un *Domn român*, de la 1830 pînă la 1866, n'a confirmat nici o sentință care condamnă la mórte, căci capul statului care ar fi ordonat execuțiunea vre-unui om, ar fi fost privit de popul ca un carnifice. In Anglia există o lege din timpîi vechî care autorisă pe bărbat a putea scóte nevasta sa la târg legată cu curmul de gât și a o vinde; cu tóte acestea, de și acéstă lege nu este abrogată prin vre-o dispozițiune ulterióră, nimenî nu mai face astăđi us de dēnsa; ea a căđut de sine prin progresul ce a făcut drepturile omului de orî-ce sexs; ast-fel că acela ce ar fi îndemnat de instinctul sēu cel rău să'sî scótă spre vîndare soția la tērg, ar fi considerat de public ca un smintit.

Din aceste exemple vedem două lucruri: 1° că legile cele rele nu sunt eterne, ceea ce învedereză bunătatea lui Dumnezeu; 2° că de multe ori, chiar mai 'nainte de a se abroga prin legî posterióre, ele cad și se desființéază de sine-le, pentru că Provedința ca o mater îngrijitóre, a pus mórtea rēului în rēul însuși; și pentru că, dacă omul în-tărdie din felurite împrejurări de a se emancipa, timpul nu stă; el se mișcă înainte, și fie-care mișcare a timpului e un progres, o achisițiune, un pas către lumină, către libertate, către drepturi, către adevēr.

Am ȃis că articolul 96 din codicele de procedura penale, în partea barbară a dispozi iunilor sale, e abrogat de articolul 132 din Constituțiune. La ac st  alega iune mi se va obiecta că arestarea provizorie, care face barbaria articolului 96 din procedura penale, e recunoscut   i de alineatul 3 al articolului 13 din Constituțiune  i că, prin urmare, în contra puterii excep ionale acordată judelei instructor, nu putem invoca Constitu iunea. Acestea sunt expedientele ómenilor trecutului, cari zăresc în men ionatul alineat al Constitu iunii plăcuta umbră a pravilei Caragea. Acești  meni, crescu i într'o epocă de omoruri  i de depr d ri, dic: «dacă în acești abominabili timp  de drepturi  i de libert  i nu mai putem să ucidem, cel puțin să  ntemni  m; dacă nu mai putem omori corpul, să ucidem sufletul; dacă nu mai putem desfiin a vie a, să macul m cel puțin on rea. Constitu iunea monarhică a anului 66, care n'a mai putut re nfiin a ped psa cu m rte desfiin at  de Constitu iunea democratică a anului 48, prin alineatul 3 al articolului 13, a învestit pe judecător cu puterea absolută d'a ridica libertatea, at t de solemn proclamată prin alineatul 1, și ac sta ne m ng ie de pierderea dreptului nostru de odinio  de a omori, care făcea gloria timpilor de demult». A a vorbesc resturile lumii vechi care nu pot transige cu trecutul, cărora le este peste putin a să rupă cu vechile lor  nv turi. La exigen ele timpului, ei opun codicele penal al regimului personal de la 64  i Constitu iunea monarhică de la 66, uit nd că mai

pre sus de Constituțiunea anului 66, e timpul. Cei ce trag profit din draconismul articolului 96 al codicelui de procedură penală, e draconism, ție d-lor, recunoscut și de alineatul 3 al articolului 13 din Constituțiune. Acésta nu e exact, dar modul acesta de a vedea le convine. Alineatul 3 nu recunósce tocmai puterea nemărginită a judelei instructor; el ție: «Afară de casul de vină veghiată, nimeni nu póte fi arestat de cât în puterea unui mandat judecătoresc motivat....» adecă că judele trebuie să aibă motive admisibile, motive tari, ca să încarceze pe cine-va, să fie nevoit a face acésta, sau pentru că inculpatul ar fi periculos societății, sau pentru că căđend într'un delict grav n'ar fi om cunoscut, sau pentru că nu ar putea să dea cautiune când s'ar întâmpla să fie om strein. Alt-fel, acest alineat 3, ar fi în contradicțiune flagrantă cu alineatul 1-iu de subt același articol 13 din Constituțiune. Căci, unde ar mai fi garanția libertății recunoscută și proclamată prin acel alineat 1-iu al articolului 13, când judele ar putea să dispună de dinsa ori cum îi va plăcé în temeiul articolului 96 din codicele de procedura penală, care ție: «După interogatoriū, judecătorul va putea da un mandat de depunere», adică *fără să arate motivele* ce alineatul 3 al articolului 13 din Constituțiune îl obligă să le arate, și care motive trebuie să fie fundate pe o mare necesitate, să prevadă o nevoie imperiósă, o cauză evidentă de imposibilitatea d'a face alt-fel, de a se putea scuti de a răpi libertatea unui cetățen care póte că nu e nici

culpabil de delictul ce i se impută. Așa se înțelege *garanția libertății individuale*, proclamată de Constituțiune, iar nu dupe cum o interpretează unii din domnii judecători de instrucțiune, cari au făcut să se încarcereze în șese ani sub un regim numit *constituțional*, mai mulți indiviđi de cât s'au întemnițat în trei decii și șese de ani sub regimul regulamentar.

Cum se pôte numi o lege care permite întemnițarea unui inculpat, încarcerarea anticipată, condamnarea de nisce organe ale guvernului care nu sunt judecătorii naturali ai condamnatului? Acésta lege se pôte susține serios că ar concorda cu Constituțiunea? Dacă acésta ar fi chiar permis de Constituțiune, nu e nici drept, nici uman să aruncăm ómenii în pușcării numai pe presumpțiuni, pe conjecture, pe suspiciuni, și nici chiar pe probe neaprobate de judecătorii competenți a pronunța sentințe; căci atunci unde ar merge societatea? unde ar mai fi chezășiuirea onórei cetățenilor? Au dórá domnii judecători de instrucțiune socotesc că e ușor lucru a arunca pe un om în închisóre? Au dórá cred că cu acésta moralisă societatea? Cred óre că răpirea libertății unui cetățén, fiă numai pentru o ăi, este lucru neînsemnător? Dar umanitatea care s'a salvat și se salvă cu încetul de tirania regilor, se va salva odată și de brutalitatea impiegaților celor rău nărăviți, rău crescuți, rău pomeniți, rău intenționați.

Și individul, și societatea, perd prin închisóre. Miđlócele de moralisare ale unui popul nu sunt

temnițele, ei scôla și biserica. Să îmulțim dar miđlôcele de cultură intelectuală și morală și să îmulțim miđlôcele de suplicii. Judecătoria de instrucțiune nu vor câștiga pentru îndreptarea individului și pentru umanizarea societății, servindu-se de latitudinea ce la lasă articolul 96, spre a face parasiți umplând temnițele cu laboratorî, și a degrada pe om închidându'l ca pe o vită. Este în interesul nostru al tuturor de a umanisa legile spre a umanisa pe ômenî.

Articolul 96 din legile nôstre penale este o perpetuă conspirațiune în contra libertății individuale. Pînă cînd acest articol nu se va sterge din legislațiune, omul nu va avea nici o siguranță; libertatea lui și averea lui vor fi alternativamente amenințate. Din infortunații care cad cu sciință saă prin nesciință în vre-un delict, aceia carî voiesc să'si salve libertatea își perd averea, și vice-versa. Articolul 96 este sabia lui Damocle suspendată asupra capului fie-cărui cetățen; căci rar se întîmplă ca un om să nu fi greșit odată în viața lui. Mulți din judecătoria de instrucțiune sunt bărbați probî care fac onóre magistraturei și națiunii; dar nici o pădure fără uscătură; sunt și de aceia care se servesc de articolul 96 ca de o sabie cu două ascuțisuri, cu care lovesc de o potrivă pe culpabil și pe inocent.

Am vîdut ômenî nevinovați și onești refusându-li-se chizășia și aruncându-se în temniță unde au zăcut câte cincî și șese luni, și culpabili liberați pe cauțiune.

Să ne imaginăm un inocent acusat de un delict ordinar, nu pentru că el ar fi culpabil, ci pentru că acusatorul ar fi înțeles cu judele instructor sau cu procurorul general să tragă pe infortunatul inculpat într'acastă țesătură de arachne ce se numesce *instrucțiã*. Acusatul apare înaintea judeului de instrucțiune; acușația e slabă, nefondată; cu toate acestea, judele instructor care așa voiesce sau pentru că așa i s'a ordonat, asvirle un mandat de depunere. Acusatul e un cetățen care se bucură de stima lumii; el cere, reclamă să fiã liberat pe cauțiune; omul *justiției* refușă cetățenului favoarea care o acordă adesea vagabundului. Inculpatul este închis cu făcători de rele, cu bandiți de rând, unde zace trei patru și șese luni pînă să fiã judecat de judecãtorii ce'i dă legea, de judecãtorii singuri competenți de a'l condamna. După o întemnițare de 180 sau 240 de zile sau mai curînd sau mai târziu, camera de acușațiune sau curtea cu juri se pronunță, și găsește că acusatul nu e culpabil de delictul ce i se impută, că acel delict nici a avut ființă. Ce se face atunci cu încarcerarea și cu onórea inocentului arestat fără vină? Cum rămâne cu cele opt luni ale sale de închisóre? De la cine să cêrã repararea și cum? și dacã ar cere-o, cum are să i se facă? Cine nu scie că maltratarea, supliciile materiale, turmentele morale, închisórea, nu se mai întorc, nu se mai pot repara? Instigatorul și-a ajuns scopul — întemnițarea pentru câte-va zile, pentru câte-va luni a victimei sale — căci omenirea pare că ar fi blasfemată să fie vic-

tima aceloră ce ea îi onórá cu încrederea ei, și îi nutresc cu sudorile ei.

Este un adevăr cunoscut de tótă lumea că patru din cinci părți din aceia ce sufăr închisórea preventivă sunt, saú nevinovați, saú așa de ușor culpabilî în cât curțile n'aú condamnat pe acești din urmă la închisórea definitivă de cât la a șéseá parte din timpul ce a fost în arestul preventiv, fără să le țină în sémă acest arest, acéstă închisóre făcută fără scirea lui Dumnezeu.

Vedă dar Românii că țera nu e guvernată de legi, ci de voința arbitrară a aceloră căroră noi le-am încredințat puterea, cari bagă și scot din pușcărie după bunul d-lor plac, după propriile D-lor interese, fără să țină compt nici de Constituțiune, nici de timpul în care ne aflăm, nici de criticile acestui Argus ce se numesce *opiniunea publică*.

Mai înainte impiegații Statului aveau temere de Domnul țerei, care priveghia pentru paza legilor; acum de când guvernanții s'aú încredințat că îndreptarea rěului n'ar mai fi de atributiunea Domnului, că, după regulile *civilizației*, Domnul nu trebuie să facă alt-ceva de cât să'si primescă lista civilă, să mănânce, să dormă, să se plimbe, să dea baluri, să mērgă la vînătoare, judecătórii de Instrucțiune, mai ales, se jócă cu libertatea cetățénului ca pisica cu viēta șórecelui.

Acéstă stare de lucruri e spăimântătoare; ea desconsideră justiția și degradă societatea; ea face din libertatea individuală un cuvânt deșert, o vorbă

derisorie. Articolul 96 din procedura penală, e o sorginte de abusuri, o pétră de smintélă. El e producător de mari nedreptăți și de mari nemulțumiri, care nu pot dura ; căci nemulțumirile fondate, curînd saū mai târziu fac exploziune.

Datoria noastră a cetățenilor care dorim liniștea, ce nu se pôte conserva de cât prin respectul legilor, fiind de a preveni rēul, atragem atențiunea d-lui ministru al Justiției și a corpurilor legiuitoare asupra acestor fapte care aū devenit o adevărată calamitate publică, și cerem să se revisuiască cât mai neîntîrziat codicele penal cu procedura lui, spre a se pune în armonie cu constituțiunea și cu exigențele timpului, și a salva printr'acēsta țera de acești magistrați pe care articolul 96 din procedura penală 'i-a făcut să fie priviți ca nisce *beșlii* ; iar pînă atunci, d-nul ministru al Justiției să privigheze ca menționatul articol 96 să se interpreteze în sensul constituțional, și domniī procurorī și judecătorī de instrucțiune să se țină în frumosul d-lor rol de *magistrați*, de apărătorī ai ordinei și ai societății pe calea legale și constituțională, fără a mai avea înainte alt interes de cât interesul public, și fără a fi dominați de alte sentimente de cât de sentimentul justiției, care înobilēză pe un dregător și înalță prestigiul dregătoriei.

Judecătorul de instrucție cu puterile sale nețermuite, la finele secolului XIX al libertăților și drepturilor omului, și în țera noastră democratică de la Radu Negru, e un anachronism.

AVEREA ȚEREI SUB FEVRUARIȘTI*)

Înăugurarea monarchiei ereditare

În o sută de ani de domnire a fanarioților, nu s'aũ comis atâtea prade câte s'aũ consumat în scurtul interval de cinci ani al regimului eșit din 11 Fevruarie, pe care autorii lui l'aũ numit al *Salvării*.

Epoca durerósă a beyelor din Constantinopole, a rămas departe în spoliațiunile ei reputate, pe lângă epoca vandalică în care ne aflăm. Bragagii și limongii din Fanar, câți aũ explótat ȧra acésta, toți împreună, în două-șeci de lustri, n'aũ tras dintr'insa atâtea butóie cu aur, câte a tras un unic.... berar din Prusia dintr'o singură afacere: *Drumurile de fer Strusberg-Ambro*.

Halimalele orientale vorbesc de tesaure miraculoșe, dar aceste comori imaginare, nu sunt de cât umbra sumelor fabuloșe ce aventurierii teutonî a-flară în România.

Monarchia ereditară s'a înăugurat prin cinci-șeci

*) Publicat în *Trompeta Carpaților* din 1871 Fevruarie, sub titlul de *Jafuri celebre*.

de milióne lei, împrumutați de la Oppenheim pentru acoperirea deficitului anului 1866, provenit din spoire de lefi.

Cinci-deci și șese milióne încasați din vîndarea bunurilor Statului spre a se plăti împrumutul Oppenheim, și cari au fost deturnate de la destinația lor.

O sută-cinci deci de milióne datoriă flotantă, făcută peste veniturele anuale reale ale țerei, ca aceia ce cheltuiesc mai mult de cât au, împrumutându-se cu polițe de sume pe cari tot d'a-una le plătesc îndoit.

Două milióne, desdaunare pentru sustragerea unei hărții din dosarul ministerului de Interne.

Codrii Moldaviei, de vre-o 50 de milióne, făcuți cadoū unui domn, pentru ajutorul pecuniar dat de el celor ce au făcut pe 11 Februarie.

Trei milióne, puscile despre cari vom vorbi mai la vale.

Despre două milióne pe care Februaristii voiau să le dăruiescă unui consângén, nu mai vorbim, fiind-că după demascarea făcută acestei spolieri de *Trompeta Carpaților* la 66, și după ancheta numită de cea de atunci adunare legiuitoare alésă liber, auđim că fericitul consângén, nu numai n'a putut să înghiță cele două milióne, pentru care luase și decisiunea Curții de Apel, dar încă a mai întors tesaurului vre-o jumătate de milion, mulțămită denunțării presei și independenței adunării legislative de la 66—67.

Cadoul de mai mult de două milióne lei noi fă-

cut lui Barkley, concesionarul căiei ferate București-Giurgiu, despre care vom vorbi la fine.

Două-sute trei-zeci de milioane, făcute dar lui Strusberg de la drumurile de fer, în modul pe care îl voi arăta în cursul acestui articol.

O sută cinci-zeci și șase milioane sustrase de Ambron din casa obligațiunilor căilor ferate, despre care vom vorbi în amănunțit mai la vale.

Eată, în scurt, sumele spăimântătoare de cari țera a fost prădată sub *onestul* și *moralul* regim al Februariștilor, care a înlocuit pe *malonestul* și *immoralul* regim al Maiștilor.

Mai mult de o jumătate de miliard, sunt daunele materiale aduse țerei de *Salvatori*, afară de daunele morale, politice și naționale, care sunt incalculabile.

Să dăm o dezvoltare celor mai însemnate din aceste jafuri, spre a le cunoște bine națiunea; dară mai înainte de a intra în examinarea lor, să arătăm ceea ce este mai urgent, datoria care bate la ușă și care se cere să o plătim imediat.

Acastă datorie constă :

Intr'un deficit de 12 milioane lei noi asupra exercițiului anului 1871.

O datorie flotantă de 55 milioane.

Datoria lui Strusberg de 19 milioane.

Alte sume mărunte, cari împreună se suie la cifra de 90 milioane lei noi, sau 254 milioane lei vechi.

De unde să se plătescă aceste milioane?

Să mai contractăm un împrumut?

Dar împrumuturile duc la faliment.

Să vindem și ceea ce a mai rămas din moșiile Statului?

Dar de unde s'ar mai împrumuta în surăteii? Bine ar fi ore să alergăm la împărțirea moșiilor proprietăresci? sau să lăsăm pe noi căsătoriți proletari?

Una ar fi injustă și ceea-l-altă periculoasă.

Să punem dări noi?

Dar ore cele impuse pînă acum nu sunt destul de împovărătoare?

Atunci ce rămâne de făcut într'o situațiune financiară atât de anormală care trebuie să ne îngrijască pe toți?

Să alergăm la economii, reducând și suprimând tot ce se poate reduce și suprima.

Ce face înțeleptul care, într'un moment de beție sau de nebuniă, și-a pierdut veniturile pe mai mulți ani? — Reduce cheltuielile mesei, împuținează servitori, alungând pe cei mai leneși și mai pișcători, vinde caii de lux și trăsorele de prisos, pentru că crede că e mai bine să le vîndă el pe adevăratele lor prețuri astăzi, de cît să ajungă a se vinde de datornici pe nimic mâine; începe a lua des socotelele îngrijitorilor moșiei; începe a priveghia de aproape băeții din prăvălia.

Să facem și noi ca omul pe care l'am citat, să ne mărginim în strictul necesar.

Suprimând judecătoriele de pace, cari sunt o calamitate pentru locuitorii comunelor rurale, pînă la promulgarea legii de descentralizare, când atunci

urmază să se reformeze această instituțiune, care în principiu e bună.

Lăsând numai atâtea ministere câte erau sub regimul căzut.

Stergând din budget lefele ce se dau ofierilor puși în neactivitate și în disponibilitate.

În fine, făcând toate economiile posibile.

În ministerul de Finanțe risipa e ne-mai pomenită: lefuri neproporționate cu munca, remise peste lefuri, furtișag peste lefi și remise, și afluență de împiegați și de agenți, cari dumică mai a treia parte din veniturile ce se percep. Ministerul de Finanțe, sémână cu o mare ospelărie, unde regiamente de oțioși se adună să fumeze, să nareze aventuri și să facă politică, fără a ajunge pe unii rândul să scrie de ce linii pe di, din cauza mulțimii. S'ar fi putut desființa două părți din trei din împiegații ce sunt în minister, și toți sub-casierii și agenții de constatare din județe, dacă s'ar fi adoptat legea adusă de ministrul de Finanțe — sub Cuza Vodă — Nicolae Cretzulescu la 1865. Dar Februaristii, după călcarea de la Februariu, au respins acea lege salutară, care modifica și simplifica sistema perceperii într'un mod folositor și pentru cei ce dau și pentru Statul care primesce.

Datoria flotantă de 150 milioane care s'a făcut prin risipe, cerem să se plătescă prin economii, cum a făcut Prusia cu datoria ei. Fiind însă, că plata datoriei flotante prin economii nu s'ar putea face de cât în două-zeci de ani, și creditorii Statului cari au împrumutat cu termene scurte cer

să fie desfăcuți, este peste putință ca să nu recurgem la un împrumut. Inșă tot ce am pute face este:

1. Ca acest împrumut să se contracteze în țără, spre a scăpa Statul de cheltuielile de transport și de comision inerente unui împrumut efectuat în străinătate; și, ca să se pótă face în țără, să se voteze proiectul adus de fostul guvern pentru stingerea datoriei flotante, fiind-că, cu modul acesta, însuși cei de astăzi creditorii ai Statului, se vor mulțumi a lua drept bani bonuri de tesaar, când vor sci că arendile moșiilor hipotecate pentru desfacerea acestei datorii, aũ să intre într'o casă separată, și nu se vor întrebuința de cât pentru plata bonurilor.

2. Golul de 5 milioane ce lasă în budget arendile moșiilor hipotecate pentru stingerea datoriei flotante, să nu se împlinescă prin creări de impozite noi, ci făcând economii, prin reduceri de lefuri, prin suprimări de posturi inutile, prin simplificarea mecanismului administrativ, judecătoresc și financiar, care astăzi este prea îngălat; și pentru acesta se cer reforme radicale, pe cari Adunarea legislativă este datóre să le dea în interesul țerei, fiind că numai ast-fel înțelegem noi rațiunea de a fi o Adunare legislativă.

Camerele de la 1866 și 1868, ne-aũ virit în nămol pînă în crescet ca nisce camere de poruncelă; Adunarea legislativă de astăzi, ca compusă de bărbați liberi aleși, este datóre să scóță țera din noroiul de datorie și de miserie.

*

Am arătat suma enormă a datoriei flotante.

Ce este această datorie și cum s'a făcut?

Datoria flotantă este un împrumut provizoriu, făcut pentru câte-va zile sau pentru câte-va luni, ce contractează ministrul de Finanțe pînă să intre în casa Vistieriei veniturile alocate în budget, cari n'a intrat la timp, și după ce au intrat acele venituri, împrumutul se plătesce, și datoria se stinge. Prin urmare, datoria flotantă în adevăratul ei înțeles nu e alt-ceva de cît o înlesnire în operațiunile de tesaurărie. De exemplu: la finele lui August, arendatorii domeniilor Statului erau datori să verse în casa Vistieriei două milioane, pe care din împrejurări ôre-cari nu le-au vîrsat. La 1 Septembre Statul are să plătească o poliță de două milioane din împrumutul Oppenheim sau altul; fiind însă că arendile domeniilor nu i-a intrat la timp, guvernul, ca să plătească polița trasă de Oppenheim, se împrumută în scotéla arendîlor pe trei luni. În acest interval, arendile se varsă la tesaur și guvernul plătesce datoria contractată.

Ast-fel, cu împlinirea veniturilor anuale, se plătesce și datoria flotantă contractată peste an în scotéla veniturilor anuale, și așa la finele fie căruia an bugetar, nu mai rămîne nici-o datorie nelicuidată.

Eată ce e datoria flotantă, cum se nasce și cum este regulat să se stingă.

Însă, dacă este numai atât, va întreba cine-va,

cum s'a făcut că numai în patru ani de regim monarhic avem o datorie flotantă de 150 de milioane?

Budgetul votat la finele anului 1865 de Adunarea de sub Cuza, pentru serviciul anului 1866, lăsa un deficit de 12 milioane lei vechi.

Dar la 11 Februarie, regimul de la 2 Mai a fost răsturnat, sub cuvânt că era *imoral* și *malonest*, și un nou regim numit *moral* și *onest* s'a inaugurat de așa dîșii *Salvatori*.

Însă lucru de mirare! Unde ómenii regimului trecut, nu lăsaseră în șapte ani de cât un deficit de 12 milioane, lipitorile, ciacalii, lupii cari veniră în urma acelui regim, încărcară budgetul cu un deficit de 76 milioane, numai într'un singur an, ceea ce nu se mai văduse pînă aci în România. Și în ce credeți că s'a întrebuințat aceste milioane? În creațiuni productive? în stabilimente de utilitate publică? — ferescă Dumnezeu! Ele s'a cheltuit în adăogire de lefuri, de la adjutorul de sub-prefectură pînă la beliduce, și în crearea de ministere noi, de agenți noi, și de alte o mulțime de sinecure. Ast-fel, ca să plătescă acest deficit de 76 milioane, plus 12 milioane rămase de la guvernul de șapte ani al lui Cuza, a trebuit să facă împrumutul Oppenheim de 50 milioane, pe care le-au cheltuit numai în câte-va luni ale anului 1866, și tot a mai rămas un deficit de 38 de milioane sub numele impropriu de datorie flotantă.

Aceste 76 milioane, au fost prima bine-facere a regimului răsturnătorilor.

Pe anul 1867, deficitul a fost numai de o jumătate de milion.

Pentru ce ?

Pentru că budgetul anului 1867 s'a echilibrat de Adunarea legislativă de la 1866—1867, fruct al alegerilor neinfluențate ; și acesta arată marea diferență ce există între o adunare națională aleasă liber și între o Cameră trimisă de prefecti.

Când o petițiune care circula prin țară a cerut de la Adunare ca să ia decisiunea a nu se mai vota budgete neechilibrate, s'a găsit omenii a o combate din prea mult zel pentru guvern, zicând că ce alt fac Adunările legiuitoare de cât a echilibra budgetele.

Da ; Adunările tot-d'a-una au echilibrat budgetele, însă cu venituri fictive și cu cheltuieli reale. Guvernele și Adunăturile lor, rodul ingerinței în alegeri, în loc să facă mai întâiu budgetul veniturilor pozitive și apoi numai dupe cât vor fi acele venituri să se tindă la cheltuieli, ele au făcut întâiu budgetele de cheltuieli, creându'si lefe mari și înfințând posturi noi ca să sature pe toți omenii din coteriă, și când cheltuielile covârșiau veniturile reale, ca să nu pună biruri mari de temă să nu revolte lumea, au inventat două mijloce : împrumuturile în străinătate și datoria flotantă în țară, zicându'si că aceste două feluri de împrumute, plătindu-se mai târziu și prin anuități de contribuabili, nu se prea resimte greutatea, sau cel puțin când se vor plăti peste câți-va ani în urmă, nu

vor mai fi la putere cei cari le-au făcut, ca să cadă blestemul pe capul lor.

Și dumnélor au făcut împrumutul Oppenheim de 50 de milioane, pentru cari s'a pus în vânzare domenii ale Statului de 75 milioane și datoria flotantă de 26 milioane numai pe 866, afară de 12 milioane rămase din regimul trecut, pentru care d. ministru de Finanțe actual a adus un proiect de lege ca să se vândă și moșiele ce au mai rămas ale Statului.

La 869, cheltuielile împreună cu lefille cele mari ale dalipilor și oștirii lor de biurocrați, era de 112 milioane, iar venitul țerei numai de 60 milioane, de unde rezultă un deficit de 52 milioane.

De unde să se ia? Împrumuturi afară din țară nu se mai putea face. Dalipii au alergat la următoarea combinație factice.

Veniturile adevărate sunt de 60 milioane, și-au dis ei; pentru restul de 25 milioane, haide să dicem că 20 de milioane sunt rămășiță din contribuțiunile directe ale anilor trecuți, cari în anul 1869 au să se împlinescă. Să mai dicem că 16 milioane are să se ia pe brobințe de colorit din crângurile Statului, și 16 milioane pe gogoși de tufă de tăbăcit din tufărișurile domeniilor, peste tot 52 de milioane, și cu 60 milioane venitul real, fac 112 milioane; adică tocmai cât e și budgetul cheltuielilor, și étă budgetul pe 69 echilibrat cu rămășițe care nu se pot împlini și cu gogoși.

Prin ast-fel de budgete s'a aglomerat datoria flotantă de 150 de milioane lei vechi.

Venim la Codrii Moldovii.

Cei ce au ipotecat pământurile țerei spre a-și crea lefuri, ușor puteau înstrăina pădurile de pe dinsele.

Cele mai vechi, mai frumoase și mai nestimate păduri, erau acelea de pe moșia Adâmbul din România de preste Milcov, și de pe alte câte-va moșii. Lemnele din acești codri seculari erau așa de drepte, așa de 'nalte, în cât se făcea dintrînsele catarte de nave. În totă România nu erau păduri mai mărețe de cât acestea. Dacă vre-o-dată geniile și nimfele pădurilor, panii, silvani, driadele, ș-ar fi ales nisce locuințe mai încântătoare, ar fi ales fără îndoială acești codri maiestosi ai Moldovei, cari rivalisau cu pădurile feciore ale Americii, sau cu ale Galiei în care Druidii își celebrau mistetere lor. Și fiind că tot ce e frumos este dorit, un speculant din Moldova, geniș grecesc cu educațiune jidovăscă, puse ochii pe ele. Dincolo de frumos, el vedu întrînsele o mină de aur. Rugăciuni, promisiuni, intrige, el întrebuiță tot spre a avea aceste păduri. Dar Cuza domnia, Cuza care smulsese aceste pădurei din mânele călugărilor greci și le rededese Moldovei; și cât domni el, speculantul lacom nu putu reuși a avea frumoșii codri ai Bogdaniei; cât fu Cuza pe tronul lui Ștefan cel Mare, codrii Moldovei își înălțau fără grijă și cu fală mărețele lor virfuri către cerul senin al României. Dér un complot se urdi în contra lui Alexandru Ión I, în care intră și pretendentul pădurilor Adâmbului,

nu din vre-un sentiment de patriotism saū de libertate care nu inspira pe nici-unul din conspiratori, probă deprădările ce le-au făcut și terorismul, torturele și chiar sângele ce au vĕrsat, ci spre a 'și apropria acele păduri ce nu le putuse lua sub Cuza. Așa s'a și făcut. In devastațiunea și vandalismul general, Februaristii împărțindu'și între dĕnșii averea țerei: pămĕnturi, păduri, arendi de moșii, imprumuturi, concesiuni, regiĭ, precum cesarii depravați ai Romei își împărțiau între dĕnșii lumea pe care o cucerise eroii ei, consortiului lor, pețitorului codrilor Moldovei, îi dederă acești codri, cari de atunci se numiră *codri Februaristilor*. Alții apoi, luară Colibașul cu fĕntănele de păcură, alții transformarea armelor, alții acțiuni la căile ferate, alții vĕndărea domeniilor Statului, alții imprumuturile, și toți ministere, agenții, judecătĕrii, isprăvnicii, municipalități și zapcialăcuri.

Așa se deteră aceste frumoșe păduri de 50 de milioane unui Februarist de către un ministru de Finanțe februarist, fără nici-o formă, după nici o lege, fără să întrebă nici cameră, nici măcar pe consiliul de ministri, ci numai dupe o voință a sa absolută, printr'un ucaz emanat de la sine.

Ast-fel se comise și acĕstă mare pradă in ace-lăși an, întâiul al domnirii Februaristilor; ast-fel România de dincolo de Milcov perdu cele mai avute ale ei păduri, sub imperiul aventurierilor.

Dacă ne întrebăm, care este diferența între 2 Maiu și 11 Februarie? Aflăm acĕsta:

Două Maiu întĕrse țerei mai a treia parte din

moșiele ei usurpate de călugării greci pe cari Cuza îi pune în căruțe de poștă fără toate obezile, și îi trimitea preste Dunăre.

Un-spre-zece Februarie, despăie Statul de aceste moșii în folosul străinilor și devastază maiestósele lui păduri.

*

De la devastarea pădurilor trecem la sumele asvirlite sub cuvint de prefacerea armelor.

În ce scop s'a transformat 56 de mii de puscii? Óre în acela de a da oștirii nóstre o armă mai bună?

— Nicii de cum. Tóte comisiunile de oficiării competenții întocmite în diferiți timpri spre a cerceta și aréta dacá se póte face transformarea cu folos, au găsit și au supus la cunoscința ministerului că prefacerea armelor ar fi, nu numai de nicii o utilitate, dar și păgubitoare, că de se vor transforma puscile, oștirea nu se va mai putea servi cu ele; și experiența a dovedit că în adevér acele comisiuni au avut dreptate.

Óre în spiritul de economie, ca să scape vre-o câte-va mii de galbeni cari s'ar fi dat mai mult pe pusce noi?

— Nicii pentru acésta. Fiind-cá a cheltui cu un lucru spre a 'l face mai netrebnic de cum se află, acésta nu va să dăcă economie, ci risipă.

Mobilul dar care a mișcat pe guvernul de la 67 a transforma armele, este tot acela care l'a făcut să dea și căile ferate cu 270 mii franci kilometrul.

Eată ce se găcesce în dosarul ministerului de Resbel în afacerea acésta :

În 1866, guvernul, sub cuvânt de a nu rămânea cu armamentul oştirii noastre mai înapoi de cât alte țări, cere de la o comisiune permanentă să cerceteze și să arate dacă armele noastre se pot transforma. Comisiunea face o încheiere la 8 Decembrie 1866, ale căreia conclusiuni sunt că armele ce posedă oștirea noastră, fiind de calibru mare, transformarea lor în arme cari să se încarce pe la fund, este vițioasă din toate punctele de vedere.

În anul 1867, guvernul vădând că comisiunea acésta nu se compune, după cum ar fi voit el, de creature vile, supuse orbesce ordinelor ministrului, ci de bărbați cu demnitate și patrioți, cari aveau mai mult milă de punga țerei de cât temere de un guvern lacom și decis a slei țera sub pretext de îmbunătățiri ilusorie și amăgitoare, o desființază, și numesce alta de oficeri din artilerie.

Noua comisiune, grație independenței de caracter a oficiărilor nostri, respinge și ea ori-ce sistemă a transformării armelor, motivând opiniunea sa pe considerațiuni sciințifice, și dice: «pe temeiul acestor considerante, comisiunea fiind de părere că transformarea armelor noastre fiind desavantagiosă din toate punctele de vedere, a încheiat prezentul proces-verbal.» Minoritatea însă, reprezentată prin sub-locotenentul colonel Heret, admite transformarea. Acest oficer era director al stabilimentelor de artilerie, și ministrul îi spusese că transformarea are să se facă în aceste stabilimente în regie. Este

lesne de înțeles dară că d. Heret n'a putut la început să aibă de cât o opiniune în sensul ministerial. D-sa era pentru transformare, pentru că era director, iar nu pentru că convicțiunea sa ar fi fost că transformarea e bună; fiind că experiența a dovedit că transformarea în adevăr a fost rea, și noi nu putem presupune că un director al stabilimentelor de artilerie, să nu aibă nici atâtea cunoștințe câte au probat că au simpli ofițeri de artilerie, cărora noi le aducem omagieile noastre pentru știința dumnealor, și îi laudăm pentru patriotismul și pentru independența dumnealor de caracter.

Se înțelege că încheierea acestei a doua comisiuni, nu putea să placă ministerului, precum nu i plăcuse încheierea comisiunii desființate.

Ministerul ordonă comisiunii să se mai pronunțe o dată; ca cum ar fi zis: îți ordon să zici cum vrei eu, iar nu cum sunt convicțiunile tale, și adevărul.

Bravi! ofițeri nu voesc să scie de ucacele și de interesele personale ale ministrului, ei răspund și după acest manifest amenințător, ca oșteni demni și ca Români verzi: «Comisiunea și acum nu lipsesce a arăta că transformarea armelor noastre de mare calibru, este defectuoasă și contra interesului unui bun armament.»

Dacă și simulacrul de cameră care a votat ca servitor plecată drumurile de fer, ar fi ținut acest ferm limbaj pe care l'au ținut demni ofițeri români, cel puțin nu s'ar zice astăzi că țera a votat

acest mare jaf, ce se numesce în limba curtesanilor *drumurile de fer*.

Dar aceia ce 'și dau numele de cetățeni, au dovedit că sunt soldați înregimentați, și aceia pe care îi numesc soldați, au probat că sunt cetățeni.

Ei! dacă nu s'ar fi votat drumurile la 68; dacă reprezentațiunea națională de atunci ar fi fost mai demnă și mai mândră, astăzi pozițiunea noastră ar fi lămurită, astăzi noi n'am fi fost insultați în modul cum suntem în epistola ce s'a publicat de mai toate jurnalele străine și pământene.

Cu toate declarațiile categorice ale comisiunilor în contra transformării armelor, ministrul de Resbel, face un raport către Domn (No. 3445 din 5 Noembrie, anul salvării 1867) și obține transformarea după sistema d-lui Heret condamnată de oficiarii români, condamnată de timp, condamnată de experiență, și încheie contractul cu Anton Hendrich.

Contractul se face pentru predarea a 50,000 culate și înălțătore, cu prețul de lei vechi 29 pentru fie-care culată. Operațiunea transformării rămăne a se face în regie, de către directorul stabilimentelor de artilerie d. Heret.

D. locotenent-colonel Heret, un moment mistificat, în urmă s'a arătat brav și cu durere de inimă de punga țerei; d-sa a făcut tot ce-i dicta datoria și conștiința a se resilia contractul, precum se va vedea din referatele și din procesele verbale încheiate de d-sa, de care d. ministru n'a ținut nici-o sémă.

De ce d. ministru n'a pus în licitațiune opera-

țiunea transformării armelor, ci a făcut'o în regie? Acesta se înțelege facil.

O dată cu contractul, se subscrie și două exemplare de culată pentru modul admis. Intre condițiuni este și acesta ca, pentru că culata ce servă de model d-lui Hendrich să nu se producă și de alți fabricanți, d. Hendrich se obligă să ia un brevet de la guvernul imperial austriac.

Însă, abia începuse predarea acestor culate, când ele fură confiscate chiar la Viena — unde se publicase — de către un Petre Mook, sub cuvânt că el este posesorul brevetului de invențiune al culatei. Atunci d. Hendrich, face ca Mahomet profetul arab: fuge de la Viena, alungat de gigantele Mook, în nu știu care unghiū al întinsului imperiū al Habsburgilor, unde nici poliția nu putea să mai dea de el, și de acolo începe să plouă culate în România la ministerul de Resbel.

Cu expedierea culatelor, se trămiseră tot din imperiul austriac lucrători cu plată grasă pentru executarea lucrării transformării armelor, ca omeni de specialitate. Se constată însă, prin referatele cu No. 246 și 314, precum și prin procesul-verbal, cu No. 27, că acești lucrători nu'și cunosceaū meseria lor; că mai toți aveau meserie străină armurăriei; că între alții se vedea orologieri, musicanți și alții și mai puțin de cât atât, care alergaseră în România, fiind că aușiseră că la ministerul de Resbel se împart 86 de mii de galbeni Nemților pentru funduri de puscă. Cu césornicarii și musicanții se adusese și câte-va machini

necesare acestei operațiuni; și cum să se întâmple că și la dânsese lipsiaū mai multe bucăți cari aū împedicat întrebuințarea lor. Acésta este asemenea arătat prin raport; dar acele machine s'aū plătit și s'aū aruncat ca netrebnice.

Culatele veneaū câte puține, și operațiunea transformării abia se începuse, când se primi la minister raportul direcțiunii cu No. 426 cu un proces-verbal No. 25 din 4 Martiū, în care se arată că culatele sosite sunt defectuóse. Insuși d. Herct, care fusese pentru transformare, este indignat vėdând că banii contribuabilului se da pe machine, cari nu pot servi la nimic, și pe culate cari nu se pot întrebuința; dar pe acest raport al d-sale se găsesce scris: «la delă.» Și un ordin al ministerului cu No. 810 prescrie direcțiunii a pune în lucrare transformarea cu tóte culatele contractate (adică și cele ce nu se puteaū servi din cauza defectuosității lor).

Maī turcesce de cât așa nu se putea.

Direcțiunea referă din nou că culatele sunt defectuóse; dar d. ministru rămâne surd, și culatele se plătesc.

Banii se asvârl după plăcerea ministrului ca sub cel maī detestabil și imoral guvern personal.

Direcțiunea stabilimentelor de artilerie, prin referatul cu No. 454, arătând sosirea încă a unui număr de culate, constată că pînă acum sunt 332 culate cari nu se pot întrebuința, fiind fórte defectuóse, dar drept răspuns, ministrul dă ordinul cu No. 346 să se libereze banii pe culatele pri-

mite între cari erau și acestea ce nu serviau la nimic.

Vădend că numărul culatelor rele cresce și au ajuns la numărul de 650, direcțiunea face din nou cunoscut ministerului; dar *onestul* ministru dă ordinul cu No. 1732 să se plătescă contracciului toate culatele aduse.

Transformarea armelor se continuă cu personalul și cu mișlôcele arătate, adică cu ceasornicari, cu musicanții și cu culatele stricate. Câte-va corpuri primesc în serviciu din aceste arme; însă consiliile de administrațiune ale acestor corpuri fac închiărierea cu No. 96, trimisă cu raportul divisiunii teritoriale No. 5582, și (închiărierea) No. 32 înaintată cu referatul circumscripțiunii Bucurescii No. 5135 din 7 August 1867, că armele transformate ce li s'a dat — și pînă atunci nu se transformase de cât 2000, — sunt defectuóse, și declină răspunderea ce pôte cădea asupra-le.

D. Ministru, vădend că cu acele arme nu se pôte servi oștirea, ordonă să se verse în magasie, iar în locul lor se dă armatei din cele 15 mii de puscă cu ac, lepădătore cumpărate din Prussia, mai tot așa de slute ca și puscile culatate.

Lucru vrednic de însemnat; ministrul vede că nu se pôte servi oștirea cu armele transformate, că e silit să verse acele arme în magasie, adică să le lepede, și cu toate acestea nu se opresce la 2000 ce transformase pînă aci, nu resiliază contractul, ci merge înainte cu transformarea cu culate defectuóse, și drept lăcătuși, cu musicanți; ceea

ce probéză pînă la evidență că transformarea armelor era numai un pretext; că în această afacere scopul a fost despoierea țerei, iar nu înarmarea oștirii.

Direcțiunea stabilimentelor de artilerie cu referatul No. 1357, înainteză procesul-verbal cu No. 140 prin care respinge de a mai primi culatele aduse din nou, fiind rău confecționate; dar fiind-că d. ministru transforma puștile nu ca să fie întrebuințate, ci ca să se lepede, dă ordinul cu No. 3623 din 13 Septembre 1868 a se libera banii pe culatele aduse în număr de 2000, și ordinele No. 3670, 3671 și 3706 pentru plata altor 8284 culate sosite.

Direcțiunea cere din nou prin referatul cu No. 1381 a nu se mai urma cu transformarea, căci sunt bani perduți, dar pe acel referat s'a pus rezoluțiunea: „la dosar.“

Veseliți-vă, domnilor de prin județe, cari trimiteați adrese de felicitare acestui guvern care disolvă Adunări independente ce făceau opozițiune unor asemenea jafuri, spre a aduce camere mai mult de cât servile, camere complice.

La 15 Noembre 1868, d. Vasile Obedénul, unul din deputații camerei, și d. Rachier, reprezentanții d-lui Hendrich, adresează o petițiune ministerului, prin care spun că peste numărul de 50,000 culate contractate, au mai confecționat din grăbire 6085 culate, și cer să li se plătescă și acelea. Ministrul, tot cu grăbire

și el, dă ordine să li se numere banii și pentru acest număr de culate.

Prada acesta era mai nelegiuită de cât prada legitimată prin contract; dar când deputații Camerei legiuitoare sunt contraccii, se pot comite și asemenea nelegiuiți.

Ca să nu se facă confusiune de nume, mă socotesc dator a arăta că d. Rachieru, amestecat în această afacere, nu este d. Cârциumărescu deputatul amestecat în afacerea căiei ferate Craiova; și dacă eu nu sunt creșut, să se întrebe d. Mehedințenu, deputatul de atunci și arendaș al moșiei Colibașii.

Dacă când-va a fost vre-o epocă de aur în România, este fără contradicere epoca regimului stabilit la 1866.

Dar asemenea, dacă vre-o-dată s'a putut aplica în țera acesta următoarele vorbe ale lui Iisus: *împărțit-aă hăinele mele loru-șii, și pentru cămașa mea aă aruncat sorț*, este iarăși astăzi sub regimul pradelor celebre făcute de *Salvatori* de la 11 Fevruarie.

Ast-fel, sub cuvânt de transformare, 56,085 de puscă s'a pus în imposibilitate de a se mai servi oștirea cu ele.

Sistema cartușului armelor transformate nu era mai puțin defectuoasă. Cartușele, după ce în sine-le erau rele, apoi musicanții și giuvaergii aduși din Nemția, făcuseră camerele puscilor de mai multe mărimi, ca nisce ómenî necu-

noscători în măiestria armurăriei, în cât punându-se cartuşul în camera armei, se ducea în interior așa cum nu putea să mai iea foc, sau dacă lua, lepăda glonțul la 20 pași, ca puscele încărcate cu bóbe de grâu pentru vânatul brabeților.

Comisiunile ostășesci, încărcate cu studiul cartuşului, prin procesele lor verbale, au arătat ministrului că camerile puscilor fiind de diferite mărimi, cartuşele nu ieaș foc, și puscele nu se pot întrebuința.

Dar și după acesta ministrul n'a făcut nimic.

La 24 Martie 1869, direcțiunea, prin raportul său cu No. 720, dice că trebuie să se mai cheltuiască încă câte lei noui 12, bani 66 de fiecare 24 arme ca să se cârpescă cârpiturile.

Acésta era a doua exploatare.

Ast-fel s'a perdut 56,085 de puscă.

Și știți cât s'a cheltuit cu aceste arme spre a se perde? Opt-zeci și șese de mii de galbeni, dupe tabelul prezentat Adunării legiuitoare de d. ministru de resbel, afară de încă câte lei 2 bani 75 de fie-care armă, ce mai cere d. Obedeanu, deputatul din 68 și reprezentantul contracciului, al căruia nume nemțesc îmi scapă din memorie, precum și afară de solda anuală a lucrătorilor, de plata oficiărilor maiestri și a trupei, de amortisarea capitalului, de instalațiune, de clădiri, machini și altele, care și acestea se suie

la mai mult de zece mii galbeni, ceea ce preste tot fac vre-o trei milioane lei vechi.

*

Ajungem la punctul prin care țera se dă tributară pe un veac șerpilor din Germania.

Intre jafurile enumerate mai sus, cel mai memorabil este cel numit *Drumurile de fier Strusberg* de 324 milioane franci, sau 890 milioane lei vechi, din care aprópe jumătate este un dar făcut Străinului; pentru că aceste căi ferate n'ar fi costat mai mult de 180 mii franci, dacă s'ar fi confecționat de țără, dovadă prețurile din Serbia și din Grecia, despre cari au vorbit jurnalele, și ale drumului ferat Bucuresci-Giurgiu, ce s'a făcut cu 195 mii franci kilometrul, în care intră lucrări de artă colosal de mari.

Insă, noi nu vom avea în vedere prețurile, nici ale drumului Bucuresci-Giurgiu, nici ale drumurilor Greciei și Serbiei, cari fiind construite pe terenuri de zece ori mai accidentate de cât terenurile noastre, și cerându-se lucrări de artă de zece ori mai costisitoare, concesionarii le-au lăsat pe prețuri cu mult mai scădute de cât ale noastre, pentru că în Serbia și în Grecia nu se fac drumuri spre a se procopsi străinii cu desbrăcarea indigenilor, ci spre folosul celor ce plătesc. Eă nu voiă lua dară ca termen de comparațiune acele prețuri, căci atunci risipa de la căile noastre ferate ar fi de

vre-o 400 milioane, iar nu de 230 milioane precum am arătat; ci eu voi lua de termen de comparațiune prețurile cu cari d. Offenheim lăsase aceste drumuri, și nu i s'a dat, fiind că guvernul servil de la 1868 era hotărît cu orî-ce preț a înavuți pe consorțiul lui Strusberg.

Se afirmă că există o telegramă a lui Offenheim dată din Viena, prin care anuncia guvernul de la 1868 că el primesce concesiunea căilor ferate pe 200 mii franci kilometrul, cu orî-ce condițiuni ar lăsa Strusberg. Cu toate acestea, guvernul nu numai că n'a concedat drumul lui Offenheim, dar încă, când se presentă acesta ca să ia căile ferate, consilierii tronului, ministrii de atunci, ca să-i astupe gura, îi rupe și lui o rețea de drum; și unde compania Offenheim, de bună-voia sa lăsase kilometrul pe 200 mii franci, menționații ministri de treburi, îi dă 270 mii franci pe kilometru, ca și lui Strusberg, fără ca Offenheim să-i fi cerut, numai ca să-l înduplece a se mulțumi cu rețeaua ce-i oferea, iar cele-lalte drumuri le lăsase unei companii care trebuia să aibe de comisar pe Ambron. Prin urmare, guvernul de atunci a făcut lui Strusberg cadoș câte 70 mii franci de fie-care kilometru de drum, care calculați pe 1200 kilometri numai, fac 239 milioane lei noi, dați plocon companiei Strusberg.

Acésta nu este numai o spoliațiune cinică, ci chiar și o crimă morală, căci a făcut să piérdă țera

frumósele ilusiuni ce'și făcuse de o eră de regenerare prin moralitatea guvernanților, și a fost dureros lovită în speranțele ei când a vădut că acéastă eră ce începe, este o a doua edițiune a domnirii Fanarioților, mai perfecționată în jafuri, și prin urmare mai imorală, mai umilitóre și mai detestabilă.

Două sute trei-șeci milióne, pradă de la o singură ramură! Acésta nu s'a mai audít; este chiar de necređut pentru enormitatea jafului, și cu tóte acestea prada există.

De la 200 pînă la 400 de milióne și-au apropiat străinii împreună cu guvernanții numai de la căile ferate!

Suma acésta e fabulósă.

Un popor a fost prădat, fără ca acel popor să dică o vorbă; ba chiar aruncând cu buchete de flori în prădători.

Și apoi s'a đis că națiunea nu se lasă a se guverna, când ea se lasă chiar a se despoia!

*

Dar acest jaf colossal care a avut de prolog delapidările arătate la începutul acestuî articol, trebuia să aibă și un epilog: o sută cinzeci și șese milióne vechi sustrase din casa Statuluî român de la Berlin de Ambron, regescul supraconsilier intim de Finanțe al Prusiei, și tot în tr'un timp comisar al guvernuluî M. S. Carol de Hohenzolern.

Numirea unui străin în funcțiunea de comisar român făcută în contra literei Constituțiunii de un guvern care, ca să stea la putere câte-va luni mai mult, a comsimțit la violarea legilor țerei sale și la ruina Statului, a fost cauza acestui al doilea jaf comis, de Streinul pervers și ingrât, la căile ferate.

Și o! mister al Providenții.

În ziua în care s'a inaugurat acest regim spoliator (11 Februarie 1866), tot în aceeași zi (11 Februarie 1871), după un imperiū vandalic de cinci ani de umiliațiuni, comisiunea însărcinată de adunarea legislativă cu examinarea dosarului chestiunii Strussberg-Ambron, după o *laborioasă investigare*, cum ȳice ea, de 30 de zile, depune pe biuroul Adunării raportul ei constatator de deturnarea celor 156 milioane de către ómenii regimului, numai dintr'o ramură a unei singure afaceri a Statului.

Și însă, cât de mare este cinismul acestui odios regim! În ziua în care comisiunea anunța de la tribuna Adunării legislative țerei întregi că națiunea a fost mișelesce despoiată de autorii de la 11 Februarie și de creaturele lor, organul celor ce au dat țera în jaf străinului, invită pe fanaticii și pe stupiȳii sei adoratori să serbeze acea zi ca o zi *națională*! adică să festiveze arbitrariul, spoliațiunea, imbecilitatea, ingrátitudinea, imoralitatea.

Nu vestminte candide, ómenilor de la 11 Fe-

bruarie, se cuvine să pună națiunea în diiua acésta de négră aducere aminte, ei doliu și cenușe în cap! Fapta vóstră tâlhărescă ne-a costat pe noi 700 milióne lei dilapidatî, afară de o datorie prodigiósă. Sub *malonestul* regim trecut, cum îl numiți voi, cel mai dilapidator funcționar a fost Olănescu, casierul din Dolj, și cel mai mare abus ce s'a făcut a fost de un milion și jumătate, Olănescu a fost condamnat la închisóre. Sub *onestul* regim de astăzi, Ambron a deturnat 156 milióne, și Ambron va rămânea nepedepsit, fiind-că *moralul și constituționalul* regim al corsarilor de la 11 Februarie, au încredințat miliónele țerei în mâinile unor ómeni care nici nu au de unde să desdauneze Statul, nici nu se pot osândi, fiind sudiți străini.

Pisoskii și Librihtiî lui Alexandru Ión I sunt nisce borfași ordinari, nisce spoliatori microscopici pe lângă Strusbergii și Ambronii M. S. Carol I care, nemulțumindu-se că au aservit țera pe 90 de ani, făcend'o tributară cu câte 33 milióne pe fie-care an, pe d'asupra ne-a mai spoliat cu 156 milióne și, ca colac peste pupăză, ne-a mai îndatorat să plătim și cupónele de vreo 46 milióne la creditorii d-lor, pe care trebuia să le plătescă ei.

Și diiua în care s'a organizat acésta bandă de despoietori, ei cer să se trecă între *sărbătorile naționale* ale României!

După subscrierea actului de concesiunea că-

ilor ferate concedată principelui de Hohenlohe (duce de Ujest), ducelui de Ratibor, comite-lui de Lenhdorff și altor principî, ducî și co-miți din Alemania, reprezentați prin doctorul Strussberg, guvernul Golescu-Brătianu, atunci adorator entusiast al Germanilor, luase dispo-sițiuni să numescă comisar la Berlin pentru confecționarea, conservarea și emisiunea obli-gațiunilor, sau mai pe înțeles, pentru facerea păstrarea și darea zapiselor noastre, pe Henric Vinterhalder, pe care jurnalele de pe atunci (1868) îl numia *sfântul Vinterhalder*; căci guvernul care acordase bănoasa concesiune a căilor ferate și pentru acésta avea să dea zapise de 323 de milióne din partea Statului român, avusese în scop ca aceste lucrative operațiuni să nu trecă decât prin mâinile coasociaților săi.

Dar róta norocului se învêti.

Ministerul care, ca să pótă sta la putere, pro-misese darea țerii tributară nemților pe o sută de ani, și care, ca să pótă efectua acéastă cri-mă, își făcuse o cameră prin influența morală a reteveiului, a pilului dorobanțului și a frau-dei (căci a adus în cameră deputați pentru care nu votase nici un alegător, și care eșiseră din urnă ca prin farmec), cădu de la putere toc-mai când credea că are să moștenescă Româ-nia, și când gândea să culégă și restul de fructe al osternelilor lui prin aplicarea unei concesiuni care, sau din precugetare, sau din imbecilitate,

era făcută ast-fel cum să lăse un câmp întins ja-furilor, o latitudine nemărginită concesionarilor ducă și comiți să ne despóie orî de câte orî ar vrea și orî când le-ar plăcea, și guvernul Ghica Cogălniceanu îl înlocui.

Atunci, ómenii guvernului care subscriseseră concesiunea și membrii simulacrului d-lor de Cameră, vëdură în marea lor desconcertare și rușine că nu fuseseră în mîna lui Strusberg decăt un instrument prin care el își făcuse trebile și care acum era aruncat ca o otrépă.

Ca o recompensă pentru aducerea și înavu-țirea lui Strusberg, ei fură păruiți și însânge-rați în alegeri, asomați pe ulițe ca fêrêlê sêlbatice și capiî lor întemnițați, justă rêsplătirea acelora ce se légă cu streinî în contra țe-rei lor.

Ast-fel, în ședința de la 30 Noembrie 1868, consiliul de ministri ce venise dupê ministerul Stefan Golescul, ținut sub președenția Domnito-rului, prin încheierea sa, decide numirea lui Ambron de comisar al Statului român la Ber-lin, iar pe Vinterhalder îl numesce *delegat spe-cial* al ministerului de Finanțe însărcinat cu pu-nerea pecetiî Statului pe obligațiuni și cu sub-semnarea lor de el împreună cu Ambron, comi-sarul guvernului.

Decisiunea acêsta era și în contra Consti-tuțiunii, care ăice că străinii nu pot să fie func-ționari români, și în contra concesiunii care

nu recunósce delegatul special al ministrului de Finançe.

Numirea de funcționar român al unui nero-mân, care pe lângă acesta era și funcționar al unui Stat străin, era o flagrantă călcare a Constituțiunii în dauna țerii, și un precedent de eșire dintr'ênsa fôrte vătămător respectului legilor și prestigiului autorității.

A. G. Golescul, ex-ministru de Finançe din guvernul Ghica-Cogălniceanul, întrebat fiind de comisiune despre numirea inconstituțională a lui Ambron, a răspuns că în consiliul de mini-stri de la 30 Noembrie 1868, Vasile Bo-erescul, colegul său, ministru de la justiția, a scris cu precipitare încheierea menționată, prin care se numia Ambron comisar, pe care subscriind'o cei-lalți mini-stri, a subscris'o și el de bună-credință.

Vedeți mini-stri care subscriu prin supraprin-dere decisiuni nedeliberate luate în contra ac-tului fundamental al țerii și aducătoare de pa-gube Statului, de sute de milióne.

Alți mini-stri la întrebarea ce li s'a adresat de comisiune au ȑis că Camerele au consimțit tacitamente la numirea lui Ambron, fiind-că numirea acesta s'a publicat prin *Monitorul Ofi-cial*, și în două sesiuni d'a-rândul Camerele n'au rădicat nici un fel de obiecțiune asupra ace-stui fapt.

Cât pentru *consilierul de cabinet* despre care

se vorbește într-o corespondență a lui Ambron, Cogălniceanu a ști că e Friedlinder, secretar intim al M. S. Domnitorului, care, a adăugat Cogălniceanu, ca în multe afaceri importante ale Statului, tracteză la Berlin, în numele României.

Constituțional să fie oare ast-fel. Două ministere de externe are țera? Se pot trage la răspundere amândouă aceste ministere? Și dacă unul din ele este neresponsabil, ce devine responsabilitatea guvernamentală?

Acésta este grav.

Dar de o gravitate tot așa de mare este și fapta următoare:

Există o epistolă a lui Ambron, de la 4 Octombrie anul 1868, către Domnitor, prin care se dice că conform înaltului ordin al M. Sale, din 30 Septembrie, este gata de a primi sarcina de comisar, și că are cunoscință și despre numirea unui *delegat special* al guvernului român pentru *confirmarea garanției Statului*, pe obligațiuni. D-sa mai dice că a *stipulat* cu Strusberg *forma* obligațiunilor și că va trimite M. Sale cele d'întâi probe ce vor eși din tipar. Și în dosar se află o traducțiune după o ordonanță, care începe ast-fel: În virtutea *ordonanței mele din 30 Septembrie*, din acest an (1868), și a declarațiunii prin care ai răspuns, îți transmit printr'acésta supravegherea și controlul expedierei și emiterii obligațiunilor; de

unde se constată că Ambron a fost intrat în funcțiune de la 4 Octombrie, adică cu 42 de zile înainte de numirea sa oficială, făcută la 30 Noembrie 1868.

Asemenea, autorizarea ce ministrul de Finanțe al Prusiei, acórdă subalternului său Ambron, s'a făcut după mijlocirea Consiliului de cabinet al Domnitorului.

Ce Stat constituțional este acela în care ministrii responsabili nu știu nimic de cele ce se petrec în relațiunile din afară care ating d'a dreptul interesele sale? Țările în care ministrii titulari nu știu nimic de numirea agenților cărora li se încredințează puterea discreționară de a face ori-câte zapise din partea lor și a le emite cu ori-ce preț va socoti, asemenea țări sunt pierdute; și ast-fel țera noastră, cu totă acea Constituțiune ce s'a dis că este mai liberală de cât însuși constituțiunea Staturilor-Unite, dar care nu se respectă tocmai de aceia care ar trebui să dea exemplu de respect către ea.

Consiliul ministrilor, prin închieierea de la 30 Noembrie decisese ca comisarul Statului (Ambron), după ce va da lui Strusberg două milioane franci pentru lucrările preliminare, restul de obligațiuni să'l păstreze, conform articolului 9 și 10 din concesiune, și să nu'l libereze decât după autorizarea specială a ministrului *Finanțelor din România*, și că obligațiunile să

fie subscrise nu numai de comisarul Statului, dar și de un delegat special al ministrului de Finanțe.

Însă instrucțiuni contrare acestei decisiuni a Consiliului de miniștri s'aun dat de Domnului Ambron, ne contra-semnate de nici un ministru, prin care se dice că Ambron este *autorizat* să libereze concesionarilor obligațiuni sau polițe ale noastre în proporțiune cu lucrările ce vor efectua, *pe temeiul certificatelor* ce va da inginerul-cap (Neamțu, omul lui Strusberg); că Ambron *póte să aprobe* punerea în vândare a obligațiunilor prin case de bancă.

Ast-fel, un străin, Ambron, avea voia discrețională să facă polițe din partea Statului român, de 324 milioane lei noi sau 890 milioane vechi, și sigiliul Statului ca să'l pună pe aceste polițe; și unde putea să confecționeze zapise de 890 milioane, cine l-ar fi oprit să nu confecționeze de un miliard, de un miliard și jumătate. Apoi instrucțiunile sale dicea că aceste milioane să le pună într'o ladă cu două chei, din care una s'o țină d-sa, și cea-laltă alt străin, Strusberg, și în fine, după certificatele date de al treilea străin, Brand, inginerul lui Strusberg, să subscrie Ambron polițele, să le pună sigiliul și să le dea lui Strusberg, care putea să le vândă pe 70, pe 60 și chiar pe 50 lei suta. Mai mult de cât acesta: puteam noi fi siguri că cei trei streini, cărora le-am dat voie

să emită polițe din partea Statului român de 324 milioane franci, nu vor emite de 500 de milioane când aveau autorisarea discrețională să emită și când sigiliul Statului român, era în mâna lor?

*

Și când lucrul este așa, ne întrebăm cu riscul de a ne repeti: cum a putut Consiliul de miniștri să mai delege un funcționar al Statului la Berlin pe lângă comisar, care singur este recunoscut de actul de concesiune? Pentru ce a făcut consiliul de miniștri acesta de cât ca să calce întâi el actul de concesiune, spre a da drept concesionarilor să 'l calce și ei? Cum s'a autorisat comisarul Statului să pună semnătura sa pe obligațiuni, pe polițele noastre când în nici un articol din disul act nu s'a prevădut acesta? Unde mai e controlul guvernului român, și de unde știu ministrii și corpurile legiuitoare, ce sumă de obligațiuni și de câte sute de milioane s'a subscris de Ambron, ca din partea Statului român și s'a liberat lui Strusberg și soților săi principii și duci din Germania, pe certificatele inginerului-cap al dișilor principii și duci negustori?

Acésta sémănă ca cum un curator al unor minori avuți, s'ar lega cu o cétă de coțcarî, A* B* C* și le-ar dice: Îți dau d-tale A* autorisațiunea în scris ca să faci ori câte zapise sau polițe vei voi din partea mea pe averea epitropisiților mei, să le subsemnești în locu'mi

și să pui pe ele sigiliul meu, spre a le da lui B* pentru un palat ce s'a obligat a construi pe unul din domeniile pupiloror mei; însă să nu'i liberezi aceste polițe de cât după certificatul ce'ti va presenta din partea lui C*

Vedeți garanția! Un venetic A* face polițe prin care angajază averea minorilor și le subserie; alt venetic C* dă certificate să se libereze acele polițe; și al treilea aventurier B* le primesce și le vinde pe ce póte.

Dar alt-ceva.

Aventurierul acesta póte să facă palatul, de va vrea; însă suma banilor ce minorii au să plătescă la deținători polițelor lor este așa de mare în cât, de s'ar vinde nu numai palatul construit, dar și toate moșiile și orice altă avere a minorilor, nu s'ar putea plăti.

Dar când s'ar întâmpla ca polițele să se plătescă fără ca palatul să se facă?

Asta e pozițiunea în care ne aflăm noi cu drumurile de fer, pozițiune pe care ne-a creat'o ómenii de la 11 Fevruarie, guvernanti nostri, curatorii nostri, cari au făcut cauză comună cu o companie străină ca să ne despóie.

Acești curatorii sunt mai mult de cât culpabili de delicta ordinare, sunt criminali, fiind-că au comis fraudă, fiind-că au abusat de buna noastră credință și au făcut să fim uciși ca Stat.

Convențiunea dicea că la început să se con-

fecționede obligațiunii numai pentru 300 kilometri, adică numai pentru o sumă corăspundătoare cu 81 milioane franci. Vinterhalder, la 13 Ianuarie 1869, scrie de la Berlin ministrului de Finance, că s'a pus sub tipar obligațiunii de o sumă de 150 milioane, adică pentru o lungime de 555 kilometri, și că Ambron îl *solicită să le subscrie pe toate*.

Guvernul nu iea nici o măsură.

Vedeți cum funcționarii Statului dispun după bunul lor plac de averea țerei și cum guvernul se arată indiferent.

Printr'altă epistolă de la 8 Fevruarie, Vinterhalder dice că Strusberg s'a decis a desființa obligațiunile confecționate, subscrise și nesubscrise, spre a face altele pe care să le dateze, ca să ocolască prescripțiunile legii prusiene și plata timbrului, și că el în coînțelegere cu Ambron n'a făcut nici o opozițiune.

Nu scim dacă desființând obligațiunile nu'i va fi rămas din întemplantare vre-una din cele subscrise prin pozunarele vestmintelor; tot ce cunăscem este că guvernul M. S. Carol n'a dis nici o vorbă.

În dosar se află un concept de telegramă de la 4 Martie, prin care se autorisă d. Vinterhalder să subscrie obligațiunii corăspundătoare de 530 kilometri, de și nu se scia dacă s'a terminat sau nu vre-o linie de acăstă lungime.

Acestea toate sunt călcări de lege și de Con-

vențiune; dar fraudă cea mare s'a făcut în atestarea garanției Statului, ce s'a pus pe obligațiunile său polițele noastre de comisarul de la Berlin.

Atestarea este făcută prin alterațiunea articolului 15, și se află în contradicere cu articolul 7 și 8 din legea comisiunii; căci iată ce dice acea lege: „Articolul 8. Concesionarii (principi, duci și comiți) vor forma o companie spre ași procura capitalul necesariu construirii drumului de fer prin mijlocul de obligațiuni (său polițe), *confectionate și emise în propriul lor nume*, diferența cursului fiind pe rizicul și pericolul lor.

„Aceste garanții vor fi asigurate asupra capitalului drumului de fer și asupra dobânzilor garantate de Stat.

„Articolul 15, aliniatul 5, Guvernul garantează *obligațiunilor* dobânda anuală de 7 1/2 la 0/0. Alineatul C. Dobânzile în tot timpul construcțiunii *vor fi plătite de concesionari*.

„Articolul 7, alineatul 2. În această sumă (270 mii franci) se va coprinde prețul cumpărătoarei pământului, cheltuielile generale, *dobânzile capitalului de construcțiune pentru toate liniile în tot timpul construcțiunii lor...*“

Iar atestarea pusă pe obligațiuni dice: „Guvernul român garantează *purtătorilor* acestui titlu o dobândă anuală de 7 1/2 la sută. Această garanție începe *odată cu emiterea* obligațiunilor și

urmăză neschimbată în tot timpul duratei de 90 de ani a concesiunii...”

Ast-fel, unde noi, după concesiune nu suntem obligați de cât către Strusberg ,și unde dobînda nu începe de cât de la darea unei întregi linii în circulațiune, prin atestarea pusă pe obligațiunii, Ambron și compania ne îndatoréză de a dreptul către deținătorii de obligațiunii, și nu de la darea în circulațiune a drumului, ci din momentul omisiunii obligațiunilor, ceea ce este o mare daună pentru Stat, căci noi am mai plătit dobîndi de 66 milioane pe an fără să avem căi ferate puse în circulațiune.

Și ce a făcut guvernul M. S. în urma comiterii acestei ne mai pomenite fraude? Protestat-a el? destituit-a pe fraudator? datu-l'a în judecată?

Nimic din toate acestea. El a lăsat să se acrediteze că Statul român este dator să plătescă dobîndi detentorilor de obligațiunii din ziua emiterii obligațiunilor, de s'ar construi drumul său de nu s'ar construi.

Aci e tâlhăria pe față, jefuirea cinică, fraudă nerușinată făcută de comisarul unui regim, în coîntelegere și în tovăroșie cu reprezentantul și soțul unor principî, ducî și comiți ce se dic *civilizați și morali!!*

Noi suntem victimele șerpilor acestora, și tot noă ne dic că nu avem virtuți civice,

Repetim:

Statul nu avea, după concesiune, a da garanții unor terții persoane, adică cumpărătorilor de obligațiuni. El era îndatorat numai către concesionari, cari și ei la rândul lor erau legați către Stat cu îndatoriri.

Asemenea comisarul român nu avea să elibereze obligațiuni de cât numai pentru suma de două milioane franci, și apoi treptat în proporțiune cu lucrările terminate.

Dar guvernul prin tăcerea și negligența sa, a devenit complice fraudatorilor, și responsabil de daunele ce va încerca Statul.

Consiliul de miniștri, când a hotărât numirea lui Ambron de comisar al Statului, a ținut că afară de cele două milioane franci ce urma a se elibera de îndată pentru lucrări preliminare, celelalte obligațiuni să se păstreze de ținutul comisar și să nu se dea de cât *după autorizarea specială a ministrului Finanțelor*. Dar la 2 Decembrie, Vinterhalder încunoscințază guvernului că *tote obligațiunile s'au vândut*.

Ambron scrie ministrului de Finanțe la 13 Octombrie 1869 că *a numit inginer-cap* pe arhitectul regal prusian de Brandt, care înainte de plecarea sa s'a prins *prin darea mâinei* a libera certificate veridice; că Strusberg a *vândut toate obligațiunile subscrise* (151 milioane franci); și că produsul lor s'a pus într-o casă de fer; că el, pe baza certificatelor inginerului-cap, a

liberat obligațiunii pentru suma de 98 mii franci, mai rămânându'i în ladă 53 de mii franci.

Ministrul lucrărilor publice, prin adresa sa din 19 Noembrie 1869, dice că articolul 9, alineatul 5, prescrie că certificatele inginerului-cap trebuie să libereze *sub controlul guvernului*, și acest control nu s'a făcut. Dar Ambron răspunde la 9 Fevruariu 1870 că măsura această de control *nu este prevădută* în actul de concesiune; că Strusberg a protestat formal în contra acestei măsuri (adică în contra controlului guvernului); că ordinul M. S. Carol din 7 Ianuariu 1869 *contra-semnat de excelența sa ministru de Finanțe*, îl autorisă a libera bani pe baza certificatelor inginerului (lui Strusberg) fără controlul guvernului român.

Este oare constituțional un regim care desființază arbitrarmente controlul stabilit prin legi? Nu este acesta în realitate un regim absolut, despotic?

Strusberg, prin protestul său de la 6 Februarie 1870 adresat lui Ambron, dice că inginerul cap prin *darea mânei trebuie să se considere ca organul ambelor părți*, și că dacă această pretențiune (de control) s'ar fi prezentat de guvernul român înainte, d-sa ar fi refusat chiar *însăși întreprinderea*.

Se observă două lucruri: 1°. Jurământul prin darea mânei, făcut de inginerul Brandt către Ambron că va da certificate adevărate, este

făcut la 11 Noembrie 1868, înainte de numirea lui Ambron ca comisar al guvernului, adică pe când acesta nu era funcționar al Statului român, ci simplu particular prusian, și pe când însuși el nu făcuse nici un jurământ că va fi fidel Statului român; 2°. Că și după ordinele date de guvernul român lui Ambron de a nu mai libera lui Strusberg obligațiuni pe certificatele lui Brandt nevisate de Donici, Ambron a urmat ca și în trecut a da lui Strusberg obligațiuni fără a ține seamă de ordinele guvernului și fără controlul lui, precum se vede din raportul său de la 28 Fevruarie 1870; și guvernul nu l'a destituit.

Ambron dice că fondurile produse din vânzarea obligațiunilor sunt depuse la banca asociațiunii caselor din Berlin, *Das Berliner Cassen verein*. Dar și acesta nu era adevărat, căci mai pe urmă s'a vădit că nu fondurile, ci garanția ilusorie pentru fonduri s'a pus la un banchier necunoscut Jacques, iar baniți au rămas în caseta lui Ambron-Strusberg, de 54 milioane.

*

Incheiem,

Domnul român Alexandru Ion I, care a făcut unirea țărilor surorî; care a luat de la călugări Greci moșiile mănăstirești; care a împrăștiat trei milioane de cultivatori fără pământuri; care a întors țereii independența de care o pri-

vase tractatul din Paris; sub domnia căruia s'a confecționat legile: civilă, penală și militară; s'a organizat Tribunalele, Curțile de Apel și Inaltele Curți de Compturi și de Casație; Domnul în timpul căruia și de către care s'a săvârșit toate aceste mărețe acte, n'a lăsat de cât un deficit de 12 milioane lei vechi în șapte ani de guvernarea cea mai glorioasă; când Fevruariști, cu regimul lor monarhic ereditar și cu un principe european pe tronul țerei, în cinci ani de stăpânire ne-a îngropat în datorii de un miliard și trei sute de milioane lei vechi, fără a face o faptă mare.

Cum a căzut țera în atâta datorie?

— Prin lipsă de control; prin o guvernare absolută, lacomă și cinică.

Controlul se face de Reprezențațiunile naționale, de mandatarî liber aleși de Națiune, și Parlamentele au fost trimise de prefecți prin *influența morală* a bîtelor și *armonia* dintre judecătorul de instrucție cu poliția.

Guvernele februariste, în alegerile parlamentare au întrebuintat ingerința, și în Adunările legiuitoare corupția.

Unor deputați și senatori li se da în arendă moșii de ale Statului pe prețuri scădute; altora păduri; alții erau antreprenori; alții căpătuiți cu deosebite însărcinări bănesci.

Pe lângă așa diși mandatarî ai națiunii contraccii, mai erau funcționari ai Statului ca

Ambron, Brandt, Friedlinder și *sântul* Vinterhalder, ómenii lui Strusberg.

Cu ast-fel de reprezentanți diși ai națiunii, și ast-fel de funcționari ai Statului, nu e de mirare ca țera care are 200 milióne lei nuoí venit anual să datoréscă 118 milióne dobîndi și anuități.

Arendașii din Fanar erau mai omenoși, ei luaú ce găsiaú; contraccii din Germania, nu se mulțumesc nu mai pe ce găsesc în lățile Statului și venitul domeniilor publice, ci după ce ne-aú sleit de toți banii în numerar, aú făcut ca din partea Statului nostru polițe de 890 milióne, la care ne cere să plătim procente pe 90 de ani, adică să le plătim pe fie-care an cel puțin un tribut de 33 milióne, într'o sută de ani, fără să fi pus ei capital de 33 de crăițari.

Iată jaful care nu se póte compara de cât cu prădile făcute în America martiră și martirisată de cei dintâi europeni, cavaleri tâlhari, care alergară într'ênsa după căștiguri. Acestea sunt bine-facerile civilizațiunii ómenilor din Europa *luminată!*

Rêul care ni l'a făcut Fanarioții, s'a putut repara pe jumătate. Căci când după alungarea acestor străini, a venit un Domn român, ca Alexandru Ión I, moșiile răpite de ei ni le-am luat înapoi; dar rêul făcut de Germani, nu se mai reparéază. Și asta e diferența între epoca fanarioților și între epoca de astăzi.

Iată cum s'a inaugurat monarchia ereditară.

*

Românie! când vei mai avea tu un Michaiu,
un Țepeș, un Tudor ca să curețe țera de ia-
niceri, de brigandă și de venetici, care au făcut
din tine un hoit spre săturarea lor, și din ale
tale un bazar în care se vinde cu amănuntul
și în total avutul strămoșesc?

Recompensa datoriei împlinite

I

Omul se naște în lume cu datoria de a fi folositor semenilor săi, țerei sale și umanității. Unul e cultivator de pământ: datoria lui este de a pune munca sa în serviciul societății în care altul pune industria sa, arta sa, știința sa. Altul e profesor: el are datoria de a instrui pe elevii săi și de a le arăta calea virtuții, fără care instrucția e puțin lucru. Altul e ostaș: datoria sa e de a apăra Patria și legile ei, chiar cu pericolul vieții sale.

Aceste datorii împlinite, își găsesc recompensa în recunoștința omenilor.

Ast-fel, vedem studenți, profesori, publiciști, aducând acelora ce și-au împlinit datoria, omagii de gratitudine.

Spre a învedera cât este de pătruns românul de acest simțiment nobil al recunoștinței, vom cita aci două nume.

D-nii Valerian Urșianu, profesor universitar, prin foia publică *Națiunea* din 1890 Martie 7, și A. Lupu-Antonescu, profesor liceal și director al Revistei *Școala Modernă*, printr'această Revistă

din 1879 Septemvrie 15, își manifestă simțimintele de recunoștință către fostul d-lor profesor d-nul Ión M. Riurénu, care, pentru junimea studioasă, a fost nu numai învățător ci și educator, indemnând-o la virtute cu cuvântul, cu exemplul și cu scrisul.

*

D-nul Lupu-Antonescu dice: «Generațiunea căreia aparțin, a învățat carte pe bănci schidóle, în săli întunecóse, cu părății umezi și goi, în scóle lipsite de orí ce fărâma de material de observație și experiență. Astăzi această generațiune crează curente de idei în țeră și lucréză la prefacerea moravurilor, la îmbunătățirea stării materiale, la îmbogățirea minții generațiunilor de dupe dânsa. .. Scólele în care am învățat noi n'aveau nici hărți, nici instrumente de agrimensură, nici laboratorii de chimie, nici muzee de sciințe fisico-naturale, nici cărți didactice chiar, în limba țerei. În așa condițiuni, scolarii și profesorii puteau deveni martiri ai scólei; din potrivă ei au ajuns să fie eroii ei. Lucrul se explică numai dacă ne aducem aminte de calitățile sufletesci ale unora din profesorii de atunci. Nu erau numai ómeni acei profesori, erau și Români. Profesorul era model de activitate în îndeplinirea îndatoririlor regulamentare; omul cerceta slăbiciunile și lipsurile scolarului, și 'l ajuta să le înfrângă. Românul devenia în césuri neuitate de noi, profesor de românism. Când analizez acum amintirile despre acei profesori, dintre cari unii

zac cu țărina în gură, rămân uimit de cumpănirea lor sufletescă. Cum găsea ei mijlocul să fie clari și interesanți, fără pretențiositate, în explicațiile lor, și cum scia ei să strecóre în sufletul nostru aspirațiunea spre mai bine, dragostea de muncă și iubirea de neam. Un loc deosebit și distins, adaogă d-nul Lupu-Antonescu, ocupă, în pleiada acestor glorioși muncitori ai scôlei, d-nul Ión Riureanu.» Și d-nul Antonescu, arătând pe larg rarile calități ale fostului său profesor, sfirsesce : «Să fii moral, să fii econom și să muncesci continuu, sunt cele trei mari porunci ale rațiunii sociale din toate vremurile. Ión Riureanu le-a înțeles, le-a practicat și a stăruit ca fragedele inteligențe, date privighierii lui educative, să se pătrundă de dênsele și să le practice. Acestei necesități se datoresc publicațiunilor d-sale numeroase, care constituiesc *Biblioteca de lectură a tinerimii de ambele sexe*.” Și d-nul Lupu-Antonescu arată pe larg folosul moral și material netăgăduit de mare al fie-căreia din scrierile ce compun această bibliotecă.

*

D-nul Urșianu se exprimă : «Manifestez profunda mea recunoscință aceluia căruia datorez în mare parte ceea ce sunt : un cetățen care a învățat să își iubească țera cu devotament și care, recunoscându-și datoriile de om, caută a și le îndeplini pe cât îi este cu putință.» Și adaogă... «Am mângâierea și mândria de a fi fost unul dintre elevii Institutului *Riureanu*, care subț înțelepta și no-

bila conducere a celui ce dedese numele său a celui Institut, a dat țerei bărbați capabili, onestî și patrioți.» Și d-nul Urșianu sfinșese precum urmază... «Îmi ieaș permisiunea ca în numele tinerilor Români de altă dată, și a bărbaților cetățeni de astăzi, să aduc gratitudinea noastră afectuosului nostru inițiator.» *)

*

Lucru demn de a ne atrage atențiunea : aceste dovești de grațitudine se adresază mai mult educatorului de cât profesorului, mai mult celui ce a încălțit inima, de cât celui ce a desvoltat spiritul; mai mult celui ce formază caractere, de cât celui ce face erudiți.

D-nul Lupu-Antonescu, constată că din scôle cu bănci necioplite, cu murî igrasioși, fără material de experiență și de observație, aș eșit bunî administratorî, bunî judecătôrî, bunî români, pentru că aș avut profesôrî cu calitățî sufletescî. Și d-nul Urșianu mărturesce că în Pensionatul condus de Riureanu, a învățat în mare parte să fie demn cetățen și fervent patriot.

Profesorîi nostri din timpul trecut, nu erau sorî, ca la alte națiuni, dar erau astre conducătore printre stâncele vieței; erau pentru elevî steașua care a călăuzit pe Magî.

*) În legătură cu aceste căldurôse manifestățiuni de recunoscînță, a se vedé în diarul *Poporul* (din 29—30 Iuniu, 1885) și discursul elevilor „Internatului Matheiș-Basarab” ținut d-lui Riurénu, cu ocașunea retragerii d-sale de la direcțiunea acestui Internat.

clasice, vorbind de acest neajuns al marelui orător roman, ține: «Ceea ce e mai instructiv, poate în viața lui Ciceron, este că ea dovedește cât de puțin lucru e spiritul fără caracter, și cum finețea și subtilitatea chiar a raționamentului sunt arme ce se întrec în contra cuvântătorului, căruia îi lipsește statornicia principiilor și soliditatea convicțiunilor.»

Caractere; ețã marea trebuință a societăților.

Cu drept cuvânt, dar, datorim recunoștință acelorã carî, prin conducerea lor, dacã sunt directori de institute culturale; prin sfaturile lor, dacã sunt profesori; prin operele lor, dacã sunt scriitori, contribuiesc la formarea caracterelor, la înălțarea simțimintelor.

II

În sensul simțimintelor manifestate de d-nii Antonescu și Urșianu, am primit la 1 Ianuarie 1898, de la d-nul George Nicolaescu, institutor și director al scõlei de băieți No. 1 din Caracal, următõrea scrisõre :

„*Onorate domn,*

«De și n'am onõrea a vë cunõsce personal, totuși aũdind cã faceți parte din acea pleiadã de bărbați de la 48, care ne-aũ dat acẽstã Romãnie liberã și independentã, imi permit ca cu ocazia anului nou care începe, sã unesc slaba'mi voce cu a celor mulți, spre a vë ura încã mulți ani de viață și

deplină sănătate, ca ast-fel și noi tineretul să avem drept pildă vie în d-vastră, cei puțin rămași, și să ne serviți drept călăuză pe drumul faptelor mărețe și gloriose.

«Sunt fiul unui răzeș, care în limita puterilor lui a contribuit și el cu ceva la realizarea visului de care toți Românii de bine erau conduși în timpurile acelea, și o dată cu viața mî-a sădit în inimă și iubirea împreunăată cu respectul, pe care noi vlăstarele tinere trebuie să le avem către bătrânii stejari.

«Sunt de câte-va luni institutor în Caracal și odată cu pășirea mea în străvechiul oraș, afară de datoria ce am de a căuta să întrețin nestins focul sacru al naționalismului în elevii a căror luminare mi s'a încredințat, apoi mî-am pus în gând ca să întreb și despre ómenii noștri distinși în care atât de avut este județul Romanați și, ca o isvorire a faptului acesta, a eșit acéstă scrisóre pe care îmi permit a v'o adresa, rugându-vă să bine-voiți a primi deosebita stimă și profundul respect pe care un tîner le nutresce față de un mare bătrîn.»

La care am răspuns :

Amatul meu Domn,

Nu am putut să răspund îndată la amabila d-tale scrisóre de la 1 Ianuarie, neaflîndu-mă încă bine după o bółă, care m'a ținut mai multe luni în pat. Astăzi permițendu'mi sănătatea de a mă plăti de o plăcută datorie, vin a'ți mulțumi de căldu-

roşele simţimente ce'mi exprimă, simţimente a căror valoare e cu atât mai mare, cu cât personal nu mă cunosc şi nu am alt titlu la simpatiile cu care mă onorezi de cât că sunt unul dintre acei oameni, care au pus şi ei partea lor de muncă la mărirea Patriei.

A'si arăta cine-va recunoştinţa către un om, numai pentru că acel om şi-a servit ţera, e o virtute rară în timpul nostru, şi cu atât mai preţioasă cu cât puţini sunt oamenii ce o posed, şi d-ta eşti dintre aceşti puţini ce nu uită pe cei ce s'au uitat pe dînşii pentru patrie, pentru drepturile ei, pentru libertăţile ei în ziua pericolului.

Neuitarea facerilor de bine pentru ţeră fiind un sentiment nobil, înnobilează pe cel ce cultivă acest sentiment.

Sunt oameni, amatul meu domn, cari, când vin dintr-o parte a ţerei într'un ținut pe care nu l'au mai locuit, cel dintâi lucru la care se gândesc este de a se informa ce personagiū din acel ținut face ploie şi sôre, vreme bună şi vreme rea, spre a'i atrage buna-voinţă.

D-ta viind în Romanaţi, pe care pînă aci nu'l cunosc de cât de pe charta ţerei, ai căutat să cunosc pe cei ce mai sunt în viaţă din luptătorii de la 1848, spre a'i încredinţa despre sentimentele tinerimii.

Aceasta te onoră.

Eşti fiu de răzeş, saū, cum se ȳice dincóce de Milcov, de moştean, adică de acei ce au mai rămas români în România, căci oraşele, mai ales cele din

Moldova, sunt coplesite de străinii. Și eu, dupe mama mea, sunt nepot de moșnean. Acesta face nobilitatea noastră. În Mihaida bardul național dice: Nobil e tot Românul, ca coboritor din cetățenii Romei; și răzeșii, moșnenii, sunt descendenții ai legionarilor care au cucerit Dacia prin brațul lor neînvins și ne-au lăsat-o nouă în moștenire împreună cu virtuțile lor.

Mi-a părut bine că pe lângă instrucție deșteptă în inima elevilor iubirea de patrie. Un profesor care și cunoșce înalta sa misiune, trebuie să fie creator.

Omul este ceea ce-l face educația, exemplele părinților, învățătura institutorilor lor. Agripina, femeia unchiului ei și ucidătoarea bărbatului ei, nu putea să aibă de fiu de cât un monstru ca Neron. Grachiî muriră jertfă simțimentelor lor umane inspirate de mama lor Cornelia.

Ce semenî aceea răsare, și cum semenî așa culegi.

Tatăl meu, urmând exemplul antenaților săi, a luat parte la revoluția de la 1821, și tatăl d-tale a sprijinit principiile mișcării politice și sociale de la 1848; noi dar nu suntem de cât fii părinților nostri, oglindirea românismului lor; ceea ce am vădut făcând născătorii nostri, am făcut și facem și noi, pentru că așa ne trage așa. Neron a vădut pe mumă-sa omorând pe bărbatul ei ca să-l suie pe el pe tron și, după ce s'a suit pe acel tron pătat de sângele tatălui său adoptiv, a ucis-o și el pe ea. Așa mamă, așa copil; așa preceptor, așa elev.

Ca copii ai părinților nostri, partea cea bună ne-am ales: eu am intrat în mișcarea de la 1848, în care am avut distinsa onoare să fiu cel dintâiu trimis în foc, unde am mers să înfrunt morțea cum merge cine-va la o petrecere; atât de imens era entuziasmul în vremea aceea de acte memorabile încât făcea din tot românul un eroi; și, după căderea Revoluției, am fost cel din urmă care am părăsit postul ce mi se încredințase de ea. Frate-meu s'a dat la agricultură, căci Românul a fost în tot-d'a-una ostaș și agricultor. D-ta ai îmbrățișat profesoratul. Profesoratul e apostolat, și profesorul, institutorul, învățătorul, apostol. Școala e instituție divină, și ca ast-fel ea nu trebuie să se adreseze numai spiritului ci și inimei; ea trebuie să lumineze și să încălzească; în capul elevului să se pună știință și în sufletul lui iubirea bunului și frumosului. Când m'am întristat, când am auzit pe unii profesori dicând că datoria lor nu e de a educa, ci numai de a instrui, adică de a face să scie elevii că pământul nu e așezat pe un stâlp de fer, pe care 'l råde joimărica în fie-care an în joia cea mare de lângă pasci; că pe lună nu o mănâncă vircolaci; că Bucurescii nu sunt în Bucaria, cum credeau francesii înainte de 1848, și în materii judiciare să se pricepă unde se pune mânușa când vor fi advocați, sau să interpreteze legea după plac, când vor deveni judecători.

Crescerea primită în școală a dat pe omenii de la 1848. Acestei creșteri îi datorăm ceea ce avem astăzi. Nu talentele distinse, ci patriotismul fervent

a făcut marea mișcare. Talentele sta d'oparte saū treceaū frontiera.

De aceea, când te aud că cauți a întreține în elevi focul sacru al naționalismului, nu pot de cât se 'ți fac laude.

Care era ruga către Dumneșeu a noastră, elevilor scólelor vechiei generațiuni? În sêra și în dimineța ne adresam creatorului cerându'i:

Din gloria străbună,
De am cădut ne 'naltă;
De am uitat unirea,
Ce'l întărea 'ntru tóte,
Acum ne fă uniți
Să scim c'avem un Tată
Să scim ca cine suntem
Și-așa să nu se uite
O nație mărită
Ce am fost și ce-am fi noi.

Iată ce ne învăța profesorii nostri: ne învăța să credem în Dumneșeu, să scim ce am fost o dată și ce am putea fi prin unirea pe care am uitat'o, care făcea puterea străbunilor nostri. Astădi elevii unor scóle trag pe profesori pe sfóră și pun existența lui Dumneșeu la vot: efecte ale instrucțiuni fără educație.

Primesce, amatul meū domn, salutările mele cordiale.

Leu de sus, 1899, Ianuarie 10.

III

Agricultori, dascăli, preoți, judecători, publicisti, noi toți de orî ce profesiune vom fi, să ne facem datoria, și recompensa cea neperitoare care inso-

tesce pe om și dincolo de mormint, o vom găsi în bine-cuvintarea și recunoștința posterității.

Sunt însă și ingrați care nu numai nesocotesc, ci și caută a micșora tot ce face fala neamului. Acestia scriu și publică că Mihaiu Bravul a fost un aventurier; Tudor Vladimirescu un răsvrătitor ordinar; promotorii mișcării de la 48, nisce pigmei; celebritățile noastre istorice și literare o șlehtă de agramăți.

Dar istoria nepărtinitore compară pe eroul de la Călugăreni cu Alexandru cel Mare și cu Cesar. Dar martirul de la 21 se poate privi ca un alt Jason care, în fruntea pandurilor săi, recucerește *Tunsura de Aur*, ce se numesce Tronul României usurpat de străini. Dar atleții de la 48 luptă, fără armate, fără bani, fără aliați, în contra a două mari și puternice imperii și triumfă prin puterea morală. De toate acestea ingratitudinea nu vrea să scie. Ingratii falsifică adevărul. Dușmani ai meritului, despre densesi nemuritorul Heliade în cântarea sa la Schiller a ȝis :

„Avuși de adversar pe *Om*, ș'atât ajunge;
Te iartă să'î faci răul, iar binele nicî mort;
Îți iartă pe Baraba, pe Christ îl crucifică;
Insultă'l, te onórá; strivesce'l, te adórá;
Dă'î glorie, onóre, te 'mpilă de ultragiú;
Dă'î Patrie, dă'î nume, exilul te-aștéptă;
Dă'î Adevér, Dreptate; Calumnia ȝi-e parte;
E orb și 'l daí lumină; el vede câte n'aí;
E mut, și 'l faci eu limbă; te mușcă ca Vipera;
Dă'î viitor, viață, că 'ți ia el și trecentul;
Realță'l pin' la ceruri: de viu te-aruncă 'n iad.
Acesta e Pécatul saú *Omul cel căđut*.”

Dar ingrații, chiar în societățile neculte, nu sunt decât nisce accidente.

«Dacă omul este ingrat, umanitatea e recunoscătoare» dice un eminent scriitor frances.

Ingratul are sufletul atât de ordinar, încât nici un simțiment înalt nu'l mișcă.

«Recunoscința, dice J. Sandeau, sémănă cu acele licoruri din Orient, care nu se conservă de cât în vase de aur; ea profumază sufletele mari și se acresce în cele mici.»

Ne resumăm :

Recunoscința e apanagiul sufletelor nobile.

Recompensa datoriei împlinite, este recunoscința ómenilor și mulțumirea sufletului nostru; ast-fel că, chiar când recunoscința ar pieri de pe pământ, mulțumirea sufletului rămâne, pentru că Provedința, lângă faptă a pus și răsplata, în cât îndată ce o faptă se săvârșesce, curând saū mai târziu, este urmată de răsplată : pe lumea acésta în carnea sa, și în cea-l-altă în memoria sa.

Să facem binele și'l vom găsi aici și dincolo de mormânt.

Dreptul și necesitatea de întruniri și de petiționare

Cereți și vi se va da.

(Iisus)

*

Puterile Statului, ca delegațiuni ale nației, au datoria de a da țerei legi drepte și instituțiuni folositoare, și de a veghea la stricta lor pază pentru binele societății. Dar rar ele își împlinesc această datorie cu religiozitate; cele mai de multe ori, uitându-și menirea, tind, din servitóre ale națiunii, a deveni stăpîne, violând legile și călcând drepturile puterii supreme de la care țin mandatul. Printr'aceste fapte, ordinea este turburată chiar de către cei însărcinați cu menținerea ei, fiind-că fără ordine nu pôte să existe libertate, locul legilor iliea despotismul aducător de rescóle.

În asemenea împrejurări, când autoritățile publice, care sunt *Țéra legală*, din apărătoare ale societății devin apăsătoare, cetățenii; care sunt *Țéra reală*, au dreptul a interveni prin întruniri, prin petițiuni, prin presă, și a chema la datoriile lor pe cei abătúți, cerându-le, în cas când s'ar arêta

neascultători, a se demite din însărcinările date lor de națiune.

În starea acésta de nesocotință a legilor din partea puterilor statului se afla țera, doi ani după fondarea monarhiei ereditare, când, la 11 Decembrie 1870, se citia în fôia gălățenă «Informațiunile» sub titlu: *O idee laudabilă*, cele ce urmeză:

«*Dilele acestea vędurăm circulând prin mâ-nile cetățenilor nostri* un proiect de petițiune la adresa onor. Adunări legislative.

«Regretăm că spațiul nu ne permite spre a insera în colónele nóstre tot cuprinsul acestei *plângeri atât de bine simțită și atât de bine exprimată*. — *Orî-cine ar fi autorî, îî salutăm cu recunoscință*. — Invităm dar pe concetățenîi nostri a se întruni, a o citi și a o îmbrățișa cu semnăturile lor, căci într'ênsa vedem una din rađele ce ne-ar putea lumina în situațiunea de astăđi.

«Iată *prolegomenul* ce însoțesce petițiunea :

«*D-le Președinte, D-lor Deputați,*

«De 12 ani țera se sbuciumă prin necontenite schimbări de constituțiuni, de regime, de ministere, de corpuri legiuitoare. Regulamentul Organic s'a înlocuit prin convențiune, Convențiunea prin Statut și Statutul prin Constituțiune. Guvernul ereditar s'a substituit guvernului electiv. Un-spre-dece Fevruariu a luat locul lui 2 Maiu. S'a făcut lovituri de Stat, răsturnări; și când ne întrebăm pentru ce s'au urmat tóte acestea? vedem cu o adâncă

întristare că nu în scopul de a stabili imperiul justiției, al legilor, al echității, nu spre a ușura țera și a o face prosperă, *nu spre a readuce virtuțile străbune*, care o făcea să fie puternică și respectată, ci pentru interese personale ale acestora ce s'au succedat la putere, dintre cari, dacă unii și în unele cazuri au făcut bine, cei mai mulți și mai în tot-d'a-una n'au făcut decât rău.

«*Convențiunea a desființat aristocrația de nascere, instituită de Regulamentul Organic, și în locul ei a adus aristocrația mai funestă a banilor. Lovirea de Stat s'a făcut ca să scape națiunea de Camerele oligarchice de sub Convențiune, care n'o lăsa să progreseze, și în locul lor s'a adus Camere guvernamentale tot atât de periculoase țerei.*

«*S'a șis că răsturnarea de la 11 Fevruariu se face spre a substitui voinței unuia voința națiunii, și a salva țera de împrumuturi și de concesiuni; și sub regimul pe care ei l'au adus, terorismul, arbitrarul și exclusivismul au devenit mai îngrozitoare; s'au contractat împrumuturi împovărătoare și mai rușinoase, și s'au dat concesiuni mai ruinătoare și mai neomenoase. Camerele guvernamentale de sub Statut s'au înlocuit prin Camere ministeriale; turpitudinile, violarea legilor, s'au urmat pe o scară mai mare. Nenumăratele guverne, prin mijlocul unor camere, saū privilegiate saū trimise de prefecti, care nu erau expresiunea țerei, au legitimat acte ca cele.... «Aci petițiunea numără mai bine de 10 puncte, cuprinzătoare de legi*

și acte ce au fost cu totul în paguba țerei; apoi venind la o concludsiune, cere ca remediū la îndreptarea acestei stări chaotice, următoarele chestiuni pe care le reproducem în prescurtare:

I. O lege de responsabilitatea ministrilor și a tuturor funcționarilor publici, spre a nu se mai încredința averea țerei și libertățile și drepturile individuale în mâinile ómenilor fără nici o răspundere.

II. O lege prin care să se facă magistratura saū eligibilă dintre ómenii titrați, saū inamovibilă, spre a nu mai fi supuși judecătorii capriciului și arbitrarului ministrului Justiției.

III. O lege de descentralisarea administrativă și financiară, spre a se da comunelor și județelor independența și viața politică care le lipsesce.

IV. Să se modifice actuala lege de percepție care face din primari perceptorii și pune comunelor nedrepta îndatorire de a plăti delapidările acestui soiū de agenți fiscali instituiți fără scirea contribuabililor.

V. O lege de înființarea vechiei Eforii a scólelor cu atribuțiunile ei descentralisătóre, spre a scóte învățământul public din părăsirea în care se află.

VI. O lege prin care să se decrete că de astăzi în 21 de ani, acei care nu vor sci carte, să nu pótă lua nici o funcțiune publică, în comună, în județ saū în Stat.

VII. O lege prin care să se abroge vîndarea moșiilor Statului în corpuri mari.

VIII. Să se ia decisiunea fermă ca nici o dată

budgetul cheltuelilor să nu covârșască pe al veniturilor reale.

IX. Să se numască o comisie de ómenī compe-tenți și cunoscători de limba țerei, ca să revadă codicile nóstre civile.

X. Să se abróge legea constrîngerii corporale, introdusă la noi, pe când în țările în care ea a existat s'a desfințat, ca barbară.

XI. Să se voteze o lege prin care să se oprască năvălirea Ebreilor în țără goniți din Statele vecine ca o otravă socială, și interdicerea lor de a se stabili în comunele rurale.»

*

Acastă petițiune, imprimată în sute de exemplare de un comitet, a fost expediată din Bucuresci cetățenilor celor mai cunoscuți din fie-care oraș, cu invitare că dacă și ei cred necesare legile reclamate, să o acopere cu semnături și să o adreseze membrilor Parlamentului, cari, dacă în adevăr sunt aleșii națiunii, vor răspunde la dorințele ei legitime.

Cine erau inițiatorii petițiunii ale căror nume aũ rămas necunoscute pînă în momentul în care scriem aceste rënduri?

Eraũ patru frați Riurenii: Iancu, George, Radu și Ión; Marin Mihăiescu, N. B. Lăcusteanu, și N. I. Maxențian, elevi ai scólei Aceluia care la 1848 a strigat: *Bună țără, rea tocmélă*, și s'a sculat împreună cu poporul să schimbe tocméla, făcënd resbel tiraniei și ferindu-se de anarhie. Oamenii

cu poziția lor socială stabilită și neavând a solicita de la putere nimic pentru dînșii, elevii acestor școli de ordine și de libertate, provocând o petiție din partea țerei scopul lor era, nu de a ațîța ura în contra autorităților Statului, ci, din potrivă, de a înlătura prin reforme bine chibzuite și la timp nemulțumirile aducătoare de răscole.

Isus a zis: «Căutați și veți afla; bateți și vi-se va deschide; cereți și vi-se va da. Că tot cel ce caută, află; celui ce bate i-se deschide; celui ce cere, i-să dă.»

Criminale și nebune sunt puterile Statului care, când se bate la poarta lor, nu deschid, și când li-se cer îmbunătățiri, nu dau; când din istorie vedem că porțile, care nu se deschid la glasul națiunii, se sparg, și ceea ce se cere în marginile echității nu se dă, se iea.

*

Puține sunt guvernele care știu să iea învățămintele de la istorie. Să nu așteptăm prea mult de la dînesele. Reformele cele mari au venit tot d'a-una de la oameni providențiali, ca Moisi la Ebrei, Solon la Greci, Numa la Romani; sau de la pleiade de bărbați cu simțimente înalte, rare-orî de la guvernanți din inițiativa lor, neîmboldiți de națiune.

Progresul e în națiune nu în guverne. Guvernele nu merg de cât împinse de la spate.

Mai tot ce s'a făcut bun în Statul român de o jumătate de secol încoace, s'a făcut de țera reală.

N'a fost o faptă mare la care ea să nu fi luat parte.

Să ținem în națiune focul sacru al interesării ei de lucrul public.

Să ne folosim de dreptul de întruniri, de dreptul de presă spre a sili pe guvernanți să vină cu legi cerute de trebuințele neapărate ale societății.

Oamenii trecutului strigă la fie-ce pas înainte, pe care'l face națiunea : *Catilina e la porțile cetății*.

Pe noi să nu ne sperie reformele reclamate de progresul timpului.

La 1848, cei ce aveau robii erau îngrijurați că, dacă se va desființa robia, nu vor mai găsi servitori. Sclavia s'a desființat și servitorii nu lipsesc.

Cei ce posedau moșii se temeauă că dacă se vor da pământuri clăcașilor aū să le rămăie moșiile necultivate. Clăcașii s'aū împroprietărit pe porțiunile de pământ recunoscute lor de vechile legi, și venitul moșiilor nu numai n'a scădut, dar chiar a mers crescând.

Se credea că desființându-se pedépsa cu mórtea se vor înmulți tâlharii de drumuri mari. Pedépsa cu mórtea nu mai există în *creștina* Românie, și tâlharii sunt cu mult mai puțin de cât în timpul când se spânduraū și li-se tăiaū mâinile. Cine a operat acéstă minune?

— *Schimbarea tocmelei*; îmbunătățirea sórtei muncitorilor; legile umane decretate de noua stare de lucruri.

Imblândirea instituțiilor a adus imblândirea moravurilor.

*

Fondarea monarhiei ereditare cu un principe european pe tronul țerei — pe care lingușitorii au numit-o *Era virtuții* — s'a inaugurat : cu falsificarea Reprezențațiunii naționale prin alegeri făcute de guvern cu bande de bătăuși puse sub comanda poliției, în cât legile votate de aceste Adunături, numai veneau de la națiune, ci de la trimișii și obligații prefectilor ; cu Concesiunea drumurilor de fier plătite de Stat cu prețuri fabuloase, prin care țera se da tributară străinilor pe nouă-deci de ani ; cu încercarea de a se deschide porțile țerei învasiunii Evreilor și a tot felul de lifte prin înscrierea articolului 6 în proiectul de constituție, a cărui consecuință fatală era trecerea pământului românesc în mâinile celor de alt neam, și cu trecerea pământului, trecerea dreptului suveran la streini care e legat de pământ.

Când cugetăm la toate aceste erori, la toate aceste abominațiuni, vedem cât de mare era trebuința de a se îngădi interesele națiunii cu legi ca cele enumerate în petiția de la 1870, și câtă nevoie se simția de a se pune un frâu arbitrariului și destrăbălării guvernanților.

Să vegheze dar, tot cetățenul la destinele țerei.

Un popor care nu se interesază însuși de sorta lui ; care așteaptă de la guverne să i pice mură 'n gură ; care se lasă a fi condus ca o turmă, mulțumindu-se cu pâine și cu petreceri, cum ajunsese

poporul roman sub Cesarî, nu merită numele de popor.

Dreptul de întruniri și de petiționare, nu e numai un drept, ci și o datorie. Să ne folosim de drept și să ne facem datoria.

Anul 1900, Ianuarie 10.

DECORAȚII

Domnilor: *G. Protopopescu, Elie Prejbénu, R. Pârvulescu, Dr. Libert, B. Argeșenu, C. I. Nanu, I. Marineanu.....*

Scumpii mei domni și amici,

De o dată cu comunicarea oficială ce mi se face că sunt numit ofițer al ordinului *Steaoa României*, am primit și măgulițoarea d-v. epistolă de la 11 ale acesteia prin care 'mă adresați căldurose felicitări și, știind cât de puțin țiū la titluri, mă îndemnați să accept acest semn de distincțiune care poartă numele de *Steaua României*, fiind-că pentru *Steaua României* am luptat—diceți d-v.—în totă viața mea.

Mulțumindu-vă cu recunoscința de iubirea și de interesul ce'mi purtați, mărturisesc că dacă sunt nesimțitor la etichete, nu e pentru că nu aș fi vanitos: tot omul are partea sa de vanitate și am și eu pe a mea. Inșă sunt două feluri de vanități: una care stă în străluciri exteriore, în titluri so-

nore, în pozițiuni înalte; și alta care disprețuiesce toate acestea, găsindu'și mulțumirea în splendoria inimii, în distincțiunii intrinsece, în împlinirea datoriiilor cu religiozitate. Și pe acesta o prefer eu. Care muritor nu iubesc mărirea și nu o caută? Dar într'un chip a înțeles-o Napoleon și într'altul Washington. Unul a crezut că ea constă în a deveni stăpînul lumii, și a murit internat la Santa-Elena; cel-alt în a rămânea servitorul țerei sale, și a părăsit viața acesta dupe ce a fondat marea republică americană. Cine s'a înșelat? Mărirea pe care o fac titlurile fără fapte meritorii, este o mărirea factice, efemeră. Numai mărirea dobîndită prin acte laudabile e adevărată și durabilă.

Câți cavaleri, ofițeri, comandori, mari cruci de astăzi nu vor fi mâine dați uitării! Și érași, câte nume ale atâtor lucrători necunoscuți în momentul acesta nu vor plana într'o di peste numele numeroșilor vanitoși ce se consideră mai presus de concetățenii lor, pentru că au pe piept o bucatică de metal ce de multe ori e semnul servilismului său al trădării!

Ceea ce distinge pe om, nu sunt cordelele obținute la *prasnice* monarchice, ci virtuțile sociale. Nu titluri vane dar să căutăm a cuceri, chiar când ele nu se obțin prin platitudini, prin capitulări de conștiință, ci amorea și stima lumii prin disprețul a tot ce e vătămător, a tot ce e nefolositor, însuși când e nevătămător țerei noastre.

O decorație este o recompensă, și recompensele ce nu vin de la Națiune prin reprezentanții ei, nu intră în principiile mele. Cu toate acestea, nu voi

căuta a face paradă de sentimentele mele refușând cu sgomot onórea ce mi s'a făcut, căci mi s'ar părea o necuviință. Mă voiů abține dar de la orî-ce manifestare ostentativă, însă nu voiů pune nici-o-dată pe pieptul meu o decorație, în orî-ce grad ar fi, ca și a orî căruî ordin.

Am și eű modesta mea parte în Mișcarea regenerațiunii de la 1848, și scopul aceleî Mișcări n'a fost înlocuirea vechilor titluri cu alte titluri noi, ci schimbarea sistemel de guvernare, împuținarea prerogativelor Capulul Statulul, lărgirea atribuțiilor Representațiunii Naționale. Ómenil de la 1848 n'aű innoit nimic, ci numai aű voit să desgrópe și să conserve ceea ce aű avut de bun părintil lor. Cel de la 1866 încoace aű fost innoitoril, și s'a vėđut că innoirile ne-aű fost fatale.

Aceste inovațiunil ne-aű costat scump, și asupra următorilor nostri vor apėsa și mai mult. Dacă țera va putea duce consecințele maniei celor de astăđil d'a inova, acėsta se va datora vitalității sale.

Un lucru ne consólă : speranța că tot ce nu s'a aflat în bėtrănele nóstre datinil, în deprinderile nóstre democratice, nu va prinde rădėcină, nu va avea durată. Străiniil cu moravurile lor, cu obiceiurile țerei lor, aű trecut pe acest pămėnt, și poporul român a rămas cu obiceiurile sale nealterate, cu tradițiile sale intacte, cu datinile sale egalitare. Tot ast-fel vor trece tot ce nu e românesc, tot ce e importațiune străină, tot ce aduce preju-

dițiū egalității, tot ce e mai de multe ori recompensa vițiului de cât remunerarea virtuții.

Instituțiunile sociale, la toate națiunile și în toți timpii s'aū creat pentru un scop óre-care, în folosul unui om saū a unei caste saū a poporului. La noi, unde decorațiunii n'aū existat, în ce scop s'aū creat și într'al cui folos? Creatu-s'aū ele pentru a recompensa demnitatea saū platitudinea, independența de caracter saū servilismul, serviciile aduse patriei saū trebile făcute unor ómenī saū unei facțiuni? Saū și pentru uniī și pentru alții? Și atunci în ce măsură?

S'aū văduț cameleonī politici fără nici o credință, servitori ai tuturor principiilor de la care pot să tragă vre-un folos personal, partisanī ai tuturor guvernelor care le dă spre exploatare averea Statului, ómenī fără nici un merit: cavalerī, ofițeri, comandori, numai pentru că s'aū făcut uneltele puterii. Voiți d-v. amicii mei, ca cei meritoși să se afle într'o asemenea companie?

Și chiar dacă scopul instituirii acestui semn de distincțiune ar fi din cele mai laudabile, o cordelă, o cruce, pentru că ar fi conferite de un om saū de un popol, fac ele pe acela căruia i se dă mai bun patriot, cetățen mai virtuos, luptător al drepturilor țerei mai curagios, atlet mai devotat al libertăților, apostol mai fervent al adevărului? Acéstă panglică, acéstă bucată de metal aū ele virtutea de a transforma pe acela căruia i-se acordă, de a face onest pe omul improb, erudit pe ignorant, echitabil pe inic? saū un om

care se bucură de stima concetățenilor săi câștigă el în această stimă atârându-i-se la pept acest semn, care mai adesea este obținut de cel ce 'l are pe prețul unei părți din independența sa?

Eă nu sunt de opinia d-lui Maurice Block, care a ăis că decorațiunile sunt podoba meritului. După mine, un merit nu e mai puțin strălucit pentru că acela care 'l are nu este decorat.

Odilon Barrot și Raspail nici-o-dată n'au voit a lua decorații, ca contrare principiilor lor, și cu toate acestea n'au pierdut nimic din celebritatea lor.

Când senatul rus voi să dea lui Alexandru I, dupe terminarea resbelului cu Franța, titlul de *Bine-cuvântat* (Beni), el îl respinse, ăicend: «Tot d'a-una m'am silit de a da națiunii exemplul simplității; nu pot să accept titlul ce mi se oferă, fără a mă depărta de la principiile mele.»

Cuvine-se ca un democrat să țină mai puțin la ale sale? Ar fi trist ca el să nu aibă nici atăta virtute cât un autocrat.

Peptul lui Spontini era plin de decorațiuni. Cu ocasiunea unei serbători muzicale, un musicant bētrân ăise către un coleg al său: «uite câte decorațiuni pōrtă Spontini; Mozart n'are nici una». Spontini scia destulă nemțescă pentru a înțelege acea expresiune și ăise: «Dragă amice, lui Mozart nici nu'î trebue.»

Se ăice că decorația este un semn de distincțiune. Eă nu înțeleg cum cine-va printr'un edict s'ar putea face distins, când natura nu l'a creat distins, și cum omul superior nu ar fi distins

pentru că nu ar avea o tinichea sau o teșchiere de distincțiune.

« Eă, ăcea Pascal către regina Christina, am o venerație mult mai mare pentru persónele de un merit sublim, de cât pentru acelea care n'au de cât titluri pompoze, un nume celebru, strămoși ilustri și o fortună briliantă »

Titlurile nu sunt decât fum și umbră; étă pentru ce, cei ce le au să nu se mândrescă, și pentru ce, cei ce nu le au să nu caute a le obține cu prețul demnității lor; étă pentru ce distincțiunea se cuvine să o căutăm în virtute, singura care nu confundă pe pervers cu omul de bine.

Să punem vanitatea noastră în a fi folositori familiei noastre, neamului nostru și umanității. În acest sens să fim vanitoși pină în pânzele albe și mândri de o asemenea vanitate, care edifică iar nu dărâmă.

Primiți, scumpii mei domni și amici, asigurarea iubirii și devotamentului meu.

Leu de sus. 1880, Martie 16.

TRA-DEM

În ziarul *Adevărul* de la 29 Decembrie 1893, sub rubrica: *Portrete din Senat*, pseudonimul *Tra-dem*, scrie despre senatorul N. B. Lăcusteanu :

«În tot-da'una vine cel mai de vreme la Senat. Urcă scările încet și meditativ, trece pe lângă chestor dându'i o «bună ziua» prietenoasă, apoi se duce la locul său, își pune ochelarii și scote din pozunar un teanc de jurnale.

«Citește neîntrerupt aproape două ore, pînă când se deschide ședința.

«Ascultă pe toți oratorii cu luare-aminte, și din când în când notează câte o frază într'un carnet mic și vechi.

«Rar părăsește ședințele mai înainte de a se termina, contrariu celor-l-alți diurnofagi. N'a votat nici-odată pentru închiderea discuțiunii și pentru vacanțele luate fără noimă. Nimic nu i posomorașce figura sa, senină de obicei, de cît *întreruperile* lui Lerescu și discursurile lui Paciurea. Aplaudă numai pe Dimitrie Sturza și pe Gh. Panu ; câte odată și pe Mărzescu.

* * *

«Nu sărută nici-o-dată mâna episcopilor și mitropoliților. Ba une-orî le jôcă farse.

«Așa, în ziua când se discuta *Regulamentul interior al Senatului*, un prea-sfânt nu prea înțelesese discuțiunile ce urmaseră asupra unui articol, pe care opoziția îl da de reacționar.

«Art. se pusese la vot. Venerabili se îndreptaă sgomotoși către urnă.

«Prea-sfântul nedumerit, se apropie de Lăcusteanu.

— «Ascultă, creștine, cum ar veni, adicătelea să votăm pentru guvern?»

— «Cu bila neagră, răspunde senatorul.

— «Nu cu cea albă?»

— «Ascultă-mă pe mine, insistă șiretul senator.

«Prea-sfântul pune bila neagră; președintele îl observă și comunică lui Carp.

— «Care va să ăică e trădare!.... exclamă șeful porumbeilor.

«Bietul reprezentant al lui D-ăeș vrea să se lămurască... Senatorii guvernamentali sunt infuriați. Toți strigă: Trădare! Trădare!...

Lăcusteanu fugise... Era pentru întâia oară când plecase înainte de închiderea ședinței.»

Tradem.

* * *

Cine este pseudonimul *Tradem* care, în organul de publicitate republican al neuitatului Beldiman,

scria în rubrica portretelor membrilor din Parlament?

— Era în etern regretatul Traian Demetrescu, poet și publicist mult gustat, pe care mórtea neîndurată l'a răpit țerei lui mai nainte de timp, ca și pe Nicoleanu și Depărățeanu.

Un om talentat și virtuos e o avere prețioasă a națiunii sale, și disparițiunea unui asemenea om e o pierdere imensă pentru societatea în care trăiesce. Traian Demetrescu e una din aceste pierderi. Instruit, blând, nepărtinitor, iubit de totă lumea, el era modelul tinerilor.

Traian Demetrescu e fiul Craiovei, și cu un simțimânt de neexprimabilă plăcere aușim că vechia reședință a Banilor Olteniei îi va rădica un bust, care va fi cel mai drag al ei ornament.

Fericită comuna, urbea, care póte să ăică la vederea unui bust, unei statuï: «Talentul acesta, gloria acésta, este a mea.»

CULTUL MEU

D-lui Redactor al ziarului Romania Liberă

Domnule Redactor,

Prețioasa d-tale foie de la 8 ale corenteî, vorbind despre *Intrunirea politică de la Senat*, între altele ȳice: «Domnii Aurelian, Cernătescu, Grădiștenu, Lăcustenu... au luat cuvîntul, exprimând cultul lor cel mai înalt... pentru ambiî conducători politici (Brătianu și Rosetti), etc.»

Permite'mî, domnule Redactor a'ți spune că informațiunile *Romaniei Libere*, întru cât mă privește pe mine, sunt eronate. La Senat, ca și în toate cele-lalte întruniri, n'am exprimat cultul meu pentru nimeni. Am ȳis numai că fără președenția d-lui Brătianu, fiitorul cabinet n'ar putea să aibă o lungă durată, și m'am adresat adunării să lase președintului consiliului latitudinea a lua în noia combinațiune bărbați din toate nuanțele liberale, în interesul concordiei și pentru considerațiuni de ordine politică exteriôră.

Guvernul d-lui Brătianu, este guvernul pe care

il prefer, nu pentru că este cel mai bun, dar pentru că e cel mai puțin rău, și fiind-că singur are mai mulți sortți de durată. Bine sau rău d. Brătianu e unicul nostru om de Stat, în care marea majoritate a țerei are încredere; cu cuvint său fără cuvint, se bucură de o imensă popularitate. Ca unul ce n'am solicitat favoruri personale, n'am avut nevoie să'l adulez nici-o-dată, și însuși caracterul meu nu e făcut să aduleze; ba pôte de multe ori am fost nu numai puțin benevol, dar chiar prea aspru către d-sa. Am pentru acest distins bărbat politic, pentru acest Veniamin al poporului român, — care pôte a făcut pentru acest popor mai puțin de cât s'ar fi convenit să facă în comparație cu marea lui iubire — am pentru această ilustrațiune a țerei, o profundă amóre și o nemărginită stimă, dar nu un cult; închinarea o conserv numai pentru Dumnezeu și pentru țera mea.

M'am socotit dator să restabilesc adevărul, pentru că am scris asupra epocei, și pentru că am să mai scriu, și nu voiu să se dică că sunt neconsecuent cu mine.

Bine-voiesce, domnule Redactor, a primi expresiunea simțimentelor mele de înaltă stimă.

1886. Iunie 8.

BAILE DE LA VICHY

Domnului D. B. Lăcusteanu

Vichy. 1892, Iulie 22|3 August.

Otel Beau Site.

Amate frate,

De la Paris ți-am scris, printr'o carte postală, din Turnul Aifel, și aici ajungând, ți-am scris iară mai pe larg, dându'ți adresa mea, ca să scii unde să'mi răspunzi.

Eă sunt în plină cură; totă ziua — cât e ea de mare — nu fac de cât acésta. Intre 7 și 8 ore dimineța fac dușe la stabilimentul numit Hamam de vaporî. La 8 ore, 8 $\frac{1}{2}$ și 9, beău apă minerală la isvorul *Grand-grile*, câte 90 grame la fie-care jumătate de oră. De la 10 pînă la 11 ore iău dejunul; La 11 $\frac{1}{2}$ beău apă de la isvorul *Lardry*, 100 grame. Apoi după prînd, de la 3 $\frac{1}{2}$ ore pînă la 4 fac baie la stabilimentul numit Opitale; La 4 ore, 4 $\frac{1}{2}$ și 5 beău apă la isvorul *Rosalie*, câte 90 grame, din 30 în 30 minute. La 5 $\frac{1}{2}$ ore pînă la

6 iaă cina; și la 6 ore beaă iar apă minerală de la *Lardry*, ceea ce face 540 grame de apă minerală din isvórele termale pe ăi.

Apă de la sorgintea Rosalia, e cea mai gustósă la beut. E acrișóră și are tărie.

Séra sunt concerte și theatru. Peste ăi alte petreceri. Alaltă-ieră am fost la o cursă de tauri.

Diminéta citesc *Le Petit Journal* parisian, și séra *Figaro*. ăiă sunt plimbări frumóse prin parcuri umbróse cu alee și partere de floră, și séra pe aleiul ce e pe marginea riului Alier (o apă mai mare de cât Oltul nostru, cu o scurgere saă curgere lină lină). Totul aici e vrednic de văăut; dar pe mine nu mă mulțumesc nimic. Aceluia care ăi place mai mult străinătatea de cât țera lui, aibă parte de străinătate și de străini. E bine să veăi străinătatea în sborul pasărei; căci multe înveăi, dar să nu șeăi în ea.

ăi-am scris să 'mă trimitetăi trei sute lei la adresa: *a Monsieur N. B. Locusteanu, hotel Beau Site, rue du Pont, à Vichy* (en France); căci mă tem că baniă cu care am ajuns în Vichy nu o să'mă ajungă.

Vichy este un Paris în miniatură.

Străiniă veniă: uniă pentru băi, alăi ca turisti, sunt ca frună și ca iérba. Tóte ospelurile și casele mobilate sunt pline de lume.

Vichy are 11 isvóre termale, fie-care cu virtuăile ei tămăduitoare deosebite. Orașul e de 10,500 locuitori. Fondația lui se atribuie lui Iuliu Cesar.

De'mă vor veni bani, staă pînă la 10 August să'mă termin cura; și la întórcere voiă sta o ăi în

Lion să ved lucrurile cele mai demne de vedut ale acestui oraş al mëtăsăriilor frumoşe, şi douë dîle în Geneva, să ved lacul Genevei. Alt-fel voiû scurta şederea mea aici.

Sănătatea mea n'a mai câştigat nimic din ceea ce o aveam în ţeră, şi nu sunt mai mulţumit. La băile din ţeră pôte că aşi fi avut mai multă distracţie. Aici sunt Români, dar cu care neavënd eû cunoşcinţă, nu pot să'i disting din francesi fiind-că nu vorbesc de cât limba franceză N'am schimbat dar vorbe românesci de cât cu nepotul Iancu Dobrescu şi cu nepóta, așa întreacët unde ne-am întâlnit de vre-o douë ori, căci şi d-lor sunt tot atât de ocupaţi cu băile ca şi mine, în cât nu ne mai rămâne ore de cască-gură prin restauraţiuni cari aici țin loc de cafenele.

Ce ai lucrat? Ai avut de treerat grău mult? Făcut-ai vre-o vëndare? Câte chile cređi că vom face şi ce preţuri sunt? Cum merge porumbul? Dar mai întâi scrie'mi de sunteţi toţi sănătoşi. Ce face Eugenia? O să se ducă la băi, şi unde?

Dacă întâlnesci pe d-nul Antonini spune'i că m'a trimis aici numai pentru cură de apă, şi aici m'am găsit beleaşa; nu numai apă beaû cât un cal de Normandia, dar fac şi băi, şi duşe. Băile şi duşele nu mă costă marea cu sarea, dar mă strapăţeză şi mă preocupă; staû tótă diûa cu césornicul în mână să beaû la minut, să fac baie la minut, să iaû duşa la minut, să dejun şi să cinez la minut;

la casino, la teatru și la orchestră, la minut la minut. Mai monotonie în variațiune saū variațiune în monotonie, n'am vădūt.

Fratele d-tale devotat.

GENERAȚIUNEA VECHIE

Fragment

Ca o scumpă amintire despre literații și artiștii nostri din generațiunea vechie, reproduc cu un simțiment de venerație, pentru aceia ce au fost o dată fala țerei, unul din mărgăritarele talentatului scriitor, d-nul D. Teleor, intitulat *Unchiul*, care începe:

— »Veđi bine că am dat indărăt! zise unchiul sorbind din cafea; *tot ce se scrie acum sunt nimicuri, dar șciî nimicuri. Ne-a mai dat cine-va un al doilea Sburător?* Ne-a mai dat cine-va o a două *Serafită?* Se mai aud acum versuri ca:

Un păstor tînăr,

Frumos la față...

«*Cine a mai cules fabule, după Alexandrescu?*» Dar *Sila lui Bolliac?* Acum face silă criticilor! Săracii! *In locul acelor poesiî dulci ca mierea și mișcătore, avem ađi versurile atâtor prelinși poeți, pe cari versuri, dacă le citești în gînd, îți pricinuiesc durere de cap; dacă le citești cu voce, te dor gingiile și limba, ca și cum ai mânca nuci costelive.*

«D'aia nici lumea nu mă citește cărți. *O dată era o furie de citire.* Nici n'apuca să se tipărească o carte și era și vindută. *Am prietenii bătrâni, cari au zidit case din venitul cărților...*

— «Lasă cărțile unchiule, și spune-mi ceva despre *teatru*, îi disei eu.

— «Înainte de 48, și *chiar după 48*, am avut cei mai buni actori. Ce e *Manolescu* al d-văstră?... Să fi văzut pe *Pascali* în tinerețe jucând pe *amorezul*! Să fi văzut pe *Costache Caragiale* a cărui nevastă și-a vândut cerceii din urechi pentru *teatru*; să fi auzit pe *Drăguliță*, comic nu glumă, când dicea: «*La mine acum, kir drace!*» Astuia îi copia rolurile cu *slove sârbești*, fiind-că nu știa să citească românește. Să fi văzut pe *Marița Constandineasca*... *Blonda*, pe d-na *Popescu*, pe *Ralița Mihăileanu*, pe *Nini Valery*. A dintâiu care a deschis gura pe scena românească și a cântat a fost *Nini Valery*. Era frumoasă și avea glas.

— «Dar ce piese se jucau pe vremea aia?

— «Ce piese? Mai toate care se joacă și azi.

— «Se juca *Nóptea furtunósă*?

— «Se juca. Numai avea alt nume piesa. Îi zicea: *Fantasma său greșit dar bine nemerit!*

«Se mai reprezintă piesele: *Don Ranudo de Colibrados. Căpitanul Negru, Jertfa lui Abraham, Ión Cucierul, Cristof Columb* său *descoperirea Americii*, și altele și altele. Afizele erau frumoase; aveau câte o gravură mare ce reprezintă scena a mai dramatică

din piesă. *Acum s'aû prostit şi afişele. Să fi vădut pe Mali Cronibace..*

— «Ce roluri juca?

— «He! he! Auđi ce roluri! He! he! *Juca rolurile principale. Pe Dama cu Camelii n'a jucat'o nimeni ca ea! Plângea sala. Dar în alte roluri! Trebuia s'o veđi ca să'ţi faci o idee.*

«S'a măritat cu un om bogat care n'a mai lăsat'o să jöce. Şi din actriţă s'a făcut *damă mare. Eşia în cupeû îmbrăcată în mătăsuri, împodobită cu aur şi cu brilanturi. Nu'i lipsia nimic. Dar gândul şi inima ei rămăseseră pe scenă. În fie-care dimineaţă citia afişul de teatru, lipit pe zidul casei vecine, din colţul stradei. Cine juca pe Margareta din Dama cu camelii? Matilda Pascali. Cine juca pe Tisbe din Angelo? Matilda Pascali. Cine juca pe Maria, pe Leonora, pe Dalila? Matilda Pascali A pus la inimă, şi ađi niţel, mâine niţel, a început să tuşescă şi să verse sânge. A murit de oftică...»*

D. Teleor.

Alţii aû uitat pe gigantiî cugetării şi ai artei, cari aû presidat la renascerea României; alţii nu şi-aû adus aminte de dênşii de cât spre a'i micşora, reducându'i la talia lor; d-nul Teleor este dintre acei scriitori de elită care 'şi onórá ţera, onorând memoria gloriilor ei.

WHIGII ȘI TORY NOSTRI

*Santității Sale părintelui C. M**

Leu de sus. 1888, Iunie 20.

Venerabile părinte,

Am primit cu deosibită plăcere epistola sântiei tale de la 22 Maiu, prin care, cerându'mi consimțimentul de a reimprima articolul meu intitulat: *Religiune și Athee* publicat în *Trompeta Carpaților*, exprimă, cu această ocașie, părerea de rău vedându-mă alături cu aceia ce au fost inamicii implacabili ai marelui patriot Heliade, ilustrul meu învățător.

Sânția ta dăci:

„Te cunosc puțin, pentru că nu te-am văzut decât o singură dată, dar te cunosc dupe ideile d-tale, ca cel mai demn discipol al nemuritorului Heliade și cel mai apropiat de dînsul *cât a trăit*.“

Și adaogî:

„Dăcă cât a trăit, pentru că după trecerea lui din viața acésta, te-am văzut, spre marea mea mirare și nedomierire trecut în câmpul acelor ale căror idei și apucături el le-a combătut din toate puterile cât a avut viață. De multe ori mă-a venit

în gând ca, în puterea micăi mele cunoscințe, să 'ți scriu a
mă scote din această nedumerire, dar răs-gândindu-mă, am lă-
sat lucrul tot așa. Une-orî imîi diceam în sine'mî: Ce ar răs-
punde d. Lăcusteanu când ar învia Heliade și când l'ar vedé și
întreba ce caută acolo? În fine sunt anî la mijloc de când
sunt posedat de această nedumerire, pe care n'am putut și
nu pot să mî-o explic. Dar nu această nedumerire este moti-
vul acestei epistole. Nu; căci nedumerirî ca acestea mai am
eu, ca tot omul, multe, și unde staî acelea, pôte sta și acé-
sta; motivul epistolei mele este. . . . etc."

Întrebarea, saū mai bine împutarea acésta, ve-
nerabile părinte, mî-au mai făcut'o și alți amici,
cărora le-am răspuns prin *Românul* unora, iar al-
tora prin *Răsboiul* al căruî director d-nul Gran-
dea — blând mai târîiū în privința apologistilor de
la 1850 ai Democrației radicale, iar la 1866 apo-
stol monarhiei ereditare, ca unul ce se afla în
vremea aceea în starea sufletescă a lui Pavel, mai
'nainte de a lua drumul Damascului; — dar se vede
că sântia ta n'ai citit acele răspunsuri saū nu le-ai
găsit îndestulătore.

Silit sunt dar să mă explic către un coreligionar
politic stimat, cum ești sântia ta.

Toți ómenii, venerabile părinte, sciū că munca
este folositóre, dar nu toți ómenii sunt muncitori,
și din cei ce muncesc, puținî sciū să muncéscă cu
folos. Unul muncesce cu propriile sale puterî și
produsul îi este minim; altul își asociază o ma-
chină, și produsul devine îndecit, însutit.

Tot așa e și în politică.

Partidul e o machină.

Singur, omul luptă dar fără folos imediat. Ală-

turî cu un partid, puterile lui se înmulţesc, şi când partidul la care se asociază este un mare câmp, luptătorul este sigur de a-şi realiza idealul în parte, dacă nu în tot.

În ţera noastră, ca în toate Statele cu regim reprezentativ, se află grupuri politice, dar numai două câmpuri mari sunt în care cine-va poate să lupte cu succes neîntârziat pentru triumful cel puţin parţial al ideilor sale, înaintate sau retrograde, umanitare sau anti-umane: este câmpul *liberalilor oportunişti*, democraţi sub republică, dinastici sub monarhie, lătrând cu câinii şi urlând cu lupii, nescrupuloşi în materie de principii şi de alegerea mijloacelor de luptă, neparcimonioşi cu averea Statului, când e vorba să ajungă un scop pe care îl cred folositor, dar care au o virtute: iubesc poporul şi 'l omenesc; şi este câmpul *conservatorilor* ai căruî membri, fără a fi sub nici un raport mai buni, fără a poseda nici o virtute, uresc clasele muncitoare, şi dispreţuiesc numele de român şi de neamul românesc, ca adunătură şi amestecătură ce sunt din toate invasiunile ce au trecut peste străbunul nostru pământ.

Al treilea câmp al *liberalilor de principii*, nu există. Sunt individualităţi, dar nu e o tabără; căci liberalismul de principii cere sacrificii. Sunt liberalii de şcoală idealistă a Christilor, a Heliadilor, a Hugilor, dar ei trăiesc necunoscuţi ca acele flori profumătoare ce cresc nesciute în desertele Americii. Ei se perd în mulţime ca câte-va picături de apă în ocean.

Și atunci ce ați fi voit d-v. să fac?

Să fi mers cu conservatorii? — Asta nu o cred.

Să fi rămas indiferent? — Pentru care folos?

A se lăsa câmpul luptei libere partitei trecutului, câștigă poporul din acesta? Se măresc libertățile? Să întărească drepturile?

Nu eă mă voiă face apărătorul acelora ce aă desonorat numele de liberal prin faptele lor ne-trebnice.

Aă fost și sunt încă în partidul liberal ómenī care aă deturnat dinariī publicī, care aă prevaricat, care aă transgresat legea, care aă interđis libertățile constituționale, care aă nesocolit imunitățile parlamentului și l'aă înjosit. Aceia însă nu sunt liberalī, ci transfugi din partidul conservator care, neputându'si găsi norocul acolo, aă usurpat numele de liberal, ca să facă avere și să ajungă la măriri. Pe acestia, adevărații liberalī îi renégă și îi repudiază ca pe o calamitate.

Dar dacă s'aă găsit mișei stigmatizați de opinia publică, care aă batjocorit numele de liberal și l'aă făcut odios, uitat-am noi saturnalele din timpul guvernului conservator? Uitat-am că ómenii acestui partid de la guvern aă suprimat libertățile publice și aă risipit averea țerei ca să aducă nu Senat și o Adunare de mameluci? Uitat-am că acești mameluci aă făcut din Adunarea legiuitoăre un Sultan-Mezat? Perdut-am memoria că acești ómenī aă cerut înființarea pedepsei cu mórtea, adică asasinatul oficial, asasinatul pus în lege, asasinatul rădicat în instituție de Stat? Pedépsa cu mórte este

întorcerea României în timpii de tristă aducere-aminte a guvernărei oligarchice. Cererea înfințării acestei pedepse barbare trădează instinctele sângeroase ale seniorului medieval. Acésta nu ne înfioréază? S'aũ ucis bivolariĩ, s'aũ împușcat alegătoriĩ; se întemnițéază, se torturează. Ast-fel e starea țerei sub conservatoriĩ.

Și când toleratoriĩ borfașilor se găsec în fațã cu partisanĩi asasinilor, putem rămânea reci spectatoriĩ?

Borfașĩi ciupesc; asasinĩi distrug.

Borfașul te pradã, dar îți lasã viața; omul sângiurilor te despóie și te desfiintéază.

Victoria ómenilor trecutului este învingerea nu a unui partid, ci a unui popor.

O! dacã învingerea ar fi numai a ómenilor reprobați pentru potlogãriile lor! Dacã cãderea tolerațiilor borfașilor n'ar fi ridicarea partizanilor asasinatelor, am sta d'o parte privind cu indiferențã cum cei răi se întresfășie.

Dar aci nu e vorba de un partid, ci de o țérã.

S'aũ făcut multe pungășĩi, s'aũ comis multe fără-de-legĩ, am plătit scump libertãțile ce le posedãm; dar aceste libertãți nu le avem de la casta care strigã cã constituția nu e făcutã pe talia nóstrã, uitând cã instituțiile nóstre sunt democratice de la Radu și de la Mircea.

Ca liberal, locul meũ nefiind în partidul conservator, ci în câmpul acelorã ce represintă o nuanțã liberalã, nu spre a da concursul meũ Strusbergilor, Ambronilor, Anghelescilor, Maicanilor; nu spre a

da adesiunea mea la transgresarea vre-unui drept, la ştirbirea vre-unei libertăţi, ci spre a spune omenilor din guvernul liberal: la 1877, că Convenţia cu Rusia este legitimarea invasiunii hordelor ei cuceritoare; la 1879 că naturalizarea Evreilor pe categorii admisă de guvern, este transformarea României în Palestina şi trecerea pământului românesc în mâinile Jidanilor; la 1881, că comisia dunărenă în care Austro-Ungaria să aibă preşedenţia cu vot preponderant, şi poliţia fluvială, este robirea Dunării române Austro-Ungurilor şi înstrăinarea suveranităţii noastre teritoriale asupra ţermurilor Dunării; la 1884, că domeniile date în aparenţă coronei române, iar în realitate dinastiei străine, care va preface imensele păduri seculare în mărci germane, nu ca fond al Coronei, ci ca avere personală aceleia ce poartă Corónă, este alienarea, cu violarea constituţiei, a averii imobiliare publice, destinată prin legile ţerei acelora ai căror străbuni au apărat cu sângele lor moşia românească; în fine, la 1887, că Convenţia consulară cu Germania este infeudarea ţerei la imperiul teuton. Ruşii, ca să ne cucerască, ne promitea o împărăţie Daco-Romană de la mare pînă la Tisa; Germanii, ca să facă din România o prefectură prusacă, ne-au dat un pretor, pe care Linguşirea şi Prostia l'a numit *marele Căpitan*.

În contra curselor de mai sus întinse Românilor, am protestat cu cuvîntul şi cu péna; nu ca un ambiţios doritor de glorie, ci din datoria de Român şi de reprezentant al Naţiunii.

Și, când lucrul este așa ; când am arătat verde opiniunile mele amicilor și inamicilor, adversarilor și coreligionarilor mei politici ; când m'am opus pe față și cu tărie actelor ce mi s'au părut prejudiciabile intereselor Națiunii, fără considerațiune de persoane și de partid, să numesce acésta óre a declina de la principii, a șovăi în credință, a da mâna cu neconsecuinții, a transige cu datoria ?

Mă întrebă că ce ar dice Heliade când s'ar scula din mormint ? Am convingerea că s'ar felicita că discipolul său s'a arătat demn de scóla sa și de Patrie.

Scóla lui Heliade nu a produs luceferi, dar a dat ómenii onești și ardenti patrioți. Și acésta nu e puțin într'o epocă în care de 22 ani totul e pus la mezat, totul se vinde la licitație ; într'un timp în care puține consciințe n'au capitulat și puține frunți au rămas sus.

Victor Hugo ne spune că sub primul imperiū frances, șese cugetători rămăseseră în picioare în universul ingenuchiat, și acești cugetători erau : Decis, Delille, dómna de Stael, Benjamin Constant, Chateaubriand, Lémecier.

Câți ómenii politici, câți scriitori, câți legislatori au rămas cu capul rădicat sub primul regat român ? Câți nu s'au prosternat înaintea măririi și aurului ? Câți n'au abjurat credința lor pentru o funcțiune, pentru un minister, pentru o cruce, pentru un câștig ?

Puțini sunt cari au răspuns ca Christ : *ad retro Satana !* și dintre acestia mă fălesc a fi și eu.

Și scii pentru ce?

Pentru că n'am cerut nimic.

Ómeniî din scóla lui Heliade nu cer nimic, și nu cedéză la nimic.

Ceea ce ei cer, este domnirea legilor, iar nu a persónelor. Ceea ce vor ei, este tronarea justiției iar nu voința unui om. Lucru pentru care se luptă ei este suveranitatea Națiunii, reală, eficace, pusă mai presus de oricare altă suveranitate.

Au și ei ambițiune;

Sunt și ei stăpâniți de mândrie.

Dar ambiția lor e să fie și să rămâie corecți în purtarea lor, fideli principiilor lor.

Mândria lor e să-și védă țera mare, prosperă și fericită; căci mărirea unui om stă în mărirea țerei sale.

Orgoliul lor e ca numele de român să fie legat de acela de onestitate și de ecuitate;

Să fie sinonim cu acela de prob, de just, de uman, de patriot.

Nu vorbesc de sciință și de talente, căci talente și sciință nu lipsesc Românilor; ceea ce le lipsesc astăzi, după patru lustri de monarhie ereditară, sunt caracterele, e simțimentul datoriei, pudórea politică, demnitatea de om. Două-deci și doi de ani de regim monarhic, au pervetit tot, a corupt tot.

Mă aflu în tabăra liberalilor, care au admis monarhia, adică corupția, dar nu sunt înregimentat. Ca și Englesul ce se bătea în rândurile Garibaldienilor în resbelul pentru unitatea Italiei, mă găsesc în câmpul Bujorilor, de capul meu, cu echi-

pământul și cu merindea mea; lupt cu armele mele, după tactica mea, pentru libertățile poporului amenințate de partida trecutului, fără a asculta de nici un comandament, de nici un ordin.

Printr'acesta, țera n'a fost păgubită în nimic; căci eu n'am susținut abuzurile, ci m'am opus la întorcerea oligarchiei, care astăzi a ridicat capul său de Medusă.

Dacă ași fi intrat în tabăra liberală de la putere pentru vre-un fir de cépă sau de mărar, ca Danciu din poveste, ași răspunde celor ce mă întreabă, ce caut acolo: «vântul m'a aruncat;» și dacă ași fi pus ceva în disagă, și ași fi cestionat: dar în borfe ce ai? m'ași scărpinga în cap și ași mormăi: «veđi asta e asta.»

Dar eu nu m'am ales nici cu banii puși la banca Germaniei, sau a Angliei, sau a Franței, nici cu vre-un domeniū, nici cu vre-o moșie cât de mică, nici cu o casă cât de modestă; n'am avut nici o pădure în tăiere de la Stat și nici o moșie în arendă.

Și atunci, de ce amicii mei mă întreabă: ce caut acolo?

Maî bine m'ar întreba pentru ce staū acolo? Dar această întrebare ar puté-o face numai cei ce nu aū în vedere de cât interesele materiale.

Interesul celor din scóla clasică este altul: este interesul moral; averea după care umblă ei este alta: posedarea unui nume bun; mărirea la care aspiră nu e mărirea care stă în titluri.

Am vędut miniștri condamnați și generali de-gradati.

Mărirea, dar, care există în titluri e efemeră; ea e o frunză pe care mâine póte s'o iea vîntul; astădî chiar să o smulgă un uragan.

Este însă o altă mărire, mărirea care stă în fapte laudabile.

O ast-fel de mărire, timpul care distruge totul, nu póte s'o distrugă.

Ea supraviețuiesce omului. Omul móre, dar ea rămâne ca să'l nemurască.

Și cine ambiționează asemenea mărire, póte să se afle și în societatea Canibalilor: el rămâne omul său, cu idealul și cu credința sa.

Dacă o tempestă m'ar arunca, ca pe un alt Robinson, într'o insulă din Oceania locuită de idolatri adoratori ai vre-unui măimuțoiu, sau vre-unui boi, sau vre-unei pisici, cređi óre că ași renunța la credința mea, chiar când în schimb mi s'ar oferi diamantele și mărgăritarele acelei Insule, ce ar prețui mai mult de cât căile ferate, și apanagele. tuturilor cesarilor din vechiul și noul continent?

Și de ce să căutăm exemple la antipod?

Să ne uităm în țera noastră. Națiunea e de religiunea creștină a Răsăritului și regele de a Apusului; principiile Națiunii sunt democratice, ale regelui monarhice; Națiunea are de străbun pe Romulu, regele pe Arminiu; și cu toate acestea Națiunea și rege sunt în comunitatea de interese morale, de și sunt în opozițiunea de credințe și de aspirațiuni, de și tendințele le sunt diametralmente opuse și se învoiesc ca focul cu apa.

Negreșit că, în politică, mesalianțe e bine să nu se facă.

Dar,

Este un dar de care omul cel mai corect trebuie să țină compt, tocmai în folosul intereselor morale și politice pe care le apără.

Ce ?

Aă nu sciî sântia-ta că monarchia ereditară e o anomalie în instituțiunile și datinele noastre democratice, și un anachronism în vécul al XIX-lea al luminilor ? Și cu tóte acestea sciū că n'ai voi desființarea ei, nu de dragul monarchiei pe care apocalipsul o numesce Bestia cu capul de om și cu corpul de fiară, ci din cauza stării în care se află astăzi Europa. Pentru acésta eă nu întreb că ce ar dice acela ce a combătut pînă când s'a coborât în mormént principele strein și guvernul ereditar, când te-ar vedea pe sântia-ta, amic al său venerat, tolerând o asemenea formă de guvern și o dinastie străină ; pentru că sciū că vin împrejurări și timpî când,

Omul face

Și ce vrea și ce nu'i place.

Sântia-ta, făcut-ai tot-d'a-una ce ai vrut ? N'ai fost silit nicî o dată să faci ce nu ți-a plăcut ?

Sunt interese generale și rațiuni politice cărora cine-va nu póte să nu le dea ascultare, dacă este om politic și are un mandat de executat, o misiune de implinit, care trage după sine răspunderea.

Doresc mult să nu măi fii mirat, și m'ași stima
ferice să te fi putut scóte din nedumerire.

Sunt al sănției-tale

Respectos fiu spiritual.

Responsabilitatea ministrilor și a tuturor funcționarilor publici.*)

Responsabilitatea ministrilor și a orî-cărui funcționar public, nu e ceva nou în țera acésta; ea a existat chiar în timpîi când Domnîi nostri erau aprópe absoluți; și ce e mai demn de luare-aminte și care face mai mult lauda Românilor este că însuși acești Domni sancționaî legî de responsabilitatea funcționarilor, de opunerea chiar a dregătorilor la ordinele arbitrare ale Domnului. Eată ce ȑice condicile lui Vasilie Lupul, Domnul Moldaviei, promulgat la 1654. «Un judecător de la „un târg, ce se ȑice un dregător, *nu este dator să asculte pe Domnul țerei* să muncéscă, să tortureze saî să spândure pe nescine cunoscînd „el că nu e vinovat și este lucru cu asuprelă acea „muncă saî acea mórte. Ci mai bine este lui *să și lase scaunul cel de județîu* ce ține, de cât „să se plece învêțături Domnului seî cea cu asuprelă“. Ast-fel răspunderea dregătorilor este în tra-

*) Publicat în *România Liberă* din 1883, Ianuarie.

dițiunile noastre, în instituțiunile noastre antice. Responsabilitatea ministrilor este una din principiile garanției libertății cetățenilor stricteî custodiri a legilor, ordinii și moralității într'un Stat. O lege de responsabilitate a ministrilor și a tuturor funcționarilor publici, este o panacee destinată a nu lăsa să se mai producă relele pe care țera le a suferit, a face neputincios în viitor guvernul personal, și a asigura domnia legii și moralității.

• Responsabilitatea pentru actele sale, este pentru orî-ce om o lege morală, dîce unul din colegii nostri, și cînd acel om este un depositar al forței publice, ea este în același timp unicul scut al cetățenilor față cu dînsul. Ce neconsecință și ce injustiție mai mare de cît de a găsi într'o țără răspunderea la toate treptele ierarchiei administrative și de a constata absența ei față tocmai cu aceia care dau impulsuinea“.

Din lipsa unui asemenea instrument, vedem întemnițându-se cei ce fură o găină, și bucurându-se de nepedepsire cei ce pradă un popor, un Stat cu milióne, arestându-se cei ce dau o palmă, și lăsându-se liberi cei ce ordónă sântii-Bartelemy, nu spre a salva societatea, ci din trebuința de a se ține la putere în contra voinței națiunii și în contra legii.

Acestea le dîceam înainte de votarea legii responsabilității ministrilor.

După legea votată de corpurile legiuitoare:

Tóte dispozițiunile legilor penale relative la in-

fracțiunile comise, atât de funcționarii publici cât și de particulari, se aplică și la miniștri.

Nu se face distincțiune între dol și culpă gravă pentru toate cazurile de responsabilitate penală ce cad sub aplicarea acestei legi.

Miniștrii unui cabinet sunt solidari, răspunzători pentru faptele săvârșite în comun.

Este complice al ministrului dat în judecată, și se pedepsește conform principiilor stabilite funcționarul, care va fi executat ordinele sale ori-ce dispozițiuni a căroră ilegalitate era evidentă.

Conservatorii, al căror unic mijloc de guvernare este forța brutală și corupția, nici-o-dată n'ar fi consimțit *a vota* o asemenea lege.

DESPRE INCOMPATIBILITATE^{*)}

Intre articolele supuse revisuirii, adunarea electivă a admis și modificarea art. 42, căruia noi am fi preferat să i se dea redacțiunea următoare: *Membrii puterii legiuitoare în tot timpul mandatului lor și șese luni după expirarea acestui mandat nu pot fi numiți de guvern în nici o funcțiune salariată. Mandatul de senator și de deputat e incompatibil cu orî-ce funcțiune retribuită de Stat, de județ sau de comună.*

Este necompatibilă independența unui membru al parlamentului cu pozițiunea ce i se face, dându-i-se o funcțiune salariată, care 'l pune sub ascultarea puterii executive. Membrul Legislativei, devenit agent administrativ sau judiciar, perde cea mai însemnată din calitățile sale: independența. Rolurile celor două puteri ale Statului se intervertesc: puterea executivă devine controlătoare; puterea legislativă, controlată și prin urmare dependentă. În stat nu mai e de cît o singură voință. Și această voință nu e a Națiunii.

^{*)} Publicat în *România Liberă* din 1883, Ianuarie 25.

Dar cu independența, deputatul său senatorul perde și prestigiul: demnitatea lui este terfelită, tirită la picioarele executivei.

Lăsând la o parte Statele în cari, în unele epoce, funcționarii au fost excluși din Parlament, chiar țările care introduceau pe impiegați în corpurile legiuitoare, admit compatibilitatea numai fiind-că acolo funcțiunile sunt inamovibile, ceea ce relativ le garantază independența.

Independența derivă din putința de a face ceea ce cine-va voiesce să facă, și unui membru al legislativei îi lipsesce această putință, când ocupă un serviciu ce i s'a dat în schimbul liberului său arbitru.

De câte ori, sub guvernele de ori-ce colóre, nu s'au vădut membri ai Parlamentului votând o concesiune, o răscumpărare, pe care guvernul a crezut-o bună din punctul său de vedere, după ce li s'a promis o funcțiune; răscumpărare sau concesiune, pe care pînă aci o combătuse din totă puterea ce dă convingerea și cu argumente peremptorii. De câte ori nu s'au auzit jurisconsulți însemnați, oratori eminenți, membri ai Legislativei mărturisind că afacerea cutare, pentru motive anume arătate de ei, este ruinătoare pentru Stat; dar fiind-că guvernul o voiesce, ei, funcționarii publici, o votază.

Vede-se, dar, că prin acceptarea unui serviciu, prin ocuparea unei funcțiuni, independența, voia liberă a membrului Parlamentului care ocupă aceea funcțiune, se anihilază, rezistența la actele arbi-

trare și vătămătoare ale puterii, ca o consecuință fatală, dispare; sistema de guvernământ despotic succede guvernământului reprezentativ, precum întunecul succede luminei. În formă, țera fie oricare va fi, are un principe constituțional cu miniștri responsabili; în fapt, un rege asiatic, având drept lege voința sa absolută.

Iată unde duce compatibilitatea mandatului de membru al Legislativei cu o funcțiune salariată; iată funesta conclusie a latitudinii lăsată membrilor reprezentațiunii naționale de a putea cumula.

*

Concederea unei funcțiuni membrului unui corp legiuitor, ca recompensă a abjurării la credințele sale politice, la opiniile sale, la voința sa, este immorală: immorală din partea celui ce cumpără cu munca poporului conștiințele venale, ca să efectueze lucruri în dauna poporului; immorală din partea celui ce își face un venit din emolumente pentru care n'a asudat, n'a muncit, n'a ostenit; ba făcând mai rău de cât atât: ținând în paralizie serviciile ce le ocupă, din lipsa de timp sau prin lipsa de capacitate.

Un membru al Parlamentului este tot de odată și primar al urbei; president al unei societăți de credit; director al unei bănci. Și acesta nu e o presupunere, sunt lucruri care s'aun vădut în tot-d'a-una. Cine dintre noi n'a citit dări de seamă despre întruniri electorale, în care s'aun vădut relatări ca ceea ce urmădea: «Domnul X se urcă la

tribună și citește lista de numele candidaților de consilieri comunali sau județeni; când ajunge la numele medicului, inginerului, avocatului, Z. începe un scandal infernal, care ține 20 de minute, se aude în sală strigătele și protestările următoare: «Nu e bun. — Are șapte slujbe. — E deputat. — E un gheșeflar.» Și toate acușările și epitetele enumerate, de multe ori n'aũ fost de cât adevărul adevărat. Și cu toate acestea, omul în contra căruia s'aũ ridicat cu atãta dreptate protestări, a fost ales consilier sau primar: sub verđi, sub albaștri, sub galbeni, sub portocalii, pentru că făcea parte din Parlament.

Când un membru ca acela al Legislativei ocupă atâtea funcțiuni, mai are timp să vadă și de afacerile Parlamentului?

Lucrările Legislativei se pot urni de colegii săi; de multe ori însă corpurile legiuitoare nu se pot complecta din lipsa membrilor săi funcționari.

Dar osebit de descomplexarea Parlamentului, absența membrilor impiegați presintă un inconvenient de o însemnătate și mai mare, care une-ori pôte să aibă urmări funeste.

Domnul Victor Hugo spune că într'o ȃi, înainte cu câți-va ani, fiind chemat de la Parlament de judele instructor ca să dea o mărturire, impaci-ența ce arêta de a se întorçe neîntârȃiat la adunare, părându-se judecãtorului neîntelesă, căci Parlamentul se află în complet, d. Victor Hugo, îi observă că o adunare descomplexată astăȃi se pôte complecta mâine, dar ceea ce nu se mai pôte re-

para este lipsa unui vot. O bilă adesea decide despre o cestiune de o importanță capitală, și din lipsa acestuia ce trebuia să pună această bilă, uneori au trecut decisiuni rele, ori s'au respins legi bine-făcătoare.

Când, dar, din absența unui mandatar al țerei se poate cauza un rău societății, acel mandatar a comis un abus de încredere către aceia ce i-au încredințat interesele lor; și dacă fapta nu e pedepsită de legile sociale, e reprobata de legile morale.

*

Cu ocazia săpăturilor ce s'au făcut la Pompeia, s'a găsit un oștean petrificat, ce se crede că a fost o veghie (o sentinelă) uitată de comandantul său, în spaima cauzată de teribila catastrofă, care oștean a preferit să móră acoperit de lavă, de cât să părăsească postul său.

Implinirea datoriei pînă la sacrificiul vieții; iată virtutea: care a făcut dintr'o mână de ómenî poporul cel mai mare din antichitate.

Cum am practicat noi, urmașii săi, această virtute? — Părăsind postul ce națiunea ne-a încredințat, ca să dăm iama în funcțiuni, ca bașibuzucii orientali care nu au nici o disciplină, nu cunosc nici o regulă.

Din legiuitori ai țerei, ne-am făcut agenți ai puterii executive. De la înălțimea unde ne-a pus națiunea, ne-am coborît spre a disputa pâinea de la gura copiilor celor debili, celor ce ne-au ales, apro-

priindu-ne funcțiunile care s'ar fi ocupat de ei, dacă noi am fi rămas la locul pe care țera ni l'a însemnat; custodii infideli, am desertat de la postul ce ne-a fost încredințat, lăsând inamicul să pătrundă în cetatea pusă sub apărarea noastră.

Acésta probéză lipsă de moravuri. Și un Stat fără moravuri este un Stat mai d'inainte condamnat.

*

Sub rubrica: **Deputatul lucrător**, diarul „Secolo“ din Milan, ne aduce următórea narațiune, reproducă de „Frăția româno-italiană“: „Deputatul lucrător Maffi a venit de sərbătorii la Milan. Și știți cum își petrece timpul? Póte veți crede că se tolănesce în plăcută nelucrare. Nică de cum. Când și-a luat diúa-bună pentru a se duce la adunarea națională, dise: „Plec lucrător și mă întore lucrător.“ Și menținându'si cu scrupulositate cuvântul, s'a întors în laboratoriu sėu printre soții sėi de laborare: simplu, modest, fără supărare. El topesce pe fie-care di caracterele sale de plumb, suspinând póte, că nu póte topi în metal resistent caracterele multor deputați, care se mlădie ca o pastă móle în mâinile fermecătorului Depretis. Séra, după ce și-a terminat obositórea muncă, se întórece în alba sa căsuță, și acolo, lângă soția sa, între cărți și publicațiuni științifice, petrece studiând câte-va ore. Onorurile și laudele

nu l'aŭ ametit: are un cap solid, care nu se mișcă și nu variază după evenimente. E vesel numai când se pôte găsi printre vechii și cercații amici, cu care'si schimbă cu dragă inimă afecțiunile. Intr'o séră, aflându-se în comitetul electoral al lucrătorilor, nară asistenților curioșele scene ce i-s'aŭ întemplat în Roma. Printre altele, într'o ȃi sosi la el o deputațiune din Neapole, care 'l întrebă: „Aveți bunătate a ne arêta cum a făcut la Milan să reușescă ca deputat un lucrător? — Intr'un mod fórte simplu, răspunse Maffi: *„cu o lucrare continuă și ordi-*
nată și cu unirea tuturor voințelor într'una singură.“

Avut-am și noi Maffi, cari să se întorcă cum s'a dus și să se apuce de ceea ce aŭ profesat?

Căți din noi, în diferiți timpî, nu ne-am dus în reprezentațiunea țerii proletari și ne-am întors mari proprietari; neavuți, și am venit milionari; lucrători de pământ, și ne-am întors comercianți; advocați fără procese, și am venit înalți funcționari cu emolumente de ȃeci de napoleonî pe lună; micî comercianți aleși de-o partidă, și ne-am întors arendași (posesori) mari de domenii, partisanî aî celei-l-alte partide! Aceste adevăruri crude șcim că vor atinge multe susceptibilități; știm că ne vom face numeroși inamici; șcim că acêsta nu este în folosul nostru personal; dar șcim asemenea că nu în folosul nostru propriu se cuvine să lucrăm, ci într'al țerei, dacă ne iubim țera, dacă

voim înălțarea ei, care nu se pôte face de cât prin regenerarea moravurilor, astăzi fôrte decădute, pentru care sunt culpabili și aleșii noștri, și guvernele cari au dat exemplu de disprețul legilor, care au recompensat turpitudinea, perversitatea, și au persecutat probitatea, onestitatea.

Prin metamorfozele, prin transfigurările arătate mai sus, s'au transfigurat, s'au metamorfoșat și Parlamentele, însă în sens invers, adică cu cât membrii lor au devenit avuți materialmente, Parlamentele au sărăcit moralmente: deputatul, senatorul, devenind sclavul stomacului, luxului, înavuțirii, distincțiunilor copilăresci de panglice și de tinichele, ce în copilăria noastră se da în scôle la monitori și monitori-generalii. Puterea legiuitoare a devenit sclava puterii executive. Corpurile legiuitoare au devenit un simulacru fără autoritate, fără prestigiu, o instituțiune neutilă, ba chiar vătămătoare, pentru că acoper răspunderea guvernelor.

Ca să remediăm la tôte aceste rele, revisuim constituția; însă păstrăm cumulul, păstrăm compatibilitatea între mandatul de deputat sau senator și serviciile salariate; conservăm cele câte șese și șapte funcțiuni de fie-care mandatar; conservăm în instituțiune acest virus de la care au decurs multe rele, și care a făcut să n'avem de cât în rare intervale o adevărată representațiune națională. Și atunci, ce revisu-

im, ce modificăm? — Colegiurile electorale.

Serios credem că voim să facem o reformă, conservând în pactul fundamental toate elementele stricăcioase, toate mijloacele de corupție?

Se pot înșela mulți, noi însă nu ne amăgim și voim ca și țera să nu se amăgască.

Fără desființarea cumulului și fără ridicarea din mâna guvernului a tuturor mijloacelor de corupțiune; fără o reformă în magistratură, ca judecătorul să nu mai fie numit și destituit de ministru; fără o dispozițiune constituțională, care să decreteze edificarea și întreținerea de stabilimente de învățatură în fie-care comună rurală cu spesele Statului și ale comunei; fără toate aceste mari și radicale reforme, neînsemnatele modificări adoptate de senat, care n'a acceptat amendamentele adunării elective privitoare la incompatibilități și la cumul, ne dă dreptul să bănuim că în revisuirea constituțiunii pare că s'ar căuta alt-ceva de cât independența colegiurilor, independența alegătorilor, independența aleșilor, independența Corpurilor legiuitoare. Și noi suntem dator să atragem atențiunea guvernului și a țerii.

Avem simpatie și recunoștință pentru uni, stimă și iubire pentru alții, considerațiune și respect către toți. Dar d'asupra tuturor acestor simțimente, este un simțiment mai înalt: simțimentul datoriei către țară, care face pe bunul patriot să 'și sacrifice amicii, coreligionarii

săi politicii, poziția sa socială, averea sa și însuși viața sa; căci fără țără sa cu o țără mișeră, prada nesățioșilor din întru și a invidioșilor din afară, în van am avea toate bunurile personale. Avem datorii către țără, și trebuie ca datoriile să facă a tăcea simpatiile, trebuie ca iubirea de patrie, de prosperitatea ei, de independența ei efectivă să primeze orice alt sentiment.

Numai făcând ast-fel de sacrificii, societățile antice s'au ridicat la gradul de mărire care a făcut admirațiunea secolilor; și numai prin astfel de sacrificii ne-am ridica și noi.

Nu pretindem de la concetățenii nostri virtuțile lui Scevola, lui Regulu, lui Caton; nu pretindem de la dînșii marile sacrificii ale acestor mari figuri; dar le cerem să pună înaintea micilor lor interese, marile interese ale patriei; să sacrifice simpatiile lor datoriilor lor de cetățeni.

Avem amici și se cuvine să-i cultivăm; dar cei mai buni amici sunt amicii binelui general.

Avem amici, dar să nu-i lăsăm să mănânce prea mult, ca să nu se îmbolnăvescă de indigestiune.

Mandatul de reprezentanți al națiunii și de câte alte cinci sau șase funcțiuni pe lângă acesta, este o sarcină prea mare pentru un om, chiar când acest om ar fi amicul și coreligionarul nostru; să facem, dar, ca o asemenea stare să înceteze,

înlăturând pe cei rău-năraviți și cerând garanții de la aceia pe care i-am onora cu mandatul nostru de reprezentanți ai comunei, ai județului, ai țării.

MONARHIA EREDITARĂ^{*)}

I

„Domnia ereditară, întemeiată pe instituțiuni democratice, e o idee a timpului,” a zis un eminent membru al Parlamentului român, acum decedat, ale cărui sentimente liberale erau cunoscute.

Dar într'o țară ca a noastră, în care a existat dreptul națiunii de a-și alege pe Domnul său, când creăm o instituție feudală, precum este ereditatea la tron, acesta se face nu în folosul poporului, ci în al monarhului, pe care dispensându-l de datoria de a fi ales de Națiune, prin firea lucrului îl punem mai presus de dânsa, când drept cugetând el nu e de cât cel mai înalt funcționar al Statului. Iată ideea cea adevărată și cea mântuitoare practică în țările care sunt stăpâne pe destinele lor.

Sunt însă momente de eclipse în națiuni și, aberație sau fatalitate, de această eclipsă n'a putut să scape nici țara noastră.

^{*)} Publicată în *Naționalul* din 19 Martie, 1895.

Liberalii — nu vorbesc de liberalii clasici rămași fideli străvechîului principiu de eligibilitate, ci de liberalii oportuniști cari, pînă la 1853, aveau scris pe drapelul lor că libertate efectivă nu va putea să existe *pînă cînd cel din urmă rege nu va fi spînzurat cu mâțele celui din urmă călugăr*, — liberalii, oportuniști, dic, la 1866 au admis monarhia ereditară, nu ca pe cea mai bună formă de guvern, ci ca o necesitate. Au voit însă ca autoritatea ei să fie țermurită de legi și să nu depășească limitele ce i se vor determina prin contractul dintre monarh cu Națiunea.

Un organ de publicitate dinastic, *România*, ce acum nu mai apare, dicea: „Domnia ereditară este o inovațiune în viața publică a poporului român și, ca orî-ce inovațiune, cu greu este primită de popor dacă guvernanții nu întrebuintează tîotă prevederea, prudența și abilitatea în susținerea ei; dacă ei nu se feresc de a face acte care să revolte poporul în contra inovațiunii introdusă, și să'l îndemne a reveni la tradițiunile sale.“

Urmat-au așa guvernanții care s'au succedat la putere? Pus-au tîotă înțelepciunea lor spre a face monarhia ereditară, dacă nu iubită, cel puțin suferită? Și ca să nu facă monarhia odioasă, respectat-au ei legile? Lăsat-au neatînse drepturile și libertățile națiunii, libertăți și drepturi recuperate prin două mari revoluții în cari

sângele poporului, iar nu al feudalilor și al veneticilor, a curs? — Nu. Aceste sfinte drepturi au fost călcate în picioare de lacheii monarhieii, prin voința și din ordinul monarcului, care a pervertit toate caracterele și a compromis, terfelit și discreditat pe toți bărbații de Stat cari l-au servit; care a impus liberalilor să facă acte de conservatori, dând apanage coronei în domenii publice prin despozierea Statului, iar conservatorilor să vină cu legi democratice, instituind case de ajutoare și pensuni pentru lucrătorii de mine streini, ce vor avea să inundeze țera; care ne-a făcut să asistăm la acest spectacol străin: să vezi pe despoticeul antediluvian de la Golășei, *socialist*, iar pe presidentul din autoritatea sa al republicei ploieștene de o di, *cerberul* palatului regal; să vezi pe matadorul radicalilor, condamnat acum câți-va ani pentru atac contra faptelor pernicioase ale regelui, să-l vezi ajungând *susținător* al actelor și mai vătămătoare ale aceluiași rege, și pe veninosul ministru de la Externe, acela cu frasa: „*Mitraliați această canalie*“, frasă rămasă celebră pentru că caracteriză pe reacționarul sanghinar, să-l vezi devenit *umanitar*; așa, că ómenii politici nu se mai cunosc ei chiar pe dênșii ce sunt, ce principii profesază, căror credințe aparțin, și îți vine să plângi cu Heraclit de decadența acestor ómenii, și să rîdi cu Democrit de rolurile caraghioase ce regele îi face să jöce.

Ismeniți ast-fel de Domesticitorul de pe tron, guvernanții au zăpăcit opinia publică, au făcut ca țera să nu știe ce să mai creadă despre oameni și despre partide, să nu își mai pună speranța în nimeni și, cu drept cuvânt, să nu mai aștepte nici o îmbunătățire de la clasa dirigentă, până când Egeria de la care își vor primi inspirațiunile guvernanții nu va fi Națiunea. Și vai de societatea care pierde credința în bine, care devine sceptică, care disperă de oameni. Acest scepticism și această confuzie în principii este una din relele cele mai mari ce ni le-a adus monarhia ereditară: pentru că Națiunea, neștiind în care din conducătorii ei să mai nădăjduiască, ajunge să se lase în voia întâmplării, să nu se mai lupte, și lipsa de luptă pentru drept, este mórtea politică a unui popor.

Eu înțeleg că se póte ca Națiunea să nu mai vadă deosebire între partide, divergență de principii între oamenii clasei conducătoare, să nu mai distingă între cei ce critică cu asprime pe rînd faptele regelui când nu sunt la guvern, și le servesc când sunt chemați la cârma țerei, albi, roșii sau pestriți, și să dică: Ce'mi folosește că vor fi la putere miniștri liberali sau miniștri conservatori, și în Parlament democrați sau radicali, când și unii și alții nu fac de cât ceea-ce li se cere de străin să se facă, când și unii și alții n'au bărbăția să se opună lăcomiei lui nemăsurate și tendințelor lui ho-

rende de a aservi țera politicește la străini. Ceea-ce însă nu admit este că dacă guvernanti nu posedă virtuțile ce se cer de la conducătorii popórelor, noi poporul, noi cetățeni, noi cari suntem țera, trebuie óre să ne culcăm să murim? Nu se cuvine să căutăm a ne salva noi prin noi însuși? Nu trebuie să cercetăm care e răul și să căutăm a înlătura cauzele lui?

Răul este regalitatea egoistă și coruptătoare. Răul e regele care voiește să guverneze ca un monarch absolut, care urăște țera și o dă în exploatare străinilor.

Ca să facem răul neputincios, să punem tótă energia noastră, tot devotamentul nostru, a desființa cauzele lui.

Aceste cauze sunt două:

I. Poporului i s'a răpit, prin violență și corupție, dreptul său cel mai mare, dreptul sacru de alegere în care residă suveranitatea lui.

De aci, puterile Statului ne mai emanând de la dânsul, ci de la Răpitor, țera a fost jefuită ca în Pădurile-Negre, și pământul ei înstrăinat fără voia sa celor de alt ným pe termene lungi și cu puțința d'a se prelungi, ca posesia să devie perpetuă.

Să redăm Națiunii dreptul ei suveran, opunând violenței puterii disprețul nostru, iar corupțiunii, desgustul nostru suprem.

II. Regele, posedând prea mari prerogative, a abusat de puterea ce-i daă ele, înăbuşind drepturile Naţiunii.

Să căutăm a modera *dârjănia*, cum ar dice d-nul Tocilescu în gergul său scârbos, sau mai bine înţestarea monarhului în apucăturile sale asiatice.

Şi acésta o póte face numai un Parlament eşit din alegeri neinfluenţate de guvern, sau din lupta victoriósă a Poporului cu Puterea.

Dar nu numai abusul ce face regele cu prerogativele sale, s'ar înlătura fără comoţiuni, ci şi din aceste prerogative exorbitante s'ar mai putea împuţina la o revisuire a Constituţiunii, luând exemplu de la Norvegia.

Constituţia sau *Grundlov* a Norvegiei, basată esenţial pe principiul reprezentativ, pune toate puterile Statului în mâna Parlamentului sau *Storkingului*. Acesta emanat de la naţiune, propune discuţia şi votéză legile, le amendéză sau le abrogă, stabileşce impositele, priveghiază finanţele, şi prin cele două camere *Lagthing* şi *Odelthing*, exerciteză în realitate autoritatea în ţeră. Ministrii regelui n'au dreptul de a lua parte la şedinţele Parlamentului, şi suveranul însuşi nu póte opune decisiunilor Parlamentului de cât un vot de suspendare, şi chiar acest vot nu se póte prelungi în infinit; căci, orice rezoluţiune adoptată prin trei votări succesive, dobândeşce putere de lege definitivă, şi voinţa

regelui, din acel moment, nu mai are nici o putere asupra voinței țerei.

De ce regele României ar avea mai mari prerogative de cât regele Norvegiei? Norvegia nu e republică ca să nu o putem lua de model, ca să nu adoptăm dispoziții din Charta ei.

Pînă când vom putea avea o asemenea înțelegtă Chartă, să stabilim echilibrul între puterile regelui și drepturile Națiunii, echilibrul sdruncinat de nesațiul de putere al acestui stăpânitor cu gusturi de satrap.

Echilibrul e desemnat prin Pactul fundamental al țării.

După acest Pact, regele *domnesce* și Nația *guvernază*.

Așa fiind, să lăsăm regelui ce se cuvine regelui: *domnirea*, și să redăm Națiunii ce aparține Națiunii: *guvernarea* răpită de brigandii oficiali tâlhăresce, cu cuțitul în mână, cu chinorosul și cu bâta bandelor de sbiri comandați de prefecți.

Însă, prin ce mijlôce să repunem Națiunea în drepturile ei?

— Eșind din indiferentism, din nepăsarea în care ne aflăm, deschidînd ochii la pericolul ce ne amenință, unindu-ne într'un cuget toți câți ne iubim țera, și prin lupta dată în fața urnei, smulgînd din mâinile trădătoare puterea rău întrebuințată de guvernele palatiste, de cabinetele complice Străinului.

Acésta o putem, numai să vrem.

Stăm în momentul acesta în genunchi, ca nisce sclavi. Să ne sculăm în picioare ca ómeni liberi, și puterea factice a Usurpatorului se va svapora la contactul cu puterea reală a Națiunii.

Dilele trecute, un amic din Caracal îmi scria : „Aici am admirat cu toți luptele omerice din Parlament și din presă ale *Ligei de resistență* în contra înstrăinătorilor moșiei românesce; dar ce folos! Ce pot să facă strigătele unei mâini de patrioți, când apasă asupra țerei greutatea unei puteri fără scrupul?“ Și eu i-am răspuns : „Da, suntem puțini, în momentul acesta, cari vedem peirea și luptăm să o abatem, dar în ora supremă ne vom face mulți, căci Români nu sunt morți, ci numai adormiți; și apoi, o forță, orî cât de mică ar fi, nu trebuie nesocotită în calculele de luptă: Incendiul care devórá păduri seculare și mistuiesce edificii superbe, n'a fost la început de cât o scânteie debilă. Un cărbune a fost de ajuns să iea foc templul Dianeî din Efes, care era una din cele șépte minuni ale lumiî antice.“

Cine ar fi gândit, la 1821, că un proprietăraș de la țeră, Tudor Vladimirescu, va trânti la pământ stăpânirea de mai mult de un véc a străinilor din Fanar și va reda tronul român, Românilor?

Cine ar fi cređut, la 1848, că vre-o câți-va patrioți, sculându-se în contra vechiei oligarchiî, care

avea puterea și era sprijinită de Colosul de la Nord, vor schimba fața țerei, creând o societate nouă?

Însă, cum aū isbutit aceste mișcări regeneratoare? Ducându-se cu jalba la Vodă să céră să 'și facă milă cu țera? — Nu. Românii de atunci erau mai puțin politicoși cu palatul; ei când vorbeau cu Domnul, aveau mâna pe spadă; și capul Statului îi asculta sau se ducea să ȋea aer la Golășei, la Țibănești, sau la spațir pe marginea Rinului.

La 1821 Tudor, sciind că „dreptul se ȋea,” nu se cere, a desprins din cuiū sabia ruginită ce sta suspendată din timpii Domnilor români, și ȋncingând-o ȋn contra asupraitorilor țerei, a dis ȋmpreună cu poetul român: „De cât o viêtă mórta, mai bine o mórte vie”, și a murit ca să trăiescă România, precum Christ și-a dat sufletul, ca să salveze umanitatea.

Oamenii de la 1848 s'aū ridicat, nu ca să scóle de la masă pe cei ce se aflaū ȋn capul bucatelor, spre a se așeza ei, ci ȋn așteptarea de a fi ȋmpușcați ȋn luptă sau trimiși la ocnă, dacă Mișcarea n'ar isbuti. Când la popasul de la Albota din Romanați al armatei Regenerațiunii, ȋn mersul ei contra Craiovei, am ȋntrebat pe nemuritorul Heliade, ce crede el despre reușita Mișcării? — El m'a răspuns: „Principiile ei vor triumfa mai târziu. Cât pentru noi, misiunea noastră este de a semăna, și alții vor

secera și se vor bucura de fruct; noi numai ne împlinim o sântă datorie către țără, știind bine că revoluțiile sunt ca Saturn: ele își mănâncă copiii.“

Iată secretele insbăndșilor Revoluției Naționale de la 21, și ale Mișcării politice și sociale de la 48. Aceste secrete stau în hotărîrea de a face cine-va sacrificiul averii sale, pozițiunii sale sociale, libertății sale și chiar vieții sale, dacă trebuința cere, fără care hotărîre nimic mare nu se pôte întreprinde.

Oamenii de astăzi așteptă să secere fără să fi semănat. — Și prin aceștia înțeleg pe indiferenți.

Mi se va dice însă că țera nu se găsește în starea în care se afla la 21 și la 48.

Dar stă ea mai bine când e jumulită, ca o găină, prin concesiuni ruinătoare tesaurului țerei și prin convențiuni ucigătoare născendei noastre industrii? când e datore la străini mai mult de cât un miliard? când pământul ei se dă străinilor? când porțile țerei s'au deschis colonisărei cu tot felul de lifte? O asemenea stare nu e mai îngrijitoare de cât cea de la 21 și 48?

Și ce fac Români? Ce fac alegătorii? Ce face inteligența țerei?

Junii de la *Gazeta Poporului*, necutezând a inculpa pe stăpân de fără-de-legile comise, învinovătesc pe slugi.

Regele! Iată răul, domnilor, cari nu îndrăsniți a apuca taurul de córne și credeți că veți învinge.

La 1866, Românii iubiau pe Domnul străin. Astăzi, după o tristă experiență, îl urăsc.

„Omul, ȋice Ignotus, are une-oră amoruri sinistre; alte-oră, ură sante și patriotice.“

Descentralisarea Administrativă

Maî înainte de a vorbi despre *Descentralisarea administrativă*, vom arăta ce este *Centralisaţiunea* şi de câte feluri e.

„Pretutindenî, ȑice d. Batbie, unde se stabileşte o putere preponderantă căreia i se încredinţază forţele necesare pentru conservarea unităţii Statului, este *Centralisaţiune politică*.

„Apoi când această putere, trecând marginile dreptului său, în loc de a lăsa centrele cele mici să'si administreze înse-le afacerile lor, se substituie autorităţilor lor naturale prin delegaţii ei şi atrage către centru tótă activitatea ce se produce la extremităţi, nelăsând comunelor şi districtelor decât inerţia, acesta e *Centralisaţiune administrativă*.”

Din *Centralisaţiunea politică* unită cu *Centralisaţiunea administrativă*, nasce apoi un al treilea fel de *centralisaţiune*: *Centralisaţiunea intelectuală*. D. Batbie o numesce *Centralisaţiune morală* şi ȑice: „Tótă vieţa fiind în capitala ţerei (prin *centralisaţiunea administrativă*), óme-

nii avuți se transportă într'ênsa, atrași de plăceri; ómenii intelectuali alérgă acolo spre a căuta un theatru mai demn de ambițiunea lor, și lucrătorii cei mai buni spre a căuta căștiguri mai mari.“ Noi îi ȳicem *Centralisațiunea intelectuală*; căci s'a văduț că nu numai singurii ómenii avuți și intelectuali, care 'și părăsesc comunele și districtele lor spre a căuta fortună și glorie în altă parte, sunt morali; ci moralitatea mai adesea-orî se găsește în aceia cari rămân în locurile lor spre a fi folositori comunei sau districtului în care s'aũ născut, și pe care le înfrumusețéază cu avuția lor, și le înalță prin inteligența lor.

Centralisațiunea politică nu s'a atacat niciodată de scóla liberală. Ómenii bine-cugetători o aprobă, întru cât centralisațiune înseamnă confederațiune dintre comună cu comună, ca să facă district; district cu district, ca să facă ținut; ținut cu ținut ca să facă Stat, spre folosul tuturor și fără prejudiciul nimenui, pentru că centralisațiunea politică ast-fel înțelésă a făcut să înceteze vechile neînțelegeri, și prin urmare vechile resbele dintre district cu district, provincie cu provincie, și noi suntem dintre partisanii ei, pentru că experiența ne-a făcut să vedem că descentralisațiunea politică nu e decât slăbiciune, sfârșire, și de multe orî peirea Statelor.

Dar dacă *Centralisațiunea politică* este un bine

imens, *Centralisațiunea administrativă*, din contra, este un rău nemărginit; rezultatele ei funeste sunt spăimântătoare. Centralisațiunea administrativă aduce acele dese și multe nemulțumiri, și dă naștere la acele comoțiuni populare, care de multe ori pun în pericol existența tronurilor celor mai bine întemeiate și a Statelor celor mai puternice. „Ea este puterea absorbitoare, dice d. Batbie, care slăbănogesc extremitățile și pune pe un corp lânged o capitală exuberantă, cu riscul mai tot-d'a-una neapărat de a expune țera la acele atacuri apoplectice ce se numesc revoluțiuni.“

Centralisațiunea administrativă este mama servilității, ignoranței și indigenței. Ceî ce o apără se fac campioni servituții sociale, instigatorii și provocatorii revoltelor.

De aceea noi o desaprobam și o combatem ca pe o stare maladivă a societății, și ca pernicioasă țerei și thronului.

Puterea ce se reașimă pe centralizare, e o putere factice. D. de Tocqueville dice că centralisațiunea administrativă pôte să concurgă într'un mod strălucit la mărirea pasageră a unui om, nu însă la prosperitatea durabilă a unui popor.

Acésta e un adevăr necontestabil. Francia de la 1814 și de la 1870, ne-a dat tristul dar foarte instructivul exemplu de funestele consecuințe ale centralisațiunii administrative. Na-

poleon I și Napoleon III, prin centralizarea lor absorbantă au putut să brileze un moment, și apoi au dispărut ca acei comete, cari spăimântă lumea prin aparițiunea lor, și apoi apun de o dată fără a mai rămânea din trecerea lor de cât pomenirea. Fericirea Franciei făcută de ei nu fu decât efemeră. Centralisațiunea administrativă debilită această mare și glorioasă națiune.

O țară, pe al căruia tron șede un Cap ales de popor, fie chiar ereditar, nu poate să prospere fără descentralizare; pentru că într-o asemenea țară, unde principiul electivității este foarte adânc înrădăcinat în obiceiurile ei și înscris în toate vechile ei instituțiuni, viața e pretutindeni, și a o concentra, este a o sugruma.

Descentralizarea administrativă este ceea ce la Englezi se numește *self-government*, adică guvernământ prin sine sau guvernământ direct prin cetățeni, iar nu prin delegații guvernului, nu prin tutela administrativă a guvernanților. La noi ea nu e un ce nou; noi nu suntem un popor de barbari ca să nu ne putem administra de sine-ne; la noi viața municipală este anticisimă.

Centralisațiunea este făcută spre a ține populațiunile într-o nevîrstnicie perpetuă, ca să ciupescă epitropii din averile epitropisiților. Această stare este rușinosă și păgubitoare; ea e demoralisătoare pentru epitropii nostri din dreptul

divin, și revoltătoare pentru noi; căci nu suntem nici copii, nici alienați să ni se administreze bunurile de tutori și de curatorii, cari se fac să fie plătiți prea scump pentru bătaia de joc de a ne ține sub tutelă.

Prin descentralizare, Capul Statului nu se desbracă de nici o prerogativă, și guvernului îi rămân o mulțime de atribuțiuni de Stat, de care astăzi nu se poate ocupa, fiind ocupat în afaceri cari ținesc la împedicarea exercițiului drepturilor noastre.

Și apoi descentralizarea e prevădută prin Constituțiune.

Nu vom enumăra aici afacerile ce incumbă inițiativei private — individuală sau colectivă — și cele care intră în atribuțiunile naturale ale Statului. Un proiect de lege este a se depune în curând pe biroul Adunării pentru descentralizare, confecționat de un număr de deputați după dreptul de inițiativă ce le dă Constituțiunea, în care se va vedea ce se dă comunei și ce se lasă guvernului. E destul a menționa numai că funcționarii comunali și județeni — administrativi și fiscali — sunt exclusiv numiți de comună și de județ, și țera are a scăpa de acei *zapci* proverbiali, cari nu aveau altă îndatorire decât aceea de falsificatori ai alegerilor.

Self-government, este principiul constituțional aplicat afacerilor locale.

Legea de descentralizare se poate numi Con-

stituțiunea comunelor, *carta magna* a județelor autonome și libere.

Acéastă lege va fi cel mai mare act al domniei M. S. Carol I. Ea va fi menită a scóte România din letargie, a'î da o viéță nouă, a o descurca din mrejele în care o țin guvernanții și a o deprinde la viéța publică.

Prin descentralizare, vor înceta animositățile dintre representațiunea națională și guvern, care astăđi provin mai numai din cauza amestecului guvernului în alegeri; și acésta va fi un bine nemărginit, fiind-că astăđi ceea ce ține Adunarea în loc și nu o lasă să lucreze, sunt interpelările și invectivele care plouă cu fulgere și cu tunete asupra ministrilor pentru violațiuni fățișe sau pieđișe în alegeri, prin *armonia* existentă între prefecți și judecători de instrucțiune.

Un guvern, precum este a tot-potent, ar trebui să fie și a tot-bun; dar pentru că nu e, se cuvine să punem o margine puterii lui ca să nu ne strivéscă, adică să'l punem în nepuțință de a ne face rău, și să'î lăsăm tótă acțiunea de a face bine. Marginile trebuie să le tragem noi; căci el — guvern — n'ar puté să existe fără noi — popor.

„Chiar atunci, ȑice d. Maurice Block, când guvernul ar fi cel mai bun, binele moral nu s'ar cuveni óre să trécă înaintea binelui material? Nu e óre de demnitatea nóstră să fa-

cem tot spre a scăpa de o tutelă fără sfârșit? E mai bine să cădem câte-o-dată, decât să rămânem etern în fașă; când mai ales fașa nu ne garantază tot-d'a-una în contra căderii, ci ne împiedică adesea când vrem să ne sculăm.“

Centralisațiunea este o instituțiune despotică; jugul ei nu poate fi simțit de popoli barbari și în guvernele absolute. Pentru noi însă, popor democrat, e prea greu de purtat și cu nepuțință de a fi suferit mai mult. Sângele vărsat în atâtea urbe din amestecul guvernului în afacerile noastre, probază că acest jug ne este așa de odios, în cât mórtea ni se pare mai puțin oribilă de cât astă epitropie desonorantă și brutală. Și am ferma convicțiune că dacă descentralizarea nu se va face, cetățenii se vor coalisa ca să reziste puterii brutale a guvernului.

Ast-fel centralisațiunea va fi resbelul permanent și înviersunat: în capitalele județelor, între cetățeni cu delegații guvernului; în capitala țării, între Representațiunea națională cu guvernul central, cum se vede astăzi. Acest resbel nu va înceta de cât atunci când, sau noi vom cădea cu desăvîrșire striviți sub puterea despotică a acelora ce i-am ridicat în capul nostru, sau ei se vor stinge ca acele troiene de nive, care repezindu-se din munți desrădăcinază totul în mersul lor, și apoi se topesc și dispar la sórele primăverei. Căci popoli, dacă trec prin

ierne horende, care fac să le amortescă sângele în vine, în mersul lor ajung și primăveri vivificătoare, ale căror vânturi purifică aerul de miasme.

Când cer, dar, descentralizarea, sunt amic al guvernului și inamic al revoluțiunilor; sunt omul păcii și al ordinii. Căci centralizarea este dușmănia și desordinea.

A DOUA EXPATRIARE

În urma evacuării pământului românesc de armata rusă, la 1854, și repatrierea emigraților, dintre toți Români care au luat parte la evenimentele din 1848, numai Heliade n'a fost suferit de austriaci a rămâne în țară. După cererea cabinetului de la Viena, el a fost chemat la Constantinopol, sub pretext de o misiune ce în realitate era o nouă expatriare, de unde nu s'a mai întors în patriă cât timp s'au aflat în Principate soldații Căiserului, ce luaseră locul cazacilor Czarului. Sărmână Româniă! și încă mai sărmână Turciă! Calmucii și Teutonii își disputați țările puse de bună voie sub supremația imperiului otoman, o dată puternic, iar acum în decădere! La 1848, Muscalii procriseseră pe Heliade; la 1854, Nemții îl reexpatriați. Am însoțit pe apostolul și martirul român în acest al său al doilea exil, care a durat până la 1859. De ce Muscalii și Nemții păstrați atâtă înverșunare în contra unui bărbat, care, la 1848 și în totă vremea emigrării sale, rămăsese în legalitate, când suferiați pe acei Români care, în timpul Mișcării,

puseseră să ucidă pe Domnul țerei și care, afară din țără, se amestecă în comitetele socialiste și propaga o Româniă-Mare, de la Nistru pînă la Tisa? Dovadă că stâncele de granit de care se lovesc imperiurile cotropitoare, sunt numai ómenii legalității. Tudor a fost fatal Fanarioților și Heliade protectoratului rus, pentru că în loc de a se scula împotriva Turcilor, a cerut ajutorul lor în contra străinilor. Domnirea Fanarioților și protectoratul nefast al Rusiei a fost spulberate, nu prin puterea armelor, ci prin a tractatelor. Românii a făcut două mari revoluțiuni, rămîind în legalitate. Revoluțiuni de acestea pacesce nu sunt pe gustul Puterilor cuceritoare. Oamenii care se pun în capul Mișcărilor de principii și le conduc, sunt adversarii cei mai periculoși ai unor asemenea Puteri. Eță de ce totă vrășmășia Nemților și Muscalilor se concentrase numai asupra capului unui om, cel mai neofensiv, ca rămas în legalitate, dar printr'acésta tocmai cel mai redutabil. Tudor a fost ucis de Fanarioți, Heliade de două ori exilat de Nemți și de Muscali. Acestea sunt titlurile glorioase ale acestor doi Români. Fie ca alții să imiteze exemplul lor!

INSTRUCȚIE ȘI MORALITATE *)

Instrucția și Moralitatea sunt cele două elemente indispensabile mării unui popor, puterii unui Stat. Pentru că fără instrucție, nu poate să existe adevărata libertate care face mărirea, și fără moralitate, nu poate să fie justiție care dă puterea.

Ignoranța a făcut în toți timpii slăbiciunea națiunilor; imoralitatea le-a adus ruina și de multe ori stingerea.

Puterea și trăinicia unui neam, nu le fac numărul ci știința. Titlul de mare al unor oameni, nu-l dă instrucția ci, moralitatea.

Poate să fie un popor cât de numeros, dacă este ignorant e neputincios, debil. Poate să fie un om cât de învățat, să fie dotat cu cele mai strălucite talente, dacă-l lipsesce moralitatea, e tirător, iubitor de mărirea cu prețul demnității lui, lingușitor, venal, sclav al pasiunilor lui degradante; și când

*) Publicat în *Românul* de la 12 Ianuarie, 1872.

un asemenea om, instruit dar corupt, se află în capul unui Stat, acel Stat merge spre peire.

S'aă vădăut ômenî cu puțină sciință, dar cu multă moralitate conducând bine statele. — Și prin moralitate înțelegem ferirea de tot ce e nedrept, respectul legilor, simțimântul uman cultul adevărului. — Și s'aă vădăut ômenî geniali, dar puindu-se pe ei mai presus de legi, disprețuind poporul, desființându'i libertățile și drepturile, tratându'l ca pe o turmă de măcelărie, formând imperiuri întinse, și apoi prăbușindu-le în neant și dispărând pentru tot-d'a-una. Pentru că geniul, sciința, nu pôte să creeze nimic durabil fără moralitate. Pentru că fără justiție, fără respectul libertăților și drepturilor poporului, tot ce se edifică de o sciință ôrbă, tiranică, se edifică pe nisip.

Ignoranța, nu e numai debolețea și sclavia unui popor, ci de multe ori e și mórtea lui. Sciința e tăria, care când e însoțită de moralitate, se numesce și este putere.

Să sprijinim ăisele nôstre pe exemple.

În Asia, în timpii anticî, vedem un spectacol surprîndător: o oștire de mai mult de o jumătate de milion de soldați și comandată de cel mai mare monarch al Asiei, e învinsă la Maratone, la Salamina, la Plateca, sfărîmată la Isus, distrusă la Arbela de o mână de ômenî superiori prin instrucție, luptându-se în pămîntul lor pentru libertate, și afară dintr'ensul, pentru glorie; două idei nepricepute de popórele Asiei abrutite prin sclavie și prin nesciință.

În America priveliștea este și mai uimitoare. În-

digenii unei emisfere întregi, cad sub armele perfecţionate ale câtor-va sute de Spanioli. Ştiinţa a învins numărul. Câţi-va aventurieri europeni, au cucerit Lumea-Nouă şi au devastat-o.

În Indiî, o companie de neguţători englezi, au redus în servagiû o sută şesedece de milioane de locuitori ai uneia din cele mai mari, mai frumoase, mai avute şi mai clasice ţeri ale Asiei.

Vedeţi nenorocirile în care duce ignoranţa, lipsa de instrucţiune!

America despopulată de aborigenii ei; India sclavă; China neputincioasă

Acestea sunt adevărate calamităţi, care s'ar fi putut conjura prin instrucţie.

Datai Indiei învăţătură, şi locuitorii ei îşi vor recupera vechia lor independenţă. Instruiţi China, şi poporul ei va eşi din starea de înjosire şi de slăbiciune în care se află astăzi.

Noi, descendenţii unui popor care a dominat lumea; noi, fiii cavalerilor Crucii care au smerit de atâtea ori Semi-luna, coboritori eroilor de la Rovine, de la Dumbrava roşie, de la Călugăreni, am ajuns în starea Indienilor: Nemţii ne-au făcut tributarii lor pe calea economică.

Noi suntem tot acei ómenî care am fost sub Mircea, sub Stefan, sub Mihaiu, sub atâţia Domni ilustri*), dar conducătorii nu mai sunt aceiaşi.

Noi, care numărăm peste patru milioane de suflete,

*) Acesta am dovelit-o la 1878 pe câmpurile Bulgariei, după şese ani de la publicarea acei tui articol.

am pute da cel puțin șese sute de mii de apărători
ai căminelor și drepturilor noastre. Dar cine să or-
ganizeze această forță respectabilă de apărare? unde
sunt Stefanii? unde sunt Mihaii? unde sunt Bu-
zescii, Tăuții, Calomfirescii, Farcașii?

Poporului îi lipsește instrucția, iar capilor lui,
moralitatea; le lipsește acestora iubirea de neam,
respectul legilor, simțimentul de onestitate politică.

Cu asemenea conducători:

Jos avem inimi fără instrucție,

Sus ómenii instruiți fără inimă;

Jos, ignoranță

Sus, imoralitate;

Jos, inerție,

Sus, hoțomănie.

Acastă stare e de plâns.

Ce să facem ca să eșim din umilința și din miseria
în care o guvernare vitregă ne-a făcut să cădem?

Să disperăm?

Ar fi o lașitate.

«Poporul roman, cel mai brav din lume, adesea
a cedat forței, dice Luciliu, și a pierdut multe bă-
tălii, dar nici-o-dată resbelul pentru el nu s'a ter-
minat prin disfată, și acesta fu secretul măririi lui »

Noi suntem descendenții acestui popor: să re-
mânem fermi în adversități.

În cestiunea Bleichröder, am avut învingerea de
la Cane a Romanilor; fie. Să perseverăm, și mâine
vom avea victoria decisivă de la Zama. O facțiune
nu e mai puternică de cât un popor, când poporul
nu e o turmă.

Națiunea a luat opium ;

Dormă dacă'î place.

Dar aceia, cari aũ misiunea să veghieze asupra ei, să'și facă datoria.

Restriștile națiunii și triumful celor răi, să nu ne obosescă, nici să ne descurageze.

Ne pare rău că națiunea n'a știut să facă us de dreptul ei de votare, dar sperăm că această pățire îi va fi o lecțiune pe care n'o va uita : cu atât mai mult că a plătit'o cu 83 milioane și cu viitorul economic al țerii.

Am fost de două ori jefuiți de brigandii de la Rhin : o dată de concesionari, de 56 milioane ; a doua oră de detentori, de 27 milioane ; pentru că poporul n'a fost îndestul de instruit ca să alégă o Cameră independentă cu simțiminte de țeră spre a nu o vinde străinului pe slujbe lucrative, și pentru că țera n'a fost înarmată spre a răspunde amenințărilor nemțesci cu amenințări.

Voim să nu se mai repete asemenea piraterii, asemenea amenințări umilitóre ?

Să înființăm scóle în toate comunele și să punem într'ensele învățământul integral : fizic, intelectual și moral. Să facem din legea de obligativitate o realitate, amendând fără cruțare pe cei ce nu și-ar da copiii la scólă și adunând aceste amenđi într'o casă specială a scólei, împreună cu veniturile din donațiunile ce ar face particularii, ca din aceste fonduri să se cumpere obiecte de aplicațiune, în cât învățământul să fie teoretic și practic tot de o dată.

Să punem în scóle exercițiul militar, gimnastica

și muzica, în cât fiii nostri să iese din scôale oșteni, să scie nu numai cum să mănuiască o armă, dar și cum s'o întrebuințeze, să pôta ridica greutate mai presus de puterea omului a căruî forță musculară nu e dezvoltată, spre a fi în stare să suporte viața aspră a castrelor. Căci cată să împărțim a noastră viață între plug și între castru ca străbunii nostri, pînă când va plăcé Europei să mai rămăie barbară, pînă când nu se va institui pe glob un areopag al lumii, care să decidă despre deferendele dintre popor cu popor; pînă când nu se va mai urma actualele usuri barbare de a se resolve prin arme neînțelegerile dintre națiuni.

Să înarmăm milițiile, care de doi ani nu fac de cât să galopeze, din lipsă de arme și de patriotism al guvernanților, a căroră tótă preocupația este cum să înavuțască pe străin, iar pentru această țără nu dau nici un moment de cugetare.

Să facem în toate județele arsenale de diferitele arme trebuincioase la exercițiile cele mari, în care milițienii să se deprindă a manopera cu tunul, a viza și a nemeri în țintă.

Să instituim un corp separat, un fel de eforie a scôlelor, independent de guvern, care să nu aibă altă însărcinare de cât a învățămîntului public, a priveghierei lui, a îmbunătățirilor lui, a dezvoltării lui. Căci s'a observat că guvernul nu e bun administrator, că el nu servă în Stat de cât pentru a ține unitatea politică; că, afară de acesta, acțiunea lui directă, fie în justiție, fie în învățămînt, este prejudiciabilă, paralisătoare, demoralisătoare.

Să facem un tesaur al oștirii, care să crească pe fie-care an din procente ca, într'o ȕi de apărare a țerei, să avem în mână cel mai puternic mobil al mișcării unei oștiri, *banii*.

În resumat, să intrăm într'o fasă în care toți Români, bărbați și femei, junți și bătrâni, să scie carte, să cunoscă geografia și istoria, să scie faptele de arme ale străbunilor lor, instituțiile lor egalitare, resbelele de independență, de ce cam-peduci s'aũ dat, când, unde, în contra cui, cu ce miqlóce, cu ce tactică.

Deșteptarea noastră să ne facă unirea. Să scie tot Românul că, atunci când eram uniți, Domn și Națiune, conducători și popor, cu miqlóce mici fă-ceam lucruri mari, cu puțin apărători, însă în-chinați morții, sfărimam oștiri formidabile, pentru că Michaiu sau Ștefan, sau Mircea comanda. Să scie Românul acesta, fiind-că cunoscând ce aũ făcut străbunii săi, începe a se gândi ce trebuie se facă el.

O dată Românul, cunoscând trecutul seũ și fiind înarmat de la mic pină la mare, Prusia nu ne va mai despuia tálhăresce; noi nu vom mai plăti milioane barbarilor de la Rhin, autonomia noastră nu va mai fi amenințată, și demnitatea română insultată de Goții moderni, ale căror invențiuni satanice sunt spre distrugerea, iar nu spre civilizarea ómenilor.

Noi suntem pe clinul peirii, în urma pozițiunii ce ne-aũ făcut guvernul și Camera. Numai instruc-țiunea neîntârđiată și completă a poporului și înar-

marea generală a națiunii, având un guvern de ómení onești, ne póte salva.

Ce vedem astăzi?

Desorganizare în toate ramurile de activitate ale țerei, demoralizare în toate serviciile, apatie generală, lipsă de toate în scóle, paralisiă în armată vinđători cu mărunțișuri jos, vinđători cu rădicata sus, un proconsul încongiurat de farisei, nu strecurând țințarul și inghițind cămila, ci mănucând și cămila și țințarul.

Astăzi avem catedre fără profesori, scóle fără invěțători, milițiani fără arme.

Un sarcasm, o deridere!

Invěțătorul scólei de model din Băilescă, districtul Dolj, scrie *Trompetei Carpaților* că nu și-a primit apuntamentele de douě-spre-dece luni și că a fost silit să demisioneze, ne mai avěnd cu ce să și nutrească soția și copiii.

E o măsură generală luată de guvern în contra invěțătorilor, ca să i siléscă a demisiona; e o tactică de a închide scólele fără a li se arěta ostilí pe față.

Dumneđeu să vi'l trăiască, ómenilor cari i-ați dat o Cameră care i aprobă asemenea acte.

Este de mirare că ministru al instrucțiunii publice se află d. Tell, unul din corifeii Mișcării de la 1848 la gradul de general.

Cată să fie o mare coruptóre monarchia, ca să seducă pină într'atât pe d. Tell, *omul de bronz*, democratul fără sémén, cum il numia *Trompeta Carpaților*, în cât se renege principiile sale.

Trompeta Carpaților adaogă că revisorii mi-

nistrului eșit din popor, *care altă dată înjura ciocoimea cum n'a mai înjura't'o altul, și care o servă astăzi cum n'a mai servi't'o altul*, nici nu mai dau prin scóle; se numesc revisori numai ca să se dică că sunt, și pentru că se află mulți ómenī d'aī tarafului cărora trebuie să li se dea să mănânce și ei o pâine, cu obligațiunea de a nu revisui nimic, de a nu ținé drumul posteī de cât când plécă pentru o ast-fel de trebă, subt pedépsă de a fi destituiți la întêmplare când și-ar face datoria în consciință.

În Romanați revisoriī numiți de d. ministru actual de la Instrucțiune au metóda de a revisui scólele, fără să fi trecut vr'o dată Oltul, din Moldova saū din Basarabia de unde se vor fi aflând.

Causele sunt: întâiū, pentru că așa le scrie poruncile; al doilea lipsa de balóne în timpul inundațiunilor. Pe timp rău, monarhiști nu călătoresc; nu sunt d-lor așa de nebuni ca să și periculeze viéta spre a și implini datoria.

Însă, cum se revisuiesc scólele unui district, fără ca revisorele să dea prin acel district?

— Prin telegrame.

Și în adevăr, când revisuirea nu s'ar putea face prin telegrame, pentru ce ar mai exista telegraful? La ce ar mai fi trebuincióasă electricitatea?

Ast-fel își împlinesc însărcinarea revisoriī regi-mului ce ne guverná.

Și să nu se crédă că acestea sunt numai vorbe.

În urbea Caracal esistă o scólă pedagogică, înființată de consiliul județén, sub direcțiunea d-lui

profesor M. Corjanu, pentru formarea de învățători sătesci, în care, pe lângă cursurile ce se învață în clasele primare, se mai predă: pedagogia, agricultura, mica chirurgie și muzica bisericească orientală.

Acastă școală, vizitată de mai mulți bărbați competenți, cari au adus laude consiliului districtual și d-lui profesor superior de îngrijirea, buna-ținere și frumoșele ei fructe, a dat pînă acum 40 de învățători comunalî, afară de alți junî cari s'au trimis de consiliul districtual la Școala normală din București, cu burse din casa județului, și la seminarul din Râmnicul-Vâlci spre a deveni preoți.

Școala acésta prospera sub guvernarea trecută; sub cel actual însă a căzut în paralizie, cum cade totul sub mîna omului netrebnic sau de rea-credință.

Învățătorii sătesci nu și-au primit modestele lor apunamente pe mai multe luni.

Un visitiū are două galbeni pe lună, pe cari și-i primesce regulat la finele fie-cărei luni, iar une-ori și mai înainte. Un învățător n'are de cît patru-deci și cinci de lei, și apoi și acastă neînsemnată sumă, care nu e suficientă pentru întreținerea familiei lui, care nu recompensă serviciile sale, n'o primesce de cît după șese, dece și două-spre-dece luni, pe cînd cei ce pradă și vînd țera își primesc lefile lor enorme înainte de termen.

Dar numai acésta pare că n'ar fi de ajuns pentru pedepsa celor ce se însărcinează cu sînta mi-

siune de a lumina poporul. Revisorii îi străgănesc pe drumuri fără utilitate.

La 24 Noembre, învățătorii au fost chiămați de revisor în capitala districtului. Ei au mers toți, perdând fie-care câte trei zile și chieluind, în timp de iernă; dar revisorul nu s'a arătat nici pînă astăzi.

Patru-spre-dece elevi din scôla de pedagogie erau preparați să depună examene în anul trecut, spre a merge apoi ca învățători în comunele rurale, a le căror scôle staū închise din lipsă de învățători. Însă mai înainte cu câte-va zile de a se face examenul, ministrul actual al Instrucțiunii destituie pe revisorul d. George Gr. Brătășenu, proprietar în districtul Romanați, june inteligent, amic al luminelor, onest și având vocațiunea sarcinei ce i se incredințase, și 'l înlocuiesce cu un străin, care la rîndul său este și el destituit și înlocuit cu un *alter ego*, domiciliat, ca și predecesorul său, nu se scie în care unghiū al României.

Prezența revisorului fiind reclamată de cei 14 elevi, prefectura anunță că revisorul va veni la 28 să 'i asculte. Însă la 27 sosesc o telegramă a mai sus ȳisului revisor că ministrul a suspens examenul. Ast-fel deschiderea scôlelor, închise din lipsă de învățători, s'a amănat la calendele grece.

Printr'acastă tactică, cei 14 junī, destinați pentru învățători, sunt pierduți pentru scôlele rurale. Ne mai putend adăsta, și perdend speranța de a mai da vre-o dată examene, mai ales cānd revisorul lipsesc, unde, nu se scie, cei 14 elevi vor

îmbrățișa alte cariere; și ătă frumosul, marele și naționalul scop al scôlei pedagogice din Caracal paralisat de un guvern culpabil de atentat la lumină, amic al întunerecului, dușman al progresului, persecutor al scólelor române, și prin urmare al românismului; de un guvern care de va mai sta la putere, o nópte morală și intelectuală va face să trecă peste România, în care duhurile necurate, evocate din tóte unghiurile, se vor aduna să săvirșescă sabatul lor.

NAPOLEON III ȘI DANTON^{*)}

Mai înainte de a cădea de pe tronul Franței, Napoleon III avu un vis. Intr'o noapte, pe când dormia în palatul de la Eliseu, în prețuia plebiscitului prin care el voia să-și întărească puterea cletinândă pe sufragiile națiunii smulse prin amăgire și terore, Danton îi apăru în somn, și începu cu dēnsul următorul dialog politic.

Danton: Sire, Franța, sacrificând guvernul ei electiv monarchiei ereditare, a fost condusă de o idee: *stabilitatea*. Faptele au înșelat această așteptare. După atâția ani de experiență, din ilusiunile ce ea își făcuse despre monarhie, nu i-a rămas decât decepțiunea. Ea a văduț, din nefericire foarte târziu, că nu e de ajuns ca o națiune să se afle în guvern monarhic ca să aibă stabilitatea.

Stabilitatea se repausă pe respectul legilor, pe moralitate, pe ordine, pe justiție; și când arbitrarul

^{*)} Dialog tradus din franțuzesce, prelucrat și amplificat de N. B. Lăcusteanu. În textul frances dialogul este între Machiavel și Montesquieu și se petrece în infern. Traducătorul l'a făcut între Napoleon al III-lea și Danton, pentru că autorul dialogului, prin Machiavel, pe Napoleon III, făptuitorul lui 2 Decembrie, l'a înțeles.

iea locul legilor, turpitudinea al moralității, anarchia guvernamentală al ordinii, inecuitatea a justiției, stabilitate numai pôte fi chiar când dinastia domnitore ar avea în națiune rădăcinii foarte adânci.

Noi, democrații, am stabilit monarchia. Națiunile cad câte o dată în asemenea erori. Tu, monarchist, ai ucis-o. Acesta e singurul bine ce Maiestatea Ta ai făcut Franței, pentru care ea îți va fi recunoștitoare, scăpând din mâinile tale.

Napoleon: Tu voiesci întorcerea la guvernul electiv, Dantone.

Danton: Da, fiind că Maiestatea ta a făcut ex-crabil guvernul monarchie.

Napoleon: Sciū că self-guvernamentul este idealul tău, dar cu ce bărbați și cu ce popor? Cunoscî tu acești omeni ce se numesc inamici implacabili ai monarchiei și care servesc toate guvernele? Scrutază-ți și vei vedea că nu sunt nereconciliabili de cât cu rivalii lor.

Tu abhorî aceea ce numesci guvernarea mea personală; dar dacă s'ar asculta mulțimea, ce s'ar vedea? Venirea la putere a acelor sectari ce se numesc atleții libertăților, cărora poporul li s'ar supune, pînă când urindu-i-se cu dînsii, i-ar sfărâma spre a cădea într-o nouă tiranie, după capriciile lui furibunde și schimbătoare.

Sciū că partida populară cea mai curată n'are alt drapel de cât pe al lui 63. Cređi tu dar că sistema mea politică, care este guvernul autoritar, ar peri cu mine? Democrații ar conserva centralizațiunea mea spre a-și impune ideile, spre a în-

vinge rezistența, și s'ar vedea sforțați să lucreze ast-fel chiar când n'ar voi-o. În numele altor principii, baptezate cu alte nume, ei ar face ce am făcut eu.

Danton. Ei n'au nevoie, ideile de libertate nu se impun; ele sunt născute în om. Isus a cucerit lumea prin cuvânt, și autonomia comunei și județului fiind organizațiunea pe care o voiesc oamenii poporului, la acesta nu se poate ajunge prin centralizare ca ei să fie siliți a o conserva.

Napoleon: Se strigă că în monarhie se despoie, se întemnițază. Dar la 1793, au nu se încarcera în numele libertății, nu se spolia în numele justiției?

Danton: Sire, tu confunzi martirul cu trădătorul, revendicarea cu spoliarea. În numele libertății se vor încarcera tot-d'a-una cei ce conspiră în contra libertății individului și poporului. Și când cel ce a fost spoliat își recuperează dreptul său de care a fost privat, acesta nu se numesce spoliere, ci revendicare.

Napoleon: Se strigă în contra despotismului; dar iacobinii cei mai populari, nu diceau că Franța e prea populată spre a o putea suprima jumătate? Dacă cel puțin ei ar fi fost sinceri! Dar nu s'au văzut cei mai mulți din acești teroristi la genuchii unchiului meu, după 18 Brumar, ajunși comiți, duci și șambelanii cu pepturile ce altă dată purtau corlorile republicei coperite cu însemnele monarhiei?

Danton: Acei șambelanii, acei duci, acei comiți, n'au fost nici-o-dată republicani cu inima, precum

n'a fost nici unchiul Maiestății tale, care cu toate acestea a servit republica și a fost consol. Ei n'au servit această formă de guvern, de cât pentru că era a timpului. Dar admitînd chiar că ar fi fost republicani convinși, faptele cător-va apostafi nu atrag condamnarea și a bărbaților care au rămas fideli poporului.

Se inculpă poporul de turbulent și schimbător ; dar Maiestatea ta uită credința nestrămutată în principiile democratice ale popolilor republicelor moderne de pe cele două emisfere ale globului ; nu are în vedere că, în lungul interval al existenței acestor republice, nu s'au vădut într'ensele comotîunile, încercările răsturnătoare și resbelele ce se repetă în statele monarchice, ceea ce probază că cauza nestabilității nu este în popor și în forma electivă, ci în sistema spoliatoare și apăsătoare a guvernelor despote.

Se face o crimă revoluției de la 93 că a ucis fără alegere pe asupritorii seculari ai poporului și pe servitorii lui cei mai devotați, dar ce sunt revoluțiunile și de unde vin ele ? Revoluțiunile sunt o stare nenormală aduse de excesul tiraniei de care democrația nu e responsabilă. Monarchii fac în starea normală și cu sânge rece crimele pe care poporul nu le comite de cât în frigurile insurecțiunilor și în paroxismul disperării, când cine-va nu mai e domn ci dominat, când terorismul se impune ca o fatalitate.

Te miri, Sire, că Franța liberală, Franța care are

consciință de drepturile sale și de demnitatea sa, voiesce să respire; că ea consideră dinastia ta ca o calamitate.

Napoleon: Dar Franța conservătoare e cu mine; ea nu voiesce să fie devorată de stupidiți cu creerii aprinși, care n'au în craniul lor altă idee de cât guvernul electiv, care nu visază de cât suveranitatea poporului.

Sciî ce voiesc ómenii acestia?

Danton: Guvernul popular ca cel mai eftin, cel mai blând și cel mai moral.

Napoleon: Nu; ei voiesc a smulge moștenirea claselor avute în favórea claselor desmoștenite. Mórte avuților, este strigarea ce iese din fundul sufletului lor și, pe viul Dumneđeű, ăű cuvênt; căci resbelul omului în contra omului este o lege a naturei. Insurecția opulenților în contra indigenților, a celui forte în contra celui debil, este un drept natural al omului ca și al animalului. Dar dacă cel forte are dreptul să atace, cel debil are datoria să se apere. De aci legitimitatea resbóielor ofensive și defensive.

Numai forța póte triumfa de ómenii feroci; restul e nebulie.

Danton: Sire, teoriile acestea sunt periculóse. Apăsarea, tirania, resbelele le fac *Nesciința* și *Lăcomia*. Dar resboiul nu e starea naturală a omului; starea omului dupe natura sa e solidaritatea între ómenî, devotamentul pentru binele public, iubirea de omenire, misericordia către cel debil, ajutorarea celui în nevoie.

Napoleon: Și ce'mi pasă de sentimentalismul platonice, mie care văd în sufletul uman ca într'un scoc deschis, unde se svircolesc têritórele? Cu toate acestea, trebuie să înțelegi că la adică am mai mult de cât tine sufletul deschis la suferințele umanității, la torturile proletarilor; și trebuie să știi că în ziua în care inteligența noastră terială va voi să se înarmeze în contra mea, o voi arunca spre mâncarea maselor care o vor devora dintr'o înghițitură?

Danton: Ameninți inteligența cu masele populare ca să tiranizezi inteligența și poporul.

Napoleon: Nu ți-am ascuns nimic, și acum urmăză să știi că: legile mele eșite din lucrătoriul cârpelilor, sunt în stare să pună obstacol oceanului. Am dejucat toate calculele fatidice ale acelor care asemănase un termen prefix existenței mele. Aveam să împlinesc o misiune providențială și această misiune stă în a întârzia, poate a preveni, cataclismul înfricoșat de care societatea e amenințată, conciliind suveranitatea populară cu principiul monarchiei absolute, sub formele parlamentare apropiate timpului present. Fatalist ca Guillaume d'Orange, știu că nici un pericol nu poate să mă atingă pînă când scopul meu va fi împlinit; pentru acesta am bravat ca și dînsul predicțiunile medicilor și pumnalul uciđătorilor. Urna este deschisă. Votul tău gata este?

Danton: Da, Sire, și el te condamnă în numele chiar a tot ce ai ăls spre a justifica conservarea puterii tale. Ce să cuget de teoriile tale asupra înjosirii umane? Tu calomniezi ómenii pentru a'ți

da dreptul ca să'i împilezi, uitând că dacă ar fi așa de perversi, precum dici, primul lor interes ar fi mai 'nainte de toate ca să se desfacă de tine ca de cel mai periculos din inamicii sei.

Nu'ți discut principiile, pentru că nu sunt fundate pe nici o lege morală; totă sistema ta se reduce la acesta: conservați-mă, căci sunt un rău necesar; susțineți-mă, apărați-mă, căci sunteți amenințați de un rău și mai mare. Însă este evident, în ochii mei, că nu justificați nici chiar a ta utilitate din punctul de vedere înfiorător unde te puți.

Nu ești ordinea, pentru că ai distrus elementele morale pe care repausă ea.

Nu ești conservația, pentru că ameninți de a deslănța clasele societății unele în contra altora.

Nu ești securitatea, pentru că'ți rezervi de a pune totul în cestiune prin puterea discrețională ce conservi asupra legilor, prin mijlocul apelului la popor.

Vorbesci de utopii revoluționare, ca cum tu n'ai fi cea mai monstruoasă utopie; tu, care ai visat de a alia suveranitatea poporului cu monarhia absolută, ereditară; tu, care ai visat în plin al XIX-lea secol instituțiunile bizantine și demnitățile sale de Curte, și ierarchia sa de funcționari, și plebea sa aservită dându'si cu lașitate sufragiul, instrumentul propriei sale apăsări. Nu ești tu utopia încarnată în tot ce ai întreprins: visuri de independență, finanțe, industrie, administrație, unde pretutindenți concepțiunile tale n'aũ lăsat decât nimicul și ruina?

Așa dar ce reprezenți tu în mijlocul acestei societăți pe care o respingi, și al cărei limbagiũ nu'l

vorbesci? Cine poate să aibă interes a te susține?

Nu cum-va poporul pe care l'ai lăsat în sapă de lemn, pe care l'ai lovit în toate formele subsistenței sale, pe care ai visat a'l face o masă inertă și fără patrie, asemenea acelor populade servile, care au construit piramidele Egiptului sub Faraoni?

Nu cum-va teranii (proprietarii de terenuri) pe care i'ai sugrumat în mâinile funcționarilor tăi, când totă legislația ta economică secă producțiunea agricolă și scade valoarea produselor?

Nu cum-va industria națională, pe care ai ruinat-o prin tractate desastroase, prin monopol, prin taxe, prin deschiderea fruntariilor industriei străine?

Nu cum-va comerțul extenuat de extrema slăbiciune a incoerenței politicești tale, care face să trecă asupra transacțiilor?

Nu cum-va armata, care ți-a servit a înăbuși vocea poporului în alegeri?

Nu cum-va instrucția, pe care ai ucis-o?

Când presinți masele populare ca gata a se asvirli asupra acelor ce posedă, e un ultragiū gratuit ce arunci în fața unui popor, care nici-o-dată n'a făcut revoluții de cât în numele principiilor umanității și justiției.

Ah! negreșit tu prepari ȃile sumbre țerei mele, lucrând spre a rupe uriașa înțelegere ce să formeză între toate partidele de a stabili în Franța guvernul electiv și popular; însă nu crede că vei amâna evenimentul lui. Franța poate deveni prada invasiunilor cu care o ameninți. Dar ce e mai spăimântător, mai rău de cât situațiunea ce tu i'ai creat?

Orî ce s'ar întâmpla e mai bine a îndura răul astăzi de cât mâine, agravat cu relele ce ai mai face. Dar Franța, dupe guvernarea ta, va fi lecuită de tot despotismul.

Apoi arătând cu degetul un uragan ce se ridica în zare, adăugă :

Veți în acest vârtej, aceste umbre care trec întinzându'mi brațele ? Ele imi anunță că patria mea este în prețuia liberării, că în curînd se va serbători căderea dinastiei tale, desființarea guvernului monarhic și proclamarea republicei.»

*

Dacă în dialogul de mai sus s'ar înlocui numele lui Napoleon cu al lui Carol, al lui Danton cu al lui Heliade, și al Franței cu al României, s'ar crede că el e opera unui Român scrisă pentru țera sa, atât de mare e asemănarea între situația României de sub regat cu a Franței de sub imperiū, asemănare în spoliarea averii publice și corupția moravurilor. Și nici pot fi altele fructele regimului monarhic.

Dialogul dintre Napoleon III și Danton, arată deosebirea de credințe dintre partisanii monarchiei și susținatorii democrației. Credințele monarhistilor sunt aberațiuni : resbóiele, comoțiunile sociale, revoluțiile, sunt faptele monarhilor, de la Nemrod, primul brigand, pînă în zilele noastre.

UN MAIST

Acesta e titlul unui articol al diarului *Adevărul* din 1888 Octombrie, a cărui coprindere este cea următoare :

D-nul N. B. Locusteanu a dat la lumină partea întâia din «Darea sa de seamă» către cititori.

Nu ne vom ocupa de cestiunile cari pot fi discutate, precum și de acele cari nu sunt tratate de cât dintr'un singur punct de vedere.

Ne place să *respectăm părerile* orî-cărui ar fi ele *când sunt sincere*, și d. N. B. Locusteanu e *sincer după noi*, când în același *opuscul laudă și critică*.

Laudele ce d-sa le adresează colectivității *noi* nu le credem *justificate*, și tocmai din această cauză noi nu voim nici să relevăm criticile ce i le adresează.

Insă sunt și unele lucruri unde critica și lauda sunt excluse, unde discuția nu pôte avea loc, și din acele puține pasage ne facem plăcere de a reproduce ceva.

«Se ridică întărituri pe Prut despre Rusia, dice

d. N. B. Locusteanu, și bine se face. Dar astăzi dușmanul nostru este *Neamțul și Ungurul*. Oare pentru *Ungur* și pentru *Neamț* se fortifică *Prutul*? Ce se face cu întăririle despre *Austro-Ungaria* (e vorba despre cele 15 milioane votate în urma Conferinței din Londra pentru a se fortifica punctele strategice d'a-lungul fruntariilor austriace)? *Banii* cu cari s'ar putea ridica aceste întăriri, se cheltuiesc cu fortificarea *Bucureștilor*, care este un butoiu al *Danaidelor* unde se tot *tórnă* și nu se mai umple.

«*Lucrările mai puțin neapărate întârzie pe cele urgente.*

«Guvernele și mai ales un guvern al Palatului, ca cel de astăzi, nu pot să spună *Regelui* că politica ce face de 22 de ani și afară și în întru e prea nemlăscă. Numai un parlament eșit din sinul Națiunii ar putea să țină Capului Statului un limbagiū românesc.»

Maī departe d. Locusteanu, vorbind despre declararea regatului și a independenței, dice:

«*Posiția pe care o ocupăm în concertul european, o datorim nu omului care de 20 de ani nu face de cât să stórcă țera, ci cronicarilor, istoricilor, scriitorilor, poetilor nostri naționali; ridicarea națiunii o suntem datorți martirilor cari au murit ca să trăiească România.*

«*Tudor Vladimirescu* a fost ucis de străini, pentru că s'a sculat să întórcă *Românilor* tronul român.

«*Alexandru Ioan* a fost detronat de ciocoi

pentru că a făcut dintr'o țără locuită în mare parte de servi ai pământului, o țără de proprietari cu drepturi suverane, implinind aceea ce Mișcarea de la 48 a decretat.

«Credem că acestea reproduse din broșura d-luî N. B. Locusteanu, sunt afară de orî-ce discuție.»

IMPOSITUL FUNCICIAR^{*)}

Guvernul a venit cu un proiect de lege pentru modificarea impositului funciar, după care în viitor proprietățile rurale cari se exploatează de însuși proprietarii lor ședători în țară, vor avea a plăti, 5 la sută; proprietățile arendate, când proprietarii lor locuiesc în țară, 6 la sută; proprietățile aparținând proprietarilor domiciliați în străinătate, 15 la sută.

Unele foii publice se ridică în contra noii legi:

1. pentru că ea ar supune cifra veniturilor Statului la fluctuațiuni vătămătoare echilibrului bugetar;
2. pentru că ar veni numai în ajutorul fiscului, iar nu și în al agriculturii;
- 3 pentru că crează inegalități înaintea sarcinilor Statului; și 4. pentru că ar supune pe cei ce se duc în străinătate pentru căutarea sănătății la o dare excepțională, ceea ce ar fi pentru dânșii injust și inuman.

În ceea ce se atinge primul punct privitor la fluctuațiunile cifrei veniturilor Statului, socotim că acest inconvenient dispare, dacă punem temeiul pe

^{*)} Inserat în ziarul *Telegraful* din 22 Februarie, 1885.

cuvintele primului-ministru exprimate în secțiunea a șasea a Adunării, că excedentul ce s'ar obține după noia lege peste actuala cifră a impozitului funciar nu va intra în casa Statului, ci se va vîrsa la «Casa de depuneri și consemnațiuni» spre a forma un fond destinat a veni în ajutorul agriculturii : așa că orî care ar fi suma provenită din venitul funciar, cifra actuală a acestui impozit nu se schimbă pentru tesaurul public.

Să facem un calcul aproximativ :

Venitul funciar actual este de 9,300,000 lei.

Să presupunem că din această sumă : lei 5,300,000 se percepe din produsul moșiilor proprietarilor care 'și caută singuri moșiile ; 2,500,000 din venitul moșiilor arendate ale proprietarilor domiciliați în țară ; 1,500,000 din impozitul moșiilor proprietarilor stabiliți în străinătate. După modificările făcute, impozitul de 5,300,000 ce se iea astăzi de la prima categorie de moșii va scădea la 4,416,667, prin urmare o pierdere pentru tesaurul public de 883,333 lei ; impozitul de 2,500,000 lei de la moșiile de a doua categorie, rămîne același ; iar impozitul de 1,500,000 lei ce se percepe de la a treia categorie de moșii se va ridica la 3,750,000 lei, prin urmare, de la această a treia categorie un câștig de 2,250,000 lei. Adunându-se la un loc cele trei sume ce ar proveni din impozitul modificat, dă cifra de 10,666,667 lei ; de unde un excedent de 1,366,687 peste 9 milioane 300,000 lei cât se percepe astăzi din impozitul funciar.

Acest excedent ar servi la formarea unui capital

menit pentru îmbunătățirea agriculturii; și, cel d'ântăiū lucru ce credem că ar trebui să se facă pentru agricultură din acest fond, ar fi construirea de docuri saū magazii de întreprinse treptat în fie-care din porturile nōstre și în unele reședințe, unde ar fi nevoie de asemenea întreprinse destinate a primi produsele agricultorilor în cas când nu s'ar putea vinde, pentru care depunētoriī ar ricepe de la comptoriul docurilor *varante* constatātore de suma și de valōrea produselor depuse, pe care deținētorul le-ar putea vinde la trebuință, ca efecte negociabili, pentru întimpinarea necesităților sale.

Ast-fel, cifra venitului funciar pentru Stat ar rămānea aceea ce se află și astăzi, și fluctuațiunea ar fi numai în excedentul destinat pentru fondul agricol, ceea ce nu atinge intru nimica echilibrul bugetar.

În privința punctului al doilea, că legea ar veni numai în folosul fiscului; din cele expuse mai sus s'a vădūt că excedentul ce ar da impositul funciar după noūa lege peste produsul de astăzi, vērșându-se într'o casă specială ca să formeze un fond agricol, noūa lege nu mai e fiscală, ci are un caracter economic și, ca ast-fel, ea trebuie să fie sprijinită de tot omul care dorește dezvoltarea și prosperitatea agriculturii.

În ceea ce privesce punctul al treilea, că legea ar crea inegalități; neegalitatea înaintea sarcinilor există și în legea actuală în favōrea proprietarilor stabiliți în străinătate, și ne mirăm că în contra acestei inegalități nu s'a ridicat nimeni pînă când

ea nu atingea pe baronii proprietății, pe proprietarii cei mari așezați aiurea, cum se ridică astăzi când favórea, după adversarii legii, ar trece de partea proprietarilor domiciliați în țară.

Cu cât contribuiesc astăzi la sarcinile Statului proprietarii ședători în țară, și cu cât aceia cari locuiesc în străinătate?

Venitul din impositul funciar și de la căile de comunicațiune și decimea de percepere, la care iaș parte toți proprietarii de moșii, se suie la 16 milioane, care împărțindu-se pe 750 mii capi de familie, vine de fie-care câte lei 21, bani 33 pentru Stat, afară de dările către comună și către județ.

Venitul din monopolul tutunului, timbre, saline, licență, taxe asupra băuturilor spirtóse, la care nu iaș parte de cât proprietarii ședători în țară, este de 43 milioane, care împărțindu-se asemenea pe 750 mii capi de familie, vine de fie-care câte lei 57 bani 33.

De unde resultă că proprietarii ședători în țară vin în ajutorul Statului cu o contribuțiune directă și indirectă de 78 lei și 66 bani, pe când proprietarii stabiliți în străinătate nu contribuiesc de cât cu o dare directă de lei 21 bani 33.

Vede-se dar că și după legea actuală neegalitatea există, cu diferență numai că ea se află în defavórea tocmai a proprietarilor producători, proprietarilor cultivători ședători la moșiile lor, și în favórea proprietarilor domiciliați afară din țară cărora le constituie un privilegiu, lucru injust și asupritor, pentru că proprietarul care și exploatează

singur pământul își sacrifică și bani și timpul pentru înfrumusețarea moșiei sale, și prin urmare pentru înfrumusețarea țerei, căci pământul țerei se compune din pământurile adunate la un loc ale tuturor proprietarilor mari și mici, pe când proprietarul stabilit în străinătate, își lasă moșia în paragină și prin urmare țera în paragină, și aurul ce'l trage dintr'ênsa îl întrebuintează în folosul și la înfrumusețarea altui pământ de cât al României; și nu este încurajător, nu este bine ca cel ce pune jumătate și une-orî întreg venitul moșiei sale în construcțiuni utile, în machine, în desrădăcinare de tufșuri, în secare de lacuri, plantare de nisipuri, să contribuiască la nevoile Statului de trei ori mai mult de cât cel ce nu sacrifică un obol pentru a face moșia sa demnă de o țară civilizată. Și când lucrul este ast-fel, ne mirăm că adversarii modificării impositului zăresc paiul din ochiul legiuitorului noiei legi și nu vîd bârna din ochiul autorilor legii vechi, care ca tôte vechiturile este gingașă și chiar îndatoritoare către *Feneantisă* și aspră către *Muncă* pe care o desdamnă; ne mirăm că d-lor, economiști, sapientți, nu vîd în actuala lege de imposite privilegiul pentru proprietarul ședător afară din țară; nu vîd aci neegalitatea neînțelesă și nelogică? Omul care lucrăză de dimineța și pină sêra, care nu se absentăză din țară nici pentru căutarea sănătății, care când vine un resbel îi pîrtă sarcinile pentru apêrarea țerei, dă Statului în timp de pace 78 lei, și îndoit și mai mult de cât îndoit în timp de resbel, și omul care

se plimbă, care petrece în străinătate pe când proprietarul din țară luptă cu nevoile spre a-și scăpa țera, nu vine în ajutorul țerei de cât cu 21 lei. Și când se presintă o lege îndreptătoare în ore-care chip acestei nedreptăți, se găsesc români, se găsesc legiuitori, vin erudiți să califice această lege de monstruoasă.

În privința punctului al patrulea, că legea e injustă și inumană, pentru că lovesce cu un imposit excepțional pe omul nevoit a trece fruntaria pentru căutarea sănătății sale, sau a călători pentru adăogirea cunoscințelor sale, adversarii legii sunt și mai neînțeleși. Unde ved d-lor în proiectul prezentat corpurilor legiuitoare această stafie? Legea nu se ocupă de cei-ce merg să facă băi la Ostanda, de și ar putea să le facă la Constanța, sau să iea aer în Piserci, cu toate că ar putea să'l iea în Carpați; nici de cei-ce trec marea să asiste la răsărirea sórelui pe Olimpul asiatic, sau merg peste ocean să vadă jocul apelor la cataractul de la Niagara. Legea privesce numai pe acei proprietari care și-au stabilit domiciliul afară din pământul românesc, care au ridicat castele și au făcut parcuri pe alt pământ de cât pe al României cu bani din România, spre înfrumusețarea altei țări; aceora li se cere să contribuiescă cu ceva și pentru țera lor în proporția în care contribuiesc proprietarii domiciliați în România.

Am auzit dicându-se că nu prin legi, cum este acesta, se aduce vre-o îmbunătățire agriculturii, ci prin mijloce date cultivatorului de a produce mai

mult și mai bine, prin inlesniri de instrumente aratorii perfecționate și de sămînță superiôră. Dar ôre nu tocmai acesta e scopul noûei legi? scădendu-se proprietarilor care își cultivă singuri moșiile, impositul de la 6 la 5, ôre nu se aduce nici un ajutor cultivatorului? Dar formând fondul agricol din excedentul ce s'ar obține după noûa lege peste cifra impositului funciar astăzi în ființă, fond destinat pentru construire de docuri și alte îmbunătățiri, nu se aduce ôre nici un folos agriculturii? Ca fariseii și cărturarii din Evanghelie, erudiții și baronii nu vin cu legi folositoare țerei, și pe cele aduse de alții le combat.

Prin legea prezentată de guvern proprietarii, cari își exploatează singuri fondurile rurale, câștigă, și acești proprietari formază marea masă a locuitorilor țerei; proprietarii domiciliind în țără, care își arendază moșiile, nu pierd nimic; pentru dênșii impositul rămâne același, stabilit prin legile actuale, prin urmare n'au nici un cuvânt de nemulțumire; proprietarii stabiliți în străinătate, cari astăzi contribuiesc mai puțin la sarcinile Statului, după noûa lege vor da mai mult impositului funciar; și ceea ce adversarii modificării legii impositului numesc represiune, este compensațiune; proporționalitatea dărilor către Stat și sacrificiilor pentru țără, pentru îmbunătățirea agriculturii, se stabilesc în mod mai just.

Termin și ȃic:

Dacă excedentul ce va da impositul funciar, după noûa lege, va forma un fond aparte destinat im-

bunătățirii și ajutorului agriculturii și industriei agricole, legea va fi economică iar nu fiscală, și agricultura și industria vor câștiga, în pisma acelor care vor privilegii pentru marii proprietari ședători în străinătate și sarcini pentru proprietarul mic și micul cultivator lipit de pământul țerei sale.

În orî-ce cas, presupuind chiar că noîa lege n'ar deveni pur economică prin fondarea unei case agricole în care să se verse excedentul produs prin modificarea actualei legi, tot noîa lege are o însușire economică, fiind-că ușurează pe proprietari cari își exploatăză singuri moșiile și pe micul cultivator, care lucrează prin el însuși pământul ce'l are de la părinți sau dat de Stat prin legea socială de la 1864, și prin cele de atunci încóce; chiar dacă legea n'ar fi pur economică, tot după acéstă modificare, proprietarul stabilit la moșia lui va câștiga, și proprietarul ședător în țeră ce își are moșia arendată, nu va pierde.

Precum, dar, am rădicat vocea în susținerea legii pentru cumpărare de semințe, în ședințele adunării legiuitoare de la 14 și 15 Fevruarie, în-potriva marilor cultivatori cari o combăteau sub cuvânt că *nu trebuie să se arunce mărgăritarul...* — poreilor, propria d-lor expresiune — ci acest mărgăritar, sēmința superiōră, sēmința bună, producētoare, să fie apanagiul numai al proprietarilor celor mari, singurii căroră guvernul se cuvine să li se facă samsar, misit, să cumpere pentru dēnșii sēmințe superiōre și să le dea premiū de încurajare

și medalii, iar pe micii cultivatori să îi lase pe mâna baronilor ca aceștia să îngrijescă de dînșii, precum boerii sub *sfântul Reglement* îngrijia de robi; precum am luat partea cultivatorului mic, dicem, în cestiunea sîmințelor, nu putem a nu lua acum și partea proprietarilor care își cultivă singuri moșiile, cînd vine o lege care îi ușurează.

Micii cultivatori, proprietarii mici; ce sunt? O clasă, dic baronii, nu ai științei ci ai averii, o clasă din care es *notarii, primarii și perceptorii*, căroră li se pot aplica și arunca aceleași învinovățiri pe care antichitatea biblică le arunca vameșilor, o clasă care nu merită ajutorul Statului pentru că nu scie să muncască, de și munca ei, și numai munca ei nutresce și pe Stat, și pe baron, și pe toate lipitorile, și pe toți șerpii.

Dar ómenii aceștia uită că clasa care dă primari, dă și Nestori și Nenciulesci și Fărcași, și Movili, și Rareși; că dacă din ea es notari, es și Șincai, și Maiori, și Lazari, și Laurieni; că dacă ea produce perceptori, produce și Horii, și Tudori; că ea, clasa muncitoare, este pepinierea din care ies erudiții și apărătorii și eroii țerei, că ea a dat apostoli și martirii românismului; ei, nababii, uită că doi din ultimii Domni ai țerei, din care unul orator și om de Stat fără egal al timpului său, și altul cel mai mare administrator ce a avut România, erau nepoții al doilea său al treilea al unui erghelegiu, român de sînge și de simțiminte; și baronii, care sunt baroni precum burghezul boerit era gentilom, care ieau în serios baronia lor

și o plimbă prin corpurile legiuitoare democratice bătându'si joc de notar și de primarul rural, uită că se află într'un Parlament în care elementul popular este domnitor, uită că locuiesc într'o țară eminentamente democratică prin vechile ei instituțiuni egalitare și prin religiunea ei, al cărei fondator este fiul unui teslar, după corp-fiul lui Dumnezeu, după spirit; că în această țară omul opulent nu are mai multe drepturi de cât indigentul la protecțiunea Statului; că meseriașul, comerciantul, cultivatorul mic, *talpa casei*, fundamentul edificiului social, aū o egală îndreptățire la ajutorele cu care guvernul vine în favórea muncii, sub orice formă s'ar manifesta ea, și de orice natură ar fi aceste ajutore.

Și ajutor se face micului agricultor, proprietarului ce'si exploată singur proprietatea, când impositul funciar se scade pentru dēnsul de la 6 la 5 la sută.

Pentru aceste cuvinte, sprijinim legea de modificarea impositului, precum am sprijinit legea pentru cumpărătoare de semințe, și precum vom sprijini pe cea pentru cumpărătoare de moșii de către Stat spre a forma un deposit pentru cultivatorul proletar.

INSURECȚIUNEA BULGARĂ

Unirea cu Țumelia

Insurecțiunea bulgară, urdită în sînul comitetelor panslaviste din Petersburg și Moseva și încuragiată de simpatia poporului rus, trebuie să ne facă a cugeta pe noi Români care avem interese la marea Năgră și la Pindu. Și cu tôte acestea, lucru de mirare, pe cînd guvernele statelor de la Emu, ale căror interese în peninsula balcanică sunt de o importanță cu mult mai mică de cît ale noastre, mobilisăză ostirea lor și o trimit la fruntarii; și pe cînd presa lor își manifestă îngrijirile și cer menținerea echilibrului stabilit prin tractatul de la Berlin pînă cînd va veni timpul ca diversele naționalități din răsăritul Europei să formeze o confederație ca aceea a Elveției, singură putincioasă a fonda domnirea păcii într'acastă parte a Europei atît de îndelung supusă la necurmăte sbuciumări, pe cînd, dicem, guvernele statelor ce aū posesiuni sau conaționalî între Dunăre și marea Egee, arată o neliniște febrilă și se gîndesc a'și împlini datoria ce le-o impune evenimentele neprevădute, produse

saŭ care s'ar mai produce la Balcani, ale cãror consecuințe nu se pot sci nici calcula, guvernul român n'a dat alt semn de viață de cãt cãlãtoria primului ministru la curțile care au îngãduit desmembrarea Basarabiei de la statul român și și-au apropiat multe posesiuni ale *omului bolnav*, cum numesc ei imperiul Otoman, iar presa se mãrginesce numai a înregistra faptele și a consilia prudența, adicã nemișcarea, când focul este aprins pe fruntariile a douã ținuturi române și când acest foc amenință sã devinã un incendiu care sã mistuiascã tot ce avem de românesc la estul și la vestul Bulgariei unite.

Presa guvernamentalã, voiósã astãzi ca și la 1878 și mai târziu când integritatea teritoriului român suferia mutilãri, tratézã de pesimiste unele organe de publicitate, cari fãrã sã fie ostile guvernului și manifestând chiar încrederea lor în ómenii de la putere, aratã óre-care îngrijiri, ca și cum guvernul ar voi nici sã se vorbescã de evenimentele de peste Dunãre. Alte diare manifestã cu bucurie sincerã saŭ prefãcutã de cele ce se petrec în Balcani, adicã de sfãșierea actului internațional de la Berlin și de ruperea echilibrului stabilit între popórele din Balcani prin acest act. Dar chiar organele coprinse de óre-care temeri cred cã *marile nóstre interese de peste Dunãre* netãgãduite de ele nu vor fi amenințate de cãt numai în cazul când noia stare de lucruri ce s'ar crea, n'ar fi recunoscutã, și tunul ar trebui sã hotãrascã. Acésta este o amãgire. Noi avem convingerea cã dificultãțile României, Serbiei

și Greciei cu Bulgaria vor începe de la indeplinirea unirii înainte.

Da, recunoscerea manifestă a unirii celor două țări de către puteri, unire conținută în tractatul de la Sant-Stefano înseamnă ruperea în mod tacit a actului de la Berlin, care stabilește hotarele pînă unde avea să poséde fie-care din statele balcanice, hotare cari după sfășierea menționatului act subsemnat de Europa, vor fi lăsate în voia celui mai tare. Apoi ideea națională a slavilor de la Emu este o Bulgarie mare, și totă lumea știe ce înțeleg comitetele slave prin *marea Bulgarie*, toți vîd consecințele și le semnaléază, afară de cei ce imitéază pe struț, care când pericolul se apropie de dînsul, el vîră capul în nisip pentru a nu privi mórtea în față. Dacă astăzi a izbucnit o insurecție când nimeni nu se aștepta, pentru unirea Bulgariei cu Rumelia, cine póte garanta că mâine nu se va opera o rescólă pentru o Bulgarie mare, fermentată tot de comitetele panslaviste? Temerea despre o eventualitate ca acésta, nu trebue s'o ascundem, să avem curagiul a o spune. Și pînă să arătăm noi pericolul ce amenință viitorul posesiunii noastre de peste Dunăre, il spun organele bulgare fără a se incomoda și mai înainte de a aștepta recunoscerea unirii de către puteri. Diarul *Slaveanine* din Rusciuk scrie: «organele române de publicitate sunt fôrte îngrijate de ceea ce se face și mai cu sémă pentru viitorul Bulgariei. Ele înțeleg bine că dacă astăzi s'a făcut unirea cu Rumelia, apoi Bulgarii cu înlesnire vor putea face unirea cu Dobrogea.» Când

dară presa bulgară, care este expresiunea publică a vecinilor nostri, trâmbițază cu semetia și cu îngâmfare că anexarea Dobrogei la Bulgarii, vor avea a o face cu mai multă înlesnire de când au săvirșit unirea cu Rumelia, nu ne este noă permis nici să ascundem pericolul, nici să stăm cu mâinile încrucișate fără a căuta mijlocul ca să'l înlăturăm. Un alt diar bulgar, *Napred* dice: «România a călcat vechia amicitie de vecină; ea ne-a răpit Arab-Tabia. Nu scim ce are de gând să facă guvernul nostru, dar este dator a apăra prestigiul național. România ne-a luat Arab-Tabia, trebuie ca să o reluăm cu ori-ce preț» Ceea ce s'a dat României de puterile Europene peste Dunăre în schimbul unei țeri române luată de Rusia, Bulgarii o consideră că o *răpire* pe care ei spun că au să o reia cu ori-ce preț. Dar nu numai Bulgarii din Bulgaria ne înștiințază de acesta, ci și Bulgarii din Dobrogea, cetățenii români, nu se sfiesc de a manifesta dorința lor de a vedea unită această provincie română cu Bulgaria. Eată ce citim în *Răsboiul* de la 23 Septembrie sub titlu: *Agitațiuni în Dobrogea*: «Un corespondent al *Veteranului* anunță că în Dobrogea, în toate părțile pe unde locuiesc Bulgarii, fie chiar câte unul într'un cătun, se agită, dicând că au să ia această țără.» Și corespondentul adaogă că Bulgarii din Dobrogea sunt numai de formă cetățeni români, iar în realitate sunt supuși bulgari având cea mai mare parte din ei pasapoarte bulgare în regulă, ceea ce nu'i împedică de a fi primari și funcționari ai Statului român. Ideea de o mare

Bulgarie nu e numai visul și silințele Bulgarilor din Bulgaria, ci și ale celor din cele-lalte provincii balcanice.

Viitorul provinciei noastre de peste Dunăre îl ved astăzi și aceia ce nu l-au prevădut la 1878, când au acceptat-o în schimbul Basarabiei.

Fără să fiu profet, eu am preșis la 1878 furtuna ai cării nori negri încep a se arăta, și nu trebuie să aibă cine-va darul profeției ca să scie că provincia de peste Dunăre era numai o momelă ce ni se arunca; un cuiu bătut în casa noastră de Rusia; un mișloc de a ne căuta certă, ori când va voi, prin Slaviilor de la marea Négră. *)

Să veghiem.

*) Să se vedă broșura mea intitulată *Dobrogea*, publicată la 1879.

Fă bine să'ți auzi rău

Printr'o corespondență din Caracal de la 19 Fevruarie, inserată în diarul *Pressa*, organ conservator, mă văd atacat de un anonim că am desaprobat ingerința prefectului guvernului liberal în alegeri.

Acastă desaprobare a mea a produs un efect supărător în rîndurile conservatōre. Supărarea adversarilor liberalilor provine de acolo, că sciū că numai prin greșelele partitei liberale ei pot să mai vină la putere, și că aceia cari deștéptă guvernul liberal să nu cadă în erori, sunt dușmanii cei mai periculoși ai ideilor conservatōre retrograde și piedica cea mai mare a venirii reacțiunii la putere. De aci luarea apărării liberalilor neconsecuinți de către inamicii lor.

A cere un liberal de la guvernul liberal observarea cu religiositate a legilor, și a persevera de a obține acastă observare, este a cere, cu alte cuvinte, perpetuarea la putere a acestui guvern. Din contra, a comite ilegalități un partid ce are guvernarea țerei, este a grăbi că-

derea sa și venirea la afacerile statului, a partitei adverse. De aci furia gascei conservatōre în contra acelor bărbați cari, mai nainte de a fi ómenî de partit, sunt ómenî de principii pe cari nu le sacrifică intereselor de clică.

Acusatorii acestia, orî-cării taberi politice ar aparține, trebuie să aibă puțină stimă de sine ca să spună că am format în Romanați o nouă sectă politică, părăsind partitele extreme așa dîse clasice, pe cari le-ași fi servit pe rînd, ceea-ce e un sfruntat neadevăr.

Eû n'am servit partite, ci principii.

Și principiile pentru care am luptat de la 48 pînă acum sunt acestea:

Suveranitatea Statului român;

Autonomia județelor și comunelor;

Libertatea absolută a cuvîntului, a tiparului, a întrunirilor;

Egalitate înaintea legii;

Nici monopoluri, nici privilegiuri;

Nici oligarchie, nici ochlocrație;

Tóte puterile Statului să emane de la Națiune;

Instrucțiã egală, complectă, gratuită și obligatorie pentru toți Româniî de ambele sexe;

Inarmare generală;

Rădicarea claselor muncitōre prin împrroprietărire și protecțiunea legilor, și desvoltarea miđlócilor de înavuțire, spre a eși din miseria în care le adusesese sistema veacului trecut de presiune.

Capul Statului ca cel mai înalt funcționar al țerei, să servescă Națiunea;

Pământul român să fie numai al Românilor.

Cine a susținut aceste principii, a fost cu mine și eu cu el. M'am despărțit însă tot-d'una de cei ce s'aũ abătut dintr'ênsele; de cei ce le-a lipsit respectul legilor și pactului fundamental; de cei ce aũ pus interesele de partid mai presus de interesele țerei; de cei ce, ca să stea la putere când aũ avut'o, saũ ca să o obțină când n'aũ posedat'o, aũ consimțit la tóte impunerile străinului, prejudiciabile intereselor politice, materiale și morale ale națiunii.

Nu omul de partid este consecuint cu sine ci omul de principie. Partitele se transformă; principiile rămân.

Principiile fac pe ómeniĩ politiciĩ; partitele fără principii saũ călcătóre de principii, fac pe politicieni.

Dacă cei ce aũ rămas nestrămutați în principiile proclamate de națiune de 40 de ani încoa, forméză o sectă politică a parte, eu mă stim onorat a fi din acea sectă, neclintită de vântul intereselor peersonale și de coterie ce a făcut să se plece multe inteligențe superióre, dar de un caracter debil.

Din câmpul conservatorilor retrograđi, n'am făcut parte nici-o-dată. Am detestat tot-d'una fumurile feudale ale membrilor acestei facțiuni ce se mai gândesce la posibilitatea reîn-

vierii unui trecut înmormântat pentru tot-d'a-una de progresul făcut de omenire.

Anonimul său anonimiî care apără pe prefectul liberal în presa conservătoare, nu spun cine sunt și cării nuanțe politice aparțin. Acest mod d'a face resbel cui-va este dealeal și laș; este modul de care se servesc *bravi* ce atacă pe la spate, asasinii ce lovesc de la întunec. Cine să fie acest D. ce stă din josul corespondenței de la 19 Fevruarie ca capul unui bandit ghelotinat, rostogolit de desubtul eșafodului? Este óre numele unui om său semnul convențional al unei coterii, unei cumetrii, unei asociațiuni? Și această asociațiune ce se presintă sub o firmă *anonimă*, este óre o asociațiune politică cu principii determinate, sau o *tovorogîe de industriali*, de speculanți politici? Care e religiunea, principiile, cultul acestui om său acestor ómenî ca să aibă dreptul de a ȳice: „Creȳul nostru politic a fost tot-d'a-una acesta; nici-o-dată n'am comis o apostasie, o abatere de la legi și de la morală pentru un interes óre-care personal său de gașcă.“ Acest creȳ le lipsesce fiind-că nu aȳ curagiul a se descoperi, fiind-că aȳ grija de a se ascunde, precum Adam nud și culpabil se ascundea de fața lui Dumnezeu.

Partita trecutului din Romanaȳ, nemulțumită de a mă vedea înarmat, nu cu spiritul de partită ce ȳ-ar fi convenit, ci cu principii absolute de legalitate ce lovesc de o potrivă pe toȳi câȳ

se fac vinovați de o nelegiuire, fără osebire de culóre politică, și care sunt coșemarul tuturor aceloră ce pun voința lor mai presus de legi, s'a constituit defensórea partitei de la putere pe care pînă ieri a numit'o jacobinistă, răsturnătoare, teroristă. Și acésta nu e de mirare; conservatorii tot-d'a-una aũ fost campionii fără-de-legilor; când e vorba ca să se comită o crimă politică saũ de Stat, ei sunt gata să se unescă cu adversarii lor. Așa s'aũ unit la răsturnarea marelui Domn Alexandru Ion I, culpabil că a împroprietărit trei milióne de cultivatori români proletari, și a chiebat pe tot Românul la drepturi politice, sfărămând vechia oligarhie ce ținea țera în loc; așa s'aũ unit la înstrăinarea tronului român, și la aducerea unei epoce de jafuri și de înstrăinări asemenea cu a Fanariótilor de négră memorie.

Când într'o țeră se află ómenī politici care se unesc la rele și se despart la bine, acea țeră e condamnată a rămănea staționară saũ a nu înainta de cât cu pași de țestósă. Intr'o asemenea țeră, omul care nu'și sacrifică principiile intereselor de partit, este excomunicat.

Dar bunul cetățén e dator să facă aceea ce trebuie, fără să vrea să scie aceea ce va ajunge. Trista, dar plina de învățăminte mari istorice a căpitanului Verber, ne învață cum trebuie să ne împlinim datoria.

REGELE ȘI LEGEA MINELOR*)

Regii se due,
Patria rămâne.
(Florin)

Românii știu astăzi din spusele ministrilor și organelor acestora de publicitate, că legea minelor este adusă din ordinul Regelui, și că arogantul Carp, ministrul de la Domenii, cu totă grandomania și cinismul lui, nu e de cât o uneltă. Ei mai știu că legea nu e făcută în vederea înavuțirii țerei prin exploatarea minelor, căci, cei ce se vor îmbogăți, chiar în cazul când s'ar găsi miniere, nu vor fi Românii, cari iaș patru la sută, ci străinii cari vor încasa nouă-deci și șese, și scopul celor ce au venit cu legea este colonizarea țerei cu germani, aduși ca lucrători, și trecerea pământului român în stăpânirea liftelor ce s'ar așeza pe dânsul. Asemenea, cine nu vede că schimbarea cuvântului de «concedare» a pământului, — cum era în legea

*) Publicat în ziarul *Naționalul* de la 2 Februarie 1896.

primitivă — în acela de «concesionare», după cum s'a modificat acum spre a liniști pe cârtitorii din majoritate, este o curată pehlivănie, dupe cum a spus-o însuși d. Carp, care a numit «nimicuri» schimbările din urmă ale legii, căci concesionarea pe 75 de ani, fără a avea vre-o garanție că după acest termen nu se va mai veni cu o lege nouă pentru prelungirea închirierii pe alt termen de un număr de ani, și așa mai departe în nesfârșit, nu mai este închiriere temporală ci perpetuă, care e una cu depozedarea pe veci a proprietarului solului pe care s'a găsit mina, sau este numai probabilitate că se va găsi, în cât numai stupidiu nu înțeleg și gugumanii d-lui Carp, că așa ășa închiriere este o adevărată expropriere deghizată.

Și nu e numai legea minelor al căruia țel este de a face din România o colonie germană, ci mai sunt și altele. Așa a fost Convențiunea consulară cu Germania, care nu e înlăturată, ci numai amânată, ce probabil se va reduce după votarea legii minelor pentru a protege hordele de lucrători mineri nemți și evrei ce vor năvăli în țară, înființând un Stat german în Statul român, care e scopul Convenției consulare. Așa mai este legea căilor ferate din inițiativă privată, propusă tot în vederea acaparării pământului românesc de către străini și altele, pe care nu le mai enumerăm, ce sunt pe drum de a veni.

Acastă serie de legi, care sunt un sistem întreg, menite a ne strînge ca într'o mreajă, dovedesc că o vânătoare de exterminare în contra nemiului no-

stru — ca a Yankeilor în contra Pieilor-Roșii din America de Nord — este organizată, în care : miniștrii palatiști sunt pușcașii ; comsmopolitiți, eșiți din lojele masonice evreești, copoiți ; și Omul în care bărbații de la 66 și-au pus speranța, marele maestru al vânătoriei.

Când dar acestea se urdesc ; când Constituția se modifică prin legi ordinare de Legislative ordinare în vederea trecerii teritoriului român la străini, ceea-ce e o trădare națională, și când miniștrii spun că acesta se face cu șcirea și din inițiativa stăpânului lor, întreb : Carol I, este El rege al României, sau stă într'ênsa numai ca proconsul al unei puteri străine ?

Alegerea unui german ca Domn al țerei, a fost o aberațiune, o orbire.

Un singur om a vădut răul, l'a spus, și a fost tratat de nebun de.... nebuni.

Astăzi nimeni nu se mai îndoiește că principele străin este un pericol național ; astăzi Românii văd că independența țerei, având în capul ei o dinastie nemțescă ereditară, e mai primejdiosă de cât fosta vasalitate nominală, cu Beii ei efemerî, pe care într'o zi un vânt de la vestul țerei i-a măturat pentru tot-d'a-una.

Regele Carol, dându-ne pradă nêmului său și lăcomiei sale nesățioase, ce a făcut din această independență atât de scumpă Românilor câștigată cu sângele a 40000 de eroi, cari dorm în câmpiile Bulgariei ? Ce ne folosește independența, dacă ni se fură și ni se anihilază naționalitatea ? Ce câștig

ne aduce regatul, dacă ni se ia teritoriul? Regatul fără deplina noastră suveranitate asupra pământului, este un titlu deșert, sonor numai pentru vanitoșii stupidi; fără regat, dar având pământul țerei în mâinile noastre, am trăit septe-spre-dece secole ca națiune suverană, când ciomăgindu-ne Turcii, când ciomăgindu-i noi pe ei, dar tot-d'a-una având autonomia noastră și guvernându-ne de legile noastre. Cu regat și cu teritoriul în posesiunea străinilor, iloți vom rămânea pe străbunul nostru pământ; și acesta n'o vrem.

Fiind dat pământul mănos și larg al României, și locuitorii ei blândi și muncitori, un latin în locul germanului ar fi făcut dintr'insa o Eldorado. Germanul, prin concesiuni și convenții ruinătoare acordate stirpei sale, prin despoierea Statului de cele mai întinse moșii ale sale sub numele de «domeniul coronei,» prin apanage bănești, și prin colosale risipe de tot felul nefolositoare, a sleit'o de avuțiile ei, și pe când El e bogat ca un Cescu, țera, dată pradei industriei nemțești, e datore un miliard și jumătate străinilor; moșiile particulare sunt afectate la Creditul funciar rural, iar muncitorul, meseriașul, micul proprietar, n'are cu ce să plătească impozitul, lucru ce nu s'a vădut nici în timpii nefaști ai arendășiei de o sută de ani a Beilor din Fanar, căci atunci suferiau numai clasele muncitoare, când acum totă lumea e în suferință, afară de oștirea de funcționari, pe care guvernul seî a îndoit'o fără trebuință, și de bandele de sbiri create în vederea alegerilor.

Țările române apărate de munți și udate de un imens fluviu, conduse de un geniū, ar fi devenit un imperiū tare și prosper. Domnitorul străin, incapabil de fapte mari, a adus România în starea în care se afla Iudeea sub dominația romană: un Stat tributar străinilor. Ca și Iudeea, România are Erozii săi: Catargii; Anii și Caiafii săi: Schwalbii și Ghenadii; fariseii și cărturarii ei: gazetarii ce se nutresc din trocul tărîtoarelor; Iuđii săi: cosmopoliții căștigați de jidovi; Iónii săi premergători: patrioți cari strigă în pustie lemnelor și pietrelor; al ei Christ-Poporul vîndut și crucificat, și în fine pe Ponțiu Pilat, guvernator din partea Cesarilor germani, Tiberii timpului; o Iudee identică, în care Erođii, dacă nu mai omórá prunci ca în Roma, împuşcă și întemnițéază poporul; dacă nu mai ucid Iónii, desființéază drepturi și pregătesc morméntul naționalității, care e mai mult și mai grav de cât mórtea unui om; iar Pilat își spală mâinile, aruncând crima în spatele ministrilor și Corpurilor Legiuitoare.

După Constituție, capul Statului domnește și Națiunea guverná. Carol I a usurpat drepturile națiunii concentrând în mîna sa toate puterile Statului, în cât astăzi nu mai e în țéră de cât o unică putere: puterea sa nețermuită; o unică voință: voința sa neînfrénată, care duce națiunea la peire. Prin arbitrar și corupțiune, El a ajuns să fie totul și poporul nimic. El e singurul Elector în țéră. El numește membrii majorității Corpurilor legiuitoare; El își forméază cabinetele după cum Il povéțuiesc

interesele sale personale ; El aduce concesiile și impune convențiunile cu străinii ; El conduce politica externă, contractează alianțe și angajază țera fără știrea și voia ei ; ministrii, cari în regimul reprezentativ sunt consilierii tronului, de El sunt considerați cu slugile sale supuse și ascultătoare, și Parlamentele nisce nenorocite biurouri de înregistrare a tuturilor fără-de-legilor.

Ast-fel regimul constituțional, în fapt este anihilat, și în locul lui avem monarhia absolută cu toate abuzurile și cu toate crimele ei, necunoscute în această țără.

Pecatul original al acestei deplorabile stări de lucruri este alegerea ce am făcut în persoana unui străin.

Noi, voind a pune pe tronul țerei un principe european, pentru cuvinte mai mult saū mai puțin justificate, nu l'am căutat la națiunile latine, surorile noastre, de unde am fi avut un Bernadote saū un Lucian Bonaparte numit de lume : «Republicanul antichității, ci, uitând glorioasa noastră origine, ne-am adresat stirpei teutone, care ne-a dat pe Carol I, făcând ca brôșcele din fabulă care au cerut de la Joe un rege, și părintele deilor le-a trimis o barză.

Asta este eterna greșelă a popórelor cari, în loc să caute siguranța și mărirea în virtuțile lor, cred că le găsesc mai bine în conducători luați afară din némul lor, ce în mare parte nu sunt de cât niște aventurierii, cari nu se duc în alte țări de cât spre a face avere, și a se întórce apoi în

țera lor bogați, lăsând în urmă-le praful și paragina.

După toate câte s'aũ ȑis și câte s'aũ scris de bărbați competenți, neamestecați în luptele politice, este constatat că, prin legea minelor, Constituția este sfășiată; că această lege este o măsură de depozedare a Românilor de pământurile lor și o îndrumare pe priporul desnaționalisării; că la acesta se lucrază de o voință din afară.

Și care vor fi consecințele acestei legi, de se va vota?

Intr'un cuart de secol, cel mult în cincideci de ani, întinsele domenii ȑise ale coronei, și moșiile moștenești de munte și particulare ale boerilor scăpetați, cari și-aũ mâncat averile în străinătate, vor fi populate cu comune de germani și de evrei supuși germani, cari încetul cu încetul, prin modificări succesive ale Constituției, se vor revêrsa către câmpie și vor inunda totul.

Atunci se va întâmpla un lucru gróznic.

Când Românii se vor vedea copleșiți de străini, depozedați de căminele lor și sărăciți, desperarea îi va face să reînnoiască scenele sângeróse de sub Mihaiu Bravul și de sub Mateiu Basarab. Dar atunci le va lipsi două puternice miȑlóce, pe care le-aũ avut în resculările lor din trecut: le vor lipsi legile care de cincisecole ocrotesc pământul român, căci ele se desființază de primul rege al României prin Parlamentele lui de mameluci și nu vor avea Domnii pământeni cari, prin iubirea lor de nêm, să iea conducerea apêrării. Vor rêsări însă din

pământ Lupi Mehedințeni, Tudori Vladimiresci, Buzesci, Farcași...; căci vremurile cumplite nasc eroi, și eroii eșiți din suferințele popórelor, salvă statele și naționalitățile.

Aci, la resculări, vor autorii legii minelor să facă pe Români a ajunge? Dar ómenii aceștia uită că rar s'a vădut o revoluție, care să nu fie urmată de o cădere de dinastie și une-orî de schimbarea unei forme de guvernământ. Și când o revoluție va izbucni, cine va fi provocatorul?

Maiestatea Sa Regele să se gândească că Cromwell n'a venit adus de Parlamentul engles, ci de despotismul lui Carol I servit de ministri ca Buckingham, Strafford, Laud—cum am dice la noi Carp, Lahovari, Catargiu—că asemenea revoluția cea mare francesă nu e fructul ideilor filosofice, și n'a făcut'o nici Danton, nici Robespierre, ci turpitudinile regalității.

Și dacă acesta este adevărat, răsvrătitorii popórelor, răsturnătorii stărilor existente de lucruri, sunt regii și ministrii lor, sunt Parlamentele servile, este acea cétă de brigandî care calcă legile și despoie popórele de avutul lor. Aceștia aduc cataclise mele politice și sociale.

Fără ură și fără părtinire am spus celor de sus, cari vor voi să mă audă, adevăruri pe care ómenii de guvernământ nu le pot spune. Ei nu le pot spune fiind-că adevărurile sunt supărătoare; eă le arăt fiind-că sunt mântuitoare și regilor și popórelor. Fără a fi dinastic, nu sunt răsturnător; sunt Român, și poporul român nu e turbulent; Români

voiesc pace, și ca pace să fie, ei cer respectarea Constituției în litera și în spiritul ei. Ceî ce pun o mână sacrilege pe pactul fundamental al țerei, sunt în contra țerei, și îi vom trata ca pe dușmani ai poporului român, ca distrugători, ca inamici ai liniștei publice, ca provocatori la răscole, ca căstigați de străini spre a da îndărăt pe Români în desvoltarea lor.

Oamenii aceștia au inima mai jos pusă de cât a lui Iuda; căci Iuda, căindu-se de fapta sa nelegiuită, s'a spândurat; iar ei, în loc de a'și pune gâturile în spândurătoare, ca vîndători, spîndură de gâturile lor insignele vîndării, ca o fală.

Acésta e semnul timpului!

MINELE^{*)}

Să ne temem de străini
Și când vin cu daruri.

Cuvântul pentru care se aduce legea minelor este, după expunerea de motive, înavușirea țerei prin desgroparea comorilor sale naturale ce zac în sînul pămîntului; scopul ei însă, ascuns pentru orbi, vădit pentru cei cu ochi, este sfărîmarea barierilor constituționale ce se opun înstrăinării pămîntului românesc.

Promisiunile de îmbogățire nu ni se fac astăzi pentru prima oară, și meritul născocirii nu e al părinților legii actuale. La 1844, concesionarul rus Trandafirof a cerut exploatarea minelor cu capitaluri ruse, exploatare în aparență pentru a înavuși pe locuitorii țerei, iar în realitate spre a se coloniza pămîntul românesc cu cazaci sub nume de mineri. Însă atunci pe tron sta un Român, care a ascultat de glasul Națiunii reprezentată printr'o Adunare Legiuitoare, ai cării membri nu se împăunau cu pomposul nume

^{*)} Publicat în *Naționalul* de la 13 Ianuarie, 1895.

de amicii ai muncitorului, dar erau patrioți și, în iubirea lor de neam, nu voiaă ca cultivatorii români să devie iloții străinilor; pe timpul acela simțimentul național nefiind pervertit de doctrinele cosmopolite, concesiunea a fost respinsă.

De la 1866 încoa, locul Rusiei luându'l Germania, prin suirea pe tronul țerei al unui principe german, ideea de exploatarea minelor a fost reluată de noua musafiră, și generalul Dabija a venit, se scie bine cum, cu o lege care n'a trecut în parlamentul liberal. Astăzi guvernul conservator-junimist, care a apucat puterea prin voința celor ce ne rîvnesc pămîntul, o aduce din nou, mai înrîutățită și mai vătămătoare intereselor generale ale țerei, fără vr'un folos pentru interesele private române; căci, casele de ajutóre și de pensuni pentru muncitori, singura înbunătățire pusă ca o momeală în lege, se fac în vederea muncitorilor străini, — muncitorilor români fiindu-le rezervată deposedarea de pămînturile ce au.

Când vedem dar, de două ori adusă în câțiva ani legea minelor din aceeași inițiativă din care ne-a venit și concesiunea ruinătoare Strusberg-Ambron, și Convenția consulară a cărei menire era d'a face din România o prefectură prusacă, ne întrebăm: ce însemnează acésta perseveranță din partea inițiatorilor legii de a ne înavuți vrînd noi saă nevrînd? Ce dor i-a apu-

cat de fostul clăcaș român și de moșneanul de la munte spre a le deschide isvóre de bogății pînă să vie rîndul și celor de la câmp? — Chiemarea la putere a unei bande, care nu pôte guverna de cât prin sânge, și faptul d'a încredința departamentul Domenielor unui satrap, care a început exercițiul funcțiunii sale dând Bedmarilor pămînturi, ce după legile țerei aparțin Statului Român, explică de ajuns că un interes străin face să se aducă acéastă lege, pentru a cării trecere în Parlament, autorul ei și-a ales un guvern fără scrupul, fabricator de Legislative prin chinoros și corupțiune.

După o revoluție făcută de națiune pentru ca să scape de străini și de tendințele lor cotropitoare, ea se găsește astăzi într'o situațiune mai rea de cât aceea de la 1844, pentru că atunci dușmanul era afară, pe când acum îl avem înăuntru. La 1844 aveam în literatură patrioți, cari scriau „Măceșul“, și o junime entusiastă care 'l prescria din mână în mână și 'l răspîndea în miî de exemplare, spre deșteptarea națiunii; astăzi în presă avem cosmopoliti și la cârma statului nebuni, îngâmfați, lachei și idioți.

Intr'o ast-fel de stare îngrijitoare aflându-ne, o Ligă de rezistență s'a format de tot ce România are mai cu știință, mai cu avere și mai cu dor de țeră spre a conjura rēul.

Constituția, prin art. 7 asigură pămîntul ro-

mân numai în mâinele Românilor ; prin art. 132 declară inalienabile pământurile date fostilor clăcași, însurăților și cultivatorilor cumpărători de bunuri de la Stat în loturi mici ; art. 19 decretă proprietatea sacră și inviolabilă ; art. 3 interzice colonizarea țerei cu străini. Legea minelor desființează toate aceste garanții constituționale ale moșiei române ; ea dă drept străinilor a pune posesie pe imobile rurale pînă la 2000 pogône pe fie-care proprietate ; printr'acesta ea face să se absorbă proprietatea mică și desmoștenesce pe proprietarul român, înlocuindu'l cu capitalistul străin : ea face pe cultivatorul mic, din proprietar cum este astăzi, proletar, și deschide cale largă colonisării, care este scopul principal și poate unic la care vor să ajungă străinii, folosul de trei la sută din câștigul net ce se făgăduiesce proprietarului pe moșia căruia se deschide mina, fiind imaginar ; căci exploatatorul numai când va vrea el, îi va arăta un câștig, și acela derisoriu.

La ceea ce însă de la străini ne putem aștepta este că, prin capitalurile lor și prin numărul lucrătorilor cu cari vor invada țera, vor aduce România în starea Indiei, care cu toate cele 160 de milioane de locuitori indigeni, este dominată și storsă de o companie de neguțători englezi, companie care la noi va fi de Nemți, Unguri și Evrei.

Prin dispozițiunile sale, legea depusă în Senat

constituind un atentat la Constituție și o lovitură de stat piezișă, Liga patrioților o denunță țerei ca pe un mare pericol, și 'i atrage atențiunea asupra consecuințelor ei dezastróse; ea chiamă pe toți Româniî la unire spre a resista despotismului ce ridică capul său hidos; ea va combate în parlament, prin presă și în întruniri publice legea monstruóasă, ca o faptă criminală a guvernului pînă la a sa înlăturare.

Acéstă hotărîre a patrioților uniți de a se opune vînderii — căci e o vîndare de țeră cu știință saú fără știință — a stîrnit o adevărată tempestă în rîndurile cosmopoliților, care spre a discredita Liga de rezistență o numesce „reacționară.“ Atâta de mare e demența lor infamă.

Dacă reacționar este acela ce apără pămîntul și instituțiile țerei sale, reacționari și nu profunđi politicii aú fost marii nostri Domni, cari în tractatele cu Turciî aú stipulat ca acestia să nu pótă avea imobile în România; reacționară și nu prevădétóre a fost națiunea care la 1879 a scris în pactul fundamental că străiniî nu pot să posédă pămînturi în Statul Român; iar liberali, radicali, socialiști, toți cari susțin poporul sunt aceia cari s'aú aliat cu asasiniî poporului, cu desființătorii autonomiei comunelor și județelor, cu feudaliî care în materie electorală consideră pe cetățeni de minori și le numesce tutori, pe funcționarii Statului, județelor și comunelor de argați ai ministrilor,

de la odăiaș pînă la profesorul de Universitate și pînă la Primatul Bisericeii autocefale române, obligați a vota după cum le va ordona stăpîniilor lor, necunoscînd acești ómenii ai mediului ev de cît un singur elector, pe Rege, care'și exercită voința prin consilierii săi, precum a declarat în Adunarea deputaților primul ministru, iar în Senat cinicul de la Domenii.

Iată cum înțeleg principiile proseliții d-lui Carp, ponteficele așa numiților de dînsul *gugumanii* cari pretind că patria lor e pretutindenii și care nu e nicăieri.

Ei numesc reacționarii pe bărbații, cari au pus pietricica lor la construirea acestui edificiu măreț, ce se numesce „România modernă“; cari au luptat spre a da poporului drepturi și libertăți, și ei, așa diși grup înaintat, se pun sub stindardul mînjit de sînge al retrograților cari au mitraliat pe muncitori, după ce i-au răscolat prin legi apăsătoare și nedrepte; ei iau apărarea acestor apelpisiți de la putere ce se fac cîda securii, care a intrat în codrii României, spre a distruge secularele ei drepturi și a'și însuși sieși și neamului său din afară avutul românesc.

Cosmopoliții pot să aibă idei largi cît este lumea de largă, dar vederile lor sunt scurte. Ei nu vîd sau vor să ne facă pe noi a nu vedea în legea minelor de cît casele de ajutor și de pensiuni, iar d'asupra pe zeflemistul ministru Carp pretins mare reformatör al societății române;

încolo nu mă pricep nimic ; presupunând că sunt de bună-credință, scopul calamitos al legii nu'l înțeleg.

Neconsecinți cu sine, ei cosmopoliții, așa diși amicii ai prolețarului, combat pe cei ce au dat celor desmoșteniți pământ, drepturi și libertăți; bine-făcătorii muncitorului, n'au dușmani mai în-verșunați de cât pe acest soi de așa preținși atleți ai revendicărilor poporului; conservatorii cu principii medievale, găsesc iertare înaintea lor, și chiar laude; liberalii și conservatorii-liberali, nu.

De ce ?

Pentru că liberalii, înainte de a fi cetățeni ai lumii întregi, sunt cetățeni ai țerei lor, și înainte de a iubi némul omenesc, iubesc némul lor; pe când cosmopoliților—al căror Dalay-Lama este d-nul Carp—puțin le pasă că țera în care s'au născut se va numi România sau Palestina, și poporul care o locuiesce va fi un popor de Albii sau de Negri. Pentru cosmopolit nu există nici ném, nici patrie, ci numai o lume în care el să trăiască bine.

Un june adept al sectei cosmopolite a dat epitetul de ramolit unui bătrân profesor universitar, fost ministru și acum senator, care a vorbit în întrunirea din sala Dacia combătând legea minelor.

Dar junețea și bătrânețea sunt relative. Ramolirea poate aparține unei vârste ca și celei-

l-alte. S'aũ văduť ómenĩ junĩ la etatea de 60 de anĩ, ři bėtrãnĩ la 20 de anĩ, ȑice doctorul Saffray.

Un cetățean, la orĩ-ce vȃrstă, are sȃnta datorie de a fi apėrătorul țereĩ sale cu brațul saũ cu sfatul.

Delpauch care'řĩ făcuse armata în junete, la etatea de 120 de anĩ s'a prezentat să se înscrie din nou în armată, ȑicėnd: „Trebue să fim tot-d'a-una gata pentru patrie, fiind-că nu řcim ce se póte întĩmpla.“

Bėtrãnĩ ři junĩ, junĩ ři bėtrãnĩ, să luptăm pentru conservarea țereĩ ři instituțiilor ei, pentru mořie ři naționalitate amenințate de potențații din afară cu pofte cuceritoare, numescă-se ei Wilhelmi ori Tamerlani, ři de descreerații din ĩntru cu idei extravagante, fie Carpĩ saũ Nobilingĩ, bravȃnd urgia acelora ce guvernă Statul ca în extremul Orient, ři disprețuind fulgerele panegiriřtilor lor de la foile cosmopolite ce ři-aũ dat mȃna să facă din frumoșa Romȃnie un loc de scurgere a lăturilor tuturor neamurilor.

Terminȃnd, ȑicem Regeluĩ: Sire, ministriĩ Maiestății Tale Te arată de autor al legiĩ minelor, pe care națiunea o priveřce ca o mare calamitate. Acest fapt adăogat lȃngă guvernarea asiatică a țereĩ, face dinastia Ta nepopulară, ři dinastiile ce nu sunt fondate pe iubirea popórelor, sunt ca acele edificii con-

struite pe nisipul mișcător : un vânt și ele sunt
spulberate.

Sire, cupa de absent pregătită de guvernarea
Ta e plină ; o picătură mai mult și va da peste
margină.

Evită, Sire, țerei o nenorocire, înlăturând fu-
nesta lege și ordonând consilierilor Maiestății
Tale să intre în legalitate.

NOUË IUNIU, 1848*)

Astăzi se împlinesc cinci-zeci de ani de la cea mai mare Revoluție ce au avut Români; mare, nu prin lupte ucigătoare, nu prin pustiiri, ci prin principiile ei salvatoare care au schimbat fața României, dărâmand tot ce un trecut nefast de o sută de ani al domniei străinului clădise pe sfărâmurile anticelor noastre instituțiuni creștine, și edificând un Stat modern, o societate nouă, fără ca un fir de păr din capul adversarilor ei, apăsătorii seculari ai poporului, să se fi clătinat; ceea ce a autorizat pe promotorii ei să nu o numescă Revoluție, ci **Mișcare regeneratoare**, titlu meritat, căci ea a regenerat instituții și moravuri.

Ce era Țera înainte de 1848? O arendașie a câtor-va sute de privilegiați, dintre cari cea mai mare parte venetică ce făcuseră averi în România. Acești privilegiați erau stăpânii țărei; toți cei-l-alti, miliónele de locuitori: neguțători, meseriași, mun-

*) Publicat în *Drapelul* de la 9 Iunie, 1898.

Revoluția a izbucnit întâi la 9 Iunie 1848, la Islaz, județul Romanai; apoi în București, la 11 Iunie. N. R.

citori de pământ, erau supuși lor, materia pe care o exploatau. Românul néos, care ducea tot greul, care plătia pe funcționarii Statului, n'avea nici un drept politic. Numaî privilegiații puteau să fie membri ai Obșteștei Adunări, să legiuiască sarcini asupra claselor muncitoare, pe cari ei nu le purtau; să pună dări de cari ei erau scutiți. Trăntorii aceștia, care mâncau mierea stupului, aveau rob; cultivatorii fără pământuri erau iobagiilor lor. Invățământul superior era interzis fiilor de săteni; a treia parte din pământul țerei se stăpânea de călugării trimiși de la Locurile de jos.

Mișcarea de la 1848 a venit să salveze Națiunea de toate aceste nedreptăți, de toate aceste spolieri, de toate aceste umiliri. În numele Poporului român ea a decretat:

Desființarea sclaviei; desființarea pedepsei cu mórtea și pedepsei corporale degradante; abolirea privilegiilor și titlurilor fără funcțiuni; drepturi egale civile și politice pentru tot Românul; contribuție generală; Adunare națională compusă de reprezentanți laați din toate stările societății; libertatea absolută a presei; luarea moșilor mănăstirești din mâinile străinilor; împroprietărirea clăcașilor prin despăgubire; invățământul integral și gratuit pentru toți fiii poporului de ambele-sexe; căderea protectoratului moscovit; garanția colectivă a puterilor europene.

După trei luni de guvernare populară, soldații străini năvălind în țeră, ómenii Mișcării au fost

expatriați, proscriși, exilați, înlemnițați pentru crima că au voit să readucă strămoșeștile lor instituțiuni ce le-au făcut puterea în trecut. Invasia a înăbușit mișcarea, dar n'a putut s'o ucidă, pentru că ea era vie în peptul fie-cărui Român, și un popor conștient de drepturile lui, póte să mérégă pínă la mórte și viú rémâne.

Românii isgoniți de cötropitori, risipiți în tótă Europa, au apelat la cabinetele europene; glasul lor a fost audít: oștirile străine au trebuit să iésă din sfântul nostru pămént, și sémínța aruncată în trei luni pe ogorul românesc, și-a dat fructul însutit. Convențiunea din Paris, care pune domnia-tele române sub garanția colectivă a puterilor europene și recunóște tractatele încheiate de Domnii nostri cu imperiul otoman de la stat la stat, când Turcii erau în apogeul puterii lor, unirea Țérilor suróri, Constituția din 1866, Independența, Regatul, sunt urmările memorabilei mișcări de la 1848. Fără acéstă mișcare, fără acéstă revoluție am fi tot sub statutul organic cu robii lui, cu iobagii lui, cu privilegiile lui și cu carneficele lui (cu gádele, cu calăul) înscris în ștat ca funcționar public *de înalte fapte*; am fi tot vasalii; saú dacá am poseda independența, am avea-o ca Serbia saú ca autonomia Bulgariei, din grația altora; o independență ca a Crimeei de sub ultimul ei Chan, independență de câți-va ani, strălucirea unei dîle scurte urmată de o lungă nópte.

Și ce considerație au avut guvernele țerei pentru acéstă mișcare sublimă în principii, dátătoare

de viață în rezultate? Ce au făcut ele pentru cei ce au servit-o? Ele aveau datoria patriotică a o trece între sărbătorile naționale, și a înscrie în Cartea Amintirii numele celor ce au susținut-o, spre a le transmite posterității.

Acastă datorie cum și-au împlinit-o guvernele?

Nici o detunătură de tun nu anunță ziua în care Mișcarea a ridicat stindardul regenerațiunii, și în nici un act oficial nu sunt menționate numele acelor ce s'au pus sub acest stindard, spre a-l duce la victorie.

Istoria și fără îngrijirea datorită de guverne, a scris în litere lapidare numele Heliadilor, Goleșcilor, Brătianilor, Tellilor, Maghierilor, Grădiștenilor, Crețulescilor, Bolintinenilor, Ghiculescilor, Filipescilor. Dar lângă aceste nume ilustre mai sunt altele multe, cari și ele nu sunt lipsite de strălucire: numele de martiri care au murit apărând mișcarea; de funcționari cari au menținut ordinea în contra anarhiei dorită de străini, spre a găsi pretext să intre în țară; de comisari însărcinați a propaga în comune principiile mântuitoare și înfrățirea între clase; de voluntari cu speșele lor, auxiliari ai oștirii revoluției; și numele multora din aceștia, istoria avară nu le pomenesce.

Primiți martiri ai Mișcării au fost șapte oameni din popor, care au căzut în ziua de 19 Iunie, omorâți de glonțele pușcilor soldaților beți ai sateliților inconștienți ai reacțiunii; în ziua aceea, o domnă română, înarmată și îmbrăcată în doliu, cu părul despletit, s'a vădut alergând călare pe stradele Bu-

cureșcilor dând alarma și chiâmând pe cetățeni la palat să libereze pe membrii guvernului, înconjurați de oștirea reacției; și un preot, urmat de mulțime, aruncându-se pe tunul ce se aducea ca să mitralieze poporul, ce venia în valuri în ajutorul guvernului. Poporul desarmat a desarmat pe soldați. Cei șapte martiri au fost îngropați cu pompă strălucită, dar cu dînșii s'au înmormântat și numele lor.

Intre aceia despre cari eu îmi amintesc că au fost însărcinați cu paza ordinii sunt: C. Zaman, sub-prefect al mișcării, exilat în Rusia împreună cu C. Florescu, unde acest din urmă și-a lăsat picióarele în zăpeștile Siberiei, — las numele celor vii, — Ión Negulici, prefectul mișcării și Grigorie Ipătescu, internați în Turcia asiatică, morți pe pământ străin. Intre cei ce au propagat în comune cuvintele de pace și de libertate: Gheorghe M. Riureanu, un fel de Caton demn de a avea emuli; Grigorie Mihăiescu, entusiast revoluționar, și Codreanu pe care Muscalii l'au adus—din Vâlcea în București—în lanțuri; între voluntari, Radu Pârvolescu, mort de holeră în timpul revoluției.

Intemeind domnia egalității și a justiției, ómenii de la 1848, cu drept cuvînt numiți uriași, au făcut o faptă uriașă. Acești giganți, fără bani și fără oștire, au luptat împotriva a trei mari împărății vecine, dușmane deșteptării națiunilor mici, și au învins. Să lupti în contra baionetelor și tunurilor unor state colose, fără alte mijloce de apărare de cât cuvîntul și devotamentul și să eși învingător,

acesta e semnul măririi: printr'acesta Christ e mai mare de cât Mahomet.

E trist ca întemeietorii de naționalități și de drepturi să n'aibă sărbători.

După o jumătate de véc de indiferență, credem că este timpul ca guvernele și Corpurile Legiuitoare să'si aducă aminte de revoluția din Iunie.

Sărbătorim evenimente ordinare, mici, neînsemnate, și lăsăm în umbră evenimente mari, extraordinare, bine-făcătoare, care lasă urme indelebile pe pământul în care se produc.

Astăzi fiind ziua în care marea noastră mișcare politică și socială a venit, sunt acum zece lustri, să reînvieze străbunele noastre instituțiuni egalitare, mă închin cu respect și venerație memoriei tuturor promotorilor și susținătorilor ei, cari au făcut o revoluție în legi și în moravuri, neversând sângele adversarilor ei, ci dând pe al lor, ca Christ. Onóre și glorie neperitoare lor. Mórtea celor ce o primesc pentru salvarea omenirii este viața.

Di de nouă Iunie, fii bine-cuvîntată! Tu ești mare și fără surle oficiale și fără iluminări.

Te salut.

Și voi, martiri necunoscuți ai Regenerației, numele vóstre sunt cunoscute în cer.

Primiți gratitudinea unui întreg popor.

AVEREA REŪ ADUNATĂ

Averea agonisită prin asupriră, e o grămadire de blasfeme; și blasmele sunt audite de Acela ce a pus răsplata în faptă.

Nu vom face teorii despre cele ce înaintăm, ci vom aduce un exemplu.

Sub domnia lui Caragea, se pripășise în Oltenia un grec, a-nume Ene sau Enuș, care, ori din devoțiune sau pentru a căpăta dreptul de a nedreptăți luându-se bine pe lângă Dumnezeu, făcuse o călătorie la Locurile sante, de unde se întorsese *hagiū*, adică un soiū de semi-sfânt. Acesta îi deschidea drumul la ori-ce apucături. El făcea tot felul de specule și se servia de toate mișlocele. Era negustor, cămătar, avea proprietăți și lua întreprinderi. Era o specie de Strusberg-Bleichröder-Ambros al timpului; și dacă lui Caragea i-ar fi venit în minte vre-o tâlhărie analogă cu a drumurilor de fier de astăzi, pe el l'ar fi însărcinat cu executarea ei; dar Vodă Caragea se folosea numai de present, nu scia să specule și viitorul, ca prinții euro-

peni. Hagi-Enuş, tot desbrăcând prin usură şi exploatarea nevoilor ómenilor, deveni archi-avut, şi prin avuţie influent, cu mare trecere la dregători.

În dos, lumea îl numia Hagi-Enuş; în faţă însă, ȣeraniî îi ȣiceau jupân Hagi; judecătórii şi divaniȣiî, boier hagi; şi caimacantul, tată hagi. Erau prea puȣini locuitorî în Oltenia carî să nu fi recurs o-dată măcar în viaţa lor la punga lui, carî să nu fi invocat protecȣiunea lui. Casa pelerinului era deschisă tuturor: avuȣilor şi săracilor; dar cel ce se împrumuta o-dată la el cu o sumă orî cât de minimă, devenia al lui cu corpul şi cu sufletul în tótă viaţa sa şi după mórte, întocmai ca cum ar fi făcut pact cu geniul rėului, în ale căruia ghiare o-dată intrat înfortunatul, care a contractat asemenea alianȣă, nu mai scapă. Chiar aceia care nu î solicitaseră în nici un mod ajutor, nu erau scuȣiȣi de influenȣa lui rėu-făcėtóre. Judecătórii, divaniȣiî, erau lefegiiî lui, şi caimacantul debitorul sėu; pentru că pe atunci dregătoriî nu sciau saŭ nu se josiorau să se asocieze cu întreprindėtoriî de specule. El profita de a-tot puterea sa bănescă, ca să impileze pe cei debilî; de marea lui avuȣie, ca să despóie pe cei săraci. Enuş era moştenitorul tuturor Romănilor desmoşteniȣi de dėnsul, al tuturor acelora ce lua lumea în cap ca să scape de nevoi.

Veni un timp însă când imensa avere a plu-

tocratului Hagi-Enuş se risipi ca fumul împrăştiat de un uragan. În câte-va luni se duse tot ce a fost adunat ani de zile, bani şi moşi. Şi copiii lui, ca să trăiască, au ajuns întreţinători de case de joc de cărţi.

Acésta se numesce *blestem*.

Dar acest blestem nu l'a ajuns numai pe el şi progenitura lui, ci şi pe străini la care a trecut pe nedrept averea lui agonisită pe nedrept.

Cea mai însemnată din moşiile sale, luându-se de un medelnicer Enache, acesta la rîndul său, a fost despoiat de dînsa de fraţii Carianopoli. Medelnicerul Enache, sărac şi fără locuinţă, a murit nebun lângă un gard. Iar fraţii Carianopoli au fost omorîţi amîndoi în aceeaşi zi şi în aceeaşi oră de moşnenii români, cărora, Carianopolii voiau să le ia micul cămin strămoşesc cu o carte de judecată nedreptă din timpul lui Caragea, smulsă de omnipotentul Hagi-Enuş de la judecătorii de atunci, carte pe care cât a trăit el, n'a cutezat să se pună în executare.

Atâtea injustiţii, atâtea crime; atâtea fapte inumane, atâtea răsplatiri teribile.

Şi dacă am sta să numărăm toate exemplele de natura acésta, am umplé volume întregi.

Să nu se mai dică dar că nu e o Provedinţă, care veghiază şi care remuneră fie-căruia după actele sale.

Cei-ce nu cred într'un Răsplătitor Suprem, nu se dă în sus de la nici-o faptă rea. Ōmenii acestia aū tōte cutezările criminale; pentru că dupe dînşii sufletul nu e nimic, corpul e totul.

Să adunăm avere, însă prin munca onestă, şi în scopul de a ajuta pe semenii nostri.

Hagi-Enuş hagi-Neagoe al cărui fiū, după ce a perdut tōte moşiile rău agonisite de tată-său, a murit într'un institut de alienaţi la Viena; hagi-Grigorie, omorît cu pariî ca fiară sēlbatică de moşnenii din Amărăscî, pentru că din două comune vechî de moşneni voia să facă două sate de iobagî prin înşelătorii şi asupriri; şi alţii şi alţii ca aceştia, carî prin nesaţietatea de înavuţiri şi-aū perdut şi sufletul şi viaţa, să ne serve de învăţământ.

PUTERILE OCCIDENTALE*)

ȘI

EVREII

Noua Presă liberă, jurnal vienes, dice că în urma răspunsului ce guvernul român a dat consulului general al Franciei în privința Evreilor, d-nul Filek, însărcinatul cu afacerea consula-tului austriac, primind plângeri de la Evreii din Moldova supuși austriaci, ar fi stăruit pe lângă guvernul român, cu mai multă energie de cât consuliș Franciei și Engliterei, și ar fi obținut de la ministrul ad-interim la Interne abrogarea circulărei ce dedese ministrul titular, precum și permisiunea d'a se cerceta de Anton și Armand Levy, amândoi evrei, actele de vio-lență ce se vor fi comis de funcționarii români contra Evreilor.

Nu scim pînă unde această relatare pôte să fie fundată, fiind-că scirea se dă de o fîiă

*) Publicat în *Trompeța Carpaților* de la 7 August, 1869.

austriacă și se reproduce de jurnalul *Românul*, a căroră bună-credință e bănuită; dară dacă va fi adevărat că după insistența consulului austriac, guvernul a dat ordin a se tolera locuința Evreilor în comunele rurale; dacă în adevăr însărcinatul cu afacerile consulatului nemțesc n'a ținut nici atâta compt de dreptul nostru autonom cât au ținut consulii Franciei și Engliterei; dacă guvernul va fi permis unor Evrei supuși străini, ca Levy și cel-l-alt, să facă anchetă autorităților române; dacă este adevărat că un căprar al consulatului austriac a cerut suspendarea legilor noastre și a dobândit'o, întrebăm: unde vor să ne împingă puterile occidentale printr'această protecțiune acordată coborîtorilor lui Sem cu călcarea autonomiei noastre?

Evreii, prin înmulțirea lor peste măsură într'un Stat mic ca al nostru, prin speculele lor infame; prin pozițiunea lor de supuși străini cu care aduc încurcături politice Statului român, prin necurmatele lor plângeri cari provocă atingerea suveranității noastre ca Stat, prin calomniile lor cari fac ca lumea civilisată să ne privască ca pe un popor intolerant și crud; prin toate acele machinațiuni ce ne înstrăinăză simpatiele și ne sapă fundamentul naționalității noastre, au ajuns a fi un obiect de îngrijire. Pretextul ce prin ei găsesc unele puteri rău-voitoare României de a se amesteca în administrațiunea și în jurisdicțiunea țerei, și chiar de a împedica exe-

cuțiunea legilor interióre, sub cuvânt că se va-
tămă interesele numeroșilor lor supuși Evrei
locuitori pe pământul României, pretext la care
vedem că a recurs consulul austriac, spre a ob-
ține de la guvern retragerea unei circulări, care
era dată în spiritul legilor, și a o înlocui cu
alta contrariă acestor legi, încep a face pe
Români să se gândească că, dacă măsurile le-
gale nu pot să-i proteje în contra flagelului
jidovesc, nu le rămâne alt de cât să alerge la
mișlôce extreme.

Acolo voiesc ôre puterile ce sprijinesc pe
Evrei să aducă pe Români, să silască pe cel
mai blând, mai ospitalier și mai tolerant po-
por din lume a reînoui scenele sângeroșe de sub
Domnul Iliăș și de sub Mihaiu Valorosul, ca să
se salve de străinul spoliator și insolent?

Când acțiunea legală a puterilor constituite
ale unui Stat este paralisată de o voință din
afară, care vine a se substitui autorităților și
legilor acelui Stat prin dreptul celui mai forte,
este permis poporului de a răspunde la suspen-
siunea legilor prin suspensiunea legilor. Vio-
lență pentru violență, este o lege naturală și
neevitabilă. Iată la ce ne silesc puterile care
calcă autonomia noastră, și étă ce am voi
să șcie ôspeții, cari nici nu se duc din țera
noastră, dacă nu se mulțumesc în condițiunile
în cari sunt, nici nu ne lasă în pace cu că-
prarii lor nemțesci.

Europa occidentală, impunându-ne lepra și puróiele jidovesci, nu ne lasă altă alternativă de cât, saú a muri asfixiați de aceste imondice și aceste urdori ce ea le varsă în țera noastră, saú de a face o sfortare supremă spre a respira.

Sciú puterile Occidentale ce sunt Evreii în România când cer pentru dênșii drepturi egale? Un morb. Ei trăiesc asupra populațiunilor române, precum plantele parasite trăiesc asupra altor plante, precum purecii și căpușele trăiesc asupra corpului animalelor, precum rîia trăiesce asupra peleí.

Suflarea Evreului e o exalațiune morbiferă. Inamic al agriculturii, el nu trăiesce de cât prin traficurile cele mai odioase. Nu e nici o speculă imorală, degradantă, pierdétóre, de la care Evreul să se dea înlăturí.

Relele ce Evreii aduc României sunt mari, și atât de multe în cât nu se pot numéra. Ei ruină pe avuți și spolie populațiunile prin usură; abrutisă și ucid locuitorii satelor prin bături otrăvítóre; sustrag din sînul familiilor, prin tot felul de miđlóce coruptóre, verginele române spre a specula cu frumusețea lor, vîndêndu-le corpul și pierdêndu-le sufletul. Pentru că Evreii de astăzi sunt tot Evreii cari existau acum 2600 și 1870 de ani, Evreii cari vindeaú pe frațele lor Iosef în Bethel Ismailtenilor, și pe Iisus în Ierusalim Anilor și Caiafilor pe câte-va bu-

căți de aur; tot Evreii cari în pustiu Sina își turnau din aur un Dumnezeu.

Éta stirpea căreia puterile Occidentale voiesc să dea România în moștenire; stirpe a căreia religiune exclusivă, izolând'o de toate popóarele pământului, a făcut'o să devină inamica genului uman.

Are Europa Occidentală simțul comun, când dintr'o țără de agricultori voesce să facă o țără de lipitori, pentru că dacă s'ar da drepturi politice Evreilor în România, poporul ei agricol, în mai puțin de un secol, ar fi ucis de poporul vagabond al Jidovului rătăcitor, precum indigenii Americii au fost stinși de europenii aventurier?

Vedă o-dată Europa, dară, că lupta noastră în contra Evreilor nu e nici-de-cum o luptă religioasă, ci o luptă națională, o luptă de viață.

Evreii n'au încă drepturi politice; ei se plâng că sunt persecutați, și cu toate acestea România de peste Milcov este înăbușită de ei; multe din orașele ei au devenit urbi jidovesci, și comunele rurale mișuiesc de Evrei, ca rănile de vermii. Ce ar deveni România când, acordându-se drepturi politice seminției risipite a lui Iuda, i s'ar deschide porțile la năvălirea evreimii de pe tot globul? În mai puțin de 20 ani țera străbunilor nostri ar deveni o Palestină, și mai'nainte de o jumătate de secol Români ar deveni Iloții Evreilor. Otomanii în țările creștine co-

prinse de ei cu sabia, au prefăcut bisericile în gîmii. Evreii, miluiți de puterile Europene cu România, ar face din bisericile noastre, nu sinagoge, locașe sante, ci cărciume, case de trafic.

Dee-se astăzi drepturi politice Evreilor, și mâine jumătate reprezentațiunea națională se va compune dintre dînșii, și funcțiunile administrative și judecătorești vor deveni apanagiul lor; ministrul Cultelor va fi un Evreu, și atunci pôte chiar capul religiunii domnitore un haham. Căci, o-dată suveranitatea română pierdută, nu e lucru peste putință să cadă și biserica sa domnitore astăzi, fiind-că noi nu suntem în condițiunile țărilor acelora în care se acordă drepturi Evreilor, unde populațiunea indigenă compunându-se de la 25—40 milioane, Evreii sunt în proporțiune de unul sau doi la sută, și chiar dacă evreimea de peste tot pămîntul s'ar grămădi în una din acele țări, Evreii ar rămînea în minoritate; de ore-ce la noi, în mai puțin de patru lustri, ei ar deveni în majoritate.

Și ce s'ar mai întempla?

Dacă mâine s'ar promulga o lege prin care li s'ar acorda Evreilor drepturi politice, *Alianța Israelită Universală* ar alergera în țără cu capitalurile ei de sute de milioane spre a cumpăra pămînturi, și totă proprietatea teritorială atunci ar trece la Evrei; căci Românii n'ar putea să țină concurență evreimii ce ar veni din toate unghiurile pămîntului să pună posesiune pe

acastă nuaă Californiă europénă ce se numesce România; nici o moșie, cât de mică, nu s'ar mai putea cumpăra de Români; nici un Român nu ar putea să mai ajungă a avea un loc de casă în orașe. Tóte comunele urbane ar deveni orașe evreesci și comunele rurale seniorii evreesci. Căci, unde românul nu ar putea să dea mai mult de cât dece, *Alianța Israelită* ar da două-deci. Comerțul român s'ar înăbuși și el de comerțul perciunaților; comercianții români s'ar ucide, căci nici-o-dată comerțul onest n'a putut să concure cu cel infam.

Și fiind-că dreptul nostru suveran, adică dreptul de a ne administra de sine prin reprezentanții aleși de noi, este întemeiat pe cens, îndată ce Evreii ar cumpăra cea mai mare parte din pământurile țerei, la ei ar trece cea mai mare sumă de drepturi politice, cea mai mare porțiune din suveranitate. Printr'acésta, chiar când ei ar fi mai puțin de cât noi, ei ar forma majoritatea în reprezentațiunea țerei, căci ei ar fi proprietatea cea mai mare, ei proprietatea mică, ei comerțul, și prin urmare ei ar vota legile, și din ei s'ar lua miniștri cari le-ar executa. Boeria țerei, care stă în funcțiunii, și avuția ei ar trece la aceia ce în Egipt și în Babilonia aũ fost sclavi. Ei ar fi seniorul feudal și seniorul comercial; Românului nu i-ar mai rămânea de cât munca câmpului, iotismul și servitutea.

Étă care ar fi starea inevitabilă, tristă, înfiorătoare, când s'ar da drepturi politice Evreilor; stare pe care numai idiotoi nu pot să o vadă, și care numai pe venetici nu pôte să'i misce. La o asemenea stare, patriotismul luminat numai gândindu-se se revoltă. De aceea Românii au iertat toate păcatele constituționale ale d-lui Cogălniceanu, când au vădut că cu acea inimă, care nu pôte să o aibe de cât numai un român, a susținut cu atâta adevăr, cu atâta patriotism și cu atâta talent drepturile României în cestiunea Evreilor sprijiniți de cabinetele occidentale. Nu voi exagera nimic când voi dice că d. Cogălniceanul, prin răspunsul ce a dat la nota consulului Franciei, saă mai bine la a d-lui de La Valette, a crescut cu 50 de stâneni în ochii națiunii. Pentru-că acel răspuns a făcut pe națiune, care era strânsă de gât de puterile protectoare Evreilor, să respire, și pentru că un asemenea document, demn de o țără liberă, înalță guvernul căruia ea și-a încredințat destinele. Acest document se pôte pune alătura cu răspunsul lui Alexandru Ion I la scrisoarea marelui Vizir, și numele ce sunt subscrise în josul lor le-ași putea numi ilustre, dacă Solon nu ne-ar fi dis să nu ne grăbim a ferici (și cu atât mai mult a deifica pe nimeni) mai 'nainte de mörte.

Posițiunea, pe care au făcut'o țerei *bravi* din nópteade la 11 Februariu, este grea. Francia vrea

să'și răsbune pe o națiune întrégă de trădarea intereselor latine făcută de o mână de reacționari. Austria, cu năvălirile ei peste fruntariile noastre în plină pace, prin barbarii pe care ea la 1848 îi spândura și îi ucidea ca pe câini; prin ingerința căprarilor ei în afacerile noastre interioare, nu e de cât instrumentul Franciei, Pînă când noi aveam simpatiele marii națiuni, protecțiunea personală a marelui Impărat, Austria nici-o-dată n'a cutezat atât. Noi am făcut unirea în contra convențiunii și am luat moșiile monastirilor ڊise grecesci, sub ochii Austriei care nici-o-dată n'a voit unirea și întărirea noastră, și n'a cutezat să trămită un soldat măcar la graniță. Cum se face dar că astăđi, în absolută nemișcare din parte-ne, când nu mai facem fapte mari, căci așa aũ vrut ómeniĩ de la 11 Februarie, Austria turmentă fruntariile noastre prin bandele sale de Mongoli veniți, pentru pécatele Europei, din deșertul Cubi, și voiesce să facă în Statul român un Stat austriac de Evrei? Nu însemnéză óre acésta că Austria, care nu trăiesce de cât cu sânge, și căreia iar se vede că i s'a făcut sete de sânge, voiesce să ne caute gâlcévă?

Să ne punem în pozițiune de apărare.

Să ne înarmăm.

Suntem patru milióne de locuitori. Putem dar înarma 800 de miĩ, pentru apărarea căminelor noastre.

Să nu cruțăm nici un sacrificiū.

Nu se cuvine să așteptăm salvarea noastră nici de la Răsărit, nici de la Apus, nici de la Mădă-nópte, nici de la Mădă-đi, ci de la patriotismul nostru, de la brațele nóstre.

Vechii nostri Domni, rare-orǐ aũ avut a pune în rând de bătaia a ȃceea parte din luptătorii ce noi am putea să punem astăđi printr'o bună organizațiune militară, și cu tóte acestea erau neîncetat în lupte când cu Tătarii, când cu Polonii, când cu Ungurii, când cu Turcii, când cu toți d'o-dată. Căci Polonii și Tătarii de atunci, ca și Ungurii și Nemții de astăđi, în loc să caute mărirea lor în instituțiuni liberale și în înflorirea artelor, a agriculturii, a comerciului, și puterea lor în întărirea din întru și în uniune și justiție, o căutaũ în servagiul unei clase către altă clasă și în cuceriri afară din țera lor; și la pretențiunile lor barbare, părinții nostri le răspundea întorcându-le mórte pentru mórte și devastațiuni pentru devastațiuni. Dacă, dară, când eram o mână de ómenǐ tractam cu Turcii d'a putere la putere în apogeul puterii lor, și smeriam mândria Polonului și a Ungurului de multe orǐ într'un mod fórte crud, ce nu am putea să facem acum când avem de unde să opunem o mare armată?

Și cu tóte acestea, ce face guvernul când vede că Austria, desmeticită din bătaia de la Sadowa, începe a ne arăta colții, și când Evreii,

prin ajutorul puterilor occidentale, cari nu încetază cu note, vor să facă din România o Palestină?

În fața acestor inamici din întru și din afară, guvernul este dator să înarmeze țera. În pozițiunea critică care ne-au făcut'o ómeniî de la 11 Februarîu, amicii Evreilor, cei cu articolul 6 din proiectul de constituțiune, nu mai putem compta pe garanția puterilor. Faceți, domnilor ministri, să se aducă arme pentru o armată mare. Țera nu se va da în sus de la nici un sacrificiû; Românîi nu vor cruța nimic, când e vorba de mănținerea drepturilor lor și de apărarea căminelor lor. Activați instrucțiunea milițiilor. Se ȃice că d. ministru de resbel a împărțit teritoriul român pe divisiuni și pe brigade; salutăm acéstă măsură care ne aduce aminte vechia nóstră organizațiune militară, care are analogiă cu vechiele căpităniî din timpii cei mai glorioși ai armelor române. Faceți ca aceste divisiuni și aceste brigade să le vedem manoperând cât mai curênd.

Nu putem noi să fim civilizați, adică să fim desarmați, pînă când Europa este barbară. Este adevêrat că astăđi pericolul nu ne mai vine de la Turci. Turciî recunoscuseră chiar Mișcarea nóstră regeneratóre de la 48, atunci când nu mai eram puși sub chezășuirea colectivă a Europei. Pericolul nostru vine de la chrestini. De chrestini s'a șters din charta Europei Polo-

nia chrestină; de chrestini ni s'a luat Basarabia; de chrestini se négă dreptul autonom al Bohemieî, Transilvaniei, Banatuluî; și tot chrestiniî aū găsit cu cale ca Creta și Bulgaria să sufere jugul musulman. Și tot chrestiniî ne impun noă pe Evrei.

Nu e de sperat nimic de la Europa regală și imperială. Impărații civilizați, în atâta se deosebesc de regiî canibali, că ei omóră numai pe ómenî în resbele, dară nu și mănâncă pe prizonieri.

Pînă când, dară, va domni dreptul forței, se cuvine să avem și noi o forță, dacă suntem prudenți și dacă ne e scumpă autonomia nóstră.

Puneți, domnilor ministri, instrucțiunea militară în scóle chiar; să șcie Românul chiar din scólă, chiar din sat a mănui arma, a trage la țintă, a trage în inamicul patriei; puneți în scóle gimnastica și musica trebuitoare apărătorilor patriei; și, alături cu gimnastica, cu musica, cu exercițiile militare, puneți elemente de istoria Românilor, de istoria resbelor de independență ale vechiei Grecie, ale Americiei, ale Italiei, ale Elveției, să o șcie Românul cu ce sacrificie se capătă și se conservă drepturile, chiar de când învață a citi. Depuneți un proiect de lege ca nici o funcțiune civilă să nu se mai dea de cât acelora cari, pe lângă cunoștința funcțiunii ce solicită, va avea și un grad militar de orîce armă. Faceți ca tot Românul să fie ostén.

Și d-vastră, d-lor deputați și d-lor senatori, votați cumpărătorea de puscă și de tunuri, și întrebați pe d-nii miniștri, pînă cînd vom avea cadre fără militari și cînd divisiunile și brigadele, despre care vorbește d. ministru de Resbel, vor fi o realitate?

Cine e acela care să nu voiască pacea și căruia să nu'i fie scumpe bunele relațiuni de vecinătate? Nicî unui român cu minte nu'i plac turburările și vîrsarea sîngelui. Dară ce trebuie să facem cînd Ungurii, în cete sîlbatice, ne calcă fruntariile, și cînd Evreii prin banii lor fac să se nască pe fie-care ȕi conflicte politice între noi, cari voim să ne conservăm intact dreptul autonom, și între puterile occidentale cari ne calcă acest drept?

Europa officială prin injustiția ei, ține nemulțumirile popórelor în permanență. Națiunea cechă cîrtesce, Românii din Austria sunt nemulțumiți, populațiunile chrestine din Orient sufer, și noi suntem neliniștiți vîdînd amenințarea fruntariilor noastre și insolența Evreilor. Și marile nemulțumiri, marile cîrtiri ale popórelor, aũ fost tot-d'a-una preludiul revoluțiunilor.

Să fim preparați; să nu facem ca fetele ne-bune din Evangeliă, pe cari ȕiua cea mare le-a găsit cu lumînările stinse.

Să punem îndoită activitate și energie spre întărirea noastră, căci pericolul e înduoit: pericol din înnu și pericol din afară.

C A B A L A

Se află în țără un grup de ómenī a căror instrucție și educațiune și-au făcut'o în Germania, de unde s'au întors cu o bólă: *Disprețul către tot ce e Român și românesc.*

Organisați la început în societate literară, ómenii aceștia și-au luat trista misiune de a reînvia și legitima în limbă — spre a o ține în stare de gerg și a o face necunoscută surorilor ei din Occident — cuvinte străine, introduse în vorbire în timpii nefaști a trecerii pe acest pământ a atâtor popóre barbare, și mai ales după separarea Bisericei Răsăritului de a Apusului, când limba slavonă devenise limba amvonului.

Constituiți în conglomerat politic sub numele de *Constituționalī* ei s'au însărcinat să feudalizeze instituțiunile noastre democratice, să dea țerei legi, luând de model legile țărilor străine monarchice, cu dilecțiune cele nemțești.

Spre realizarea acestui scop, Constituționalilor le trebuia puterea.

Eī au obținut'o.

După căderea guvernului liberal, Constituționalī,

care n'aũ trei-deci de aderenți în țeră, aũ fost aduși la putere de voința personală a Regelui, fără ca Națiunea să fi fost consultată.

Venind în capul afacerilor în mod anormal, guvernul Ior sub firma : Roseti - Carp - Marghiloman - Lahovari, s'a însemnat prin următoarele fapte demne de dênșii : 1° Nesocotirea Constituției, după care toate Puterile Statului emană de la Națiune ; 2° Potolirea rescólei sătenilor și stabilirea ordinii ca în Warsovia ; 3° permisiunea dată Nemților de a înființa biurouri telegrafice, cu impiegații nemți, pe pământ românesc ; 4° darul de 700,000 lei făcut companiei Marghiloman - Göetz ; 5° darea în judecată a guvernului liberal.

Reservându-ne a vorbi mai la urmă de primele patru acte care aũ ilustrat cabinetul Roseti - Carp - Lahovari - Marghiloman, întrebăm, în ceea ce privește a cincia faptă : care sunt crimele pentru care guvernul liberal s'a dat în judecată ?

Nu suntem din aceia cari tăgăduiesc saũ ascund actele coreligionarilor lor politici : despre acesta am dat probe ; nici din aceia care laudă astăzi ceea ce aũ inculpat ieri, și inculpă ceea ce aũ lăudat ; dar întreb pe acuatorii ministrilor liberali să spună ei, care sunt faptele grave ce aũ justificat punerea acestor ministri sub acusațiune ?

Crime saũ delictes politice, Comisia de Informațiuni nu arătă. Raportul ei, fórte voluminos, nu conține de cât neregularități comise în contra unora din dispoșiunile legii de comptabilitate, la care sunt participanți partisanii cei mai marcanți ai partitului

de la putere, între care și raportorul comisiunii; căci sectarii religiunii Carp-Maiorescu, sub guvernul liberal, mai toți aveau funcțiuni însemnate; mai toți se adăpostiau în partidul liberal, ca transfugii din tabăra conservatoare, unde (în partidul liberal) nu le mergea rău de loc.

Pentru neregularități de compturi, însoțite de aprecieri exagerate ale Comisiei și de comentarii controversate ale raportului, se pune un minister sub acuzare?

Se miră cine-va că nisce oameni cari, când li-se încredințează destinele țării, comit mai mult de cât neregularități de compturi, au cinismul a posa în onestitatea politică împelițată, în răsbunătorii moralității publice ofensată?

D-nii Lahovari și Maiorescu, fiind membri ai cabinetului conservator care a precedat guvernul liberal, au asediat orașele cu soldați în timpul alegerilor spre a constringe pe alegători să dea votul candidaților ministeriali; au cumpărat sufragii pe prețul arendilor moșiilor Statului; au pus banii publici la dispoziția prefecților, spre a corumpe pe alegători; prefecții d-lor au spart urnele și au înlocuit buletinele pe care erau scrise numele aleșilor națiunii chieată în comiții, cu buletine puse cu pumnul de poliție conținând alte nume necunoscute alegătorilor. D-nu Lahovari, atunci ministru de Justiție, își mutase biuroul în prefectura Poliției capitalei, de unde da ordine telegrafice procurorilor să pună a *mitralia canalia*, și judecătorilor de Instrucție să încarcereze pe alegători.

Oștirea țerei era pusă la dispoziția capilor de bătauși. Armata, care sub liberali s'a ilustrat la Plevna la Rahova, la Smârdan, sub conservatori s'a nemurit luând biurourile electorale, schilodind ômenii inofensivi și pe cetățenii desarmați.

Și lucru nepomenit! Făptuitorii atâtor nelegiuiri, autorii atâtor delictes, au curagiul de a cere trimiterea pe banca acusaților a ministrilor țerei, cari nici-o-dată nu s'au făcut culpabili de fapte ca acestea.

Dacă adevăratul scop al propuitorilor dării în judecată ar fi fost să îndrepteze, ar fi început de la stăpânitorii de astăzi.

Dar ceea ce caută guvernanții, nu e îndreptarea. Altul e gândul lor.

Și ca să 'l scim, nu e nevoie să avem darul sibilin.

La alegerile din 1888, când liberalii, după 12 ani de guvernare, căduseră abia de câte-va luni de la putere, cabinetul Roseti - Carp - Marghiloman, cu minciuni, cu bani, cu slujbe, cu amenințări, *a trecut gârla*. La alegerile viitoare însă, guvernanții, fără partisanii în țără, discreditați de a două și după venirea lor la putere, sciind că au să întâlnească în calea lor pe liberali, numeroși și populari, își-au dis: «Ființa partidului liberal, este anihilarea noastră ca partid politic. Nu e loc în țără pentru liberali și pentru noi. Ca să existăm noi, trebuie să 'i desființăm pe dâșii dând în judecată pe corifeii lor.»

Afară de interesul puterii pentru putere, guver-

nanții mai aŭ un interes de a'și asigura domnirea prin nimicirea liberalilor: ei voiesc să fondeze un nou partid conservator și să creeze o Eră nouă.

Sub numele de *Elita socială*, ei s'aŭ pus să re'nvieze vechia oligarchie, trântită la 1848, decapitată la 1864 de Titanii liberalismului român, dintre cari, Ion Brătianu și Mihail Cogălnicenu — două astre care încă n'aŭ apus, care strălucesc încă pe orizontul nostru politic — fac parte ca luptători de frunte printre cei de frunte. Și la realizarea acestui scop, grupul constituționalilor nu pôte să ajungă, pînă când liberalii veghiază ca o sentinelă neadormită la mănținerea instituțiilor noastre democratice.

Disparițiunea partitului liberal de pe scena politică, cel puțin pentru cât-va timp, mai interesază și pe străini, către care guvernul liberal, în anii din urmă ai aflării sale la putere, s'a arătat rebel.

După dimisionarea din Martie 1888 a cabinetului Brătianu, étă ce spuneam unui amic, în privința părăsirii puterii de liberali.

«Mulți cred, diceam eu, că guvernul liberal a cădut din cauza loviturilor ce i-a dat opozițiunea unită și sub greutatea greșélelor sale.

«Mie mi se pare că lumea se înșelă.

«După mine ministerul liberal n'a fost răsturnat de opoziția ce i făcea domni Lahovari, Blaremborg, Apostolenu, Ressu, Pacu; n'a cădut nici din cauza unor acte, pe care amicii săi le a regretat; ci el a fost înlăturat, din potrivă, pentru unele fapte ale sale românesci. Acesta se va părea un

paradox. Dar dacă cine-va își va da osteneala să cerceteze, va vedea că așa este. În țera noastră, de două-deci de ani, schimbarea ministerelor, mai nici o dată nu s'a făcut spre a se da satisfacție opiniunii publice nemulțumită, ci spre a face să treacă sub un cabinet nou o cestiune de interes cu totul străin Națiunii, ce n'a putut reuși sub cabinetul precedent. Ministrul liberal nu putea să mai stea în capul afacerilor: 1° Pentru că n'a dat adesiunea sa la hotărîrea Conferinței din Londra, ce pune Dunărea română sub autoritatea și chiar sub dominația nemțescă; 2° Pentru că n'a voit să facă a se admite de Parlament Convențiunea consulară cu Germania, care legitima un Stat nemțesc în Statul românesc; 3° Pentru că *Inalta* companie Göetz, prin legea Tarifului autonom, s'a supus la o taxă de intrare exorbitantă pentru trunchiurile de brad importate din Bucovina, taxă pusă în vedere de a protege industria noastră lemnosă, dar care păgubesce *Consortium*.

Părerea acésta am scris-o în *Darea mea de semnă* făcută alegătorilor (pagina 177, din 1888.)

Și cauzele ducerii și venirii guvernelor, atât de just le-am văzut, în cât cabinetul Roseti - Carp - Marghiloman, care a succedat guvernului liberal, îndată după venirea lui la putere a făcut un început de executare a condițiunilor cu care a fost adus la conducerea Statului, acordând societății Göetz scutirea de taxe pentru butucii aduși de peste fruntarii, prin desființarea fără invoirea Parlamentului a uneia din dispozițiunile legii Tarifului ge-

neral votată de Corpurile legiuitoare, sancționată de Capul Statului și promulgată, și pe d'asupra făcând dar 700,000, lei acestei **Tovăroșii**, nu din pungile ministrilor, ci din tesaurul țerei pentru pungile ministrilor și ale străinilor, stăpâniilor lor.

Incheierea ministerială, prin care se face această donație Companiei Göetz - Marghiloman tatăl, este semnată de ministrul Marghiloman - fiul, avocatul tovărășiei.

Guvernul care prin legea Tarifului a făcut să se aducă în Vistieria țerei aproape un milion numai pină la Martie 1888, este dat în judecată de ministrii care desființază legi prin simple încheieri, și 'și împart între ei, ȳiua în amiaȳa mare, dinarii Statului.

Când, dar, ómenii unui partit cad de la putere, pentru că n'aũ lăsat a se lovi drepturile țerei și a se păgubi interesele ei;

Când ei se dau în judecată, nu spre a se pedepsi nisce fapte, ci spre a se desfiinȳa o rezistenȳă, spre a se distruge o înȳrădire a intereselor societăȳii, cum e dat în judecată guvernul liberal, cauza acestor ómeni devine cauza țerei.

Numerósele telegrame de felicitare ce capul Cabinetului liberal, pus subț acusaȳie, primesce cu orĩ-ce ocașie; urările ce 'i vin din tóte unghiurile țerei, sunt o protestare în contra urȳirilor unui guvern și unei Adunăture ce nu sunt expresiunea țerei, ce se găsesc la putere fără consimȳimentul naȳiunii; sunt o înșciinȳare făcută unor ómeni fără

simpatii în țară, fără prestigiu, fără autoritate morală, rezimați pe o putere care nu emană de la națiune.

Dacă câte-va inteligențe se obstină de a vedea scopul adevărat al dării în judecată a ministrilor liberali; dacă persistă a se lua după aparinte, țera, care nu se înșelă, vede că resbelul declarat de conservatori, nu se face în contra unui om, nici în contra unui guvern, ci în contra unui partid, în contra unor principii. Nu se face de d-nul Petre Carp, care ar fi un Caton, d-lui Ion Brătianu, care ar fi un Verres, ci de Carp campionul ideilor trecutului, lui Brătianu apărătorul principiilor viitorului. Națiunea vede că lupta e între partitul conservator, a cărui devisă este: *Regele și Geandarmul*, și între partitul liberal, pe stindardul căruia este scris: *Guvernarea Națiunii prin ea însăși*; lupta e între liberali ale căror credințe ei au făcut să treacă în Națiune după preceptele lui Christ: *prin cuvânt*, și conservatori care voiesc să 'și impună doctrina lor după exemplul lui Mahomet, prin starea de asediū, prin legea suspectilor, *prin gladiū*; lupta e între Libertate și Reacție, între Popor și *Elita socială*, între Democrație și Hidra boierescă.

Și să nu se dică că cei ce ved ast-fel exagerază.

Scim că în ochii unora, conservatorii generațiunii prezente, trec de mai înaintați de cât liberalii generațiunii trecute, pentru că au modificat legea vînderii bunurilor Statului în loturi, în sens de a

se vinde numai sătenilor pământuri, și au promis legea tocmelilor agricole.

Însă ómenii aceștia uită că cu o flóre nu se face véra, precum cu cãderea unei frunđe nu se face tómná ; uită că dacã modificarea legii vînděrii domeniilor Statului e liberală, legea cãpitănelor, legea majoratului, legea corporațiilor, legea stării de asediũ în timp de pace, legea pe care o vom numi a suspectilor, dupě care procurorul pôte aresta pe un cetățén orĩ când va voi fãrã nici o formă de judecată și pe timp nemărginit, sunt legi reacționare.

Marĩ sunt ciudățile lumii acesteia !

Audiți !

Lupĩ au devenit bine-voitoriĩ oilor ! Ei au sã facă legĩ ca ele, oile, sã nu mai fie mulse, nici tunse ; sã pască orĩ unde vor voi în cãmpul nemărginit al unei lumi nouě inaugurat de o *Eră nouă* ; cu o condiție : sã 'și omóre cãinii, ațițători de vrajbe și aducětori de neînțelegeri.

Audiți !

Oamenii care au venit cu petiția ieșană prin care se cerea înființarea spěndurătorei, sunt mai liberali de cãt bărbații care au desfințat peděpsa cu mórtea ; cei ce, prin opunerea lor îndărjită la împroprietărirea cultivatorilor fãrã pãměnturi, au silit pe Domnul țerei sã facă o lovitură de Stat, au simțimintul de dreptate, de umanitate și de iubire pentru țěran mai desvoltat de cãt cei ce prin Constituția de la 48 au decretat împroprietărirea !

D-nul Carp ar numi acesta gugumănie a 6me-
nilor.

Nu Constituționalii, nici Concentrații s'aũ îngri-
jit vre-o dată de starea muncitorului. Ei nici nu
s'ar fi gândit la legea vînderii moșilor Statului,
dacă începutul n'ar fi fost făcut de liberali. Când
conservatorii aũ promulgat legea atît de trîmbi-
țată, țera era semănată de la un cap pînă la al-
tul de comune noui de improprietăriți. Șese ani
aũ guvernat țera conservatorii și n'aũ cugetat să
pună în fapt articolul 6 din legea rurală, care de-
cretéză improprietărirea pe moșiile Statului a in-
surăteilor și sătenilor, cărora din două reimi ale
moșiei nu li s'a putut împlini întinderea locurilor
legiuite; a trebuit să vină liberalii la putere ca
sa aplice legea. Legea tocmelilor agricole este nu-
mai un *fason* de a vorbi; conservatorii nu o vor
da, numescă-se constituționali, numescă-se concen-
trați.

Vorbescă-ne ei de legi de centralizare, de legi
restrictive, de ațîțări de rescóle și apoi de înă-
bușirea lor în sânge: sunt în rolul lor. Dar să po-
seze în Gracchi, e o enormitate. Lupul de astăzi
are tot instinctele lupului din timpul lui Mathusa-
lem, Conservatorul din zilele noastre este tot con-
servatorul din vremea lui Hangiarliu; și-a schim-
bat portul, dar năravul nu.

Legi drepte nu póte da țerei sléhta ciocoiéscă
de la guvern și din Parlament.

Oamenii partitului liberal: Brătienii, Cogălnice-
nii, Sturdzii, aũ făcut greșeli; dar cine în lumea

acésta e infalibil, afară de Papa? Cine e perfectamente corect, afară de *cinstita* tovăroșie Carp-Marghiloman - Göetz? Nu e fără păcate partitul liberal, dar are la activul seǔ multe acte mărețe, multe fapte mari.

Salvarea țerei de protectoratul rus;

Desființarea sclaviei;

Egalisarea condițiunilor sociale înaintea legii.

Improprietărirea a trei milióne de proletari.

Libertatea cuvîntului;

Independența țerei;

Regatul, care, după expresiunea unui eminent om de stat liberal, e una din treptele scării pe care aveam să ne suim acolo unde se află astăzi Statele - Unite ale Americii, Franța și acum de curind Brasilia: la *Domnirea de sine* cea adevărată.

Acestea toate sunt opera liberalilor.

Așa e, ȕic radicalii; țera trebuie să fie recunoscătoare partitului liberal pentru ceea ce el a făcut; dar programa reformelor sale fiind împlinită, liberalii nu mai au nici un rol; sau ca să aibă unul trebuie să îmbrățișeze ideile radicale.

Să vedem dacă rolul liberalilor s'a sfîrșit, sau dacă cei-ce sunt de această opiniune nu se înșelă.

Țera are doi inamici implacabili: unul în afară, *Străinul*, care caută s'o înghită; altul în întru, *Reacția*, care vrea s'o domine. Adversarul ce se pôte opune acestor dușmani, e partitul liberal.

Pentru străin, radicalii nu sunt vrășmași neîmpăcați; căci ei sunt cosmopoliți, și pentru cosmo-

polit ideea de patrie nu există; pentru ei, iubirea de țară e un simțiment meschin; jertfirea pentru pământul unde se repausă cenușile strămoșilor, e o nebunie. Cosmopolitul are simțimentul umanității foarte dezvoltat în detrimentul simțimentului patriotic. Dacă s'a născut Român și locuiește în România, el cere reforme pentru locuitorii ei, nu pentru că sunt Români, ci pentru că sunt oameni.

Pentru reacție, radicalii sunt nu numai nepericuloși, dar chiar necesari. Ideile lor, considerate de subversive, o servesc de minune. Un radical este desemnat de Reacție și privit de mulțime ca un anarhist; și popoarele n'aș căzut în tiranie de cât ca să scape de anarhie. Ideile ce spăimântă lumea, nu sunt putinciioase de a îndrepta rătăcirile. Papalitatea n'a fost discreditată nici de Volney nici de Voltaire, ci de Calvin, de Luter; marea lovitură ea n'a primit-o de la Atheism, ci de la Reformă.

Așa fiind, dacă rolul liberalilor s'a sfârșit ca reformatori, rolul lor începe ca păstrători ai cuceririlor făcute, ca apărători ai libertăților dobândite. Un copil de cine poate fi iubit mai mult decât de mama care l'a născut? O libertate cui poate fi mai scumpă de cât aceleia care a sacrificat pentru dânsa? Radicalii, socialiștii, generația actuală, sunt ca copiii ce au găsit de la părinții lor o moștenire bogată. Găsindu-se într'ânsa fără muncă, fără sacrificii, fără să scie cum, unii o risipesc, puțini o conservă și mai puțini o îmmulțesc. Un singur om n'ar micșora-o: cel ce a crescut-o.

Rolul celui ce agonisesc o avere, nu încetază de cât o dată cu mórtea lui.

Liberalii, dar, sunt necesari țerei spre a veghia asupra averii comune, la a cărei creare au pus și ei partea lor de labóre, partea lor de griji, partea lor de jertfe. Sunt necesari viitorului către care merg și radicalii, având același ideal: *Binele omenirii*, cu osebire numai că unde radicalii caută să ajungă la acesta prin salturi, nefugând de revoluțiunile violente care sunt bóla societăților, liberalii preferă să mERGă încet dar sigur pe calea evoluției ce se face în spirite.

Având dar aceleași aspirațiuni care nu sunt încă realizate, dar pentru care liberalii luptă în felul lor cu armele pe care ei le cred mai eficace, programul lor nu e împlinit și nu se póte dice că ei nu sunt un partid de viitor.

Atunci, de ce această întrecere la mir? De ce radicalii tratéză cu dujmănie pe liberali? De ce se depártéză de dênșii și se apropie de cei mai turbați inamici ai liberalismului, de cei ce lucréză la desființarea partidului liberal? Nu vED ei că anihilarea partidului liberal ar fi întemeierea Reacțiunii cu *vechiturile ei medievale extrase din paleografiile și archeologiile buchinstilor*, cum dice organul unui distins bărbat de stat liberal-conservator?

Radicalii n'au eșit din conservatism, ci din liberalism. Să nu 'și renege familia.

Să părăsescă ei ideile subversive și desnaționalisátore.

Să facem să dispară animositățile din familia liberală, să înceteze discordiile, să se stingă urele.

Să ne dăm mâna, nu spre a cuceri puterea pentru putere, ci spre a conserva ce avem și a adăoga averea agonisită de două generațiuni, din care una a dispărut și alta e aproape să dispară.

Partitul liberal trece astăzi printr'o crasă. Marea lui popularitate i-a adus încordarea Reacției. Iubirea țerei i-a atras ura străinului. Și Străin și Reacție au complotat să'l ucidă.

Liberalismul ómenilor poporului în ochii Reacției; patriotismul lor în ai Străinului, étă crima lor.

Spre a expia această crimă au fost dați în judecată.

Din parte'mi, cunoscând împreună cu totă țera imparțială netăgăduita onestitate a d-lui Ión Brătianu, bărbatul care ține drapelul partitului liberal, ținta loviturilor Reacției, sunt convins că mâinile sale sunt curate ca flórea de lotos de însinuările nedemne ce se fac spre denigrarea sa; având deplina credință că, cauzele dării în judecată a cabinetului presidat de dñsul, sunt cu totul altele de cât cele arătate în propunerea făcută de un Parlament a căruí purtare nu se póte cualifica, consider de calcule scârbóse actul de punere sub acusație al ómenilor de la putere despre care diarul d-lui Panu, ce nu le e ostil, în numărul său de la 13 Ianuarie, dice: «de doi ani (adică de la retragerea guvernului liberal) partitele (conservátore) nu fac alt-ceva de cât a se deda la un fel de luptă de viclenie, de perfidie, de lipsă de scru-

pule și de rușine.» Și mă ridic din totă puterea sufletului meu în contra acestui act al facțiunii de la putere, care nu e de cât o cabală demnă de dânsa, semn al timpului, care caracterisă *Era nouă* adusă de schimbarea străbuneî noastre forme de guvernământ.

1890, Ianuarie 13.

TOAST LA INAUGURAREA LINIEI FERATE PÉTRA-CARACAL-CORABIA*)

Domnilor,

Inaugurarea căiei-ferate Pétra-Caracal-Corabia, este una din cele mai însemnate sărbători ce a avut orașul care poartă numele împăratului Caracala.

Sub Cesarii Romei s'a construit pe pământul Romanaților drumuri pietrate, ale căror urme se mai văd încă după șapte-spre-dece secole de injurii ale timpului, spre a atesta mărirea romană și virtutea coloniei venită aci dintre locuitorii născuți la Roma (*Roma-natis*). Sub primul rege al României s'a pus fundamentul căiei ferate, ce străbate județul în lung pe vechiul drum roman, care plecând de la antica Sicibida (Celeiu de azi) capitala provinciei Maluensis, mergea prin cetățile Romula și Buridava (actualmente R. V.) la Ulpia-Traiană.

Linia acésta, a cărei deschidere o sărbătorim, va aduce districtului Romanați și județelor limitrofe

*) La banchetul dat în gara Caracalul.

folóse colosale. Ea va ridica valórea pământurilor; va eftini obiectele de nutriment și materialele de construcții; va micșora prețul transporturilor de tot felul; va economisa timpul scurtând distanțele; va face să se desvolte agricultura, să înflorască comerțul. Pădurile și munții nostri, în cari zac tesauze pină acum neutilisate, vor deveni sorginți nesecabile de avuție.

A fost dat partitei liberale și bărbaților ce conduc astăzi destinele patriei să realise acest mijloc bine-făcător de progres și de civilizațiune, ce se numesce *drumurile-ferate*.

Ridic acest toast în sănătatea bărbaților de Stat ce s'au interesat în special a dota județul Romani cu această cale, ce leagă Carpații Olteniei cu cea mai mare arteră fluvială a Europei centrale.

DESPRE TITLUL STATULUI ROMÂN^{*)}

În 1883, cu ocazia revisuirii Constituției, diceam :
Schimbarea titlului de principat său domniat în acela de regat, și a numelui de Domn în rege, se face ca să se pună Constituția în armonie cu actul de la 14 Martie, 1881.

Dar făcând această substituție, să nu credem că am operat o mare reformă, că atât este de ajuns spre a asigura viitorul Națiunii. Numai cu titluri, orî cât ar fi de pompóse, nu se ridică un Stat. Ca să se înalțe și să se țină unde s'a ridicat, trebuie mari virtuți cetățenesci.

Am fi putut să nu facem revisuirea articolului 1 din Constituție și să nu perdem nimic. Titlul de împărătesă a Indiilor, ce Parlamentul engles a dat reginei Victoria, nu e înscris în Constituția englesă, pentru că acest popor eminentemente constituțional, nici nu are o Charta Magna, scrisă și coordonată pe capitole și pe articole, și cu toate acestea

*) Publicat în *România Liberă* din 1883 Iunie, 12.

regina Victoria nu e mai puțin suverană a marelui imperiū Indian. Titlul de rege al capului Statului român e cunoscut și recunoscut însuși de cele mai depărtate popóre ale Americiei, și prin lipsa de menționare a sa în legea fundamentală nu ne-ar scădea nimic, precum dacă se menționează nu căștigăm nimic.

Titlul de regat, pe care'l avea Polonia, n'a împiedicat să nu fie cucerită și împărțită această țără de inamicii din afară, pe când Statul nostru, cu modestul titlu de domniat, și-a conservat ființa politică prin mai mulți secolî de incursiuni barbare și de lupte crâncene cu crunții sei vecini.

Chanatul Crimeii, trei secolî și jumătate a trăit, stat autonom sub suzeranitatea nominală a Turciei, și a pierit după ce s'a proclamat independent prin ajutorul armelor ruse, încorporându-se la acest imperiū, după o existență efemeră ca țără de sine stătătoare.

Basarabia smulsă din corpul României sub un gospodar străin, s'a recuperat sub domnia pământénă și s'a pierdut sub un principe europén, după ce, în urma unui resbel victorios, devenisem un Stat independent.

Dunărea care în curs de șese-spre-zece secolî n'a încetat de a fi un fluviū român și nu ni s'a putut răpi când eram două mici țări separate în luptă necurmată cu Ungurii, cu Polonii, cu Tătarii, cu Turcii, este amenințată de a ni se lua astăzi, când facem parte din concertul europén, când pe tronul țărilor unite stă un strănepot al lui Frideric cel

Mare, când cele două emisfere ale globului terestru ne-au felicitat de înălțarea noastră la regat.

Vedeți dar că titlurile nu plătesc nimic; că ele, ori cât de strălucite ar fi, nu fac nici cât o cépă degerată, când sub aceia ce se împăunéză cu dênsele, nu se pôte nici măcar conserva ceea ce un popor a avut de la cei-ce erau cu adevărat mari, glorioși, ilustri fără să o spuie, fără să o trômbițeze, de la cei-ce erau mari cu fapta.

Să nu ne amăgim, dar, o mai repet, creșdend că schimbând titlul Statului am asigurat viitorul țerei, că substituind cuvintul de Rege aceluia de Domn am adus vre-o îmbunătățire reală, efectivă instituțiunilor noastre, vre-o adevărată stabilitate și adevărată mărire.

Mărirea unei națiuni nu stă în titluri; mărirea ei, puterea ei, gloria ei stă în sciințe, în arte, în meșteșuguri, în comerciũ, în industrie, în agricultură, în creațiuni de institute folositoare, în moravuri austere, în iubirea de patrie, în devotamentul pentru binele public, în împlinirea cu religiositate a datoriilor, de la cel din urmă cetățen pînă la Capul Statului. Și exemplu trebuie să vie de sus.

Impărat, Rege sau Domn, puțin îi pasă unui popor de acesta; virtuți cere el de la aceia ce'l conduc; și împărați și regi ereditari, nu le prea posedă. Istoria ne dovedesce acêsta.

Subt un principe european am căștigat în titluri, în nume pompoșe, în faste, în splendorile Curtii, în smorfuri medievale, dar aceste apelațiuni sonore, aceste străluciri înșelătore asemenea miragelor, n'au

impedicat știrbirea teritoriului nostru și călcarea drepturilor noastre suverane. Ce ne folosește pe noi aceste titluri când ni s'a luat Basarabia și ni s'a impus Evreii, această plagă a popórelor? când suveranitatea teritorială asupra marelui fluviu ce ne pune în comunicație cu lumea întregă atêrnă nu mai de un fir de păr? când sub Principele europen suntem storși de averea noastră mai rău și mai mult de cât sub domnia Beilor din Fanar? când răul, care era temporal, a devenit un rău ereditar? un morb cronic?

Étă de ce noi rămânem reci la schimbarea titlului Statului român din Domniat în Regat.

DESPRE CUMUL

Constituția de la 1866, prin articolul 132 privitor la unele reforme, se exprimă precum urmează:

«Se vor face în cel mai scurt timp legi speciale privitoare la următoarele obiecte: §. 3 asupra măsurilor celor mai nemerite pentru a stabili abusul cumulului.»

De atunci au trecut mai mulți ani, și această lege atât de importantă nu s'a adus încă de diferitele guverne ce s'au succedat la putere. Mai mult de cât atât, un proiect venit din inițiativa parlamentară, de timp îndelungat zace în arhivele secțiunilor Adunării, fără ca propuitorii lui să pótă reuși a face să se pună în discuție.

Legi de interese personale, de pensuni viagere, de recompense naționale, au venit înaintea Corpurilor Legiuitoare și s'au votat; modificarea articolului 7 din Pactul fundamental s'a făcut în favórea Israeliților, și mai multe legi de împământenirea unor străini care nu împliniau condițiunile cerute de lege, dar care aveau puternici sprijinitori, au obținut votul Legislativei, și o lege de o valóre așa de

mare, de un interes atât de urgent, de un folos atât de general ca legea desființării abuzului cumulului a fost uitată, neglijată, desdemnată de guverne și de parlamente.

Pentru ce?

Pentru că mulți din membrii diverselor Legislative, au avut interes a se perpetua o stare de lucruri care le aduceau folose personale, având pe lângă mandatul de deputat sau de senator și câte alte patru sau șese funcțiuni retribuite, și nu puteau fi dispuși a renunța voluntariu la aceste beneficii pentru ei, pe care am puté să le numim maleficii pentru țeră, nu puteau să dea adesiunea lor la nisce măsuri prohibitoare abuzului cumulului, ce pentru dênșii era o mină din care se extrăgea metalul prețios. De altă parte cumulul și ómenilor de la guverne le-a convenit ca miqlóce de a ține în dependență un număr de membri ai puterii legiuitoare, de multe ori salariați nu spre a face efectiv controlul țerei, ci spre a'l anihila și apoi a administra ca satrapă într'un stat constituțional în formă, despotic în fapt, convinși că așa se póte face fericirea țerei, dacă fericirea unui popor s'a putut vre-o-dată face de guvernele personale, care n'au avut răspunderea faptelor lor.

Dar marea majoritate a Corpurilor Legiuitoare care 'și avea mâinile neintinate, a trebuit, cu ocazia revisuirii Constituțiunii, să se gândescă a pune un capăt unei stări de lucruri deplorabile din punctul de vedere al independenței și eficacității Legislativei, care, prin înămolirea unora din mem-

brii săi în *mocirla* cumulului ca să ne servim de expresiunea unui ilustru bărbat de Stat - abdică puterea ei în mâinile Executivei, iar puterea legislativă devine numai un biuroû de înregistrare, fapt nedemn, desastros trebuințelor publice care rămân în paralizare, prin imposibilitatea cumularului de a da timpul necesariû și atențiunea cerută, căutării multiplelor sale sarcini al căror s'a făcut monopolisatorul, nu în vederea de a ridica funcțiunile ce ocupă la înălțimea unor instituțiuni, — căci aceia care au perdut simțul demnității, rare-orî au conștiința datoriei, ca să'si aproprie împreună cu funcțiunile emolumentele acestor funcțiuni, beneficiurile licite și ilicite ale acestor numeroase ocupațiuni, de care nici-o-dată cumularul nu s'a ocupat.

Cumulul este răsplata actelor nemeritoriî.

Funcțiunile, care nu sunt patrimoniul numai al unor persoane și care trebuie să se dea ómenilor care împlinesc condițiunile de moralitate, de sciință, de aptitudine, prin cumul devine proprietatea favoriților puterii, ómenilor care trafică cu conștiința lor, care'si renégă credințele, dacă credințe pot să aibă asemenea ómenî, și care, cu cât sunt mai dispuși a fi instrumente órbe, machine supuse impulsuniî ce le vine din afară iar nu din forul conștiinței lor, cu atât sunt retribuiți cu mai multe emolumente care ar face fortuna unui nabab sau ar ușura traiul mai multor postulanți fără miqlóce de viețuire, tot atât de capabili și mai apți și chiar speciali în unele sarcini ocupate de cumularđi, care

nu pot să aibă toate specialitățile și toate aptitudinile.

Póte un om să ocupe cu folos pentru societate cinci sau șese servicii de odată ?

D. Ferand Giraud dice: «Funcțiunile s'aú creat în folosul publicului, iar nu în profitul funcționarilor; și un om căruia i se dă mai multe sarcine, nu póte să consacreze fie-căria din ele toate forțele sale și tot timpul său; și adaogă: serviciile nu trebuie să existe de cât când sunt indispensabile machinei administrative, și când unui om i se dă să ocupe mai multe dintr'ênsele, din două una: sau funcțiunile sunt înmulțite fără trebuință, fiind că același funcționar le póte împlini pe toate, sau se dă unei singure persóne o sarcină prea grea ca s'o póta bine și cu folos împlini.»

Noi suntem din aceia cari cred că un funcționar este prea puțin pentru serviciul împlinit cu religiozitate, cu conștiințiositate, și două servicii sunt peste măsură de multe pentru un funcționar — vorbim de un funcționar conștiințios, cu amóre de serviciul ce ocupă, îndestul de patriot și pëtruns de simțimântul demnității spre a rîdica funcțiunea la gradul de considerațiune și de respect ce'i lipsesce astădî, din caúsă că mulți din cei ce ocupă diversele servicii ale Statului nu sunt nisce apostoli ai chemării lor, ci nisce vulgari mercenari, lipsiți de nobila ambițiune de a se distinge în sarcinile ce le sunt încredințate, și fără nici un ideal.

Să luăm un cas: un primar care e și membru al Parlamentului, sau un profesor care e și inginer al Statului sau al vre-unui aședemênt public Corpu-

rile Legiuitóre funcționază pe fie-care an câte trei luni în sesiune ordinară și câte alta una saū două luni în sesiune extraordinară. În acest timp, dacă primarul e în Parlament, afacerile Primăriei lăngeșesc, se comit abusuri și comuna se află ca cum n'ar avé cap; dacă din potrivă consacră timpul său multiplelor și însemnatelor trebuințe ale comunei, nu'și împlinesce mandatul de deputat or de senator, așa că unul din locurile ce ocupă este ca și cum n'ar avé titular. Asemenea dacă un profesor, avënd catedra în Bucuresci, este și inginer-hotarnic al Statului, reținut luni întregi pe la extremitățile țerei în lucrări de hotărnicii, profesoratul său devine o minciună și o sarcină fără nici un folos, ba chiar cu pagubă, căci ține un post fără titular.

Am cerut desființarea abususului cumulului: 1°, pentru că un funcționar, orî cât ar fi de capabil și de activ, nu are timpul necesar a îndeplini șapte și opt servicii publice în același timp; 2°, pentru că nu e drept ca un funcționar să aibă șese saū opt apuntamente de la atâtea funcțiuni pe care nu le pôte împlini, când alții pôte mai capabili, mai speciali și mai fără miqlóce de traiu, ar geme într'o inacțiune silită pentru că nu sunt partisanii cutării saū cutării coterii politice, și al 3°, pentru că nu e înțelept de a se confunda în aceeași personă o parte din puterea executivă și din puterea legislativă.

Cumulul e cosmopolit ca și Jidanul; el se află în toate țerile, se învoiesce cu toate formele de gu-

vern, îl găsești în toate epocele, dar mai mult îl afli în timpul de decădere a moravurilor în care îi priesce și se îngrașă ca o plantă parazită pe spinarea și în detrimentul altor plante.

Cumulul s'a aflat în România și înainte de 1866 moderat și sficios; dar de atunci încoace, sub Regimul numit al *virtuții* de răsturnătorii de la 11 Februarie, a luat proporțiuni spăimântătoare. Acesta o spun însuși autorii actualei deplorabile stări de lucruri, prin motivele cu care însoțesc proiectul de lege propus de dânsii pentru stavilirea abuzului cumulului, exprimându-se precum urmează: «Abusul cumulului în loc de a scădea în curgerea timpului, a luat, sub Regimul cel nou (creat la 1866), nisce proporțiuni necunoscute înainte și care lasă cu totul în umbră neorînduielele relativ neînsemnate, ce deșteptaseră atunci grija Constituantei.» Grija aceloră ce știu că nu prin imitațiuni străine, nepotrivite moravurilor noastre, nu prin false străluciri se pot remedia relele de care suferă țera.

Adunarea Legiuitoare a adus un proiect de lege pentru desființarea abuzului cumulului care s'a votat, dar mergând la Senat i s'a făcut atâtea modificări în cât, în loc de a abroga abusul cumulului, îl legitimază.

Etă cum sub monarhie legile ordinare se pun în armonie cu Constituția; saū mai bine, etă cum Pactul fundamental se desființază prin legi ordinare.

INTIMPINARE

Unul din organele de publicitate ale opoziției unite, vorbind de senatorii aleși în Constituanta, între cari sunt și eu, și de colorile lor politice, în privința mea se exprimă precum urmează: «Opoziție, după profesiunea de credință ce a făcut-o către alegători.»

Câte cuvinte, atâtea neexactități.

N'am onore de a face parte din opoziția nerevisionistă a Constituției, și n'am luat nici o obligațiune către alegători de a nu vota modificarea Pactului fundamental, când am fost unul dintre propuitorii modificării și când prin toate cuvântările ce le-am ținut în întrunirile publice am reînnoit declararea că sunt partisanul reformei electorale în interesul independenței și moralității alegătorilor.

O experiență de șapte-spre-dece ani ne-a demonstrat că, pînă când vor mai exista colegiuri restrinse, se vor găsi tot-d'a-una alegători care să-și vîndă voturile, și guverne și particulari cari să le cumpere în prejudiciul Corpurilor Legiuitoare pe care

venalitatea le falsifică introducând întrînsele elemente impure, produsul corupțiunii, incapabile de cea mai comună virtute, și în dauna mersului normal al administrațiunii Statului, viciat prin ocuparea sarcinelor publice, nu de cei mai meritoși, ci de cei ce aruncă în balanță voturile lor.

Prin modificarea legii electorale în sensul lărgirii colegiurilor, cred că răul nu se va stirpi, dar se va reduce. Acastă credință am manifestat-o în tot timpul alegerilor, și deci alegătorii mei nu au fost înșelați asupra ideilor mele când m'am ales.

S'au vădut însă și oameni cari, ambiționând cu totul alt-ceva de cât triumful unei idei, către adversarii modificării Constituției s'au dat de antirevisionisti, și către partisanii reformei electorale, de susținatori ai revisuirii. Dar acestia sunt un fel de mercenari pe cari nu pot compta cei ce nu au puterea în mână cu feluritele ei mișloce de *convingeri*. Asemenea oameni nu au credințe, ci interese; nu fac politică, ci speculă; nu au idealuri ci scopuri la cari ca să ajungă ieau toate formele, revestesc toate colorile, vorbesc toate limbile: conservatori când conservatorii sunt la putere, liberali când partitul liberal vine la guvern; ei servesc toate cauzele, se înrolază în toate taberile pe care apoi le părăsesc, trecând în câmpul opus când sunt atrași în acea parte de folose mai mari, de perspective mai seducătoare.

Tipul acesta de caractere a ținut dracul și s'a făcut.

Omul creat după imaginea lui Dumnezeu, nu minte, nu amăgesce, nu se arătă de cât ceea ce este, nu promite de cât ce poate.

În contra revisuirii Constituției s'aun format mai multe grupuri cu deosebite tendințe care, vrând să se unescă, s'aun divizat mai mult.

Grupul conservator, cel care acasă pe revisionistii de inamici ai Constituției, ai familiei și ai religiei, de mănătorii de proprietății, tocmai el, apărător al acestor bunuri, care trebuia să stea în Parlament și să combată, s'a retras de pe arena luptei, sub pretext că lupta este disproporționată. Dar disproporția era cu mult mai mare între cei optspredece plăieși Români de la cetatea Némțu și oștirea lui Sobieski, între micul număr al oștenilor de la Călugăreni și hordele lui Sinan, și lupta s'a dat: pentru că eroii de la Călugăreni și de la cetatea Némțul aveau simțimentul datoriei, aveau amorea de patrie, două virtuți cari au făcut gloria noastră trecută și ne-au salvat naționalitatea. Conservatorii de astăzi când se ved mai puțin, o iaă la fugă lăsând câmpul liber omienilor cu idei subversive, cum numesc ei pe adversarii lor liberali. Ce s'ar fi întimplat când la năvălirile făcute în țară de numeroase horde barbare, cari veniaă spre a ne cuceri, părinții nostri ar fi dis: «dușmanii sunt mulți, noi suntem puțin, lupta ar fi inegală, să ne plecăm capul?» România ar fi astăzi stersă din charta Europei. Dar Românii puțin, însă decisi au primit lupta cu Ungurii, cu Polonii, cu Turcii, cu Tătarii, și prin mórtea lor au salvat de mórte

țera; sacrificând viața lor ei au dat viața Patriei. Și dacă România trăiește ca țară autonomă și liberă, existența ei se datorește nu celor ce au preferit viața, ci celor ce au disprețuit mórtea; nu celor ce au desertat, ci celor ce s'au luptat. Condițiunea existenței unui popor este mórtea pentru țară. Poporul care nu știe să móră, nu merită să trăiască.

Partita politică care, când nu e la putere, se retrage ca Achil sub cort, e o partită jumătate mórta; ea se numesce opoziție fără a opune partitei adverse nici o rezistență. Și dintr'o asemenea opoziție nici o dată n'am făcut parte.

Sunt revisionist, pentru că vrea să se dote țera cu o lege electorală ecuitabilă, justă, moralisătoare, basată pe interese generale, iar nu pe trebi de co-terii, și care se garanteze independența colegiilor și în contra ingerinței guvernelor și în contra venalității și corupției alegătorilor, singură putincioasă a da țerei reprezentanți în stare de a pune friu ilegalităților și risipelor unor guverne rele, și a face imposibile încercările unor ómenī cu idei extreme dintre cari unii cred că póte să existe autoritate fără libertate, iar alții că societățile umane se pot guverna prin libertate fără ordine, fără respectul legilor și persónelor, făcându-se campionii, unii ai despotismului și alții ai anarhiei, flagele ale omenirii, apropiindu-se unii de alții cu cât cred că se despart și se urăsc, fiind-că după legile naturei extremele se ating.

Opozițiunile sunt sau de principii, sau sistematice,

N'am pentru opozițiile de principii de cât respect; ele sunt necesare Statelor, bine-făcătoare societăților; menirea lor este de a combate despotismul, fie tiranic, fie anarchic; de a denunța abuzul, de a stigmatiza turpitudinea, de a demasca ipocrisia, de a întimpina desastrese financiare și economice, oprind guvernele pe priporul concesiunilor pe care le-ar atrage interesele străine, de a deștepta țera în împrejurări grele spre a se pune în apărare, fie pentru a'și salva punga, fie pentru a'și salva existența în contra pungașilor cu punga golă și bandiților încoronați răpitori de țeri.

Desaprob opozițiunile sistematice, pe ómenii cari trec dintr'un partid politic într'altul, căutându'si norocul prin schimbarea la față, și mai ales pe aceia ce, în luptele politice rămân indiferenți, ne interesându-se de cine va învinge. Despre acestia Dante în *Divina sa Comedie*, vorbind de revolta lui Satan în contra lui Dumnezeu, ȳice de acei ángerii ce nu áu luat nici o parte în luptă: «Chor miserabil al acelora cari nici rebeli fură, nici fideli, ci numai «folosul lor căutară. Nu'í voiesce Cerul și Iadul îi «respinge. Să nu se glorifice cu dênșii ȳeii.»

Compar opoziția ce se retrage din luptă cu acest chor. Intr'o asemenea opoziție, ce nu e de cât bașibuzucie, un om ce se stimă nu póte să fie.

Opoziția de principii, mai logic se póte numi *osebire de vederi*; și de multe ori vederile mele áu diferit de ale guvernului câmpului politic din care fac parte, și am perseverat în ele fără a'l dușmáni și fără a ceda.

Eată ce sunt eă : om care fac parte dintr'un partit in luptele politice, dar care sacrifice interesele partitului intereselor țerei.

Opoziția e o secătură și o rușine când opoșantul o face numai ca să pună mâna pe ceva : pe o funcțiune lucrativă, pe o judecătorie, pe o prefectură, pe putere, dacă opoșanții sunt o haită, spre a începe ilegalități și mai mari de cât ale guvernului pe care voiesc să'l înlocuiască, făgăduind în opoziție marea cu sarea, și neținând, ajunși la guvern, nici o promisiune.

Las altora *cinstea* de a fi partisanii unei asemenea opoziții.

Anul 1884.

RĂSPUNS „TIMPULUI”

Cu ocazia alegerii d-nului Nicolae Măldărescu de deputat al colegiului al IV-lea din Romanați, ziarul conservator *Timpul*, publică o corespondență din Caracal, prin care autorul ei anonim dice că Măldărescu, *necunoscut alegătorilor*, a fost desemnat guvernului de mine, *dictatorul județului*, *faimosul* scriitor al opului *Dobrogea*, decorat cu *Steaua României*, mandatarul țerei în Adunarea legislativă.

Răspund, nu pentru Anonim care scie cât adevăr conține stupida sa corespondență, ci pentru publicul pe care-l stim și care nu voiă să fie indus în eróre.

*

Maî întâiū despre ales.

Măldărescu, la 1866, a reprezentat orașul Caracalul în Adunarea Constituantă unde, când a venit în desbatere cestiunea împămētenirii în masă a Evreilor, el s'a opus, considerând deschiderea porților țerei acestui neam neasimilabil, un pericol economic și național pentru Statul român.

La 1868, în timpul alegerilor legislative, el aflându-se judecător de Instrucție la Tribunalul Doljiu, a primit circulara ministrului Justiției prin care se recomandă capilor cabinetelor de instrucție și procurorilor *armonia între Justiție și Administrație*— frasă textuală a circularii — ceea ce însemna punerea judecătorilor de Instrucție și procurorilor la dispoziția prefectilor pentru reușita candidaților guvernamentali. Pus între dilema de a executa ordinul ministrului și a lipsi la datoria sa de magistrat, sau a se împotrivi și a-și pierde postul, a preferit pe această din urmă, și a fost destituit.

Și Măldărescu, care prin doctrinele sale filosofice aparține scôlei spiritualiste carteriene a lui Descartes și Leibnitz, și prin ideile lui politice scôlei naționaliste a lui Lazăr, nu putea să fie de cât ceea ce a arătat că este: omul demn de misiunea și de postul ce i-au fost încredințate.

Un bărbat dar care a avut onórea de a fi reprezentantul Națiunii în una din cele mai însemnate ale ei Adunări legislative, care ca magistrat și-a câștigat un nume pentru integritatea și independența sa, și care e proprietar și alegător în județul în care s'a ales, e o enormitate a dice că nu e cunoscut alegătorilor săi.

Cât de certat cu adevărul, dar, trebuie să fie omul care 'și permite să spuie asemenea neexactități sfruntate!

Trec la titlurile ce mi se dă mie.

În timpul resbelului Ruso-Turc din 1878, sub impresiunea penibilă a pierderii Basarabiei răpită de acea Putere, care garantase integritatea teritoriului român printr'un act solemn, și la victoria armelor căria noi contribuiseam, am scris o carte, dându'i numele provinciei ce luasem peste Dunăre drept prețul desmembrării țerei, prin care arăt că acest ținut nu compensază partea din pământul românesc de care am fost despoiați, nici din punctul de vedere etnografic, nici din al întinderii, nici din al numărului locuitorilor, și cu atât mai puțin din punctul de privire al poziției geografice, fiind un coprins fără fruntarii naturale și despărțit de noi printr'un mare fluviu; și mai spun că această posesie în care va trebui să facem cheltuieli enorme, nu avem nici o garanție că va rămânea pentru tot-d'a-una în stăpânirea noastră, având în vedere oceanul de slavî care o încunjoră de trei părți, veleitățile Bulgariei și intrigile Rusiei, și imput guvernului că s'a lăsat a cădea în cursa unei puteri care nici-o-dată n'a liberat un popor de sub un jug străin, de cât în scopul de a'l înghiți ea mai târziu.

Bine-cuvîntatul corespondent de la *Timpu*, găsește de cuviință a mă *persifla* numindu-mă *faimos scriitor*, știu și eu pentru ce? pôte pentru că am atacat pe ortodoxa Rusie, steauna polară a conservatorilor.

Scriitor faimos n'am avut nici-o-dată nebuna pretenție a mă crede, și când am scris ceva am

scris nu din vanitate ci din trebuință, nu ca să'mi fac un nume în literatură, ci ca să'mi împlinesc o datorie către Țeră și către Adevăr. Și dacă în cele ce am scris judecata mea va fi fost greșită, intențiunile mî-aŭ fost curate.

Scriind *Dobrogea*, sciam că am să nemulțumesc pe aceia a căror politică am criticat'o; ceea ce însă nu m'a împedicat de a le spune vederile mele într'o cestiune care privesce viitorul Statului român; dar nu mî-a trecut prin minte că voiŭ indispuŭne ómenî pe care nu î-am atacat, precum e corespondentul de la *Timpul* al căruî ilustru nume necunoscut în luptele politice — și chiar astăđî când apare pe arenă, a îngrijit a'și ascunde fața sub masca anonimului — rămîne o enigmă.

Am scris câte-va cărți; dar într'o țeră cu instituțiuni monarchice, nici munca, nici talentul nu sunt de ajuns ca să se numescă cine-va scriitor. Numele care represintă o profesiune, îi trebuie o *cărțulie* ca să devie distins, să se numescă *faimos*.

Țera noastră s'a înălțat la rangul de regat, ceea ce n'ar fi lucrul mic dacă nu ni s'ar fi cerut suveranitatea Austriei asupra Dunării române ca preț al recunóscerii; avem pe tronul lui Mihaiŭ și al lui Stefan un principe european ereditar, visat, de fostii privelegiați din Divanurile ad-hoc; suntem rudă, adică regele nostru se înrudesce cu capetele încoronate, ceea ce o mare fală; de când ne aflăm în monarchia feudală am pierdut o parte din țeră populată de Români, dar am cástigat Dobrogea locuită în cea mai mare parte de Bulgari

care aspiră a fi alipiți într'o ȃi la patria lor mamă Bulgaria, și de Turciî ce emigréză pe tóte ȃilele în Asia; Capul Statului are prerogativele ȃele mai exorbitante care'l pot face din rege constituȃional un monarch absolut, din primul funcȃionar al Statului un despot; ce ne mai trebuia ca să fim *un popor mare*? — Crearea unor titluri de distincȃiune similigene cu rangurile pe care le-a desfiinȃat Mișcarea democratică de la 1848. Le avem și pe ele. S'a instituit ordinul *Steaȃa Romăniei* pentru militari și ómenii politici; medaliile: *Apărarea Independenȃei*, pentru susȃiitorii neatărnării țerei; *Serviciul Credincios* pentru funcȃionarii care servesc cu fidelitate Statul; *Bene-Merente* pentru scriitorii care prin operele lor bine-merită de la Patrie. După acéstă întocmire, cine nu e membru al ordinului *Steaȃa Romăniei*, nu e un personagiȃ; cui nu s'a dat medalia *Apărătorul Independenȃei* nu e susȃiitorul neatărnării țerei; cine nu are *Serviciul Credincios*, nu a servit Statul cu credinȃă; cine nu posedă *Bene-Merente* nu e scriitor meritos.

Eȃ n'am medalia Bene-Merente; prin urmare titlul ce'mi dă Anonimul este gratuit.

Și cȃți sunt care și-aȃ servit țera în timpuri grele, în care mulȃi din medaliaȃi sta d'o-parte, și aȃ scris pentru apărarea drepturilor și libertăȃilor ei, fără nume oficiale! Dar meritele n'aȃ nevoie de diplome academice ca să se facă cunoscute lumii, nici de titluri oficiale ca să fie folositóre societăȃii.

Mi se va dice, póte, de Anonim că dacă n'am fost medaliat, sunt decorat.

Ca reprezentant al țerei, ales de mai multe ori în Parlament, și ca unul din ómenii de la 1848, mi s'a oferit Steaúa Romaniei, dar n'am acceptat'o, nu spre a mă deosebi de numărul cel mare al vanitoșilor, cari cred că mărirea stă în crucile și cordelele ce de multe ori se obțin cu sacrificarea demnității și datoriei, ci din principiul că dacă titlurile se dau ca o recompensă, recompensele se cuvine să se facă de Națiune prin reprezentanții ei, iar nu de Capul Statului în mâna căruia ele devin un mișloc de corupțiune. N'am publicat, însă neacceptarea prin diare, căci mi s'a părut că ar fi o fanfaronadă, și în același timp o necuviință. Eū mă învoiesc chiar a primi semnele acestea de distincțiune ca o deferință către aceia ce ni le oferă, dar a nu le solicita nici-o-dată, și a nu ne împăuna cu ele când ni se dau. Nemuritorului Heliade, dându-i-se de Domn rangul de paharnic, când rangurile erau în flórea lor, nu l'a refusat, dar nici-o dată n'a făcut us de el; în nici un act, în nici una din numeroșele sale scrieri nu'l vedem subsemnându-se *paharnicul* Ión Heliade. Pentru ce? Pentru ca să deprindă pe Români a se dispensa de aceste titluri, cari aduceau aminte nisce timpî de servilism, precum decorațiile ne reamintesc epocile triste de neegalitate ale feudalismului. După exemplul marilor nostri dascăli, nu ne vatămă acceptarea unor semne, pe cari cei ce le dau le consideră ca o onóre ce ne fac, numai să nu le

brigăm, să nu le ambiționăm; și când ni se oferă, să nu facem us de ele, să le lăsăm a cădea în disuetudine prin neîntrebuințare, neprivindu-le de cât ca pe nisce obiecte care nu mai interesază de cât paleografia și istoria.

Și pentru ce le-am briga? Crucile și cordelele nu pot să dea considerația ce nu se impune, ci se câștigă; nu acopăr Mediocritatea; nu auz virtutea de a face pe mișei ómenii de trebă. Să lăsăm grija de a le dobîndi și plăcerea de a le purta, vanitoșilor și nebunilor cari se cred mari, avînd pe piept o tinichia, la gât o sgardă, în sîn o teșchie-reă cu semnătura regală sau ministerială.

Crucile, cordónele și penele, eú nu le-am încuviințat de cât militarilor, pînă când resboiul, acéstă instituție barbară, va mai exista, și códele de vulpi paiatelor și lachieilor. Aceia ce sunt însărcinați cu educația democratică a poporului: ómenii politici, profesori, preoți, diariști, se cuvine să le disprețuiască.

*

Rămîne *dictatura*.

Câte rude am în funcțiuni publice ca dictator al județului, dacă dictator sunt? — Nicî una. Ce folóse materiale trag eú personal din acéstă înaltă poziția dacă o am? — Nicî unele. Atunci dictatura ce mi se atribuie nu e de cât fictivă.

Dictatura, influența, favórea cu care un mandatar al Națiunii este culmat de un guvern, nu e păgubitóre, nu e rău-făcétóre, când acel mandatar

nu şî-a schimbat mandatul pe funcţiuni bănoşe, nu s'a făcut concesionarul nici unei întreprinderi de lucrări publice, nu are nici un domen public în căutare saŭ în arendă, nici o pădure de ale Statului în exploatare, nici un contract de vre-o aprovizionare de victuale ale armatei, saŭ de combustibile la căile ferate, saŭ la autorităţile publice, nici-o acţiune la drumurile de fier saŭ la vre-o bancă, orî la vre-o societate orî *tovăroşie* de ori ce întreprinderi lucrative.

Ca mulţi alţii aşî fi putut să fac şi eŭ stare, dar am rămas în ceea ce am avut, ca să rămăi independent. Ca şi alţii aşî fi putut să percurg treptele aceia ce vulgul numesce mărire, dar am evitat relaţiile cu aceia ce o daŭ ca să le pot spune adevărul. În lungul şîr de anî cât m'am aflat în Parlament, n'am mers de cât o-dată la masa şi nici-o-dată la petrecerile Curţii, pentru că contactul ei desnervază.

Unŭi om de felul acesta, dar, nu i se pôte da dictatura. Şî dacă i s'ar da, omnipotenţa lui n'ar fi răŭ-făcătoare.

Aşa fiind, Măldărescu nu e un necunoscut, n'a fost recomandat de vre-un dictator, şi nu s'a numit de guvern; el a fost ales de cetăţenî ca om de caracter şi democrat.

Êtă răspunsul meŭ la cele inserate în organul conservator.

Anul 1880, Februarie

COLEGIUL UNIC ^{*)}

Nici oligarchie,
Nici ochlocrație.

Asupra modificării legii electorale pusă în discuție, grupările politice își au fie-care părerea lor deosebită.

Liberalii, al căror principiu e *progresul încet dar continuu*, mersul fără salt — pentru că de multe ori saltul dă îndărăt — vor unificarea colegiilor I-iu și al II-lea ale proprietății imobiliare, ca unele ce reprezintă același interes, și nu e drept ca proprietatea imobiliară să aibă două colegiuri; iar Comerțul, Industria și Profesiunile liberale, de o parte, și Munca pământului de alta numai câte unul, când și ele sunt nisce proprietăți.

Conservatorii al căror principiu e *imobilismul* oriental, mențin legea așa cum a făcut-o compromisul dintre ei cu liberalii la 1866, cu patru colegiuri, fără a da un argument care ar fi răul dacă s'ar face o modificare cumpănită spre progres.

Radicali și socialisti — al căror Stat ideal este întemeiat pe desființarea proprietății de ori ce na-

*) Scris în anul 1884, cu ocazia modificării unor articole din constituție.

tură, cum sunt radicalii și socialistii din alte țări — vor un singur colegiu. Cu alte cuvinte, vor ca cele-l-alte colegiuri, mai puțin numeroase, ce nu sunt ale Muncii pământului, să fie contopite în acesta, care numără deci de mii de alegători, și prin urmare anihilate.

Ce s'ar întâmpla când această din urmă opinie ar triumfa?

Acésta e lesne de prevădut.

Intr'o țară ca a noastră în care cultura intelectuală nu e universală, ca în țările în care există votul universal direct și colegiul unic, la noi dic, prin colegiul unic cu vot universal direct, am ajunge să nu avem în corpurile legiuitoare de cât reprezentanții ai Muncii pământului cu excluderea reprezentanților celor-l-alte interese. Acésta e contrariu art. 4 din Constituția de la 1848, care decretă: «Adunanța generală compusă de reprezentanți ai tuturor stărilor societății.»

A avea în Parlament reprezentanți numai ai unei clase a societății, ar fi a ne întorce la starea dinainte de 1848, cu deosebire că atunci dreptul de a face legi îl avea singură casta boierescă, când acum prin colegiul unic l-ar avea numai glótele; profesiunile liberale, industria, comerțul ar rămânea tot desmoștenite ca sub Statutul organic. Ochlocrația ar lua locul Oligarchiei.

Acésta ar fi singura schimbare, societatea ar cădea din Scylla în Charybda.

Colegiul unic ce în sine e un progres la care vom avea a ajunge, aslădă e vătămător. Oamenii

de la 1848 aŭ decretat Instrucție egală pentru tot Românul de ambele sexe. Instrucție întrégă este prepararea drumului pe care putem să ajungem la colegiul unic fără comoțiuni.

Cerênd un singur colegiŭ, radicalii dic că cer egalitatea drepturilor inaintea legii.

Dar acéstă egalitate lipsesce ore în țera nóstră, unde tot Românul fie proprietar, fie comerciant, fie meseriaș, fie cultivator de pământ, de la cel mai luminat pînă la cel mai neînvățat, are dreptul de a vota și a fi ales în Adunanța generală a țerei ?

Egalitatea drepturilor inaintea legii ar lipsi atunci când Legislativa s'ar compune numai de mandatarî ai Muncii pământului, precum pînă la 1834 și chiar pînă la 1864, se compunea de reprezentanți numai ai clasei stăpânitoare. Un singur colegiŭ ar fi dar reînființarea privilegiului vechilor ciocoî în folosul ciocoilor noi, prin intervertirea rolurilor; ar fi a se pune la basă ceea ce în trecut a fost în vârful piramidei sociale și a se aședa d'asupra ceea-ce pînă 1864 a fost de desubt, păstrându-se monopolul și distincțiunile pe care susținătorii colegiului unic le combat în teorie și le admit în practică.

Dislocarea, nu echilibrarea : étă marea reformă la care lucréză radicalii fără a 'și da séma. Domnirea unei singure stări sociale, fie a capitalistilor, fie a ómenilor cu cultură, fie a muncitorimii, nu e domnirea Națiunii, ci a unei fracțiunii din Națiune. Domnirea unei singure condițiuni saŭ clase

își are asemenea în guvernele oligarchice, unde o parte a Națiunii impune legi celei-l-alte părți.

În sistema unui singur colegiu egalitatea drepturilor dispăre. Și atunci ce folosește țerei că va fi guvernată de un despot său de mai mulți, de oligarchie său de ochlocrație, când nici una din aceste forme nu e guvernarea poporului, nu e guvernul democratic.

Radicali și socialistii prin colegiul unic vor să ajungă la nivelare, și se trezesc cu ridicarea unei stări sociale asupra celor-l-alte, cu starea cea mai puțin aptă de guvernare.

Ce a cerut Națiunea la 1848?

Nivelarea stărilor sociale?

— Nu.

Ea a cerut Justiție.

Și Justiția nu va să țină nivelare, ci *echilibrare*, armonizare. Justiție va să țină a se da fie-căruia ce i se cuvine și nu mai mult; va să țină a se împărți sarcinile după puterea, după capacitatea și după aptitudinile fie-căruia, iar nu a schimba chemarea naturală a oamenilor arbitrarmente prin ordonanțe legislative.

Egalitate vrem toți: liberali și radicali.

Dar radicalii au confundat egalitatea aptitudinilor, care nu există, cu egalitatea dinaintea dreptului, singură dată oamenilor de Creator.

Toți suntem egali înaintea dreptului: bătrâni și tineri, avuți și neavuți, patroni și servitori, învățați și ignoranți, virtuși și vicioși, dar nu toți avem aceleași aptitudini. Pe baza principiului egalității în-

ainte dreptului, nimeni nu 'mă pôte interdice de a învăța chirurgia; dar n'am dreptul de a o practica, de a omori lumea, dacă n'am avut de la natură vocația, dacă n'am aptitudinea, dacă natura m'a dat alt dar de cât al chirurgiei; dacă m'a făcut, de exemplu, mecanic, saū croitor.

Dar radicalii din țera noastră ne dic: «De ce vă temeți de colegiul unic? Intr'acest colegiū noi voim ca alegătorii sătenii să nu formeze de cât a treia parte din numărul total al alegătorilor.»

Dacă așa înțeleg radicalii formarea unui singur colegiū, îi asigurăm că și conservatorii cei mai retrogradi il primesc; pentru că așa compus, sătenii, unde pînă astăzi puteau să trimită în Parlament mandatarii aleși dintre dênși, de aci înainte numai averea și instrucția ar fi reprezentate în Legislativa cu excluderea muncii, când cele dintâii două stări ale societății și-ar da mâna în dauna celei de a treilea stări.

Și atunci ce se face cu principiul cel mare al egalității și cu consecuința principiilor pe care le predica și cu care se lăuda adepții unui colegiū unic, când distincțiunea rămâne în picióre și când sătenilor li se ridică posibilitatea de a trimite în reprezentațiunea națională mandatarii din sinul lor?

Susținatorii unui singur colegiū, saū sunt adevărați ómenii de principii, și atunci trebuie să ne dică: «Voi un colegiū unic compus fără deosebire de avere, de poziție socială, de lumină; voim votul universal direct și efectiv; voim dominarea nume-

rului.» Să ni se spună acésta limpede, fără ocoluri, fără întorsături de cuvinte, și atunci să discutăm, să cercetăm și să vedem dacă dumnealor nu se înșală, dacă natura n'a făcut nici o distincțiune între ómenî, dacă inteligența, capacitatea, aptitudinea s'a dat omului în acelaș grad, în aceeași măsură, dacă darurile n'a fost împărțite spre fericirea chiar a omului social, să vedem dacă este spre binele ómenilor ca societățile să se guverneze de nesciință.

Dacă susținatorii colegiului unic ar ține către noi limbagiul pe care l'am arătat mai sus, ar fi absurdî dar ar fi consecuinți, ar avea un principiu, ar tinde la un ideal, ar justifica numele de ideologi ce li s'a aruncat în spate, căci ar avea o idee nebună dar mare pentru epoca în care ne aflăm și starea noastră culturală.

Însă când acești ómenî diși ai viitorului vin și ne spun că ei ca și ómenii trecutului sunt pentru distincțiuni, când îi vedem că sunt mai înapoiati chiar de cât legiuitorii de la 1866, prin ridicarea posibilității sătenilor de a trimite în consiliul țerei reprezentanți dintre dênșii, numai scim ce principii represintă saũ pe cine vor să amăgescă.

Sub pretext de revendicări sociale, să nu punem sciința, luminile, experiența în planul al doilea.

Nivelarea crează o egalitate factice, nefolositoare, pentru că e nenaturală.

Între sistema unui singur colegiu, preconisată de radicali și socialisti, și între aceea de trei colegiuri cerută de liberali, există asemănarea ce se afla

între legile date Spartei de Lycurg, pe care Fargues îl numesce cel mai mare legiuitor nivelator al antichităţii, şi între legile basate pe stări date Athenei de Solon, legiuitorul democrat, cel mai înţelept dintre legislatori.

Dupe legile lui Lycurg, copiii deosebitelor clase primiau aceeaşi educaţiune în aceleaşi scóle, avuţii şi săracii aveau aceeaşi îmbrăcăminte şi mâncau la o masă comună, pământurile erau împărţite la toţi locuitorii în părţi egale; regii erau obligaţi să mănânce la mesele publice.

Dupe legile lui Solon, cetăţenii erau împărţiţi în patru clase, dupe valórea estimativă a posesiunilor lor. Fie-care clasă avea o îndatorire specială şi plătea un impozit progresiv, proporţionat cu venitul anual al proprietăţii. Senatul era compus de reprezentanţi luaţi în număr egal din câte patru clasele. În administraţie, poporului i se încredinţa numai acele servicii pe care el putea să le facă.

Însă, cu totă această nivelare făcută stărilor societăţii de legile lui Lycurg, guvernămîntul Spartei, nu fu decât o oligarchie mascată. Statul său, compus de iloţi destinaţi a cultiva pământul şi de proprietari cari consideraau munca ca un lucru degradant, nu avu durată; pe când legile lui Solon au trecut şi la alţi popoli.

Votul universal direct şi colegiul unic, le vom avea, fără témă de a se nimici vre-un drept, când lumina va pătrunde în stările muncitoare.

Astăzi colegiul unic ar fi cesarian sau demagogic: două extreme de o potrivă periculoase.

Experiența e făcută.

Cu votul universal direct de sub Statutul de la 1864, marele elector era prefectul județului, guvernul rămânea fără control și neresponsabil.

Votul universal direct în Franța a adus al doilea imperiū, iar acesta Sedanul, care e perderea a două provincii și a mai multor miliarde.

Votul fie-căruia, având consecuințe decisive pentru Statul social întreg, dreptul de vot s'a stabilit nu în folosul celui ce'l exercită, ci al societății. Cine dar întrebuițeză rău votul ce'l emite, vatămă interesele societății și prin urmare comite un delict politic.

Societatea dar are dreptul a chibzui când să dea votul universal; are însă și datoria imperioasă a prepara calea venirii colegiului unic, ce e un progres, prin luminarea claselor muncitoare.

Ceea-ce astăzi pôte fi un rău, mâine va fi un bine.

O RECTIFICARE

În anul 1851, s'a înmormîntat la Constantinople Ion Negulici, unul dintre Româniî internaţi la Brusa după evenimentele de la 1848.

Negulici a tradus de la Aimé Martin *Educaţia mumelor de familie*, scriere pe care a imprimat'o în tipografia lui Heliade fără nici-o plată, şi a publicat în «Curierul Românesc» *Scrisori către Sofia* asupra fiziceî, chimiei şi Istorieî naturale de la acelaşi autor; apoi a dat un Vocabular de vorbele nouî introduse în limbă, tipărite şi acestea tot în imprimeria lui Heliade, fără să'l coste un ban.

Cât a fost în ţeră în starea sa normală şi la Brusa în contact cu ómenî neamestecaţi în cabale, Negulici a venerat pe bărbatul cu ajutorul căruia şi-a făcut un nume în literatură.

În exil însă Heliade publicase în limba franceasă: *Memorii asupra Istorieî Regeneraţiunii române*, şi Negulici, după stabilirea sa în Constantinople, legându-se cu ómenî care întreprinseră o campanie în contra autorului acestei scrieri, pentru că nu falsificase istoria Mişcării în favórea lor,

s'a pus, indemnăt de dênșii, să dea fostului seŭ dascăl lecție de felul cum trebuia să scrie istoria, adresându'i scrisori puțin reverențioșe cernute în consiliul celor ce'l făcuseră unelța patimei lor.

Aceste scrisori, subsemnate de un om ce nu mai era o personalitate, ci o mașină pusă în serviciul intrigei, inspira mai mult mila de cât indignațiunea aceluia către care le adresă. De aceea Heliade n'a putut de cât să'l plângă.

Intr'acestea, Negulici móre.

Și Heliade, tot-d'a-una iertător, tot-d'a-una îngrijitor a eternisa memoria vechilor seî amici de luptă, face următorul epitaf menit a se sculpta pe petra sepulcrală a lui Negulici:

Îl legănă în durere România,
Trăi, lucră, muri spre a ei salvare.
Asil, mormînt îi oferi Turcia,
Și *Patria*'i fu ultima suflare.

Acésta se vede dintr'o epistolă a lui Heliade către Grigorie Zossima din Martie 27/9 Iunie 1851, reprodusă în cartea întitulată: *Scrisori din Exil* la pagina 109, imprimată de noi la 1891.

Ast-fel fiind adevărul în tótă plenitudinea lui, care a fost mirarea mea când, în *Voința Națională* de la 21 August 1892, adică, după un an în urma publicării *Scrisorilor din Exil*, am citit sub titlul: *O amintire duiósă* un articol al d-lui Alexandru Christofi, *tovaroșul* meu de *pribegire* cum s'ar exprima un chronicar din veacul al XIV-lea, prin care se dice că epitimbul de mai sus e scris de poetul Bolintinénu!

Bolintinénul pôte să fi făcut și el vre-un epitaf lui Negulici, dar nu e acesta.

Ce însemnéază această pornire de a falsifica istoria în ceea ce privește actele neperitóre ale lui Heliade ?

Așa s'a falsificat ea susținându-se de un *istoric*, care a învățat *istoria* la Praga — cum s'ar dice de noi, la universitatea din Câmpu-Lung — că Programa constituțională de la 1848, operă necontestabilă a lui Heliade, e făcută de Bălcescu ; așa se falsifică spunându-se, din necunoscință, imi place să cred, că epitaful — cunoscut după limba întrebuintată și după construcție că este eșit din péna lui Heliade — ar fi scris de Bolintinénu.

Și lucru ciudat ! ómenii care au dis că Heliade n'a fost nici om politic, nici poet, își însușesc pentru ei saú pentru amicii lor operele politice și poetice ale lui Heliade, și le place peste măsură a se împăuna cu ele.

Acésta constituie o desmintire ineluctabilă dată de ei chiar, lor înși-le.

Dacă duiósa amintire a d-nului Christofi e despre un Român coleg de exil, mort pe pămînt străin, același simțimênt de durerósă aducere aminte trebuie să aibă tot Românul, și mai ales noi care am mâncat pâinea négră a străinătății împreună cu Negulici. Dar dacă amintirea duióasă este nu de un Român, ci de autorul scrisorilor injurióse către autorul *Memoriilor asupra istoriei Regenerației române*, scrisori pe care d-sa le numesce *cap de opere*, cu părere de rău spun că nu s'a gândit că acésta pôte să provóce un răspuns.

A face să resângere rane cicatrissate, e neînțelept. A turbura, fără nici-o trebuință, repaosul celorlora asupra cărora s'a închis un mormînt, e inuman.

D. Christofi s'a indignat cînd un june necunosător de istoria țerei, a scormonit țărîna omului ce în viață a fost fala neamului seî, a generalului G. Magheru, brațul Mișcării de la 1848, debitînd insanități; și d-sa, bărbat matur, vine și înjură cu sânge rece, pe acela ce fu farul națiunii sale, împrospătînd în aducerea aminte a Românilor injuriile făcute lui de o cărdășie fără ocupație.

D. Christofi, care cualifica atacurile d-nului Săulescu: *infamiî*, măsoră cu altă cumpănă cînd numesce insultele lui Negulici *cap de opere*.

D. Christofi care mî-a făcut imputarea că n'am apêrat pe capul oștirii din *Cîmpul lui Traian* în contra verrinelor Săulescilor, se va sbirli pôte că apêr pe autorul *Memoriilor istoriei Regenerației române* în potrive filipicelor Negulicilor, verrine și filipice, așa numite de Ironie, cu care n'are a se lăuda literatura română.

Nu sunt din aceia ce rămân indiferenți la o asuprire.

Am luat tot-d'a-una apêrarea celor apesați în contra despotismului potestaților și despotismului facțiunilor, în potrive inicității puterii și inicității coteriilor, fără a mă sfii de fulgerele ce printr'acêsta ași atrage asupră'mî. Apêrarea celor inocenți, celor debili și bine-făcătorilor Patriei, am considerat'o ca o datorie sacră, pe care am căutat să o împlinesc cu orî-ce preț.

Dacă am tăcut când printr'o foie așa disă publică, s'a căutat a să vesteți memoria generalului Maghierul, unul din ómenii poporului de la 1848, este că scriitorul articolilor denigrátore era un speculator de credințe politice, care deteră faliment de la dughiana socialistă, unde 'și făcuse pînă aci debitul, și nu mai avea nici un credet în lumea cititorilor; că inculparea de însușire de bani publici ce ușurința făcea neuitatului bărbat, era spulberată prin presă și în întrunirile publice de doi martori oculari ai evenimentelor de la 1848; și că, în cât despre eroismul seú ce i se tăgăduiesce, atestă câmpiile Băilescilor cari în resbelul Ruso-Turc din 1828, l'aú vėđut în capul pandurilor seí împărțind mórtea la fiií Semi-luneí, dacă e adevėrat adagiul că *câmpul are ochi*, ce de multe-orí lipsesc unor copii nebunaticí. La 1848, când sateliții Czarului aú venit să aresteze guvernul Mișcării din care acest bărbat făcea parte, singur dintre oștenií Regenerațiunii a tras sabia și și-a făcut loc printre soldații Reacției, puindu-se în apėrare. Apoi când după fatala ȓi de la 13 Septemvrie, un trimis din partea Căimăcămiei instalată de Muscalí, a venit în *Câmpul lui Traian* consiliindu'l să licențieze armata, căci nu va puté să reziste oștirilor otomane unite cu cele rusescí, el a răspuns că sabia sa are două tăișuri, și n'a cedat de cât insistențelor Engliterei făcute prin consulul eí, argumentând că Rusia ar voi o ínpotrivire a Románilor cu armele ca să ȓică că a luat țera cu sabia.

În articolele junelui Săulescu sunt două părți: e

o parte de injuriî nedemne de care cine-va se mănjesce răspunzând, și altă parte mare de copilării, precum e aceea că comandantul oștirii din Câmpul lui Traian ar fi trebuit să trecă cu oștirea sa în Transilvania, ca să facă ce? Să se unescă cu Ungurii în contra Românilor ardeleni ce erau în resbel cu Maghiarii și să sfărâme oștirile unele ale Austriei și Rusiei, dacă un cap sănătos poate să cugete și să creadă acesta. La asemenea.... copilării un om serios n'are ce să răspundă.

Dacă ómenii care torturează ast-fel istoria nu sunt de rea credință, sunt necunoscători de acte și de ómenii.

A nu cunósce cine-va faptele petrecute în timpul său, e o dovadă de crasă ignoranță.

Când dar istoria contemporană, istoria de 40 de ani pe care am puté să o numim de ieri, se falsifică și se masacră așa de oribil cum a falsificat'o și desfigurat'o d-nii Tocilescu, Săulescu și Christofi, ce ar trebui să credem când acești ómenii ce au pretenția de scriitori ne vorbesc sau ne-ar vorbi de istoria antică?

Vai de biata istorie cădută pe mâinile dumnealor!

Martira din Orleans cădută pe mâinile Englesilor, n'a fost tratată mai rău.

TINERII DE ASTĂDÎ

Domnului I. G.

Leu. 1879, Aprilie 20.

Dragul meu domn,

Cu un simțiment de profund desgust am citit în *Aurora Craiovei*, sub rubrica *Revista teatrală*, insultele nedrepte adresate de d-ta, june fără nici un trecut, aceleia pe care am putea să o numim Rhea Cybela a teatrului olten, la care, ca femei ce se stimă, nu poate să'ți răspundă, și mi-am ȳis: ce sunt cea mai mare parte dintre tinerii de astădî?

Disprețuitori către cei mici și către aceia de la cari n'au să aștepte nimic; tȳrȳtori înaintea celor mari și celor de la cari așteptă un os de ros, ei sunt cutezători și însuși rȳsboinici în contra femeilor și copiilor, și le pierd pofta de vitejie în fața unei țȳvi de revolver, chiar când nu e îndreptată înpotriva lor; dovadă de orórea ce le inspiră mirosul fumului ierbeii tunătóre este următórea întȳmplare recentă:

Diarele vorbesc de un fapt odios petrecut de curind într'unul din *cabinetele* de spirtóse ale oraşului în care locuiesc. Acest fapt este un atentat, o încercare de asasinat din partea unui june de o bună familie, atentat nu ca acela al lui Brutu saŭ al lui Harmodiu şi Aristogeton asupra vre-unui usurpator, vre unui tiran, ci asupra altui june mai bun de cât dênsul.

Eată ce se spune :

O cétă de junî din așa numita *inteligență*, amărâtă, se vede, de nevoile țerei despoiată de străini în numele progresului, dupe ce aŭ făcut libațiuni la restaurantul Hübl în *cinstea* divinității svăbesci *Berea*, spre a le fi propice în lupta ce se prepara să începă pentru patrie, s'aŭ gândit să nu supere nici pe đina indigenă *Țuică* care și ea e milostivă și bună, înainte și după masă. Spre acest fine, intrând într'unul din nenumăratele ei sanctuare, după terminarea devoțiunilor, după miruirea și împărtășirea fie-căruia credincios, unul dintr'inșii a cerut altuia explicațiuni despre óre-care vorbe proferate într'o sfadă ce avusese mai dinainte, și fiind-că răspunsul se vede că n'a fost de natură a 'l liniști marea aprindere în care se afla, a scos din pozunar un revolver cu șése focuri, pe care 'l cumpăraseră ad-hoc cu cinci momente mai nainte d'a începe cërta, și a tras două glónțe în peptul adversarului seŭ, care a căđut subț o masă plin de sânge. La prima detunătură, tovaroșii lor — între cari și d-ta — cari ar fi putut întimpina sinistrul, dacă ar fi fost mai cura-

gioși, au luat-o la fugă ca o turmă de căprioare speriată de chefnitul unui copoiu sau de cornul unui vînător — spre a justifica adagiul că: *fuga e rușinosă dar sănătoasă* — abandonând victima în puterea atentatorului care i-a mai tras două glonțe în spate. Și în fruntea fugarilor era curajosul autor al criticelor injurioase din *Aurora*.

Cată deosebire între acești lioni cari, de și mai mulți, fug de unul singur și lasă a se măcelări un companion al lor pe care, după legile umanității și ale onoarei, erau dator să 'l apere, și între acel copilaș de la țără care, la spectacolul spăimântător a patru copii pe care 'i luase apa Oltului, își desbracă repede cămășuța, se asvirle în riș, salvă dîilele a trei dintrênșii pe care îi trage câte unul unul din undele involvurate ale celui mai impetuos fluviu al României, și mîore în fine îmbrățișat cu cel de al patrulea care, în așa disperare apucându'i mînușitele, n'a putut să mai înôte.

Și unde s'a comis atentatul? Intr'un loc comun.

Ce ar fi dis părinții nostri de noi cei din generațiunea trecută când, la etate de două-zeci de ani, ne-ar fi văduț prin locuri publice, jumătate adormiți cu capul pe mese, amețiți de alcoliuri și de nicotină? Cum li s'ar fi părut când ne-ar fi văduț în prezența lor cu piciorele pe pereți, fumând sau fluierând o horă audită la Mabil? Și companionii lui Sergiū Catilina bea; dar acești Romani însuși în orgiile lor, aveau țera în inimă. În mișlocul veselilor, ei conspirau nu în contra repu-

blicei, cum s'a ȃis, ci a ciocoilor ei; ȃn sgomotul cupelor, ei juraȃ uşurare poporului; ei ȃnchinaȃ nu sȃ trȃiascȃ, ci sȃ mȃrȃ, şi murirȃ ca martiri şi ca eroi ai unei idei; ei perirȃ unui mȃcelȃriş ȃn temnişȃ, alţii pe cȃmpul de bȃtaie, şi nici unul nu se gȃsi ucis ȃn spate: toţi primiserȃ mȃrtea ȃn faşȃ.

Sub guvernele populare, ȃnsuşi ȃn desfrinare se gȃseşte inimȃ, ȃnsuşi ȃn moleşire se gȃseşte sȃnge, ȃnsuşi ȃn cruşime simţimȃnte umane.

Monarhia afemeiazȃ, corumpe, demoralisȃ, desnervȃzȃ, ucide tot.

Aceştiaşi juni, subt o altȃ formȃ de guvern, ar fi fost alţii.

Lipsesce generaţiunii d-vȃstrȃ, dragul meş domn, un lucru: *caracterul* care l'a avut generaţiunea trecutȃ. Poseda generaţiunea trecutȃ o virtute: *Devotamentul*, pe care n'o are generaţiunea prezentȃ.

Şi la acȃsta nu este strȃinȃ forma guvernului.

Acȃstȃ lipsȃ lasȃ un mare gol: sciinşȃ, elocuinşȃ n'o pot ȃnlocui.

Dar de ce manȃ pȃte fi caracterul şi devotamentul celui ce le posedȃ, ȃic elevii monarchici? Cu ce s'aȃ ales pinȃ ȃn fine cei-ce aȃ posedat aceste preţinse virtuţi? — Cu cȃte-va laude ȃn viaşȃ lor; cu cȃte-va discursuri frumȃse la mȃrtea lor, care nu ţin nici de cald, nici de frig. Caracterul, adagȃ ei, devotamentul, simţimȃntele ȃise ȃnalte, şi chiar sciinşȃ care nu servȃ a face banş, sunt o nebunie. Nu e nici o artȃ şi prin urmare nici un

merit a le sacrifica pentru alții; arta, măiestria stă în a ști a sacrifica pe alții pentru tine, urmază ei, a face să sufere alții ca să trăiești tu bine. Să facem, dar, avere cu orî ce preț, să ne înavuțim prin orî-ce mijloce, și cele-lalte vin de sine. Banul e și mintea, și înțelepciunea, și știința, și mărirea d-vastră, tinerilor, care v'ați făcut educația sub monarhie; credeți că suprema fericire stă în a mânca și a bea, în a fi bine vânduți la Palat, în a avea funcțiunii câștigătoare, în a posede puterea de a împila pe cel nevoiaș.

Cât vă înșelați!

«A fi un stomac sătul, un intestin mulțumit, un pântec fericit, dice cel mai mare cugetător al véculei, nemuritorul Victor Hugo, negreșit e ceva, căci e bestia. Cu toate acestea am putea să punem ambițiunea noastră ceva mai presus. Fără îndoială un salariu gras e bun. A avea sub picioarele sale acest pământ nemișcător ce se numesce venituri mari, e un lucru plăcut. Un fotoliu care produce zece mii sexterți, e un loc grațios și comod: emolumentele durdui dau fețelor frăgețime și sănătate; omul ajunge la adânci bătrânețe în dulcile sinecure bine plătite: speculele cele mari cu profite abundente sunt locuințe pline de deliciu; a fi bine la Curte, acesta face viitorul și fortuna unei familii. Cât pentru mine, prefer vechia luntre spartă, în care se imbarcă surîdend episcopul Quodvuldeus.»

Și el urmărește: «E ceva dincolo de saturare. Scopul uman nu e scopul animal. O realțare mo-

rală este necesară. Viața popolilor, ca și viața indiviților, are momentele sale de scădere. În ora în care vorbim, omul tinde a cădea în intestin : e trebuință a'l realța în suflet, e de nevoie a'l reaședa în creeri : cugetarea ; iată suverana pe care trebuie a o restaura. A arăta omului scopul uman ; a ameliora inteligența mai întâi și apoi animalul ; a disprețui carnea pînă cînd ómenii vor neingrijii cugetarea, și a da exemplu cu propria lor piele : ast-fel este datoria actuală, imediată, urgentă a scriitorilor».

Voi, tinerilor, care aveți pretențiunea de scriitori, așa cunósceți a vóstră datorie ? și dacă așa o cunósceți, așa o împliniți ? Gînditu-v'ați vre-o dată a ameliora inteligența mai întâi și apoi animalul ? Nu numai preferință spiritului asupra materiei, omului asupra brutei n'ați dat, dar încă spiritul l'ați neingrijit cu totul dînd totul materiei, dobitocului. Ați audít că *cugetarea* este suverana pe care trebuie a o restaura ; dar dacă pentru omul de gîndire suverana e *cugetarea*, pentru acela ce nu gîndesce, stăpîna e *pofta* : pofta de înavuțire fără muncă, pofta de mărire fără sacrificii, pofta de a tiranisa fără pericol, alegîndu'si victimele printre ființele plăpînde.

Insultați artiști, calomniați bărbații politici, denigrați publiciști vechii generațiuni într'o limbă lamentabilă, și care v_e sunt titlurile ? Care v_e sunt cunoscînțele despre artă, despre sciința politică, despre limbă ? Aú credeți că, înșirînd slove negre pe hîrtie albă, e destul a fi cine-va scriitor ? Criticați, v_e puneți în censori de moravuri fără a

avea moravuri. Căutați mai întâiu de a vă îndrepta pe voi și apoi să îndreptați lumea, dându-i exemple de știință, de virtute, de simțimente înalte.

De cât a critica cu patimă pe aceia ce au dat ceva țerei acesteia, mai bine ați fi făcut a 'i imita.

Unde vă sunt, nu Catoni, nu Grachi, nu Reguli, nu Fabii, nu Bruții, ci Cămpinenii, Goleșcii, Păni, Hurmuzachi, Ghici Grigorie, dintre oameni politici; Eliași, Negruți, Bălcesci, dintre scriitori; Moroi, Genii, Căpăținenii, dintre profesori, ca să nu vorbim de cât de cei morți?

Să se retragă generațiunea trecută de pe arena literară, de pe arena politică — dacă vă incomodă — dar de ce doftă, de ce trebă este societății, țerei, patriei, umanității partea cea mai mare din generațiunea actuală din care faci parte? Răi scriitori, judecători nedrepti, jurisconsulți cu mai multe morale, caraghioși dramatici jucând pe Hagi Ivat prin grădinile publice, caraghioși politici care consideră libertățile, drepturile, legile, constituțiunea, țera, un fel de caraghioslic cu care 'și petrec în saturnalele d-lor politice; suflete obosite, inimi tocite, generațiunea presentă a produs cu abundență și în-suși cu profusiune; dar de talente, de geniuri, de patrioți călduroși, de apostoli ai verității, de atleți ai dreptului a fost cam neroditoare.

Noi care înculpăm tot-d'a-una numai guvernul de relele ce se fac, cari tot-d'a-una nu vedem de cât un culpabil acolo unde sunt mai mulți, datune-am vre-o-dată socotélă de chiamarea ce are o generațiune pe pământ? Intrebatu-ne-am vre o dată

dacă ea are vre-o misiune sau este lăsată de Dumnezeu numai a mânca și a dormi?

O generațiune de ómení este o veghie (o sentinelă) a căriia datorie este de a sta în pândă, de a fi cu ochii neadormiți, de a veghia ca societatea să nu fie călcată și prădată de făcătorii de rele oficiali, de a da alarma când e călcată și de a se opune din toate puterile sale cu pericolul vieții ei, chiar a împedica faptele tâlhăresci. Când, dar, un individ, o societate, o țară este jăfuită, maltratată, ucisă de brigandí, nu sunt culpabili numai brigandii care calcă, care pradă, care chinuiesc, care omórá, ci și veghia (sentinela) care nu 'și face datoria, care dórme, care lipsesce de la postul său, care nu 'și împlinesce chemarea sa.

Se acusă dar generațiunea actuală de somnulență, de amortélă, de indiferență, de oțiositate, de neîmplinirea chemării ei, de uitarea misiunii ei, de tot ce omórá omul moral, de tot ce ucide societățile politice.

Și apoi unií din d-v., junele meu, care fac parte din această generațiune acusabilă, cutéză a mai acusa!? cutéză a bārfi în contra acelora ce și-au făcut pe deplin datoriile, care și-au împlinit bārbațesce și cu religiozitate misiunea?

Dar această stare morbidă a sufletelor nu va dura. Avem ferma credință că generația ce va urma va avea virtuțile ce lipsesc acestora: stima de sine, respectul către părinți, venerațiunea către binefăcătorii Patriei, abnegația, devotamentul care fac pe un popor mare.

GERG, NU LIMBĂ

Printre junii ce se dau la nobila dar anevoioasă meserie de publicisti, meserie care cere talent și cunoștințe, sunt unii cărora lipsindu-le vocațiunea de scriitori și neavând nici un studiu, scriu într'o limbă certată cu regulile gramaticiei și împestrită de barbarismii de tot soiul, între care, unele având altă semnificație de ceea ce ei le dau, din crasă nesciință. Ast-fel sunt vorbe și frase ca cele următoare: *reson*, în loc de cuvint său rațiune; *regret*, în loc de părere de rău; *pansivitate*; *tandreță*, *developațiune*, *marșandă*, *curtarisire*, *conversare*, *randevu*, *voiaj*, *ambarasadă*, *amusantă*, *aventură* (voind să ȋică eveniment), *aproposa*, *surprindere*, *n'aũ atinsaseră*, *eclatant de frumuseță*, *festivități perdute și rătăcile*..... altele mai baróce și mai grotesci de cât acestea ce infectează romanele, nuvelele, scrierile ușore. *Revista teatrală* ce eșia în ȋiarul *Aurora Craiovei*, este un tesaur de asemenea termenii desmetici care ne fac de ris.

Nu critic din plăcerea de a critica, ci din respectul ce am către limbă. Sunt dintre aceia cari

doresc din suflet ca toți junii să scrie, spre răspândirea ideilor generoase și cunoscințelor utile; însă junii ce scriu sunt datorii să-și dea ostenela de a citi pe autorii cei mari, a studia istoria, a consulta în tot momentul dicționarele, spre a nu lua un sens al cuvintului drept altul în compozițiile ce fac, a observa regulile gramaticale. Căci, ca să scrie cine-va, trebuie să aibă mai întâi ideile și apoi să știe a le exprima într-o limbă armonioasă și înțelesă; și ca să aibă ideile, trebuie să facă studii fără care cine-va poate să fie *bucher*, dar nu literat. Fericitul Heliade, părintele literaturii române, adresându-se Românilor în diarul său politic și literar *Curierul Român*, le dicea: «*Curierul Român* primesce articole de la orî cine, chiar și de la inamici, numai să fie scrise într-o limbă corectă, căci el voiesce *mai bine injurii bine scrise de cât laude barbare*»; și o limbă devine un gerg cunoscut numai de cei ce o scriu, când e năpădită de barbarism.

Defectul cel mare al junilor nostri este uritul ce au de muncă, lenea de a studia pe cei ce au scris asupra limbei: Heliadi, Maioresci, Laurieni....; ei voiesc să aibă toate pe d'a gata, fără labóre, fără sacrificiul plăcerilor lor și cât s'ar putea mai curind.

Sunt scriitori mari europeni, ca Renan și alții, cari au lucrat la o carte câte două-șase de ani, ca opera lor să ese cum trebuie; noi voim asemenea scrieri în câte-va luni, și dacă se poate în câte-va zile, sau nici-o-dată. Detestăm munca. Ne lipsesc două virtuți esențiale: răbdarea și perseveranța;

și de aceea, pe cât timp nu ne vom corige de defectul nerăbdării, pe câtă vreme vom stărui să fim scriitori fără muncă, fără studii, nu vom face nici-o dată nimic bun. N'avem dragostea lucrului, a cercetării, și îndată ce scriem câte ceva, câte un articol ori cât de slut, voim să ni se închine cititorii ca la nisce genii; îndată ce am luat o penă în mână, voim numai de cât să fim încoronați la Capitoliu.

Literați, literatori scriitori, și mai mult nu; și în limbă am imitat pe pungașii care și-au format un gerg al lor necunoscut de cât al *cinstitei tovorosiș*, cum ar dice cei de la *Noua Direcțiune*.

Și apoi cel puțin dacă am scrie pentru onórea sciinței! Dar nu; scriem numai ca să scie lumea că trăim, că, bine sau rău, ne aflăm pe pământ.

Erostrat, un om obscur, care viețuia în secolul al IV-lea înainte de Christ, tot în scopul ca să facă a vorbi lumea de dânsul, a dat foc templului Dianeî din Ephes, care era una din cele șapte minuni ale antichității.

N'am nimic cu aceia cari, fiind nepreparați, au mania autorlicului cu ori-ce preț, dar iubesc prea mult limba țerei mele ca să tac când o ved batjocorită, profanată, fie profanatori ori cine.

Ani îndelungați s'a luptat nemuritorul Heliade să curățe limba de slavonismî, de grecismî, de turcismî în care vrea să o țină voiniciî Drăganî ai timpului său, și mai târziu *Compania de la Borta rece*; și acum haide bonjuriștiî să o înglodeze în fanțosismî astăzi, în germanismî mâine; căci ómenii

carî şi-au făcut studiile în străinătate, şi carî spun că praful de puşcă l'a inventat Regele şi Doro-
banţul, numai Românî nu vor să fie.

Nu suntem în contra neologismilor când ei sunt o necesitate, când arată idei ce nu se pot exprima în limba cunoscută, sau când sunt împrumutaţi din limba mamă şi modelaţi pe geniul limbei noastre. Dar aici nu e vorba de neologismî, ci de sarsailismî ca aceia ce i-am reprodus mai sus din lucrările unor preţinşi scriitori şi critici, cum e cuvîntul *curtări* care rimază cu *pursuivarisi* ce nu e un neologism, ci un sarsailism; şi nu înpotriva neologismilor necesari ne ridicăm.

O limbă copleşită de barbarismî şi de solecismî e gerg, nu limbă.

1874, Martie.

ROMÂNIA ȘI RUSIA

Timeo Danaos.

Drama ce se jocală astăzi în România fiind aceeași care s'a jucat și la 1711, la 1769-77, la 1806-12, la 1821, la 1828 și la 1853, este destul să se scie ce s'a făcut la aceste date ca să cunoască cine-va și intriga și peripeția și desnodământul.

La 1711, printr'un tractat de alianță închieiat între Rusia cu Cantemir și Brâncovănu, ea atrase țerile române într'un resbel cu Turci, care se termină prin învingerea sa. Cantemir, unealta ei, fugi în statele ei cu toate averile lui; iar Brâncovănu, victima politice, fu decapitat la Constantinopole. Românii perdură dreptul străvechiu de a-și alege Domnii; Pórta ne mai având încredere într'inșii, le impuse dragomanii ei cari, în restimp de un secol, sărăciră și despopulară țera, desființară oștirea indigenă și proscriseră din scóle limba patriei sub ochii Rusiei, ai cării acești agenți din Fanar, erau agenții secreți.

La 1777, după pacea închieiată cu Pórta, Rusia retrăgându'si oștile din Bucovina, predete această parte din Moldova Austriei, aliata ei.

La 1812, răpi Basarabia, transportă mulți din locuitorii ei în stepele deșerte ale imperiului său, și aceloră cari mai rămăseră, le impuse limba rusă, spre a-i desnaționalisa.

La 1821, trimise pe Ipsilante, un fel de Cernaieff al timpului aceluia, să rescole pe Români în contra Turcilor. Tudor Vladimirescu, care nu scia multă carte, dar care avea mult patriotism, multă abnegație, mult devotament pentru țera lui, rupe decorația ce o avea câștigată pe câmpul de resbel de la Rusia, o asvirle în fața răpitorilor Basarabiei și Bucovinei, și se rădică, nu asupra Turciei care avea același inamic ca și România, ci spre a salva țera de domnirea Beilor din Fanar. Eroul român móre asasinat de Ipsilante, trimisul Rusiei, victimă a patriotismului său; dar politica sa națională este înțelesă de Turci, și Pórta înapoiază țărilor dreptul de a se guverna de domni indigeni aleși de ele.

La 1828, dupe alt resbel al Rușilor cu Turcii, în care mai mult de 200,000 români au perit, sau pe câmpul de luptă, sau abătuți de oboselă, siliți să transporte pe spate ca vitele provisiunile de resbel, pe viscole și slóte, sau decimați de fóme și nevoiți a se nutri cu scórță de arbori, pe când grâul și porumbul li se lua de oștirile rusesce, Rusia, prin tractatul de la Andrianopole, ne restituí cetățile Brăila și Giurgiu, dar dete a treia parte din pământul nostru călugărilor greci, instrumentele politiceí sale, și atentă la autonomia noastră, introducând furtivamente în statutul organic impus de ea un articol final, scris în umbra archivelor de

o mână misterioasă, prin care se dicea că nici o lege să nu aibă putere fără aprobarea curților suzerană și protectoare. Adunarea de la 1837 protestă; articolul care reducea ținuturile române în stare de provincii ruse este sters, dar membrii ei cei mai curagioși, uni fură exilați, iar patru muriră în mai puțin de șese luni de moarte nenaturală.

La 1848, România voiesce să se întorcă la instituțiunile, la legile și la datele străbune, abrogând pe cele împrumutate de la străini. Părăsită de Domniile ei, ea își alege un guvern, pe care Porta, Anglia și Franța îl recunosc. Dar Rusia năvăleşce pe pământul nostru fără a avea nici un drept, răstornă și alungă guvernul legal, proscribe pe membrii ei, exilază mulți patrioți, târesce înaintea Tribunalului excepționale și închide sute de cetățeni, dă comunele rurale în prada soldaților ei, și prin convențiunea de la Balta-Liman, rădică pentru a doua oară României dreptul de a-și alege capii ei, și suspendă Adunările legiuitoare. Anglia anulează efectele acestei convențiuni atentatoare drepturilor noastre și scote pe Muscali din țară.

La 1853, Rusia intră din nou în România, ne-provocată de nimeni, și declară că iea cinci milioane de Români zălog, pentru o chieie nu scim a cărei biserice muscălesc de la Sântul-Mormânt. Turcii se aliază cu Francezii și cu Englezii. Armata musulmană bate pe Ruși în toate întîlnirile și îi scote din țară. Aliații îi bat în Crimeea, îi silesc să întorcă României o parte din Basarabia cu gurile Dunării și cetățile de pe marginea acestui fluviu,

și prin tractatul de la Paris, țera se pune sub garanția colectivă a Europei.

Ast-fel, din resbelul de la 1711, am eșit cu pierderea domniei pământene. Din resbelul de la 1769, cu întâia desmembrare a Moldovei. Din resbelul de la 1806, cu a doua desmembrare a acesteia. Din resbelul de la 1828, cu articolul final al Regulamentului Organic prin care ni se răpia autonomia, reducându-se ținuturile române în stare de provincii ruse sub o umbră de suzeranitate a Turciei. În fine, din invazia rusă de la 1853, fără resbelul Crimeei din 1856, ne-am fi ales cu anexarea țărilor noastre la imperiul moscovit, țintă pe care a avut-o tot-d'a-una Rusia. Mai este îndoială că din resbelul actual nu vom eși mutilați luând sau nu parte cu Rușii într'ensul?

Rusia învingătoare ne va recunoște independența; dar lăsa-ne-va ore Basarabia? Respecta-ne-va ea integritatea teritoriului? Convenția încheiată cu noi la 4 Aprilie, nu va fi o pînză de păiajin pe care ea o va sparge și va trece, iar noi vom rămânea încurcați într'ensă?

Vom avea independența, adică deslipirea de Turcia la care Rusia lucră de la Petru cel Mare; însă să întrebăm pe Crimeea cât a durat independența ei câștigată prin ajutorul Rusiei? Se va dice că ideile țărilor de astăzi nu sunt tot acelea ale țărilor de acum 150 de ani. Dar nu s'a curățit încă atmosfera de mirosul ierbei de pușcă de când predecesorul actualului țar, fără nici o declarație de resbel, ne luase amanet sub un pretext ce nu avea nici o justificare. Timpul s'a schimbat întru atât!

că avem pe thron un principe europén; dar și Polonia era sub sceptrul unui rege de origine străină când a fost împărțită.

După unii Români, resbelul pe care Rusia îl face Turciei, este un resbel umanitar. Comitetele slave, spun că este un resbel de ginte. Socotința mea este că și unii și alții sunt alături cu adevărul. În curs de o mie de ani, Rusia n'a făcut resbele de cât de dominațiune, de cucerire, de întinderea fruntariilor. Resbelul întreprins pentru independența Crimeii, n'a fost un resbel umanitar, și împărțirea Poloniei nu s'a făcut din amóre de ginte. Timpul a dovedit acésta. Faptele au desmințit vorbele. Schimbatu-s'a Rusia? Partisaniî răsboiului răspund afirmativ. Pentru noi, Rusia nu ne-a dat despre acésta metamorfosă politică nici un exemplu, nici o probă, și nu suntem obligați să credem că ursul s'a decis să nu mai mănânce miere.

De la Muscali nu avem nici o facere-de-bine care să fi fost desinteresată, care să nu ne fi costat scump. Au scos pe Turci din cetățile Brăila și Giurgiu, dar pentru acésta a lăsat pe Austria, aliata Caterinei II, la 1776, să ne răpescă Bucovina; iar ei, Muscaliî, ne-au smuls la 1812 Basarabia, pentru că ne-au redat două orașe, ne-au despoiat de două țeri.

Politica rea-voitoare a Rusiei din trecut, se arată și în present. Ne-a cerut să oferim pământul țerei noastre de trecătoare oștirilor sale în Turcia, și la nevoie de teatru al resbelului, dar a evitat o alianță cu noi și ajutorul armatei noastre, ca după resbelul

purtat numai de ea, independența noastră să vie de la dânsa, iar nu de la noi înși-ne prin eroismul oștenilor nostri, și ca să nu avem dreptul la folose. Din cauza acésta, armata noastră va fi concentrată în Oltenia. Aci vom sta așteptând evenimentele care și bat joc de planurile diplomaților și de calculele Nemroșilor.

Un resbel pornit de Rusia fiind o amenințare, micile naționalități sunt îngrijate. Ungurii, Grecii și însuși Croații dau semnalul neliniștii. Polemica studenților croați de la universitatea din Agram, manifestarea junimii maghiare, organele de publicitate elene, arată opiniunea publică din Croația, Ungaria și Grecia defavorabilă întreprinderii Rusiei, ale cărui valuri cotropitoare nu puține naționalități au înghițit. Cuvine-se ca noi să stăm nepăsători în mijlocul îngrijirilor generale, indiferenți și ticiți în mijlocul preocupărilor Europei neliniștită?

Care dintre cele două puteri antagoniste este mai puțin periculoasă pentru noi? De care trebuie să ne temem mai mult?

În starea în care ne găsim astăzi, dacă o alianță cu Pôrta nu ne-ar putea reda părțile rupte din Moldova de lacomișii nostri vecini, o alianță cu Rusia, un triumf al acestei puteri ar avea de rezultat sfâșierea tractatului din Paris, care ne-a întors o parte din Basarabia cu gurile Dunării și cu porturile de la Marea Negră, ar aduce perderea Basarabiei, desființarea garanției drepturilor noastre de puterile Europene și nesiguranță în viitorul țerei.

Marele organ de publicitate «*Repubblica francese*» ne dă următoarea scire :

«Trebuie să reamintim, dice ea, vorbind de călătoria generalului Ignatieff, un sgomot transmis de telegraf după care acest diplomat ar fi spus că guvernul său ar fi dispus să desarmeze în cazul când puterile cele mari ar consimți să considere tractatul din 1856 ca abrogat într'un mod definitiv și *total*». De altă parte și iarul rus *Petersburger Herald*, trimite scirea că, prin cercurile serioase politice ruse, se studiază dacă n'ar fi timpul de a se înapoia Rusiei partea din Basarabia ce i s'a luat la 1856 și de a se da României, ca compensațiune, insulele Dunării situate în fața Giurgiului.

Ingrijirile noastre, dar, sunt fundate nu pe hypotese, ci pe sciri certe. Rusia a înarmat nu spre a ușura starea deplorabilă a creștinilor din Răsărit, ci pentru a recuceri Basarabia, a rupe tractatul de la Paris, a mai lua Turciei câte-va cetăți în Asia și a o slăbi în Europa, făcând din provinciile ei balcanice principate autonome.

Eă cred că spiritul conducătorilor Românilor de la 21 și 48, uniți uciși și alții proscrisi de Rusia, este încă viu în Români, și acest spirit îi va inspira și îi va povățui ceea ce trebuie să facă și de ce să se ferescă.

S'a spus de uni că chiar dacă n'am fi consimțit la o înțelegere cu Rusia, ea tot ar fi intrat în țară și atunci ar fi venit ca inamică. Inșă, când a venit în adevăr ca amică? Amiciția ei de astăzi nu va putea fi alta de cât amiciția despre care ne-a dat probă la 1769, 1812, 1853.

Nu dar în înțelegerea cu Rusia trebuie să căutăm salvarea noastră, ci în circumspecțiune, în prudență. Rusia dăramă naționalității, nu construiesce; și când construiesce, este ca mai târziu să dărame.

București. 1877, Aprilie 25.

BABEL.

Biblia ne spune că după diluviu, triburile coborâte din Noe, simțind trebuința de a părăsi câmpiile Senaarului și a merge să caute pământuri mai întinse, și-au zis: „Mai 'nainte de a ne răspândi, să construim un turn al cărui vîrf să se ridice pînă la cer, spre a ne face numele celebru.“ Și se puseră pe lucru. Dumnezeu vădînd nesocotita lor mândrie, le amestecă limbile. Lucrătorii nu se mai putură înțelege; semințiile se risipiră apucând fiecare în câte o parte a lumii. Turnul rămase neisprăvit și se numi *Babel*, ceea-ce în limba siriacă înseamnă *confusiune*.

După 4500 de ani, același lucru se petrece; nu în Senaar, ci în România; aceeași încercare nebună se face de alți ómenî tot așa de aroganți; același Babel există; aceeași amestecare a limbilor, cu deosebire numai că unde Babelul din Senaar este o legendă, un mit, o alegorie admirabilă, Babelul la care asistăm în țera noastră este o realitate odioasă.

După căderea de la putere a partitului liberal, venind la guvern, prin voința personală a Capului Statului, corifeii grupului conservator-junimist căptușit cu transfugii din partitul liberal-conservator, și-au ȃis: „Maî 'nainte de a fi depărtați de la putere de Națiune, să venim cu o legislație care să rămâie ca un monument neperitor de ideile, de *cinstea* și de erudiția noastră.“

Și aceste vestigii ale vechii oligarchii cu pretențiunii de reformatori, au adus ca material al grandiosului edificiu menit a-i immortalisa, următoarele legi: 1) *legea căpitănatelor* formate din câte două și trei județe întrunite, ale cării efecte desastrose sunt: centralizarea cea maî absolută, căderea multor orașe care vor înceta de a maî fi residențe ale autorităților județene, noui imposite spre a ține nouele unelte ale despotismului și ale pustiirii; 2) *legea corporațiunilor*, care ne va întorce în timpii de tristă amintire ai Mavrocordaților, Hangiarliilor, Ipsilanților; 3) *legea majoratului*, care ar crea în comunele rurale caste necunoscute în această țară; 4) *legea de justiție militară legitimătoare* stării de asediū în timp de pace, și prin urmare a Tribunalelor militare de care ne-a scăpat Senatul; în fine, ca coronament, petiția ieșană prin care se cere reînființarea pedepsei cu mórtea și prin urmare a emolumentelor în budgetul Statului pentru funcțiunea unui carnefice, neapărat luat

dintre propuitorii și susținătorii unor asemenea legi demne de veacurile cele mai înapoiate.

Dumnezeu însă, care e Progres, a nimicit planurile acestor mirmidonii politici cu fumuri dere formatori, aducând confusiunea între dênșii. Guvern și Parlament nu se mai înțeleg, ca și constructorii Turnului din Senaar de acum 45 de secole. Cuvintele rostite în presa oficială, de pe tribuna Adunărilor Legiuitoare și de pe băncile ministrilor, nu își mai au semnificațiunea lor adevărată, înțelesul lor logic: aceia ce au venit la putere fără ca țera să fi fost întrebată, și care guverna în contra literei și spiritului Constituțiunii, după care toate puterile Statului emană de la Națiune, se numesc *Constituționali*; desagregația partitului conservator se dice *concentrare-conservatoare*; disidenții conservatori își dau epitetul de *conservatori puri*, și pe purii conservatori îi poreclesc de *conservatori disidenți*; centralisării districtelor în satrapii îi dic *descentralizare administrativă*, și țera în care vor să transforme condițiunile sociale în caste o numesc *democratică*. Acesta e curat Babel, în semnificația sa literară; e zăpăcéla minților, e confusie.

Și când sus e confusie, jos nu poate să fie de cât anarhie.

Când conservatorii-junimisti și disidenții au venit la putere, partisanii lor diceau: „Partitul liberal fără cultură, fără idei, fără program,

excomunicat de țără, a administrat țera doi-spre-dece ani având o politică exterioară nenațională și lăsând o stare financiară deplorabilă; noi, ómenî cu o instrucțiune alésă, cu idei, cu program, iubiți de... Rege și care vom căuta a ne face iubiți și de țără, avem să guvernăm două-șeci și patru de ani.“ Și într'un an și jumătate s'aũ schimbat la guvern trei firme conservátore. În politica exterioară guvernul ómenilor cu program aũ admis teoria neconstituțională și antinațională că politica externă aparține Regelui. În materie de finanțe, ómenii care aũ monopolizat sciința, ideile și *cinstea* pe séma lor, în două-șeci și patru luni aũ făcut două împrumuturi.

Cât pentru activitatea lor politică, a ajuns proverbială. Parlamentele lor, în doi ani aũ votat două adrese de răspuns la discursurile Corónei, și guvernul a decorat doi bancheri israeliți. Nu punem la activul lor legea vîndării moșilor Statului, locuitorilor în loturi, care nu e de cât legea votată de Parlamentul liberal cu óre-care modificări dovedite necesare de experiență. Acéstă lege de n'ar fi existat, nu s'ar fi mai adus de casta care la 1848 a silit, prin vexațiile ei, pe liberali să facă o Mișcare socială, și la 1864 pe Domnul țerii să facă lovirea de stat, spre a împrăpetări pe cultivatorii fără pămînturi la care se opunea acéstă castă.

Ce s'a ales de materialul pregătit pentru marele edificiu de legi feudale proiectat de ómenii timpilor de întunec, care asemenea seniorilor medievali, coborîți din castelele lor la drumul mare, aũ pus mânia pe frînele țerei? — Ce s'a ales și de construcția din Senaar: arhitectii și lucrătorii s'aũ risipit mai înainte de a pune în fapt planul lor audacios. Căpitănatelile cu organizația lor centralisătoare; Majoratul antinatural; Corporațiunile nu mai sunt de cãt o amintire despre nisce minți în delir, care aũ voit sã reinvieze trecutul, nu al nostru, cãci la noi n'a fost dreptul de primogenitură și dreptul de naștere, ci al țărilor în care aũ existat deosebiri de clase, în care egalitatea drepturilor a fost necunoscută.

Ast-fel de sfîrșit a avut tot ce a fost importanție străină; tot ce a fost exotic n'a prins rădăcină pe pãmîntul României.

NOUL APANAGIŪ

Un număr de deputați au propus o listă civilă de 300,000 lei principelui Ferdinand, reversibilă pe jumătate asupra principesei Maria, și secțiunile Adunării au admis-o.

Când s'a aușit de această nouă dotație, lumea s'a întrebat dacă Corpurile legiuitoare au calitate să o facă și dacă Constituția permite.

În pactul fundamental nu e prevădută altă listă civilă de cât aceea ce se dă Capului Statului, care se fixează o-dată pentru totă durata Domniei. Și principele Ferdinand nu e încă Capul Statului ca să i se dea listă civilă.

Dar peste prescripțiunile legii s'a mai trecut și altă dată și se va mai trece, pe cât timp vom avea în capul națiunii un om cu prerogative exorbitante și neresponsabil, și ómenī de Stat servilī.

Constituanta din 1884, chieamată cu totul pentru altă treabă, a votat Corónei, în surprinde-rea Țerei, o dotație în moșii ce astăđi au un venit de peste trei milióne lei, fără ca ea să

aibă competența, și neținând socoteală de pactul Regelui cu națiunea.

Acéstă dotațiune, minoritatea din Corpurile legiuitoare de atunci, din care făceam și eu parte, a considerat'o ca anti-constituțională și ilegală, pentru că ea nu se putea da de o constituantă căreia nu i se ceruse modificarea art. 94 din Constituție, și pentru că era în contra textului pozitiv al pactului fundamental.

Vederile acestea le împărțășia în vremea aceea și d-nii Catargiu, actualul prim-ministru, și Lahovari, acum ministru de externe, care în întrunirea publică din 19 Iunie 1884 a partitului liberal-conservator, ai căruia corifei erau domniile-lor, prin rezoluția luată se exprimau precum urmează: „Partitul liberal-conservator, *„consideră* revisuirea actuală și **darea apanagiului** *ca o violare a pactului nostru fundamental*, și iea angajamentul de a lucra pentru reîntrarea în legalitate.“

Ast-fel D-nii Catargiu și Lahovari, cu întreg partitul conservator și toate organele de publicitate conservatoare, cu *Independența română* în frunte, constatau neconstituționalitatea dotațiunii, și luaū angajamentul solemn înaintea națiunii de a lucra pentru reîntrarea în legalitate.

Prin intrarea în legalitate, subsemnătorii rezoluțiunii înțelegeau, și Țera a înțeles cu dênșii, desființarea legii apanagiului și întórcerea celor 12 moșii domeniului Statului.

Cum s'aũ ținut conservatorii de cuvânt, îi vedem astăzi. Tóte promisiunile date națiunii, când se aflaũ în opoziție, erau o înșelătorie nerușinată; tóte protestările — panglice scóse pe nas și pe gură de acești șarlatani politici, spre a amăgi pe creduli și pe proști care i-aũ suit cu sufragiile lor la putere, să dea razia în avere țerei, să fure, să schingiuiască, să asasine, să se tîrască, să lingă, să se facă unelte conșiente ale străinilor, storcători sucului de viață al Țerei, numai să conserve.... nu avutul, drepturile și libertățile națiunii, ci puterea.

Nu știu care va fi socotința liberalilor, coreligionarii mei politici, în privința noului jaf; dar orî-care ar fi decisiunea ce ar lua ei, eu nu mă voi asocia la această fără-de-lege. Căci cred că cei ce aũ adus pe tronul marilor nostri Domni electivi o Dinastie ereditară străină, și aũ votat pactul dintre Ea și Țeră, n'aũ înțeles să dea zestruri tuturor copiilor și nepoților celor de pe Tron, nu mai șcim pînă la a câte generație, fiind că atunci Românii ar trebui să ajungă în starea felahilor Egiptului din timpul Faraonilor.

Listă civilă reversibilă și femeilor! este o invenție a conservatorilor din 1892, necunoscută liberalilor de la 1884. Conservatorii aũ vrut să'i întreacă, și i-aũ întrecut. Concurență de servilism, — spre rușinea Țerei.

România a dat bărbați de Stat mari în deo-

sebite vremi. Acum nu mai dă de cât poșircă:
pitici în demnitate, mici în stima de sine, lași,
necutezători de a privi în față pe exploatatorul
încoronat și de a'i zice: *Stă!*

Dómn! cât timp va dura acéstă degrada-
tóre stare?

RESTAURAȚIUNEA ^{*)}

Epoca în care trăim e analogă cu aceea care urmă în Franția după căderea lui Napoleon I, și în Anglia după mórtea celor două Cromwelli: epocă de reacțiune.

De la 24 Ianuariu 1859, pînă la 10 Martie 1866, se făcu în România o întregă revoluțiune socială și politică: cele două țări surori, separate de secolî, se uniră; se luară din mâinile călugărilor greci moșiele monastirilor dedicate locurilor de jos, cari formau mai a treia parte din pămîntul României; se împrăștiară trei milioane de cultivatori fără pămînturi; se întinse votul electoral la toate condițiunile societății; prin legea consiliilor județene și legea comunală, se puse basa descentralisării administrative și financiare și a autonomiei comunelor și județelor; în fine, Românii își deteră o Constituțiune prin care se recunosc libertatea cuvîntului, libertatea presei, libertatea întrunirilor,

*) Publicat în *Românul* de la 28 Noemvrie, 1871.

și, ca corónă a grândiosului edificiu, înființarea juriului în materie criminală și politică.

Dar, după această epocă mare, veni o epocă mică; după o epocă de organizare, o epocă de desorganizare; după veacul de aur, veacul de fer: un regim de delapidări și de pustiiri.

Acest regim, după ce despoia țera materiale de mai mult de un miliard, prin împrumuturi neproducătoare și oneroase, prin concesiuni ruinătoare, prin datorii flotante nejustificate și prin atâtea alte sorginți de abuzuri, astăzi umblă s'o despoia și politicamente, prin suprimarea indirectă a libertăților și drepturilor comunei, individului, județului și țerei.

Sub ministeriul Iepurénu, se ceru desființarea juriului. Astăzi, supt cabinetul Catargiu se cere desființarea autonomiei comunei prin numirea primarilor și ajutoarelor lor, desființarea autonomiei județului prin modificarea legii consiliilor județene, în fine pustiirea țerei prin noua împărțire teritorială.

Acésta ne aduce aminte nefericiții timpî ai primului Mavrocordat!...

Vedând proiectele de legi enunțate prin discursul tronului la deschiderea actualei sesiuni a corpurilor legiuitoare, întrebăm pe ministrii cari au sub-scris acel discurs și cari sunt responsabili înaintea țerei de o violare atât de evidentă și atât de cutezătoare a Constituțiunii, pe care șeful Statului și ei au jurat, îi întrebăm:

Ce este acea nouă împărțire teritorială în contra spiritului și literei pactului fundamental al țerei?

Ce este numirea primarului de către guvern în contra vechilor, democratelor și creștinelor noastre datine, respectate de însuși regimul fanariotic și chiar de autocratul tuturor Rusielor prin Regulamentul său organic?

Ce este mărirea raței comunei cu micșorarea drepturilor comunei?

Ce însemnează pușcăriile pentru minori, de cari pînă sub dinastia ereditară ne ferise Dumneșu?

Intră și acesta în sistema economiilor pe cari i-a apucat dorul pe cei ce ne-au jefuit în cinci ani de sute de milioane? Creștinesce și românesce lucrăză consiliarii monarchiei suprimând șese-spre-dece comitate permanente județene ca să înființeze șese-spre-dece pușcării pentru minori, cu șese-spre-dece armași de pușcărie și cu personalul lor? Sunt acestea utile? Sunt moralisătoare? Prin pușcării se moralisăză ómenii, sau prin instituțiuni liberale, prin scóle, prin biserice? Cred d-lor că desființând autonomia comunei și județului, închidênd scólele și edificând temnițe, înălțând furci patibulare, după exemplul lui Nicolae I Mavrocordat, vor moralisa pe ómeni? Asta le e sistema de guvernare? Gândesc d-lor că e mai bine să se întemnițeze pînă și copiii din légăn? Nu e acesta erodism? Nu

e barbarie? Căruia din principii români i-a venit vre-o dată în gând să se facă emul lui Erod?

Ce este acea nouă organizațiune judecătorească fără o lege, sau de inamovibilitatea judecătorului? Cred d-lor că, îmbrăcând pe judecători ca pe nisce lachei, au organizat justiția? Firul de aur, placele de argint, panglicele roșii, verzi, portocalii ce se văd la ciocoi dinnapoia calescilor și la comediani, intră în elementele de o bună sau cel puțin serioasă organizațiune judecătorească?

În ce mod instrucțiunea publică a fost obiectul preocupării guvernului? Suprimarea unor catedre, destituirea multora din cei mai buni profesori, lăsarea școlilor rurale în părăsire, acesta a fost ore preocuparea cabinetului Cătărgiu?

Voim să șcim, rădicarea școlei și bisericei despre care vorbește discursul tronului, în ce chip o înțeleg d-lor?

Se înalță școla suprimându-se învățământul superior, dându-se catedrele creaturilor guvernului, făcându-se din consiliul de instrucțiune o secțiune a ministerului?

Se înalță biserica supuind'o unei chiriarchii străine; recunoscând supremația unei biserici străine asupra bisericei române? Se poate înțelege autonomia unei țări fără autocefalia bisericei ei?

În fine,

Intrebăm pe consiliarii de la 10 Martie al regimului de la 10 Martie, cum lucrează regimul pentru prosperitatea și întărirea României?

Se întăresce o națiune prin concesiuni acordate de ómenii de la putere rudelor lor, prin împrumuturi împovărătoare, prin vîndarea domeniilor Statului spre acoperirea risipelor făcute cu spionagiul, cu bandele electorale, cu înființarea de sinecure și cu adăugiri de apun-tamente, prin falsificarea represintațiunilor na-ționale, prin privarea individului, comunei și districtului de inițiativă, prin părăsirea siste-matică a județelor în starea primitivă în ceea ce se atinge de căile de comunicație, cari sunt tot așa cum se aflaū sub Decebal și Boere-biste, în ceea ce privesce comerciul și indu-stria lor cari nu sunt mai îngrijite de cum se aflaū supt Caragea, în ceea ce privesce portu-rile lor, cari staū închise câte n'aū apucat să se deschidă de ultimii domni indigeni?

Se întăresce și se înalță o națiune prin im-punerea guvernelor ei de consuli străini, prin recunóscerea represintanților unor puteri veniți cu berate turcesci ca în pašalicurile Siriei sau ale Arabiei, prin umilirea ei în tot modul?

Acéstă înălțare, prosperitate și întărire vrea să ăică?

Să vedem dacă reformele d-lor presintă cea mai mică economie, cea mai mică îmbunătățire.

Se ăice că prin împuținarea numărului distric-

telor și prin mărimea raței comune, se aduc economii, pentru că împuținându-se numărul districtelor, se împuținează numărul tribunalelor și comitatelor permanente, și prin mărirea raței comune, se împuținează numărul primarilor, cari toți acestia au listele lor civile.

La prima vedere se pare că așa ar fi, și că e bine să avem lefegii cât se poate mai puțini și liste civile cât se poate mai reduse.

Inșă, scopul guvernului nu sunt economiile; căci atunci ar veni cu un proiect de lege pentru împuținarea și chiar stîrpirea jafurilor prin cari s'au sustras țerei sute de milioane, ci prefăcându-se că e scump la țărițe, rămâne prodig la făină, ținta lui fiind dependența comune și pustiirea unei jumătăți din urbele României, adică a desființării unei jumătăți din centrurile de activitate și de lumină ale țerei; pentru că desființarea acestor focare înseamnă eclipsirea sórelui intelectual în sate, înseamnă întunecul în comunele rurale cele depărtate de centru.

Se scie că tribunalele districtelor au atâtea de multe procese, în cât de multe ori se țin sedințe și nóptea, și sunt silite să amâne termenele de înfățișare peste câte cinci și șese luni, fiind-că nu mai găsesc loc în condica de sorociri. Asemenea este și cu comitetele permanente împovărate cu atâtea afaceri ale județului în cât, când va veni timpul ca consiliurile județene,

cară sunt reprezentațiunile districtelor, să cunoască înalta lor misiune, actualul număr al membrilor delegați ai lor, nu va fi suficient. Prin urmare, întrunindu-se două județe, vor trebui să aibă două secțiuni judecătorești, și un număr îndouit de membri în comitetul permanent, adică același număr de funcționari care se află și astăzi.

Unde este dar economia?

Astăzi chiar, pînă când nu s'au întrunit în cele două districte, sunt județe care au câte două și trei secțiuni judecătorești și altele care reclamă asemenea adăugiri, cum e tribunalul districtului Mehedinți.

Amalgamarea județelor, pentru tesaur nu e de nici-o utilitate, când personalul funcționarilor rămâne invariabil, și pentru locuitorii districtelor este prejudiciabil; căci aceia care rămân la extremități, sunt nevoiți să caute justiția în depărtări foarte mari, ierna pe timpuri dificile și costisitoare, și vara prea prețioși pentru munca câmpului.

Asemenea, nici-o ușurare nu se poate face comunelor rurale sau urbane prin împuținarea numărului primarilor, când apurările noi lor simbrășii, scim că au să se adaoage în proporțiune cu numărul locuitorilor. Astăzi două comune mici au doi primari, cărora le plătesc câte o mie de lei pe fie-care an; prin întrunirea comunelor, cele două comune ar avea în

adevăr un primar, dar acest funcționar, cîrac al cutăruî său cutăruî ministru, său afidat al cutăruî său cutăruî partit, său om al mareșalului, său al aurișei, său al baș-bucătarului, său al marelui brutar — căci acolo am ajuns — ar lua o lăfă îndoită și întreită; și ce e mai rău, această lăfă nu i s'ar da de aceia cari îi impun, cum se face astăzi cu slușbașii publici, ci de aceia în spinarea cărora și spre nenorocirea cărora se impun.

Unde este desărcinarea comunelor?

Dacă comunele simt necesitatea de a se întruni, aș n'au ele această facultate după legea existentă? D-ta guvern, d-ta regim vă intereseați de comune? De când, vă rugăm? Nu cumva de când ați hotărît să dați comunele pe mîna a tot ce e mai vil, a tot ce e mai tîrîtor, a tot ce e mai gunoiu al societății române?

Vă cunoscem, ômenî ai despotismului și ai chiverniselilor, și n'avem încredere în proiectele vóstre. Aș nu sunteți dv. cei cari ați venit cu convențiunile, cu conversiunile, cu joncțiunile? Aș nu sunteți d-v. cei de la 10 Martie?

Dece Martie este o-dată fatală în analele României; 10 Martie e o zi nefastă.

Aceste pretinse ușurări nu sunt, dar, de cît nisce curse ale unui regim pe atât de perfid pe cît și de laș care, neavînd curagiul să răpescă autonomia comunelor și districtelor pe față, printr'o cutezare de mînă, vine a le des-

poia de acéastă autonomie pieđiși subț înșinuiră de economii.

Ast-fel șérpele antic a înșelat pe Eva,

Dar atunci nu era cunoscut tiparul, și cheruvimiă ceă cu ochă multipli nu se coboriseră pe pământ.

Noua împărțire teritorială se face pentru uciderea vieței municipale din comune; pentru pustiirea multor urbe, astăđi vetre de ideă, cară prin centralisarea districtelor aű să se despopleze și să cadă din a lor stare prosperă de astăđi și din rangul lor social: pentru omorârea comerciului român în favórea străinilor, cară ar alerga din tóte părțile în centrurile cele mari, atrași de căștiguri mari; pentru asasinaarea în légân a progresului născând al județelor; pentru paralisarea forțelor țerei prin multiplicarea sbirilor și spionilor guvernului pînă în coliba muncitorului; pentru mórtea noastră materială, intelectuală, morală și politică.

Caracale! urbe privilegiată, fondată de un imperator al lumii, mamă a colonilor aduși de divul Traian din muriă Romei; tu mama urbelor din Oltenia, care subț domniă indigenă, prin inițiativa consiliului têu urban, începuseși a eși din miseria în care opidele române aű zăcut o sută de ani de domnirea străină; tu care cresceai în avuție și mărire pe fie-care đă, prin noua împărțire teritorială, coborită din rangul têu de capitală și lipsită de afluința lo-

cuiitorilor ce se îmbulzese astăzi la autoritățile reședinte în sînul tău, vei rămânea tăcută și uitată în imensitatea câmpiilor fertilului tău pămînt ca o navă naufragiată de tempestă în mijlocul oceanului, ca unul din cedrii antici ai Libanului desrădăcinat de uraganul pustiiilor. Pe stradele tale, circulațiunea nu va mai fi întreruptă de mulțimea ómenilor; câți-va cetățeni, abia mai putîndu-se lupta cu stagnațiunea comerciului, se vor vedea, ici și colo, cu fețele palide și cu spiritul abătut, mișcându-se cu pași domoli ca nisce umbre. În mărêțul tău palat administrativ, pe care fiii tăi amați îl făcuseră demn de vechia ta splendóre și de numele ce porți, cucuvaia, pasărea ruinelor, va cânta cîntecile sale lugubre, și arachnele vor întinde mrejele lor. În mai puțin de un secol, tu vei dispărea de pe fața pămîntului. Peste câți-va lustri, patriotul pios sau anticarul care va veni să viziteze locul tău, va dice cu sufletul întristat: Acesta a fost odinióră Caracalul! Aici erau scólele publice; aici biserica catedrală; aici superbul seú palat administrativ, suvenire istorică a acelor ani de autonomie a județelor, de viéță publică a cetățenilor, peste cari a trecut suflarea morții; aici erau fântănele; aici forul unde se desbătea cestiuni politice, ca în frumósele ȕile ale Romei Bruților, Regulilor, Grachilor; din acei ómeni mai sunt, dar libertățile au dispărut, fără resistență, fără luptă; șese-

spre-dece orașe au cădut ca nisce cadavre fără
vieță, ca nisce corpuri inerte, fără ca nimeni
se protesteze; șese-spre-dece focare ale națio-
nalității s'au atins, fără ca nimeni să strige:
impietate, sacrilegiu, trădare.

Așa va cugeta cetățenul care va veni ca
într'un perelinagiū, să viziteze ruinele tale, Ca-
racale, opid cesarian, fală a vécului al III-lea!

Tu Caracale, să mori tocmai când junețea ta
și a ta vigóre începuse a se re'noi ca a acvilei!
E trist, e sfâșiător, dar acésta e sórta tuturor
acelora ce'și încredințază destinatele lor în mâ-
nele altora, tuturor acelora ce nu sciū să facă
us de drepturile lor. Află cel puțin acum că
ast-fel de sfîrșit așteptă pe aceia ce abdică de
bună-voie la drepturile lor, pe cei puținii cu
inimă cari nu cutéză să facă o rezistență nici
chiar când acea rezistență e legală, care nu în-
drăsnesc nici să protesteze, cari nu sciū de cât
să servéscă ca marionete în mânele guvernan-
ților, uitând că guvernanții nu sunt de cât
delegații națiunii și că ei sunt suveranii, că un
suveran nu trebuie să asculte de cât de con-
sciința sa și de a sa datorie. Tu ai dat tot-
d'a-una guvernului represintanții pe cari ți i-a
cerut; tu n'ai făcut alegeri libere și consciin-
țioase de cât când guvernul s'a milostivit a te
lăsa să faci alegeri libere și consciințioase. Acum
suferă consecința împuținării tale de inimă.

Și tu, district al Romanaților! Numele tău

care arată originea glorioasă a locuitorilor tăi, acest nume care este o suveniră pióasă, va dispărea ca acele nobile suflete cari după ce a animat un corp o viață întreagă, se amestecă în sufletul universal. Pământul tău va fi împărțit ca hainele lui Christ. El se va confunda în Teleorman sau Doljiu, pentru că numele barbare vor fi conservate; pentru că regimul persecută numai ce e românesc, numai ceea ce aduce aminte de mărețul nostru început, numai ceea ce ne lăgă cu vechia Romă: suvenir, datini, tradițiuni.

Printr'acea desorganizare, ce se numesce noia împărțire teritorială, nu vor pierde numai cele șese-spre-zece orașe și cele șese-spre-zece județe, ci totă țera. Districtele cari vor câștiga teritorialmente, vor pierde politicamente.

Se va da póte capitalelor departamentale mai multă viață materială, dar li se va reduce viața națională prin aglomerarea de străini.

Prin numirea primarilor, locuitori comunelor rurale, cari aveau pînă acum câte un zapciu pe despărțire și nu'l puteau sătura, vor avea de aci înainte câte unul pe fie-care comună. Se conteniseră furturile, se răriseră furi de când zapciul nu mai avea mîna în sat, de când alesul comunei avea facultatea să trimită pe furi d'a dreptul la procuror. Acum hoțiile și hoții se vor înmulți, grație slujbașilor ce guvernul sa-

trapic va numi în fie-care comună, pentru că scim noi ce va să ȳică *om stăpânesc*.

Acum vor începe a curge la pașalele județului, ce se vor numi pretori: bivolițele cu puî, putinile cu unt, putinelele cu iere, ouële și curcanii, după vechiul obicei, și mai ales caii de lux, ce vor scăpa din Moldova și se vor sprijini la obórele comunelor din Muntenia, sau cari își vor lua vânt din Muntenia și se vor opri în comunele din Moldova pe norocul pașalelor și subalternilor lor.

De aci înainte va începe pentru ciocoî secolul de aur, iar pentru popor vécul de fer.

Acum slujbele se vor vinde la licitațiune.

De aci înainte comunele, fiind nisce proprietăți ale guvernului, se vor da cu arendă la cine va oferi mai mult.

Étă marele scop al nouilor reforme mavrocordiane.

Paciența poporului este pusă la probă, națiunea este împinsă sistematicesce la o luptă. De va resista, se va cere póte invasiunea străină; de va ceda, va perde tot ce a câștigat în cincideci de ani sub domniî indigenî.

Periculul este mare, însă unirea Românilor l'ar putea conjura. Se vor uni ei? Și se vor uni óre la timp?

Avem încă bărbați mari: unéscă-se ca să salve drepturile patriei în pericol, și noi ne vom aduna în jurul lor. Vom face mai întâiu

apel la represințațiunea țerei, și când ea va trăda țera, constituțiunea ne mai lasă multe mijloace. În aceste ore supreme, unire, înțelepciune, legalitate, devotament, decisiune fermă și ne-strămutată, ăta ce se cere.

Inamicii libertăților noastre sunt și inamicii tronului: să salvăm libertățile și tronul de trădători!

Nu sunt mai periculoși inamici ai principilor de cât lingușitorii. Fanarioții ce se trimiteau de Turci ca Beî în România, înșelaui și pe Turci și pe Români; fanarioții ce înconjură tronul, trădeză și tronul și țera.

Pe mine nu m'a spăimântat toate jafurile făcute de la Oppenheim și pînă la Strusberg. cât mă spăimântă reformele politice ale pro-consulului de la 10 Martie. Căci nu există termen de comparațiune, între o spoliațiune materială și o despoiare politică.

O țără, compunându-se din județe, județele din comune și comunele din indiviđi, nici o-dată ea nu va putea să fie în adevăr liberă și autonomă, pînă când părțile și atomele din cari se compune, nu vor fi autonome și libere.

Așa,

Ca o țără să fie autonomă și liberă, cată mai întâi ca indiviđii cari formeză comunele, apoi comunele cari compun județele, apoi județele cari compun țera, să fie autonome și libere.

Domniî nostri indigeni, cari au ținut la vera

autonomie și la vera libertate a țerei lor, mai mult de cât la blasóne și la fumuri feudale, au cunoscut acest mare adevăr când au legiferat comunelor și județelor represintațiuni locale, cum au legiferat pentru țără represintațiunea ei generală.

Asemenea represintațiunea țerei, având dreptul de a-și alege pe președintele său, Domnii noștri pământeni, ca Români, sciaă că acest drept emană din dreptul comunei de a-și alege pe capul representațiunii ei, care este primarul.

Dreptul comunelor și județelor d'a avea consiliurile lor comunale și districtuale sau represintațiunile lor locale, este mai vechi de cât dreptul țerei d'a avea *sfatul ei obștesc* sau adunarea ei generală; pentru că mai înainte de Domniat, existaă — fôrte sus în seculi — republice federative autonome, compuse din comune autonome, cari își aveau capii lor aleși de dênsele după meritele lor personale.

Cei ce se abat de la acéstă cale, sau că nu cunosc istoria țerei, încercând să impună comunelor capii lor, ca străini ce sunt d-lor, sau vor să facă tóte funcțiunile ereditare.

Insă Români cari au greșit o-dată, nu cred că se vor lăsa a mai greși și de a doua óră.

Dacă pentru țără ereditatea însemnéază stabilitate, pentru comună va să ăică brigandagiă. Strusberg ar împuia prin tóte colțurile României.

Primarul impus!

Acésta e o eresie.

Religiunea nóstră sunt alegerile.

Scim noi cine a fost Marcu-Aureliu, filosoful, și ce fiu l'a moștenit.

Dacă Romanii ar fi conservat principiul electiv, n'ar fi desonorat Roma monstri ca Nerone, ca Caligula, ca Commod.

În totă lunga durată a republicei, vëdutu-s'a fiare ca aceștia?

Când din nefericire se impune un om unei comune, unui județ, unei țări, nu se impune cel mai capabil, cel mai prob, cel mai luminat, ci cel mai servil, cel ce ofere mai mult aceluși care îl impune.

Înțelegem ca capul unei comune să fie supus unui cens, cens de capacitate, de lumină, de probitate; dar despre acésta trebuie să judece comuna, iar nu guvernul.

Țera nu va putea prospera pînă când nu se va salva de ómenii slugarnici, de sbiri și de lipitori, și nu va scăpa de aceste parasite de cât numai când funcționarii superiori ai comunei, ai județului, ai țerei — afară de prefect care este delegatul guvernului — se vor alege de țeră dup'o lege, care ar determina cualitățile și luminile ce trebuie să însușescă aleșii, ca să fie demni și cunoscători de funcțiunile ce vor fi chiemați să ocupe, din cari n'ar putea fi demiși de cât după un termen de cinci ani, când atunci

ar putea fi realeși dacă prin a lor moralitate, activitate și cunoștințe speciale, în ramura ce ocupă, vor fi răspuns la încrederea mandanților lor.

Étă, domnilor ministri, singurul mijloc de a se moralisa guvernanții; étă singura reformă salutară și demnă d'o țără liberă.

Aceste usuri sunt usuri vechi ale Românilor. Ele își au rădăcinile în instituțiunile lor antice și în religiunea lor.

Principiul electiv este vechi cât și lumea. Moise nu l'a inventat în legislațiunea sa, ci l'a recunoscut, și Isus l'a consacrat.

Afară de datinele străbune ce le conservăm de la Roma republicană, de șese-spre-zece secoli de când codicele nostru politic este evangeliul, de la Aurelian, de când biblia completată prin evangeliu este constituțiunea noastră.

Conformatu-v'ați d-vóstră cu acest codice, cu această constituțiune când ați făcut acest funest proiect de numirea capilor comunelor prin care se răpesc indirect autonomia comune?

Nu este acesta o apostasiă?

Impunerea președintelui represințațiunii comunale, implică impunerea președintelui represințațiunii județene, de unde nu mai e de cât un pas pînă la impunerea președintelui represințațiunii țerei.

Acolo voiți să ajungeți d-vóstră?

Adică dacă d-văstră ați fost impuși țerei de un consul străin, voiți să generalisați și să legitimați această rușine?

Ast-fel de guvern, ast-fel de legi.

O ÎNTÎMPINARE

Dăm loc mai la vale următoarei întîmpinări făcută de d. N. B. Lăcusteanu, privitoare la o corespondență din Caracal publicată de noi. Să se țină numai sîma că d. Lăcusteanu nu dice nici un cuvînt asupra lui Teodorianu, pe care il privia în deosebit acea corespondență. D-sa răspunde numai la punctele ce'l privesc.

Iată întîmpinarea :

Domnule redactor,

Ziarul *Timpul* de la 4 Ianuarie, publică o scrisoare anonimă dată din Caracal, prin care între altele să dice că de către comitetul permanent al județului Romanați s'ar fi numit director la scôla de meserii din acel oraș d. Costache Rîureanu, ruda mea, dupe înțelegerea ce ași fi avut cu presidentul Comitetului permanent d. Georgescu, ca în schimb să mijlocesc din parte-mi a se da fiului d-sale un post în magistratură.

Ne este facil de a proba că această comunicațiune e o cutezătoare scornitură.

Mai întîiî, numirile în funcțiunile județene făcîndu-se de complectul comitetului permanent și

cu cunoștința prefectului, și posturile în magistratură dându-se de ministru justiției, ar fi trebuit neapărat să mă adresez : pentru d. Riureanu comitetului Comitetului permanent și reprezentantului puterii executive, și pentru fiul d-lui Georgescu, ministrului dreptății. Făcutu-s'a din parte-mi vre-un demers de natura acesta ? Să se întrebe membrii autorității județene și capul justiției.

Și apoi, nici nu erea nevoie de intervențiunea mea.

D. Riureanu care 'și-a făcut studiile în Franța, care e medaliat de mai multe ori pentru invențiunile sale în mecanică și care, în curs de mai mult de două-deci de ani a fost pe rând cap de atelier și director al școlilor de meserii din București, în Iași, în Turnu-Severin, în Caracal și în Turnul-Măgurele, avea pentru dânsul știința sa, titlurile sale și propriile sale merite ca să i se încredințede direcția unei școle ajunsă în cea mai dupe urmă miserie de la retragerea d-sale ; și mai mult, această școală — care în trei ani a prefirat trei directori — avea trebuință de un conducător ca Riureanu, de cât acesta de un post nesigur depinzând de o autoritate schimbătoare, cum sunt posturile dependente de autoritățile județene unde întriga, rivalitățile, pasiunile și interesele personale joca un mare rol și împedica ori-ce îmbunătățire. Dovadă că mai mult școla avea interes de Riureanu este că, dupe știința ce am, acesta a luat un post la căile ferate tot atât de bine retribuit și în condițiuni mai bune de stabilitate.

Am fost dară cu totul străin de amestecul ce mi se atribue.

Și cu toate acestea, când e vorba de o instituțiune socială devenită în stare de desorganizare și de paralisie, cum e scôla din Caracal, prin înepția organelor însărcinate de lege cu îngrijirea ei, ași fi avut dreptul, ca județen, și mi-ar fi incumbat datoria, ca reprezentant al țerei, să cer ca să se dea acestei scôle un conducător capabil în interesul nu al persônei, ci al societății; ași fi avut tot cuvântul a pretinde de la aceia ce caută, nu conducători de stabilimente ci afiliați, să nu facă cu instituțiunile județene politică de coterie.

Dar anonimul îmi contestă acest drept ce'l are și cel din urmă din cetățeni, sub cuvînt că ași fi renunțat la dînsul; îmi tăgăduiește această datorie, dîcînd că m'am obligat către mandanții mei să nu mă interesez de administrația publică.

Acastă aserțiune nu e numai neadeverată, dar și absurdă și injuriôsă.

Căci, ce pôte fi mai absurd de cât de a ne închipui că se pôte găsi o societate atât de stranie care să dea un mandat cu condiția ca mandatarul să nu facă us de el; și ce pôte fi mai degradant de cât a se găsi un om atât de desdemnat ca să primescă o asemenea pozițiune de automat?

Nu mi s'a pretins de alegători, și eu nu m'am îndatorat ca să fiu nepăsător la conducerea afacerilor publice, să rămân indiferent la administrația Statului. Nu s'a pus, și dacă s'ar fi pus nu s'ar

fi acceptat condițiuni de felul acesta, desonorante și pentru mandanți și mandatar.

Se cer condițiuni, se dau mandate imperative, însă de o altă natură. Se iaș obligațiuni, însă de la acei ómenī carī dupe ce aș fost odată aleși, faptele lor n'aș corespuns cu promisiunile lor, cu profesiunea lor de credință făcută înaintea alegătorilor.

Dar să se pretindă a fi indiferent la administrația țerei, a se desinteresa de alegerea persónelor ce se chiamă în capul serviciilor publice, de témă ca să nu tragă spuza pe turta lui în detrimentul persónelor meritorii și intereselor Statului; să se cêră acestea unui om care, în lunga sa viață publică a dat doveđi că nu de interesele sale personale și de familie a fost condus, nu la sine saș la rudele sale s'a gândit cu preferință; o cerere de natura acêsta făcută unui asemenea om, nu numai nu și-ar avea rațiunea, dar ar fi și ireverențiosă.

Ca om public, care a fost conduita mea? De la 1866 pînă astăzi am fost ales aprópe neîntrerupt, fie în Adunarea Deputaților, fie în Senat, unde m'am bucurat de óre-care considerațiune și de óre-care influență. În aceste condițiuni, aș fi putut să fac ceva pentru mine saș pentru consăngenii mei; să cumulez funcțiuni și apuntamente, să iaș întreprinderi, să particip la prăđi carī, multumită bine-facerilor civilisațiunii pe care ne a adus-o.... noua stare de lucruri, nu se mai fac la drumurile mari și în umbra codrilor de Tunși și de Bujori

carî răspundeaŭ de faptele lor cu capetele lor, ci pe căile așternute cu granit ale urbelor luminate cu gaz aeriform de... principî și de ducî financiari iresponsabili, carî aŭ relele apucături ale Bujorilor și Tunșilor minus virtuțile lor; așî fi putut, dic, să fac și eu ceea ce fac mulți. Desfid pe cei de la oficina și de la tovarășia de unde pornesc lovirile îndreptate în-contra'mî să citeze o faptă a mea publică maculată de folóse nepermise de lege și de morală, să arate dintre consăngenii mei pe unul singur care să fi obținut prin mișlocirea mea o funcțiune în județ. Un nepot, așî putea să dic un copil al meu, l'am avut în scóla de meserii la a cării înființare am contribuit și eu intelectualmente și pecuniarmente, și i-am plătit acestui copil întreținerea, ca să rămân în legalitate. N'am cerut nimic nici celor de la județ, nici celor de la Stat, și n'am cedat nimic. Și acésta este crima pe care adversarii mei nu'mî vor ierta-o nici dupe mórte. Căci se iartă omului a fi Baraba, dar nu-i se iartă a fi Christ. Făcut-aŭ tot așa și detractorii mei? Cei de la fabrica de calomnii de care sunt atacat sistematicesce, pot óre să dică tot atât despre dênșii și despre consortiî lor? Fost-aŭ ei în vre-o afacere publică fără să nu le fi rămas dintr'insa pufușor pe botișor? Solicitat-aŭ când-va vre unul dintr'inșii mandatul de reprezentant al comunei, al județului, al țerei în alt scop de cât în acela de a se servi de el ca de un mișloc spre a se înavuți orî a cumula, saŭ spre a'și căpétui rudele cu câte un loc bine retribuit în Stat, orî cu o

întreprindere producătoare, sau cu o pensiune viagă reversibilă soțielor și copiilor lor pînă nu nu mai șcim la al cîtelea grad, dupe cum se vede petrecându-se și practicându-se pînă și în consiliile județene de către acești lilipuțieni de talie și de caracter, care strâmbi fiind ei au pretențiunea de a îndrepta lumea, când îndreptarea ar trebui să o începă de la ei însuși? Privescă-se purtarea și faptele, în Parlamentul țerei, ale acelor care la alegerile trecute au învins pe adversarii lor prin intrige și amăgire, și se va dobândi convingerea că nu ca să dea satisfacție societății, nu ca să facă a triumfa ideile și principiile alegătorilor au cerșetorit ei mandatul de reprezentanți ai țerei, ci pentru scopuri cu totul personale. Aleși cu mandat de a nu modifica constituțiunea, pînă în capitală au uitat obligațiunile solemne ce le-au luat la reședința județului, au abjurat principiile în puterea cărora au fost aleși, și în parlament s'au trezit socialiști, adică mai mult de cât revisioniști, nu din convingere, nu pentru că Isus li s'a arătat pe drumul Damascului ca lui Pavel, ci prin servilism și din interesul de a obține funcțiuni în Stat sau în județ și de a-și crea venituri din retribuțiuni, din locațiuni și alocațiuni, ca să mă servesc de termenii de bancă, și din alte ramuri de explotare publică și privată, licită și ilicită.

Și acești cerșetori de funcțiuni, acești ismailteni de afaceri care speculează cu mandatul lor, acești vespertilienii politici care protestă cu opoziția și votază cu guvernul; acești ómenii fără credințe și

fără principii pe care îi găsești tot-d'auna în partida care e la putere; acești politici de contrabandă cari înșală și pe conservatori și pe liberali, vor să poseze în censori ai moravurilor, și au pretențiunea d'a lua conducerea județelor și a se așeza într'insele ca șorecii din fabulă în parmazan.

Din parte'mi, dacă ómenii aceștia cred că pe umerii lor de pigmei ar putea duce județele, pretențiune care mi se pare cam exagerată și chiar nerodă, le doresc reușită, numai cu condițiunea să renunțe de a mai fi talere cu două fețe, să spună curat ce sunt, ce vor, dupe ce umblă — căci să le ese din cap că cu șarlatenie se pôte domina — să spună care le este, nu ȃic idealul, fiind-că asemenea ómeni nu au ideal, ci ținta dupe care alérgă; să bine-voiască a ne arăta care le este religiunea politică — dacă au o religiune, — care le este cređul, care le este programa; căci pînă acum nu s'au făcut cunoscuți de cât prin apostasie, prin sperjur, prin marele apetit de funcțiuni, de chivernisală, la care ca să ajungă au întrebuințat înșelătoria și intriga, ajutate de miđlóce făptuite în detrimentul tezaurului județelor, pentru care, dacă ómenii n'ar mărturisi, ar vorbi petrite, nu petrite de felul acelora la care se adresa Ion Premergătorul, ci petrite șoselelor care au miraculoasa virtute de a exprima voturi și a decide în alegeri, victoria negreșit a acelora de partea cărora se pun ele, victorie căștigată prin ast-fel de miđlóce cu care învingătorii au nerușinarea mai mult de cât cinică de a se făli și a ne provoca.

Din tovarăşia acestora este autorul scrisorii la care am onoare a răspunde.

Mulţumindu-vă prin anticipaţiune de ospitalitatea ce veţi bine-voi a da acestei întimpinări în colónele stimabilului d-v. diar, vă rog domnule Redactor, se primiţi asigurarea consideraţiunii şi stimei ce vă conserv.

19 Ianuarie, 1884.

IÓN HELIADE

ȘI

DETRACTORII SEI^{*)}

Atunci pe lumea 'mbêtrănită

În rele, în viții și în crimă,

S'a ridicat o auroră

Strălucitoare și sublimă.

Era Isus cel blând și dulce

Ce-a ispășit pe cruce greă,

Nenorocirea de-a fi geniū

Și crima.... de-a fi Dumnezeu !

(Cincinat Pavelescu).

I

Cu ocazia aniversării de cinci-șeci de ani, a Mișcării regenerațiunii române, au apărut două broșuri intitulate ; cea întâia : «1848 în România» fără nume de autor, iar cea de a doua : «1848 zile revoluționare» de C. Colescu-Vartic, ieșite ambele din aceeași officină și cernute între aceeași ómenī,

^{*)} Publicat în 1898.

prin care se reeditază basmul inventat de neuitatul Ión Ghica, în scrisorile sale către Alexandri, că Proclamația drepturilor Românilor de la 1848 e scrisă de Nicolae Bălcescu, iar nu de Heliade.

Ghica, inamicul cumplit al celui ce fu sufletul marei noastre Mișcări, ca să răpescă adversarului său gloria de a fi autorul actului memorabil ce *punea bazele Constituției* Statului român modern, a hasardat această scornitură ca un balon de incercare, fără credință că se va prinde.

Eū am răspuns atunci ingeniosului făcător de povești că se falsifică istoria cu sciință, și am adus probe că Proclamația drepturilor Românilor s'a conceput în casele de la Obor, iar nu în salónele generalului rus Mavru.

Daū întimpinarea mea din 1891, imprimată în opul: *Scrisori din Exil* ale lui Heliade, pagina 702—725:

Étē'i coprinsul:

II

Toți cei-ce aū luat o parte activă în evenimentele de la 48, sciū că Programă constituțională a Mișcării Române este opera nemuritorului Ión Heliade-Rădulescu. D-nul Ión Ghica, în pisma istoriei, atribuie această programă regretatului Nicolae Bălcescu, spre a ilustra cu dēnsa pe membrii Comisiunii executive din care d-sa făcea parte, și indată a și găsit un istoric la'ndemână, pe puțin scrupulosul d. Gr. Tocilescu, spre a acredita fabula

că Bălcescu, ajutat de luminele colegilor săi din Comisie, este autorul Programei Mișcării noastre politice și sociale.

În interesul Adevărului și Justiției, venim să dovedim falsitatea aserțiunilor acelora care, după ce au negat lui Heliade, cât a trăit, inteligență, geniū, știință politică, merite literarii, vin după mărtea lui a-și însuși operele sale spre a se glorifica cu dăsele.

Mai înainte însă de a ajunge la probe, să reproducem Programa de principii de la 1848, spre a face apoi o comparație între aceste principii și principiile omienilor din Comitetul Revoluționar și Comisia executivă, și a judeca arborele de pe fructe.

Etă Programa constituțională a memorabilei noastre Mișcări :

IN NUMELE POPOLULUI ROMÂN

„Dumnezeu e Domn și s'a arătat noă :
bine este cuvântat cel ce vine în numele
Domnului.“

Respect către proprietate, — Respect către persóne.

Fraților Români,

„Timpul mântuirii noastre a venit ; Popolul român se deșteptă la glasul trâmbiței ângerului mântuirii, și 'și cunoște dreptul său de suveran. *Pace voă*, pentru că vi se vestesce *libertate voă*.”

„Popolul român se scólă, se arméză, și nu spre a se lupta o clasă asupra alteia, nu spre a rumpe legăturile sale de relații din afară, ci ca să ție în frâu

și în respect pe voitorii-de-rău ai fericirii publice. Strigarea Românilor e strigare de pace, strigare de înfrățire. La această mare faptă a mântuirii, tot Românul are dreptul de a fi chemat, nimeni nu este scos afară; tot Românul e un atom al întregii suveranități a Popolului; sătean, meseriaș, neguțător, preot, soldat, student, boier, Domn, e fiu al Patriei, și, după sfânta noastră credință, e și mai mult: e fiu al lui Dumnezeu. Toți avem același nume de român. Acesta ne înfrățesc și face să înceteze toate interesele, să se stingă toate urele. Pace dar voe! Libertate voe!

„Scularea acesta e pentru binele, pentru fericirea tuturor stărilor societății, fără paguba vre-uneia, fără paguba însuși a nici unei persoane. *Nu se cuvine a perde cei mai mulți pentru cei mai puțini, căci este nedrept; nu se cuvine iar a perde cei mai puțini pentru cei mai mulți, căci este silnic.*

Popolul român, în cât către cele din afară, nu suferă pe nimeni, respectă toate Puterile și cere a respecta și ele drepturile lui stipulate prin tractatele lui Mircea și Vlad V, recunoscute de toate tractatele încheiate apoi între Înalta Pörtă și Rusia, și protestă asupra oricărei fapte ce s'a făcut împotriva acestor tractate. *Popolul român voiesce cu o voință tare a-și păstra neatârarea administrației sale, neatârarea legiurii sale, dreptul său suveran în cele din năuntru, și rămâne în aceleași legături și mai strânse prin luminele veacului cu Înalta Pörtă.* Acastă voință e legală, e pe credința tractatelor și nu e în paguba nimenui.

„*Popolul român lepădă un Regulament, care este împotriva drepturilor sale legislative și împotriva tractatelor ce-l recunosc autonomia.*—Acastă lepădare este însuși în folosul Înaltei Porți, ce va fi arbitrală dinpreună cu Franța, Germania și Englitera, cărora Românii le reclamă judecată și ajutor la oricare asuprire ce li s'ar face.

„Popolul român decretă și hotărăsce responsabili-

tatea ministrilor și cu un cuvânt a tuturor funcționarilor publici; și fiind-că neresponsabilitatea nu este un drept al nimenui, nici de moștenire, nici de învoire, prin urmare nimeni nu perde nimic și hotărîrea Popolului e sfântă.

„Popolul român voiesce o Patrie tare, unită în dragoste, compusă de frați, iar nu de vrăjmași; prin urmare decretă, după vechile sale datine, aceleași drepturi civile și politice pentru tot Românul.

„Cine nu voiesce acésta e vrăjmaș al fericirii publice, e un alt Cain ucigător de frate în sânul mamei noastre Patrii.

„Popolul român va să dea dreptate, și dreptatea e a lui Dumnezeu. Dreptatea nu suferă a purta numai săracii sarcinele țerei și bogații să fiă scutiți. Prin urmare decretă contribuție generală dupe venitul fiicăruia. Acésta înavuțesce Patria, și o Patrie avută e în folosul tuturor și prin urmare în paguba nimenui. Acésta chiamă pe toți la aceleași drepturi și datorii într'o Patrie dréptă, înfloritoare și care cu tot dreptul nu va mai putea suferi control străin.

Popolul român dă înapoi la toate stările dreptul cel vechiū de a avea reprezentanți în generala Adunare; decretă de ați înainte alegerea largă, liberă, dréptă, unde tot Românul are dreptul de a fi chemat și unde numai capacitatea, purtarea, virtuțile și încrederea publică să-i dea dreptul de a fi ales. Acésta pe cei buni, pe cei drepti nu-i păgubesc întru nimic, și Românii au fost tot-d'a-una buni. O sciū străinii și o scie proverbul cel vechiū: „bună țără, rea tocmală“. Acéstă decretare nu e în paguba nimenui, va să schimbe numai tocméla.

„Popolul român decretă tipar liber, cuvântare liberă, adunări libere spre a vorbi, a scrie cele de folos, spre a arăta adevărul. Adevărul, ideile, cunoscințele vin de la Dumnezeu în folosul general al ómenilor, ca sórele, ca aerul, ca apa, și prin urmare sunt proprie-

tate universală; și dacă se cuvine a fi respectată însuși proprietatea particulară, cu atâta mai virtos este sacră și neatinsă proprietatea universală. A înneca adevărul, a stinge luminele, a împedica folósele, prin împedizarea tiparului, este o vîndare către Patrie, o apostasie către Dumnezeu. Libertatea tiparului nu póte păgubi pe nimeni de cât pe fiii întunerecului.

„Popolul român voiesce pace, voiesce tărie, voiesce garanția averilor sale materiale, morale și politice; decretă dar guardă națională în care tot Românul se nasce al ei soldat, tot Românul e un guardian al fericirii publice, un garant al libertăților publice. Acésta nu păgubesc pe nimeni de cât pe conspiratorii asupra drepturilor Patriei.

„Popolul român chiamă tóte stările la fericire, recunósce facerile de bine ale comerciului, scie că sufletul lui este creditul, care nici-odată n'a vrut să i'l înlesnéscă sistema trecută. Decretă dar o bancă națională, însă cu fonduri naționale.

„Popolul român, în generositatea și evlavia sa, se închină locurilor sfinte, și va trimite de acum înainte la sfântul Mormînt și la alte aședeminte religiose unde-lemn, tēmóie, făclii și însuși bani spre ținerea de scóle, de preoți, spre lauda lui Dumnezeu; și tot spre adevărata laudă a celui ce s'a răstignit, spre desrobirea celor săraci, decretă ca prisosul veniturilor mōnăstiresci să fie al țerei spre desrobirea și ajutorul celor săraci; și reclamă moșiile mōnăstirilor închinat la scóte de subț orî-ce mîncătorie. *Popolul român dă lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu, și ia de la farisei ceea ce nu este al fariseilor*, ca să dea săracului care e fratele Domnului. Acésta nu e în paguba Românilor, ci spre mântuirea lor și lauda sântelor locuri.

„Popolul român împarte dreptatea de o potrivă la toți, și dreptatea o dă pentru toți și mai virtos pentru cei săraci. Săracii, sătenii, plugarii, hrănitorii orașelor,

fiii Patriei cei adevărați ce au fost defăimați atât de îndelung cu numele glorios de Român, ce au purtat toate greutățile Țării prin munca lor de atâtea vécuri, au lucrat moșile și le-au îmbunătățit, au hrănit pe strămoșii proprietarilor, pe moșii lor, pe părinții lor, pe acești proprietari însuși, și au drept înaintea generosității proprietarilor, înaintea dreptății Patriei, își cer o părticică de pământ îndestul pentru hrana familiei și vitelor sale, părticică răscumpărată de atâtea veacuri cu sudorile lor. Ei o cer și Patria le o dă; și Patria iar, ca o mamă bună și dreptă, va despăgubi pe fie-care proprietar de mica părticică ce o va da săracului ce nu are pământul său dupe strigarea dreptății, dupe glasul evangheliei, dupe inima cea frumoasă a Românilor, în care au aflat parte străinii în tot-d'a-una, necum frații lor, hrănitorii lor, tăria lor cea adevărată. Claca dar, și acea infamă iobăgiă, se desființază; lucrarea la lucrul drumurilor se desființază; săténul fără pământ se face proprietar și tăria neînvingă celor mai avuți în folosul tuturilor și în paguba nimenui; vistieria va despăgubi pe toți.

„Popolul român, după vechile sale drepturi, voiesce ca Domnul, în care este personificată suveranitatea acestui popul, să fiă tare prin dragostea publică, drept, luminat, voitor de bine Patriei, bărbat integru; și ca să-l pótă afla la alegere ast-fel, decretă, după vechile sale drepturi, a'l căuta în toate stările societății, în totă Nația, iar nu într'un număr mărginit de ómenii. Domnia nu e drept de moștenire a nici unei familii, Domnia este a Patriei. Ea o dă celui ce va socoti de cuviință dintre fiii săi. O asemenea alegere strînge și mai mult legăturile noastre cu Inalta Pórtă, pentru-că pier puținele persóne ce se pot influența în paguba Inaltei Porți și a Popolului român.

„Puterea suverană purcede de la Dumnezeu, și în totă țera se află unde-va. În Țera română este în

Popolul român ce are dreptul de a numi pe capul cel mai înalt al Patriei. Prin urmare Popolul, având dreptul suveran, poate revesti cu dînsul pe ori-cine va socoti de cuviință și pe câți ani i se va părea că-i este mai de folos. Așa dar decretă ca Domnia să se dea celui ales numai pe cinci ani, spre a se tăia rivalitățile și urele îndelungate și spre a pune o emulație între cetățeni a fi buni, întregi și folositori Patriei, ca să tragă încrederea publică.

„Popolul român lepădă de la sine ori-ce titlu ce i s'a introdus prin corupție de la străini împotriva vechilor sale datine. Domnul este ales unul dintre cetățeni, și după domniă rămâne iar cetățen fiu al Patriei. Domnul nici n'a fost nici nu este prinț, domn e tot cetățenul, domn e și capul țerei. Asta e titlul cunoscut de toți Români. Vorba de prinț e cunoscută numai de cei ce știu din limbele Europei. Vorbele de prea-înălțat, prea-luminat, sunt nisee traducții din limba giul fanarioților, iubitori de titluri.

„La multe trebuințe ce are Patria acum pentru despăgubire și atâtea cheltueli spre înaintarea Patriei, Popolul român nu mai poate da Domnului o listă civilă atât de mare, și mai virtos că, și fără acesta, vede că este de neapărată nevoie ca Domnul să dea exemplu mai ântăiu de simplitate și de viață cum-petată.

„Vorbele nobil, nobilitate, sunt necunoscute între Popolul român. Fapta asemenea e și mai necunoscută, căci nimic n'a fost de moștenire în țera acesta, nici rang, nici titluri, de cât proprietatea și numele familiei. Popolul român decretă dar desființarea tuturilor rangurilor titulare ce nu au funcții și a căror nume nu aduce aminte de cât nisee timpî de barbaria și de servilitate.

„Popolul protestând asupra măsurilor arbitrare și nelegiuite de a se pune o taxă la învățătură, de la

care săracul, orfanul, fiul văduvei e scos afară; protestând asupra relei cugetări de a degrada și a ucide naționalitatea prin scóterea limbei naționale din scóle, decretă o învățătură pentru toți egală, progresivă, integrală pe cât va fi cu putință dupe facultățile fiecărui și fără nici o plată, decretă în Bucuresci o scólă politehnică, câte o universitate în Bucuresci și Craiova, și câte un liceu cum și pensionate pentru amândouă sexele; câte un liceu, asemenea și un pensionat în fie-care județ; câte o scólă normală în fie-care plasă și câte o scólă începătoare bine întocmită în fie-care sat. Decretă sciințele ca și pînă acum în limba patriei, și cultura și înflorirea acestei limbi dupe natura și dupe origina ei cu literile sale, atât în cărțile profane cât și în cele sacre, cum și întroducerea literilor în toate cancelariile.

„Despre acest capitol al învățăturai, guvernul va fi dator, sub a sa răspundere, a pune cea mai activă stăruință spre a se înființa aședemintele de educație publică; și precum nu se póte lăsa nici un creștin a se nasce și a muri nebotezat, asemenea nici un fiu de cetățean, din câtî se află ađi în vîrstă de 12 ani și câtî se vor nasce de acum înainte, să nu rămăie neimpărtășit de învățatură, căci pe dēnsa se întemeiază viitorul țerei și punerea în lucrare cum și garanția cea adevărată a aședemintelor Patriei.

„Popolul român lépădă de pe sine neomenia și rușinea de a ținea robî, și declară libertatea Țiganilor celor particulari. Ceî ce aű suferit pînă acum rușinea pēcatului de a avea robî, sunt iertați de Popolul român; iar patria, ca o mămă bună, din vistieria sa va despăgubi pe orî-cine va reclama că a avut pagubă din acéstă faptă chreștinescă.

„Popolul, decretând o dată drepturile civile și politice ce le-a avut în tot-d'a-una tot cetățēnul, declară că tot Românul e liber, tot Românul e nobil, tot

Românul e un domn. Prin urmare de aci înainte desființeză ori-ce pedepsă cu bătaia și rumpe în obrazul gădilor ori-ce biciu și ori-ce vargă ce degradă demnitatea cetățenului. Bătaia dar se rădică de la ori-ce dregătorie și cu atâta mai virtos din rindurile soldaților.

„Popolul român de și nu cunoște ființa pedepsei cu mörte, însă pentru că adesea prin judecătoriile criminale, judecătorii de sistema cea veche au cutezat a da afară nisce sentințe de mörte, fără să fi putut a se pune în lucrare, Popolul decretă desființarea cu totul a pedepsei cu mörtea, atât în lucrare cât și în sentințe.

„Popolul român vădënd intrerumperile sale de relații cu Inalta Pörtă, mai virtos de la 1828 încoa, vădënd că reprezentantul său la Constantinopole e un străin, reclamă a'și avea relații d'a-dreptul cu Inalta Pörtă și reprezentant al său la Constantinopole ênsuși dintre Români.

„Pe scurt, Popolul român recapitulând decretă:

10. Independența sa administrativă și legislativă pe temeiul tractatelor lui Mircea și Vlad V și neamestec al nici-unei puteri din afară în cele din întru ale sale.

20. Egalitatea drepturilor politice.

30. Contribuție generală.

40. Adunantă generală compusă de reprezentanți ai tutulor stărilor societății.

50. Domnul responsabil ales pe câte cinci ani și căutat în toate stările societății.

60. Imputinarea listei civile — ardicarea de ori-ce mijloc de corumpere.

70. Responsabilitatea ministrilor și a tutulor funcționarilor în funcția ce ocupă.

80. Libertatea absolută a tiparului.

90. Ori-ce recompensă să vină de la Patrie prin reprezentanții sei, iar nu de la Domn.

10°. Dreptul fie-cărui județ de a-și slege dregători și, drept care purcede din dreptul Popolului întreg de a-și alege Domnul.

11°. Guardă națională.

12°. Emanciparea mănăstirilor închinete.

13°. Emanciparea clăcașilor ce se fac proprietari prin despăgubire.

14°. Desrobirea Țiganilor prin despăgubire.

15°. Representant al țării la Constantinopole dintre Români.

16°. Instrucție egală și întrégă pentru tot Românul de amândoe sexele.

17°. Desființarea rangurilor titulare ce nu au funcții.

18°. Desființarea pedepsei degradătoare cu bătaia.

19°. Desființarea atât în faptă cât și în vorbă a pedepsei cu mórtea.

20°. Aședeminte penitențiare, unde să se spele cei criminali de păcatele lor și să iasă îmbunătățiți.

21°. Emanciparea Israelitiilor și drepturi politice pentru ori-ce compatriot de altă credință.

22°. Convocarea îndată a unei Adunanțe generale extraordinare, constituante alese, spre a reprezenta toate interesele sau meseriile nației care va fi datăre a face constituția țerei pe temeiul acestor 21 articole decretate de Popolul român.

„Acastă Adunanță va lăsa în moștenire viitorimii constituția acésta, și va fi datăre încă a o încheia printr'o legiuire prin care, neapărat la fie-care 15 ani, din dreptul său să-și alégă popoul deputați extraordinari cari, venind în adunanța extraordinară, să introducă reformele cerute de spiritul epoei. Cu acésta se împedică de acum înainte vrednica de plâns nevoiă, d'a se cere reforme cu mâna armată, și vor fi feriți copiii și strănepoții nostri de necesitatea în care s'a aflat astăzi popoul român.

Aceste decretări vin din glasul general al țerei;

sunt drepturi vechi ale ei, sunt dupe legi, sunt dupe tractate. Inalta Pórtă, atât în generositatea cât și în interesul său le primesce. Rolul Rusiei este de a ne asigura drepturile când ar fi călcate din afară, și mai virtos când voim a ne reîntregi într'ensele. Când ea ni se va împotrivi, va dovedi lumii întregi că a avut gând rău asupra noastră și asupra Turciei.—Arhipăstorul țerei le va bine-cuvânta, dacă este păstor dupe legea lui Christos; va sub-scrie decretul acesta în capul tuturilor, de va voi să ne mai păstorască și de va fi pătruns de duhul Evangheliei. Domnul țerei nu poate sta contra, pentru că este Alesul ei, și nu poate împedica această faptă fără a-și atrage numele de trădător al țerei și rebel către Inalta Pórtă.

„Boierii n'au nici un cuvânt a nu primi, pentru că nu perd nimic, și mai virtos că prin învoirea lor vor da lumii o dovadă de frumosul suflet ce caracterisă tot-d'a-una pe cei mai mari ai Țerei. Strămoșii nostri ne au asigurat cu sângele lor o Patrie. Misiunea boierilor este a statornici dreptatea cerului, dreptatea Evangheliei într'ênsa; misiunea lor de astăzi are și mai mare preț înaintea lui Dumnezeu.

„Neguțătorii, meseriașii, săteni, bine-cuvântă decretelor acestea; le reclamă, le cer, de și n'au avut pînă acum glas; le-au cerut cu ochii, cu mâinile, cu toate mișcărilor, fără a scóte o vorbă, dupe cum cere mutul ars de sete, apa, dupe cum cere cel astupat, cel înecat aerul.

„Frați Români! Soldați, cari sunteți fii și frați nostri, priveghiați a ținea buna orînduială, pentru că datoria vóastră această este. Nu ascultați însă când voitorii nostri și ai vostri de rău vă vor porunci a da în frații vostri și a vă întina mâinile în cei ce se scólă pentru binele vostru și al părinților vostri. Punerile la cale, legiuirile cele noi ale Popolului român, vă înalță la trépta de om, desființază vergele de pe

spatele vóstre cu care erați socotiți în starea vitelor; vă înalță la trépta de a putea și voi a vă face ofițeri când veți merita; și ușurează, dau drepturi părinților și fraților vostri. Când veți lăsa pușca din mână, de aci înainte vă așteptă o Patrie, iar nu claca și biciul dorobanțului. Cei ce vă vor da poruncă a face foc asupra fraților vostri, însemnați-i că aceia nu sunt Români, sau de vor fi, sunt vânduți și vă vând și pe voi ca să mergeți a împlea șanțurile cu trupurile voastre, bătându-vă înpotriva voitorilor de bine ai omenirii!

Ofițeri români! Camarații vostri din Europa v'au dat exemplu. Europa luminată e cu ochii deschiși asupra voastră. Ați încins săbiile spre a ținea buna orînduială și a vă lupta asupra vrăjmașilor Patriei. Țineți buna orînduială, și voi pricepeți mai bine de cât soldații vostri și cunósceți pe adevărații vrăjmași ai Patriei. Scóteți săbiile, faceți-le să lucéască înaintea sórelui dreptății și al libertății Patriei. Été calea cea mai gloriósă în analele Patriei vi se deschide voé. Fericiți-vé că v'ați aflat în capul camarațiilor vostri în acéstă di mare ce a venit de la Dumneđeú și care, intrând în eternitate, se va înfățișa iar înaintea lui Dumneđeú cu misiunea sa împlinită și cu fruntea încoronată de numele vóstre ca de nisce stele de mântuire Popolului român. Iar daca capiți vostri vă vor comanda asupra fraților vostri, n'aveți să ascultați decât glasul Popolului suveran: frângeți-vé săbiile înaintea ori-cărui comande vërsătóre de sânge. Nisce asemenea comandânți vor fi însuflați de duhul lui Satan. Și el asemenea a fost un căpitan în cetele ceresci, și ángerii păcii și ai dragostii îi smulseră aripele; smulgeți și voi asemenea spaletele din umerii orí cărui căpitan trădător ce va comanda să se verse cea mai mică picătură de sânge.

„Cuvioși egumeni, protopopi, preoți, voi împliniți locu Apostolilor, și astăzi se proclamă nisce legi pe temeiul Evan-

gheliei. Este sarcina voastră, datoria voastră a eși cu crucea în mână și a pecetlui cu densa tunurile și țevele purtătoare de morțe. Christos a înviat și s'a doborât morțea și robia. Voi trebuie să spuneți lumii că este Antichrist tot omul ce face morțe asupra fratelui său, tot omul ce mai voiesce robia, tot omul ce n'are milă de sărac, de văduvă și de orfan. Luați vestimentele voastre, armați-vă cu crucea și cântați psalmul 108 împotriva orî cărui vindecător al Patriei.

„Boierî! Voi ați fost generoși cu străinii, i-ați primit, i-ați hrănit, i-ați avut, i-ați chiebat a se împărtăși de drepturile voastre și nu veți fi voritori de reu pămîntenilor fraților vostri, nu veți face rușine Patriei în străinătate; nu veți suferi a se pune o pată pe numele vostru; nu veți lăsa un blestem peste copiii vostri. nu i veți osîndi a se rușina de numele ce le veți lăsa în moștenire. Dați din frumosul vostru suflet fericirea fraților vostri, fără paguba voastră, căci Dumnezeu vă va da însutit, și aședemintele cele noi și drepte, peste curînd vor înzeci veniturile voastre. Cu toți înțindeți mîna a închiega toate clasele societății într'un singur corp pe care să l' putem numi fără rușine Nația.

„Cetățenî în general, preoți, boierî, ostași, neguțători, meseriași de orî-ce treptă, de orî-ce nație, de orî-ce religie, ce vă aflați în capitală și prin orașe, Greci, Sîrbi, Bulgari, Germani, Armeni, Israeliti, armați-vă spre a ținea buna orînduială și a ajuta la fapta cea mare. Patria este a noastră și a voastră. Voă vă place a ședea într'însa și ea vă primesce. Sistema cea veche nu v'a chiebat și pe voi la masa de obște. De ați înainte o masă avem cu toți; un ospet de frăție ni se întinde; aceleași drepturi vom avea cu toți.

„Și voă, o bine-cuvîntați săleni, frați ai lui Christos; munca voastră, pîinea și vinul se prefac în trupul și în sângele Domnului; voi sunteți fiii cerului, fiii păcii și ai țerii; voi sunteți hrănitorii nostri; voi ați plîns și vă veți bucura, voi ați însetoșat de dreptate și vă veți răcori; pe voi v'a fericit Mîntuitorul lumii. Ferieți sunteți și în lumea acesta și în cea l-altă. Stați dar la locul vostru, că ziua a venit; cătați-vă de câmpurile voastre ce vi le dăruiesce astăzi Patria, care

ride înaintea voastră și vă chiamă la fericire. Iar pentru că duhul răului, Satana, poate să mai aștepte ore-care vrăjmași ce vă pismuiesc mântuirea și fericirea, trimeteți din fie-care sat câte un preot cuvios și câte trei inși împuterniciți a vă cere dreptatea ce vi se cuvine. Dreptatea v'o dă totă lumea cu mâini pline și cu lacrimile în ochi. Iar preoții vor citi blestemele sântului Vasile spre a goni duhul răului din țară.

„*Măria Ta*, Domnule Ales al Țerei! Plânge poporul român cu durere că te pomenesce în urma tuturilor, și este la Măria Ta să te puț în cap. Patria te-a ales, te-a avut fiul ei cel mai scump; guvernarea ți-a fost problematică: *te-ai arătat în ochii Patriei și ai lumii ca fiul risipitor din Evanghelie. Vino înapoi și va pune Patria înel în drépta ta și va înjunghia vițelul cel gras.* Noi nu ți cerem cuvânt, pentru că ești fratele nostru, ești Român. Cuvântul îl vei da înaintea conștiinței Măriei Tale, înaintea lui Dumnezeu. Nu scim dacă câte ai făcut, le-ai făcut de bună voie, ori siuit. Acum e timpul să arăți lumii că ai fost și ești Român; acum e timpul să faci să se spele cele trecute, și să nu lași fiilor un nume vestejit. Patria te reclamă de fiu, ea își rumpe vestmintele, își bate peptul și alérgă și într'o parte și într'alta cerând să nu piéră nici unul din fiii săi, să nu se verse nici o picătură de sânge de Român. Patria uită tot: fii dar al ei, după cum ea voiesce să te aibă în cap la această mare faptă. Fă o pagină frumoasă Istoriei române. Nu ți face copii a se rușina în sinul Franței de tatăl lor; nu lăsa țera fără cap în asemenea împrejurări în prada intrigei ce ar prtea aduce anarhiă, căci atunci, vai noă! și de trei ori vai Măriei Tale!

„*Frați Români!* Nu vă temeți de nici o putere nepravilnică de din afară, căci s'au dus timpii silei și ai dreptului celui mai tare. Țineți numai buna orândnică în întru. Intrarmați-vă în guardă națională spre asigurarea drepturilor vóstre și spre a forma cruciata înfrățirii claselor în întru, cum și a face parte în cruciata înfrățirii națiilor în afară. Adunați-vă cu toții sub steagurile Patriei. Cele trei colorii naționale vă sunt curcubeul speranțelor. Crucea ce este d'asupra lor va aduce aminte Rusiei că e creștină. Crucea se va pune pe hotarul

nostru, și Rusul nu va călea în țera noastră, fără să calce mai întâi crucea la care se închină. De nu se va sfi de semnul acesta, vom trimite înainte'î nu arme ce nu le avem, ci preoții nostri, bătrânii nostri, mumele noastre, pruncii nostri, care însoțiți de ângerul Domnului ce'î păzește pe cei ce se scôlă în numele lui, vor țipa și se va auzi pînă la marginile pămîntului că Românii nu le-au luat nimic, că ei nu'î vor în țera lor. Vor pune preoții Evanghelia pe care se întemeiază legile noastre, o vor pune în calea lor ca să calce pe dînsa și să viă să robescă un popor ce tot-d'a-una l-a fost voitor de bine, făcător de bine în resbôiele lui. Rusia pînă acum s'a dis că este chezașă a drepturilor noastre. Noî, în strigarea noastră, nu cerem de cît drepturile noastre, și protestăm mai dinainte la Inalta Pôrtă, la Franța, Germania și Englitera asupra orî cării invasiî în pămîntul nostru ce ne va pismui fericirea și ne va cotropi independința noastră din intru.

„Apoi poporul român declară astăzi în fața lui Dumnezeu și a ômenilor că, dacă proclamația sa se vede pretutindenî însuflată de spiritul Păcii, dacă ei nu vorbesc într'un ton amenințator și se țin pe drumul legilor și al tractatelor, acêsta învedereză caracterul lor cel pravilnic, și sufletul lor ce de o potrivă adoră libertatea și a lor și a altor națiî, ce, voind a se întregi în drepturile lor, scie a respecta pe ale altor națiî. Acêsta îî face a vorbi ast-fel, iar nu frica: căci sunt o națiă mai mult de 8 milioane suflete, și la orî-ce invasie din afară ce le va amenința libertățile, fiă-care va sci a'sî apêra vetrele, și străinul, în cele după urmă, la orî-ce nenorocire, va putea cotropi numai pămîntul dacă va adormi Dumnezeu, iar nu și ômenii. Nicî un Român nu va mai trăi după mórtea independinței Patriei sale.

„Frați Români! Respectați proprietatea și persônele, adunați-vă cît de mulți, armați-vă cu toți, însă imitați pe frații vostri Transilvanî. Vedeți cum se adunară atâtea miriade fără să se facă cea mai mică larmă, cea mai mică neorînduială. N'aveți nicî o temere de cît temerea de Dumnezeu, și atunci voe cu adevărat vi se va cuveni a striga fără rușine: „Că cu noi este Dumnezeu!“

„Cu noi este Dumnezeu, fraților; în numele lui sculați-vă, și ângerul răsbundirii dumnezeesci va stinge pe tot vrăjmașul și va doborî și cal și căldreț; carțile și armele lui vor fi risipite ca pulberea și planurile lui împrăstiate ca fumul.

„La arme Români! la armele mântuirii!”

III.

Documentul acesta, presărat de la început pînă la sfîrșit cu frase și versete reproduse din cărțile sacre ale Bisericei noastre, dovedesce că modelele pe care le-a copiat autorul sînt: Moisi legislator, poet și moralist al Evreilor, și Christ fondatorul religiunii celei mai egalitare de pe pămînt; el mai dovedesce că aplecarea celui ce l'a scris a fost către studiile religioase și politice, și a sa menire de reformator.

Cari aû fost dascălii lui Nicolae Bălcescu și chemarea lui? «El, ȕice d-nul Ión Ghica, era înclinat la studiile istorice, și mai ales la partea militară a istoriei. Autorii lui de predilecțiune erau: Plutarch, Tucidid, Tacit, Cesar, Gibbon.

Așa fiind cum i s'ar potrivi lui, istoric profan, o programă de reforme scrisă în stilul biblic ceî era fôrte străin?

În stilul acesta, dintre toți autorii români ai epocii regenerațiunii, scria numai Heliade; în acest stil e scris *Issachar* și mai tôte operele sale.

Să examinăm proclamația:

„*Pace vouă!*” este cuvîntul cu care Crist, a salutat pe discipoliî sîi, cînd s'a arătat lor după înviere.

„Poporul român dă lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu, și ia de la farisei ce nu e al fariseilor,” este o imitație dupe răspunsul dat de Isus Jidovilor care veniaă a'l ispitii de trebuie să plătescă tribut împăratului Romei, el le-a ȃis :
«Dați Cesarului ce este al Cesarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu.»

„Și voi o bine-cuvîntați săteni, munca voastră, pâinea și vinul, se prefac în trupul și în sângele Domnului.”

La cina cea de taină, Christ frângend pâinea, a ȃis discipolilor săi : «Luați, mâncați, acesta e corpul meu. Apoi întindendu-le vin, a ȃis : «Beți, acesta e sângele meu.» Printr'acestea, Christ a vrut să îndumnezească pe muncitor îndumnezeind munca.

„Voi ați plâns și vă veți bucura, voi ați însetoșat de dreptate și vă veți răcori.” «Acestea sunt amintiri din fericirile promise de Christ celor ce au suferit de răutatea celor nedrepți.

„Cu noi este Dumnezeu. fraților, în numele lui sculați-vă, și ângerul răsbunării Dumnezeu-esci va stinge pe tot vrășmașul și va doborî și cal și călăreț, carele și armele lui vor fi risipite ca pulberea.”

Cuvintele acestea sunt o împrumutare din oda saă imnul de grație compus de Moise, dupe înne-carea în marea Roșie a armatei lui Faraon, trimisă spre a reîntorce pe Evrei în sclavia Egiptului

Expresiuni ca acestea nu se găsesc în autorii pe care i-a studiat Bălcescu.

Și contribuția la care sunt puși cei doi fondatori ai religiunilor mosaice și creștine, nici nu erau de gustul tinerilor ce veniau din Paris cu capul plin de doctrinele celor ce pun în locul lui Dumnezeu Hasardul, și în locul Providenței lui Fatalitatea

IV.

Dar nu numai identitatea de stil cu cele-lalte scrieri ale sale probază până la evidență că Proclamația de la 1848 este opera lui Heliade, ci și identitatea de principii, de vederi și de simțimente exprimate și susținute prin acele scrieri publicate înainte și după 48, iar mai ales desacordul între aceste vederi și simțimente cu vederile și principiile membrilor comitetului revoluționar.

Proclamația decretă:

„Poporul român lapădă un Regulament care este în potriva drepturilor sale legislative și în potriva tractatelor ce-i recunosc autonomia.”

Lepădarea Statutului organic impus de Rusia, era lepădarea protecției Rusiei.

Căderea protectorului moscovit e o cugetare a lui Heliade, care nu datază numai de la Mișcare. În *Michaida*, el pune în gura Mitropolitului Euthymie următoarele cuvinte ce sunt o alusiune directă la Ruși:

„E rău a fi cu Turcul: ei iasma e Creștinul

Ce-ți declamă legea, ca să te tragă în cursă;

Cordele de mătase ușor încolăcite

Ce te sugrumă 'ndată cât vrei să scapi din ele.

Ești prins și te înghite; ți-e șters din cartea vieții
Și însuși al tău nume. — O fi! cuvântul este
A scurta jos jugul ș'a nu'l schimba pe altul
Mai greu și mai durabil.“

Din contră, revoluționarii de peste Milcov se resculau pentru a face să se respecte Regulamentul votat sub președenția Consulului rus.

Proclamația mai dice :

*Poporul român rămâne în aceleași legături
și mai strînse prin luminele vécului cu Inalta
Pórtă.*

Intărirea legăturilor cu Turcia, este iarăși o politică a sa preconcepută înainte de 1848. Tot în *Michaida*, Heliade face să vorbească Logofătul Issar în modul următor:

„D'o fi să scăpăm astăzi,
Ca să cădem iar mâine, schimbând mereu la juguri,
Saū să întindem mâna cerșind când ici când colo
Scutire și protecțiū, mai bine, frați cu Turcul;
Mai bine jugul aspru. Deviă tótă Těra.
Un pașalic în formă; căci tot mai ai d'a crede
Că poți scăpa o-dată. Să sciți că Turcul scade
Căci legea e órbă; ș'atunci Chreștinul neted
Iși ia cele perdute.“

Din potrivă, planul tinerimii ce venia din Paris, era: resbel Turciei și celor-lalte puteri vecine; pentru că ei credeau că nu se póte dobîndi nimic prin blîndețe; nu se pot revendica drepturi pe altă cale de cât a violenței și a sîngelui.

Cuvîntul de ordine:

«Respect la proprietate; Respect la persóne.»

Nu puteau să'l înscrie cei ce veniau din cluburile

socialiste, cei ce organisaŭ o revoluție cu deschiderea ocnelor criminalilor de drept comun, și celor ce toleraŭ atentatul la viața Domnului Țerei, pe care programa îl chiamă să se pună în capul Mișcării.

„Nu e bine să pérdă cei mai mulți pentru cei mai puțini, căci e nedrept; nu e bine iar se pérdă cei mai puțini pentru cei mai mulți, căci e silnic.“

A păgubi cei mai mulți pentru cei puțini, e *tiranic*; a păgubi cei mai puțini pentru cei mai mulți e *anarchic*.

Acest principiiu este propriu aceluia ce, înainte de izbucnirea Mișcării, a pus în fruntea țiarului său moto: *Urăsc Tirania — Frică'mă-e de Anarchie*.

»Representațiunea națională compusă din toate stările societății, unde tot Românul să aibă drept a fi chemat și unde numai capacitatea, purtarea, virtuțile și încrederea publică să'i dea dreptul de a fi ales.»

De tot în opoziție cu acest principiiu, Bălcescu voia o Adunare alésă prin votul universal, fără a

*) Autorul scrierii: „1848 zile revoluționare“ imprimată la 1898, la pagina 228 dize: „Asupra compunerii Constituantei. „Heliade susținut de N. Golescu, Câmpinenu și C. A. Roseti, „voia ca Adunarea să se compună din 100 de boieri, 100 de „negustori și 100 de țerani, pentru ca toate stările societăței „să fie reprezentate în mod egal. Nicolae Bălcescu... susținea „votul universal în favórea căruia câștigă adesiunea lui Stefan „Golescu, I. C. Brătianu și a lui Magheru...“

se ține sémă de a fi reprezentate într'insa toate stările societății, și fără a se cere alesului capacitate și virtuți civice; ceea ce era înlocuirea domniei *oligarchiei* de pînă aci prin domnia *ochlocrației**; pe când Ión Ghica, colegul lui Bălcescu din comisiunea executivă voia o «Adunantă compusă (exclusiv) din reprezentanții proprietarilor, corp, ȳice d-sa, care coprinde boerii și burghesii.» (Să se vadă broșura intitulată: *Dernière occupation des Principautés Danubiennes par la Russie*, par G. Chaïnoi (Ion Ghica), pagina 15, 20).

Când dar idealul lui Nicolae Bălcescu era o adunare legiuitoare compusă numai de reprezentanți ai sătenilor, iar al lui Ion Ghica numai de boieri și de burghesi, se mai pöte ȳice că Proclamația care decretă Adunarea compusă din toate stările: boieri, burghesi și săteni, este opera asupra celor doi ömeni *din comisia executivă*?

V.

Dar afară de doveȳile de stil și de vederi ce rees din memorabilul act de la 1848, stil și vederi diferite de vederile și de stilul lui Bălcescu, este atestarea martorilor oculari, bărbați demni de totă credința care au luat parte activă în Mișcare și care ca actori, știu ce a lucrat fie-care din ömenii de atunci, mai bine de cât d. Tocilescu care, cu totă pretențiunea d-sale de istoric, se vede că n'a citit nimic din cele ce s'au scris de ömenii de la 1848, ocupat cum este de istoria timpilor

fabuloși și preistorici, unde a pățit'o ca astronomul care, tot citind ce se petrece în stele, a cădut în grăpă.

Extragem din scrierile inedite ale d-lui Gr. Sc. Grădiștenu, unul din actorii principali ai Mișcării, pasagiul următor :

«Cu două luni înainte de mórtea lui Tell, se afla cine-va la dñsul cu d-nul Nicolae Rucărėnu. Se vorbea despre cele de la 48, și pe cånd Tell începuse a da deslușirile ce i le cereaș, bātu la ușe un străin și intră în cameră. Tell dñse atunci persónei ce însoția pe d-nul Rucărėnu : «Rucărėnu îți va spune tot așa de bine ca și mine.»

Ecă ce dñce d-nu Rucărėnu :

«Ia 1848, în luna lui Maiu, mă aflam la Giurgiu pentru óre-care interese. Acolo era în garnisónă maiorul Tell cu batalionul său. Cunoscėndu-mė de mult și neavėnd cuvėnt a se teme de mine, mă pofti la dñsul și, din una în alta, imi dñse : Sciĩ cã se face revoluție ? — Sciũ îi respunsei. — De unde o sciĩ ? — De mult, de cånd s'a format *Societatea Lĩterarã* din Bucuresci și cea din Paris, care numai de literatură nu s'a ocupat comitetul ei, ce pe ascuns era un comitet revoluționar. — Dar spune'mi ce preținđi de la mine ? — Ecă ce : sã vii în Bucuresci, cånd te voi anunța, cu vre-o două trei sute de munteni de ai ței armați. — Spune'mi mai ıntaiũ, te rog, care vė este programa ? — Programa nóstră este scurtă ; n'are de cåt patru articole : 1. Rădicarea

«glótelor ; 2. Impărțirea pământului... — Destul, pro-
«rupsei eă : le cunosc. Dar spune'mă în trecăt,
«domnule maior, de unde să ieu arme, de unde
«pulbere și plumb ? Scii că sunt vênător și dêu-
«năđi n'am găsit în tot Câmpu-Lung nici 50 de
«dramuri de pulbere. Apoi, de unde iar să iaă
«banii necesari pentru întimpinarea chieltuieiilor
«de întreținere a acelor două trei-sute de ómenă,
«cel puțin pînă să ajungem în Bucuresci ? Acum să
«venim la articolele ce'mă spuseși. Ia să cercetăm
«punctul ântăiă, *Rădicarea glótelor*. D-ta ai cu-
«noscut, cred, pe Tudor. — Fórte de aprópe. —
«Ei bine scii respectul și temerea ce aveau pan-
«duriă de dênsul. El cu ai sêi împedicaă exce-
«sele ce comiteaă Arnăuții, Sêrbiă, Bulgariă și Greciă
«lui Ipsilante ; mai scii ierășă că, în cele din urmă,
«rigurósa disciplină ce voi să țină Tudor, se slă-
«bise, și când se presentă cãderea lui, chiar pan-
«duriă sêi se deteră la excese, fără ca autoritatea
«lui să mai pótă influența asupra lor. Permite'mă,
«domnule maior, să te întreb, când se va rădica
«glótele la noi, când se vor da arme țêranului
«incult, cine va fi căpitanul care să impună acelor
«glóte disciplina cuvenită, așa ca să nu vedem
«sângele curgênd șiróie prin sate și prin orașe ?
«Și Dumneđeă scie atunci dacă furia lor nu va
«cãdea póte chiar și asupra nóstră, care voim să
«le facem bine. Âncă ceva, domnule maior. Vedem la
«Prut 60 mii de óste muscáléscă. Staă óre ele acolo

«de florile merului său așteptă o asemenea mișcare
«la noi ca să trecă Prutul sub cuvânt că vin
«ca protectore să impună ordinea? Ôre astă faptă
«a lor nu crești că ar fi imediat aprobată de totă
«Europa? Nu ne-am săturat de toate invasiunile mus-
«călescă? Pentru numele lui Dumnezeu! Să jude-
«căm o dată și cu capul nostru. Nu vedeți pe ce
«clină v'ați pus? Nu pricepeți că în loc să faceți
«bine țerei o dați de prăpastie? Crești d-ta, dom-
«nule maior, că împărțirea pământului, desființarea
«proprietății mici, rădicarea glótelor, și ca conse-
«cință, spargerea caselor publice, se pot face fără
«omoruri, fără despoieri, fără sărăcire de lume?
«Care sunt ómenii, spune'mă, cu care te-ai afiliat?
«Tell respunse că în comitete sunt: Ion Ghica,
«Russet, Brătianu și mulți militari. — Ión Ghica,
«domnule maior, Russet și Brătianu poți să'mă
«mărturisescă d-ta că sunt ómenii de talie ca să
«conducă țera în asemenea răsturnări? Cine îi
«cunósce? Ce valóre intrinsecă au ei? Unde le
«sunt cunoscințele ce urmăzează a avea ómenii ce
«se pun în capul unor asemenea mișcări? Eă am
«stat cu Russet și Ión Brătianu în Paris și n'am
«vădut nici pe unul nici pe cel-l-alt pe la vre-o
«șcólă. Se adunaă cu conspiratorii și cu turbură-
«torii de meserie. Pune mâna pe consciință și mă-
«turisescă'mă de poți aștepta ceva bun de la acești
«ómenii. Acum să'ți spun și eă d-tale una. Are să
«se facă o ast-fel de revoluție în țeră. Acésta nu
«va eși nici din societatea literară din Bucuresci
«său din cea din Paris, nici din comitetul de la

«Mavru. Programă ei este cu totul alta, și în capul, ei este un om care, prin munca și strădania lui prin inteligența sa, prin scrierile sale, prin simțimentele lui de român, s'a făcut cunoscut și se bucură de încrederea lumii la noi. D-ta îl cunoscî: ți-a fost dascăl și ți este amic. Spusu-i-ai lui că te-ai amestecat cu omenii acestia? Vrei să faci revoluțiune, să te pui alături cu omenii cu care n'ai avut a face nici-o dată și pe care nu'i cunoscî, nu le scii trecutul de cât de soitarii și de ofițerași de duzină. Cum ai putut face una ca acésta?»

«Discutarăm mult, și în fine maiorul îmi dîse o vorbă pe care o avea ca stereotipată de câte ori se convingea de un adevăr: «D-ta ai dreptate.» «Lucrurile însă, adause el, sunt prea înaintate și amânare nu se mai poate face. Dar ascultă-mă: (se trase la scriitorul său, scrise un bilet și veni cu dînsul la mine) primesce acest bilet și, fiindcă pleci chiar astăzi la București, dă'l, te rog, lui Heliade; dar lui în mână și cum vei ajunge. Uite, citește'l și vei vedea că de și va cădea în mână poliției, n'are să te compromită.» Biletul coprindea următoarele vorbe: «sunt venit în București din întemplantă; doresc să te văd, dar mă aflu bolnav, te rog vino pînă la mine ca să ne vedem» Apoi maiorul îmi dîse: «dacă Heliade nu va avea de cheltuială, înlesnesce-î d-ta. Să ia o trăsura și să plece îndată; să tragă drept la doctorul Sebeny. Spune-î căte vorbirăm și'l silește să vie cât mai curînd la Giurgiu.»

«Am plecat și la 10 Maiu, la 12 ore, am fost la «Heliade. El era închis în tipografie și tipăria «singur proclamația mișcării ce voia să facă. Bă-
«tu! la ușe, îmi declina! numele și fui primit,
«Dede! biletul și! spuse! câte vorbisem cu Tell.
«Dupe ce citi biletul, îmi d!se: «Nu e cu puțință
«să es din București: to! birjarii sunt ai poliției,
«unii plăti!i, al!ii amenin!a!i.»

«Heliade nu apucă să termine, continuă d. Ru-
«cărėnu, c!nd b!tu la ușe un servitor și, intr!nd
«în tipografie, anun!ă c! d-na Maria B!l!c!nu do-
«resce s!l vad!ă. Heliade puse programa în po-
«sunar și ne urcar!m în salon. «Am venit înadins,
«d!se d-na B!l!c!nu, ca s! te dojenesc pentru c!
«nu mișci. Se prepar! o revolu!iune, se fac adu-
«n!r! și d-ta nu te ve!i nic!ir!i. S!!i spun drept,
«domnule Heliade, e! nu te mai cunosc! Heliade
«ascult! mult și apoi r!spunse: Unde se fac ace-
«ste adun!r!i? De se fac la d-ta, nu m!ai chemat
«și n!ai dreptul s! m! dojenesc!; dar de se vor
«fi f!c!nd pe la al!ii, pe unde nu m!ai v!du! nic!-o-
«dat!ă, sa! pe la pers!ne cu care sci! c! nu sunt
«în rela!iune și nu !mp!rt!șesc principiile și do-
«rin!ele lor, atunci în loc de dojan!ă, m! așteptam la
«laud!ă din partea d-tale. Dar pentru c! m!-ai f!cut
«on!re a veni s! m! întreb! de ce nu m! mișc,
«!c!ă proba cea mai bun!ă c! nu sta! cu m!inile
«în sîn, ci lucrez și e! cu amici! mei.» Și! citi
«proclama!ia. D-na B!l!c!nu r!mase uimit!, apoi
«se scul! și, !mbr!ș!ind pe Heliade, !i d!se: «N'am
«aud! de la cei-l-al!i ce aud de la d-ta. Acum pri-

«cep de ce nu te aduni cu dênşii. Deosebirea este
«mare; Dumnedeşă să'ţi ajute! Aşa mai înţeleg şi
«eă că se pôte face o revoluţie cu speranţă de
«isbutit.»

VI.

Apoi manuscrisul d-nului Grădişténul urmésză :

«Intre acestea, Tell fu bănuir de Vodă Bibescu :
se aduse în Bucuresci şi, graţie intervenţiunii lui
Banov, un ofiţer muscal rămas în ţeră şi înrudit
cu Bibescu, fu liberat şi nedat în judecată. Cu
ocasiunea acéstă, Tell vėdu pe Heliade, se înţelese
cu dênşul, şi apoi se duse la comitetul de la Ma-
vru să îndemne pe amicii sėi să se unescă cu
Heliade, spuindu-le că fără dênşul nuse pôte face
vre-o mişcare.... Nicolae Goleşcu fu însărcinat să
védă pe Grigorie Scarlat Grădiştėnu, şi prin acesta
să caute a întâlni pe Heliade. Grădiştėnul duse
Goleşcului că de va fi să se facă înţelegere între
fraţiă Goleşci şi alţiă ca dênşii, promite a interveni.
Dar dacă crede că Heliade şi amicii lui vor con-
simţi să facă causă comună cu cei afiliaţi cu su-
fletul şi cu inima la comitetul muscălesc, se în-
şelă, pentru că amicii lui Heliade, şi el chiar, nu
vor admite nici o dată programa comitetului ace-
luia. Aă lucrat şi lucrésză în contra ei. Goleşcu
promise că el şi fraţiă lui nu vor fi cu ómenii de
rea credinţă, şi că dacă programa lui Heliade va
fi mai bună şi mai romănescă, ei vor admite-o
şi vor rupe cu cei-l-alţi. Grădiştėnu duse chiar în
diua aceea pe N. Goleşcu la Heliade. Ca să nu

fie văduți de ómenii poliției, cari mișuiuău împrejurul casei lui Heliade, apucară spre Plumbuita, și apoi peste câmp se apropiară de casă, și când se încredințară că despre partea aceea nu era nimeni, săriră peste împrejmuirea grădinei și intrară. Heliade nu se sfii să spuie Golescului că el și amicii lui prepară o mișcare și că sunt gata a începe; dar că diferența între vederile și principiile lor și ale acelora ce se adună la Mavru, care își iaă inspirațiunile lor de la Duhamel, este așa de mare, în cât el crede că nu se póte face înțelegere sinceră. «D-ta, adaoase Heliade, și frații d-tale veți primi programa noastră, dar cei-l-alti se vor face numai că o primesc.» N. Golescu rugă pe Heliade să mérgă cu dênsul să védă pe uniî din ai lor; dar el se scusă că este fórte ocupat și rugă la rêndul său pe Golescu să vie la dênsul cu frate-său Ștefan, și le va spune cum înțelege el să se facă Mișcarea.

«A doua ȓi saă a treia ȓi — nu'mi aduc bine aminte, — Ștefan și Nicolae Golescu se duseră la Heliade, și acesta le citi programa sa. Golescii sărutară pe Heliade și jurară că nici ei nu vor face vre-o mișcare cu altă programă. Se hotări ȓiua când să citéscă Heliade programa constituțională în adunare generală, și la ora fixată Heliade se duse la Golesci ca să mérgă cu dênșii la adunare. Aci, uniî din membrii — și n'avem nevoie să'i numim — se încercară să facă obiecțiuni și să céră schimbări. Heliade le declară că acea programă fiind făcută dupe dorințele amicilor săi, el

nu p^ote schimba o iotă măcar ; că despre acesta vestise pe frații Golești, și că numai în puterea asigurării ce dedeseră acestia că și ei nu vor admite altă programă, amicii seⁱ au consimțit să'l lase a veni la adunarea aceea. Stefan și Nicolae Goleștii o tăiară scurt declarând că de nu se va încuviința programa ce se citi, ei se retrag. Se puse la vot programa și fu primită în unanimitate.»

VII.

Intre afirmația d-lui Ghica, singura pe care se întemeiază d-l Tocilescu, adică între alegațiunile Pasiunii și Ignoranței, și probele ce culegem din narațiunile d-nilor Grădiștenu și Rucărênu, elevi ai sc^olei din care a eșit acea generațiune care, prin virtuțile ei, a rădicat România unde se află, nu mai stăm la îndoială.

Un istoric, ca să merite numele ce'l p^ortă, îi trebuie trei lucruri, între altele : să facă studii adânci asupra faptelor ce naréză ; să posedă cultul adevărului, și să aibă stima de sine. Dacă istoricul nu posedă cultul adevărului, și despre cele ce scrie n'are de cât idei superficiale, devine un făcător de legende ; dacă îi lipsesce stima de sine, ajunge o marfă de v^ondare. Omul care se stimă, nu minte, nu se vinde.

Are d. Tocilescu vre-una din cualitățile morale trebuitor^e unui istoric ?

Lăsăm să spună diarul *Adevărul* de la 28 August 1889, și trecem înainte.

VIII

Am luat parte activă în Mișcarea de la 1843; am fost internat la Brussa împreună cu Radu și Alexandru, frații lui Ștefan și Nicolae Golesci, cu venerabilul preot Radu Șapcă, cu d. Gr. Zosima, Nestorul emigraților din Brussa, cum și cu alți Români; m'am aflat în relații cu toți corifeii Revoluției noastre. De la acele evenimente memorabile sunt patru-șeci de ani trecuți, în acest îndelung timp, pe nimeni, pînă la publicarea de acum doi trei ani a unora din scrierile d-lui Ion Ghica, n'am auzit tăgăduindu-se lui Heliade paternitatea pregamei Mișcării; d. Ghica numai s'a găsit ca, între frumoșele și mult gustatele d-sale povești, să ne spună și pe acesta, tot atât de adevărată ca și basmul cu slugerul Matak ¹⁾.

D-nul Gr. Grădiștenu, al cărui cult pentru adevăr este dus pînă la extrem, și Nicolae Rucărănu un stoic, spun că autorul proclamației este Heliade. Chiar Radu și Alexandru frații Golesci, ami-

1). Despre acest Matak, citim în *Adevărul* de la 30 Martie 1891, următorea scrisoare desmințătoare a d-nei Elena Ciocărdia, născută Matak:

„În numărul stimabilului d-tale din 27 Martiu, (reproduceți o poveste de d. Ion Ghica) sub titlul: *Moravuri de altă dată* (în care) se pomenesc, între-altele, de slugerul Matak că ar fi fost vîndut în glumă, etc...

„Am onôre a vă comunica, domnule redactor, că pe timpul de care tratăză (acel basmu), părintele meu Matak n'a fost sluger, avînd rangul de paharnic și funcțiunea de Armaș-mare, și n'a fost subiectul unei asemenea farse. Nu rôte fi nici confusiune de persoană, de ôre-ce pe acel timp nu esista de cît un singur Matak în țeră la noi...”

cii lui Nicolae Bălcescu, Alexandru Zanne, amicul d-lui Ion Ghica, și alții, pe care în diferite rinduri în conversațiunile noastre 'i-am audît glumind asupra unora din termenii programei Mișcării, recunosceaî că este opera lui Heliade. Asupra cuvîntului de ordine: *Respect către persóne*, ei faceaî glume: cînd unui dintr'ênșii întîlniaî pe stradele strimte ale vechiei reședințe a Sultanilor asinî încărcatî cu materiale, și trebuia să se dea la o parte, strigaî: *Respect la persóne*. Enuncieri ca cea următoare: *Folóse generale fără paguba nimenuî*, partisanii d-nului Ghica și ai lui Bălcescu le găsiaî absurde. Ridiculaî opera și voiaî s'o discrediteze, dar nu tăgăduiaî pe autor.

Programa de la 48, aducênd aminte vechiul adagiî român: *Bună țeră rea tocmělă*, spune că Mișcarea se face spre a schimba tocmela. Acest cuvênt, rēmas de atunci proverbial, tótă țera scie că s'a đis de Heliade. De cîte ori n'am audît în deosebite părți ale Țerei vorbindu-se: «Bine a đis Heliade: *Bună țeră rea tocmělă!*»

Este dar de tótă lumea cunoscut că Constituția, care a venit să schimbe tocmela, este oprea lui Heliade.

Bălcescu care în numeroșele sale scrisori publicate de d. Ion Ghica, nu uită a menționa tot ce el a lucrat ca om al Mișcării, nu spune nicăiri că proclamația de principii ar fi fapta sa sau a Comisiunii executive din care el a făcut parte. D. Alexandru Odobescu, care a scris prefața la *Istoria Românilor sub Mihaiî-Vodă Viteazul*, enu-

măra toate scrierile lui Bălcescu de la 1848 până la mortea sa, și între aceste scrieri nu amintesc nimic despre Programă constituțională, care în sine este o operă însemnată. Scrisorile lui Alexandru G. Golescu, colegul lui Bălcescu, din Comisia executivă, iar nu atribuie acestei comisiuni lucrarea Programei, ale cărei principii au dobândit dreptul de cetate la Islaz pe pământul Olteniei în ziua de 9/21 Iunie, 1848.

IX

O întrebare d-lor Ghica și Tocilescu :

În toate scrierile publicate de la 1851 încôce, Heliade a spus în gura mare ca să-l audă voitorii lui de bine și mai ales voitorii lui de rău, Ghicii și Tocilescii, că constituția marelui Mișcări române este fapta sa; că ea n'a eșit nici din Comitetul revoluționar ce se aduna la Mavru, generalul muscălesc, nici din Comisia executivă a acelui Comitet, ci din casa sa de la Obor; că Comitetul revoluționar avea și el programa sa, care cuprindea principii diametralmente opuse;*). și Heliade a trăit până la 1872; de ce în timp de mai mult de douăzeci de ani, cât s'a aflat el în viață, d-nii Ghica și Tocilescu au tăcut ca pescii? De ce n'au protestat, de ce n'au desmințit atunci? De ce în timpul acela n'au scris cele ce înaintază astăzi dupe trei decenii de la prima publicare a scrierilor lui Heliade, și dupe șese-spre-zece ani de la mortea sa dacă programa constituțională era ope-

*) Issachar, pagina 62. 63. 72—79.

ra Comisiei executive? D-nul Ghica scie că cine tace, recunoște. Astăzi Heliade a trecut dintre cei vii și resbelul ce i se face e neomenos, pentru-că el nu mai poate răspunde. Și când resbelul are de țintă o spoliare, e și scârbos. Se întâmplă unor morți că, dupe ce au fost coboriți în sepulcru, sunt desgropați și jefuiți de vesmintele lor, singura avere ce le mai rămăsese dupe moarte. Heliade a avut sorta acestora. Același lucru s'a întâmplat lui Alecu Russu care a fost jefuit de poema sa : *Cântarea României*, în favoarea tot a lui Nicolae Bălcescu, de același d. Ghica.

O ! lăcomie omenescă ! O ! ură implacabilă, care nu uiți pe adversari nici dupe a lor moarte !

Și d-nul Ion Ghica, și regretatul Nicolae Bălcescu, posedă destule opere meritorii spre a nu mai fi avut trebuință de producțiunile altora. Fapte ca acestea din partea unor bărbați, pentru care țera n'ar trebui să aibă de cât admirație, sunt deplorabile.

X.

Cu toate sfortările foștilor membri din Comisia executivă de a-și apropria bunul altora, Istoria, nu cea făurită de d. Tocilescu, ci cea nepărtinitoare, va conserva printre secolii lui Alecu Russu poema sa *Cântarea României*, și lui Heliade opera sa *Programa Constituțională* de la 48, operă începută de Heliade cu Constantin Golescu în *Societatea literară* și continuată cu Ion Cămpinenu în *Societatea Filarmonică*, pe când d-lor Ion Ghica și Nicolae Bălcescu nu le venise timpul a se ocupa

de destinele țerei, iar d. Tocilescu nu eșisă încă din Nirvana.

Din *Societatea literară*, eși *Societatea secretă* ai cărei primii membri fură: Constantin Goleșcu, Ión Heliade și Stanciu Căpăținenu. După mórtea sa, Constantin Goleșcu fu înlocuit cu Ión Câmpinenu*). Ideile și principiile susținute și propagate de membrii acestei Societăți, care în urmă fu sporită cu boeri români, erau: I. Căderea protectoratului exclusiv al Rusiei, și garanția colectivă a Puterilor Europei; II, Egalitatea tuturilor Românilor înaintea legii; III. Emanciparea Țiganilor; IV. Contribuțiune generală; V. Responsabilitatea ministrilor; VI. Libertatea tiparului; VII. Regenerarea și respectul tractatelor cu Turcia; VIII. Instrucție generală gratuită și integrală a fiilor României; IX. Emanciparea mănăstirilor închinat; X. Confederație cu Moldovenii și alți popoli vecini, respectându-se autonomia fie-căruia; XI. (Articol pivotal), spre punerea în lucrare a acestor principii, ordine, tact, timpul necesar și prudența**).

Ore nu aiurază d. Tocilescu când ȳice că principiile de mai sus sunt produsul minții lui Nicolae Bălcescu și colegilor lui din Comisia esecutivă? Omul acesta, care a scris Istoria Daciei înainte de Români și ne spune ce s'a întâmplat pe atunci, nu scie ce s'a petrecut în Romania înainte de 48! Și se numesce istoric! El ia cu o în-

*) . Issachar, pagina 77, 78.

**) . Issachar, pagina 62, 63.

drăsnelă ne mai pomenit de temerară trumósele și románescile principii ale *Societăței secrete* elaborate de Heliadi, Câmpineni, Filipesci, Cantacuzinesci, Bălăcenii și alții, și le face *peșkeș* lui Bălcescu și d-lui Ión Ghica, care au alte merite de cât acesta!

În *Issachar*, pagina 107, Heliade întreabă pe foștii membri ai Comitetului revoluționar: «Care «principii de la 48 susțineți și profesati? Pe cele «din Constituția proclamată la Islaz? — Însă când «ați lucrat la dênsele? Când nu le-ați combătut, «parodiat, paralisat și degenerat și în țeră și în «străinătate? Când ați fost amicii celor ce le-au «elaborat, le-au profesat, le-au proclamat și susținut «și conservat?»

Și în *Biblice*, pagina 66 și 67, ȃice: «De la 1848 închidându-mi-se arena literară cu închiderea *Curierului Român*, fui aruncat în arena politică. Devisa mea fu: «*Urêsc Tirania — Mî-e frică de Anarchiă!*» În contra Tiraniei ce abhoram, proclamaî libertatea prin pace: «Pace voê! Libertate voê!» În contra Anarchiei opusei ordinei: «Respect la persóne, respect la proprietate.» În contra nedreptății și violenței opusei justiției ca echilibru între condiții: «Nedrept este ca cei mai «puțini se împile pe cei mai mulți; violent ânsê «este ca cei mai mulți să împile pe cei mai puțini.» Una era abus de inteligență, alta abus de forță. Prin aceste principii, spre a dêrăpêna și tirania și anarchia, mă sculaî contra protectoratului exclusiv al Rusiei, căci de la dênsul și împlinirea

nepedepsită a Româno-fanarioților, și *zaverce* ipsilantice, și însuși programele incendiare și comuniste de la 1848. Așa strigăi și strigăi eă singur: Jos protectoratul abusiv al Rusiei, și chieamai de arbitru pe Franța, Englitera și Germania dinpreună cu Turcia.»

Acestea le-a publicat Heliade de la 1863, în fața țerei și a amicilor și inamicilor săi: *Echilibrul între antithese, Biblicele, Diversele* sunt de față spre a atesta acésta. Și ce au făcut adversarii lui Heliade? Nici unul n'a negat lucruri cunoscute de întreaga generațiune ce a luat parte la evenimentele de la 1848. Insuși d-nii Ghica și Tocilescu, cu toate îndrăsnelile d-lor, au rămas muți cât a trăit Heliade. Și dacă vorbesc astăzi, sunt destul de inteligenți ca să scie că cu o flóre nu se face primăvară: cu un manual de scârbóse platitudini ale d-lui Tocilescu, nu se póte acredita o năprasnică, nerușinată înminciună; dar cunosc d-lor iar adagiul că «un netrebnie aruncă o pétără în apă, și o mie de înțelepți nu o pot scóte.»

Dacă Nicolae Bălcescu și Al. G. Golescu ar fi în viață, suntem siguri că ar desaproba fapta necalificabilă a colegului lor din Comisia executivă, d-nu Ghica. Clio, dea istoriei, dacă în Olimp ar mai exista Zei, ar da foc lădii ei cu pergamente, vedându-le discreditate și batjocorite de un fiú le-demn ca d. Tocilescu, al cărui cult pentru adevér este egal cu un zero colosal.

Dómne Sante! Dacă Istoria contimporană este așa de maltratată, ce trebuie să fie de Istoria an-

tică pe mâinile unor aserenea spahii ai conde-
iului!

XI.

Acestea le diceam la 1891, când am citit în *Convorbirile Literare* cele scrise de Ión Ghica, și în Manualul de Istorie cele reproduse de d-nul Tocilescu, și nici unul nici cel-lalt n'a încercat să distrugă dovețile aduse de mine, în cât credeam că procesul acesta este închis pentru tot-d'a-una.

Dar m'am înșelat. Ura este neadormită. Ea veghiață; și când nu gândesci își scôte capul veninos.

Dupe două decenii de ani, acest proces este reluat cu mai multă intensitate și de mai mulți; căci ura este o hidră căreia îi sfărâmi un cap și iese altele, și astăzi mă vîd silit a răspunde scormiturilor imprudente ale unor certuri vechi ce nu trebuia să se deștepte tocmai în nisce zile de sărbătorire a Mișcării din 1848.

Nu s'aũ astîmpărat.

Însă, cine sîmănă vînt și nu culege tempestă?

Autorii broșurelor botezate: *1848 în România și 1848 zile revoluționare* nu credem să fie străini de cele ce atestă Heliade despre Programul Mișcării în scrierile sale: *Biblicile și Issachar*, precum nu sunt străini de cele țise în *Memoriile asupra Istoriei Regenerației Române*, și atunci de ce nu vorbesc de acele atestări? de ce le trec sub tăcere? De ce relevăză numai ce a scris Ghica și nu spune ce a țis și Heliade? De ce această parțialitate

injustă? Pe simple spuse numai dintr'o parte când există dovezi contrarii ce se pun sub obroc, nu se face istorie ci *poveste*; și autorii celor două scrieri vorbind de rolurile ómenilor de la 48 pe care le intervertesc, și de faptele lor pe care le pun cu susul în jos, nu fac prin cărțile lor istorie, ci poveste crassă al cărei loc ar fi în *O mie și una de Nopti*.

Pe lângă cele arătate de Heliade în scrierile sale, eu, la 1891, am adus și atestările a doi martori oculari: Nicolae Rucărénu și Gr. Grădiștenu, membri în comitetul revoluționar al cărui cap era Heliade, și ca ast-fel, în deplină cunoștință de cele petrecute atunci.

Dar ni se va dice, póte: «Martorii pe care ni-î aduci nu-î primim, pentru-că ei fiind amici ai lui Heliade pot să denatureze adevărul.» Atunci și Ghica, fiind colegul lui Bălcescu în comisia executivă, interesat a arăta faptele nu în adevărata lor lumină, de ce mărturia lui ar fi mai valabilă?

D-nul Tocilescu și autorii celor două broșuri nu se mulțumesc pe martorii ce am adus; le vom aduce o chiriellă, și dumnealor tot numai cu Ión Ghica vor rămânea ca singur isvor istoric, și cu toate dovezile noastre necontestabile, cu totă lumina ce vom face, tot neconvinși se vor afla; căci nu e om mai surd de cât cel ce nu voiesce să audă, și mai orb de cât orbul din sistemă.

XII.

Se scie că pentru înălțarea unui monument părintelui literaturii române, a fost instituit un co-

mitet din tot ce țera are mai ilustru. Bărbații din acest comitet întrunindu-se, au încheiat un proces-verbal în următoarea cuprindere : «Comitetul instituit spre a edifica în capitala României un monument comemorativ repausatului mare literat și patriot «*Ión Heliade Rădulescu*, socotind, etc.

Arată dimensiunile monumentului și cele ce trebuie săpate pe placele lui, apoi dă :

«.....Pe placa din dos va figura Geniul Patriei române cu emblemele sclaviei zdrobite împrejurul și înălțând o tabelă în forma sacramentală a tabelelor de legi, pe care vor sta scrise data și cuvintele :

«MDCCCXL VIII

«Proclamația drepturilor Românilor.

«Acésta spre a aminti memorabilul *act ce eși din péna lui Heliade*, sub impresiunea ideilor de naționalitate și aspirațiunilor de independență, care au deșteptat Națiunea română la 1848.....

La fine urmăzează semnăturile membrilor comitetului:

(ss). «President, DUMITRIE GHICA.

„Membri : *Mihail Cogălnicénu—Th. Aman*

— *Al. Odobescu—B. P. Hâjdău*

— *V. A. Urechică—P. S. Aurelian*

— *G. Gr. Cantacuzino—C. Borescu—St. Iónide.*

„Secretar, S. N. ȘOIMESCU.“

Cuvintele : «Proclamația drepturilor Românilor» săpate pe monument prin atestarea comitetului compus din bărbați distinși, care întruniți în Comisiune reprezintă Națiunea, nu se pot șterge de invidie cu broșure, reviste de diare și foiletone.

D-nul Tocilescu și cei ce l-au urmărit se vede că n'au citit nimic de cele ce s'au petrecut în România de la 9 Iunie 1848 până când ș'au scris d-lor legendele.

Și domniî Hâsdău și Urechia, membri în comitetul pentru înălțarea monumentului, sunt istorici, și încă mari și nu tăgăduiesc lui Heliade paternitatea Proclamației; și d-nul A. D. Xenopol e istoric, și în marea sa operă : *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, volumul VI, pagina 387, spune că Programa de principii, citită pentru prima oră la Islaz, «este redactată de Heliade.»

XIII.

Maî este scrisoarea lui Al. G. Golescu pe care d-nul N. Mandrea, president de secțiune la Inalta Curte de Casație, o amintesc în *Convorbirile Literare* din 1892 la pagina 897 — 1009, scrisore pe care eu n'am avut'o în vedere la 1891.

Etă ce scrie d-nul Mandrea :

«In anul 1884, în urma morții domnișoarei Sevastița Bălcescu, cu ocazia facerii inventarului la moșia Bălcescii, județul Argeș, plasa Oltul de sus, s'au găsit două dosare și acte oficiale, proclamații, adrese, memorii, scrisori private, manuscrite, diare

române și străine, toate relative la împrejurările petrecute în Țara Românească, mai cu seamă de la 11 Iunie până la 24 Septembrie, 1848.

Între hârtiile aflate în cele două dosare, d-nul Mandrea găsește și scrisori de ale lui A. G. Golescu și Manifestul de principii de la 1848, pe care dupe ce'l analizază punct cu punct Țice :

„**Acest manifest a fost făcut de**

I. Heliade.

«Acésta se dovedesce nu numai prin stilul, prin ideile puritane, democratice, ilusionare, și prin concepțiile lipsite de spiritul politic sigur și prevădător, precum se revelează și prin cartea lui *L'histoire de la régénération*, ci și prin mărturia lui A. Golescu (Al. G. Golescu) făcută într'o scrisóre a lui către N. Bălcescu, trimisă din Viena în Iulie 1848.

Aprecierea d-nului Mandrea ni se pare precipitată.

Când din 20 de puncte cerute printr'o programă de reforme, 18 se réliséză, nu se póte Țice că ideile emise în acea programă au fost o utopie, nici-că autorul ei n'a fost un om politic.

Dar nu e numai d-nul Mandrea care tăgăduiesce lui Heliade concepțiunile politice.

Scriind istorie, filosofie, morală ; purificând limba de străinismî, cântând faptele de arme ale străbunilor, dupe omul vulgar Heliade făcea literatură și, cel mult, era poet, adică visător ; dupe bărbatul cugetător, Heliade făcând literatură făcea politică înaltă. Alungarea *slovelor* din scriere și a *cuvintelor exotice* din vorbire, era o faptă poli-

tică de supremă însemnătate. «Tótă litera (ce înlocuia o slovă), dice Heliade, era o semănță de naționalitate, și tótă vorba (română și străbună) apărea ca un spectru (susținatorilor *graiurilor* străine).»

Mișcarea de la 1848 în mare parte se datorește lui Heliade, și reușita ei Proclamației de la Islaz, ideilor înțelepte ale autorului ei.

Că d-nul Mandrea s'a prea grăbit a califica ideile din Proclamație *ilusionare*, și concepțiunile ei *lipsite de spiritul politic*, singur mărturisește, sfârșind critica sa prin următoarele cuvinte.

«Ar fi fără scop a critica cu experiența noastră «și cu știința noastră postumă ideile manifestului.»

Când A. G. Golescu spune că Programa constituțională este fapta lui Heliade, bărbatul acesta nu poate să nu fie creșut, de-ore-ce a fost unul din comisia executivă de trei, coleg al Bălcescului, părtaș la toate actele acestuia din timpul revoluției.

XIV.

Cele spuse de A. G. Golescu prin scrisoarea sa din Viena sunt confirmate și de Ión C. Brătianu în următoarea împrejurare:

La 1879, se discuta în Adunarea Legiuitoare modificarea cerută de tractatul din Berlin a articolului din constituție privitor la Evrei. Desbaterile erau ardătoare. D-nul G. Vernescu inculpa pe Ión Brătianu și C. Rosseti că la 1848 au dat Israeliților drepturi. La învinovățirile ce i se făceau, Ión

Brătianu răspunde de pe banca ministerială: «Ce
«dice d-nul Vernescu? Că Brătianu și Rosetti la
«1848 au dat drepturi Israelitelor. Mi se pare că
«d-nul N. Lăcustănu Russu este aci*). D-sa scie că
«Proclamația și *Programa Mișcării de la 1848*, au
«*fost redactate de Heliade Rădulescu*, și că
«noi cei tineri n'am făcut atunci de cât să urmă
«pe cei care țineau în mână stindardul național.
«Cum, domnilor? Heliade Rădulescu, generalul Tell,
«Golescii erau trădători de țară? Dar de ce au
«pus ei în Constituția română de atunci rezolu-
«rea chestiunii israelite? Au pus-o pentru-că din-
«câte de Milcov nu era în adevăr o cestiune is-
«raelită. . . . » Și continuând să vorbescă, I. Bră-
«tianu adăoga: «De aceea nu era aci o cestiune
israelită la 1848 și nici un pericol în **Procla-**
»mația lui Heliade Rădulescu....» (*Mo-*
nilorului oficial din 28 Februarie 1879).

Acestea arătate în mod solemn de un membru
marcant al Comitetului revoluționar de la 1848 cu
cunoscință de faptele și cele mai mici săvârșite în
timpul Mișcării, nu mai lasă nici o îndoială că
Proclamația constituțională este fructul minții lui
Heliade și că cele spuse de Ión Ghica sunt isbuc-
nirea unei ure orbe, un cuvânt scăpat când omul
numai scie ce face luat de vârtejul pasiunii, o
vorba *ab irato*, o monetă calpă pe care intere-
sații vor s'o trecă de metal strecurat, spre a în-
șela publicul.

*) Eu eram de față ca reprezentant în Adunarea al județului Ro-
manați.

Dar, o ! nerușinare, autorul anonim al primei broșuri, ne dice : eu nu mă întemeiez numai pe afirmațiile lui Ión Ghica, ci și pe atestarea lui Heliade însuși făcută în *Memoriile sale asupra istoriei Regenerației române* la pagina 53.

Am deschis *Memoriile* la pagina indicată, și etă ce găsim scris : «....Îndată ce simțiră că Rusia «complotéză în contra repausului lor, naționalii «deveniră mai compacți și se concentrară cu Heliade. Tinerii, indoctrinați de Ión Ghica, merseră «din nou la.... (Heliade). Dar reserva sa.... fu considerată de unii ca o vechie rancună în contra «lui Ghica.» (Pagina 52). Iar la pagina 53, dice : «Acéstă tinerime... il credea (pe Heliade) de un «caracter aspru și vindicativ și care nu ascultă de «cât de pasiunile sale. Ceî mai sinceri dintre dênșii «îi spuseră drept opiniunile lor, și ceea ce credeaî «despre purtarea sa.

«Heliade spre a le dovedi că nu are în vedere «de cât salvarea patriei, le spuse temerile sale și «convicția sa intimă asupra intrigilor Rușilor ; le «spuse în fine că era gata a întinde mâna orî «cărui Român care ar putea să'l asigure că mișcarea să nu fie de cât o manifestare de ordine «și de principii, desfăcută de orî-ce pasiune. Acești «ómenî.... îi promiseră tot. *Ca singură garanție «a acestor promise, Heliade ceru ca Proclamația și bazele Constituției să fie «redactate de el—Acest act era și preparat; acéstă propunere n'a fost din partea sa de «cât un mijloc de a sonda spiritele despre tendin-*

«tele lor către progres.—Un interval de câte-va zile
«a trecut, și a venit să i se spună că **condițiile**
«**sale erau acceptate.** Stefan Golescu să însă-
«cinase cu cel-l-alt partid.»

Acestea fiind textual cuvintele autorului *Memoriilor*, unde vede Anonimul afirmarea lui Heliade că Programa este elaborată de alt-cineva de cât de dânsul?

Din contră, autorul *Memoriilor* spune că condițiile sale, ca Proclamația să fie redactată de el, i-au fost acceptate, și numai dupe această acceptare el s'a unit cu cei din celălalt comitet.

Și apoi, când Heliade cunoscea Programa omelor din Comisiunea executivă, care era de «a ucide pe Domn, a da drumul condamnaților de la Ocnele-Mări și de la Telega și a da averile în pradă» (să se vedă *Issachar*, pagina 104), putea Heliade să renunțe la Programa sa de principii, care purta în frunte cuvântul de ordine: *Respect la persóne; respect la proprietate*?

Heliade, dar, nu s'a aliat cu acești ómení ce credeau că Revoluția nu se póte face de cât cu foc și sabie, de cât numai dupe ce aceștia, dupe o gândire de câte-va zile, au acceptat ca Proclamația și bazele Constituției să fie redactate de el. Acesta se atestă și de Gr. Grădiștenu în scrierile sale inedite, reproduse mai sus; și acesta o spune Heliade de mai multe ori în tot ce el a scris ca să'l audă și cei surdi (să se vadă *Issachar* paginile 63, 65, 99, 106, 110, 111, 124, 159, 160, 225, 228, 257, 261, 265).

XV.

Memoriile asupra Istoriei Regenerației române sunt prima scriere prin care Heliade spune că Proclamația de principii de la 1848 e opera sa. Cartea acésta s'a imprimat la Paris în 1851 sub ochii lui Nicolae Bălcescu care era în viață; și dacă actul constituțional al Mișcării ar fi fost fapta sa, Bălcescu ar fi strigat că i se răpescce proprietatea; dar el a tăcut, și tăcerea sa este o probă că cele narate de autorul *Memoriilor* erau adevărate. Cele-l-alte scrieri s'aun imprimat de la 1858 pină la 1869 și nimeni n'a venit să contradică cele relatate de autorul lor; chiar Ión Ghica n'a făcut o desmintire în regulă răspundend autorului acestor scrieri pe temeiū de probe că documentul ce la 1848 punea basele Constituției nu este al său, ci numai dupe trepasul lui Heliade, vine să'i tăgăduiască opera.

XVI.

Lucru inic,

Când acésta Proclamație este parodială, când e calificată de utopie; când e invinovățită de cosmopolitism, adversarii lui Heliade spun că e opera lui, spre a'l arêta ridicul, nepolitic și rău patriot. Când însă cred că e timpul a și-o apropria, susțin că ea n'are egal de cât în legile înțelepte ale lui Minos, că e un act de o considerabilă importanță politică care n'a putut să ese de cât din capete ca al lui Nicolae Bălcescu și ale colegilor săi din Comisia executivă Ión Ghica și A. G. Golescu.

Dreptate omenescă! cu două greutăți și două măsuri.

Americanii tăgăduiesc lui Columb descoperirea Americii căreia nu îi iertă de a nu fi unul dintre dâșii; și atât de furioși sunt în contra genialului navigator, în cât 371 volume sunt consacrate stergerii memoriei lui. Ei voiesc ca mai bine America să fie descoperită de un Chinez; și spre acest fine, prin 23 volume din cele 371 susțin ca Lumea Nouă s'a descoperit de Chinezii la anul 499; celelalte 348 volume atribue Normanșilor, Arabilor, Poloneșilor, și altora primul drum făcut în această emisferă. Ei tratăză pe Columb de banal călător pe un drum cunoscut.

Și ne mai mirăm că se tăgăduiesce autorului său Proclamația de la 48! Detractorii săi ar voi ca această proclamație să fie opera lui Chan Tătar, numai a lui Heliade nu.

Și pe acest om, care purta în sine pe Prometheu, să caute epigonii al josciora!

Se scâlcie istoria, se deturnează adevărul, se dau paginilor clare ale scrierilor înțelesuri contrarii spre a despoia pe muncitorul neobosit de o jumătate de veac, pe protagonistul Mișcării române, de unul din actele ce fac fala sa și gloria unei epoci; să scrie broșuri, foiletoane, reviste de diare micșorând ce e mare: sforțări zadarnice, muncă de Sisif. Broșurile, diarele inspirate de pasiuni, neîntemeiate pe adevăr, nu pot da pe un Titan jos de pe pedestalul pe care l'a ridicat geniul său, patriotismul său și recunoștința Națiunii.

Termin reproducând parte dintr'un articol semnat N. T. și inserat numai ți-^u minte în care organ de publicitate.

«Sunt mulți ani de când apărea în Dorohoiu un diar umoristic, intitulat *Toboșarul*. În acel diar se publică odată o caricatură de care 'și aduc aminte toți cei ce au vădu^to. *Caricatura represinta o tablă mare* pe care erau înscrise o mulțime de nume: *Heliade, Bălcescu, Assachi, Alexanri, Boliac, Alexandrescu, Laurian, Polintineanu, Kogălniceanu*, mulți din cei cari au făcut ceva pentru țară pe terenul culturei. *În josul tablei, o mulțime de loaze, cu pantalonii crăpați la spate, pe unde le atârna cămașa, se suiau pe scări puse la tablă. Aveau toți câte un burete în mână cu care voiau să șteargă numele înscrise sus pe tablă.*»

Caricatură ca aceasta, represintă pe lângă invidioși și pe toți câți, copii fiind când generațiunea veche muncia din răspu^teri pentru țară, vin acum ei, aceste loaze, să ștergă cu buretele peste faptele și numele uriașilor cărora suntem datori Romania modernă.

Fac această întîmpinare fără ură, împins numai de iubirea adevărului și de datorie.

Ași fi un om fără inimă să ved denaturându-se faptele la care am fost martor și să tac. A rămânea indiferent când se comite o injustiție, e o lașitate.

Să stimăm persoanele, dar să spunem adevărul.

Nu noi cu pasiunile care nesfășie vom scrie pe adevăratul **1848 în Romania**, ci generațiunile

viitoare cu liniștea sufletului lor, departe de cer-
turile noastre.

Moisi, patru-zeci de ani a ținut pe Ebrei în pu-
stiul Sina, până să móră toți cei ce-și aminteau cu
părere de rău de cépa și de usturoiul Egiptului.

La noi, dupe cinci-zeci de ani, încă nu s'aũ uitat
vechile ure, vechile disensiuni, ce nu folosesc ni-
mic națiunii și care, pe cei ce moștenesc aceste
ure, îi degradă.

INCHIEIERE *)

Dator ași fi s'acopăr

Iar nu să defăimesz

Pe cei d'un neam cu mine,

Dar greü, frate, ohtez.

Istoric sunt, n'am frate,

N'am rudă, n'am vecin.

Stăpîn am p'adevărul,

Luă cată să m'închin.

ZILOT ROMÂNUL.

Vorbind de ómenii de la 1848 și de faptele lor, n'am fost dominat de vre-o pornire de a mă face acuatorul implacabil al unora și apărătorul orb al altora ; n'am ȃis și n'am lăsat să se înțelegă nicăiri că unii aü avut numai defecte și alții numai cualități, căci ași fi fost nedrept. Bărbații epoei aceleia, cu tóte erorile lor, cu tóte imperfecțiunile inerente naturei omului, toți aü merite necontestabili, toți aü dreptul la recunoscința Țerei, pentru-că toți aü pus mâna la dărimarea părților putrigăioase ale vechiului edificiu social și la reconstruirea societății de astăđi, unii cu mai multă muncă, cu mai multă înțelepție și pricepere, ér alții cu mai puțină. Dar între luptătorii cărora România este datóre rădi-

*) Publicate în scrisori din Exil ale lui Heliade.

care a ei, Heliade e cel mai vechi și mai inteligent; el a depus mai mult devotament și mai multă abnegație; a lucrat mai mult, a sacrificat mai mult.

O Mișcare socială menită a regenera o națiune, nu se poate produce, sau dacă se produce e trecătoare, efemeră, dacă nu e precedată de o revoluție făcută în spirite, singură durabilă fiind-că are rădăcini în conștiința țerei. Heliade prin scrierile sale poetice, istorice, filosofice, morale și religioase, a contribuit mai mult de cât toți din pleiada de publiciști, contemporanii săi, a da Națiunii conștiința de sine și a prepara această revoluție în spiritul generațiunii de la 1848, premergătoarea marelui Mișcări sociale și politice de la acea epocă. La 1848 dar, Națiunea n'a fost inspirată și pregătită de cei ce veniau din comitetele socialiste, din lojele masonice din străinătate, ci de adevărurile propagate cu mulți ani înaintea Mișcării, de profesorii nostri și de scriitorii nostri din țară prin foile publice, dintre care cele mai răspândite, cele mai citite erau *Curierul Român* și *Curierul de ambe-sexe* ale nemuritorului Heliade.

De omul, însă, cel care a făcut mai mult pentru țera sa, pentru neamul său, scriitorii de astăzi vorbesc mai puțin, sau dacă unii se ocupă de dânsul, este ca să-i tăgăduiască actele meritorii, sau să-i invente de fapte de care este străin. Și aici e părtinirea și nedreptatea. Dar omenii trec și adevărul rămâne, posteritatea imparțială, nepătimasă, va da fie-căruia ce este al său. Când coteriile nu vor mai fi, meritul se va arăta în totă strălucirea lui.

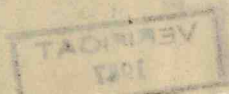
TABLA DE MATERII.

	<u>Pag.</u>
Prefața	3
Juriul (Justiția populară)	5
Judecătorul de instrucțiune (Un anachronism)	33
Averea țerei sub Fevruariștii, Inaugurarea monarchiei ereditare	49
Recompensa datoriei implinite	93
Dreptul și necesitatea de întruniri și de peti- ționare	107
Decorații	117
Tra-Dem	123
Cultul meu	127
Băile de la Vichy	129
Generațiunea veche	133
Whigii și Tory noștri	137
Responsabilitatea ministrilor și a tuturor func- ționarilor publici	149
Despre incompatibilitate	153
Monarchia ereditară	165
Descentralisarea Administrativă	177
A doua expatriare	185
Instrucție și Moralitate	187

II

	Pag.
Napoleon III și Danton	199
Un Maist	209
Impositul funciar	213
Insurecțiunea bulgară	
Unirea cu Rumelia	223
Fă bine să'ți audî rău	229
Regele și Legea Minelor	235
Minele	245
Nouă Iunie, 1848	255
Averea rău adunată	261
Puterile occidentale și Evreii	265
Cabala	279
Toast la inaugurarea liniei ferate Pétra- Caracal-Corabia	295
Despre titlul Statului român	297
Despre Cumul	301
Intimpinare	307
Răspuns «Timpului»	313
Colegiul Unic	321
O Rectificare	328
Tinerii de astăzi	335
Gerg, nu limbă	343
România și Rusia	347
Babel	355
Noul Apanagiū	361
Restaurațiunea	365
O întâmpinare	383
Ión Heliade și detractorii săi	391
Incheiere	441

	Page
Regele Ion III și Doamna	190
Un Măști	200
Impozitul Anului	212
Doamneștii din 1848	
Doamna de Bani	220
Pe lângă stăruințele	220
Doamna și Logodnicul	225
Doamna	245
Doamna din 1848	255
Această vârstă adunată	261
Doamna accidentale și Evrei	265
Doamna	270
Doamna	275
Doamna	285
Doamna	290
Doamna	295
Doamna	300
Doamna	305
Doamna	310
Doamna	315
Doamna	320
Doamna	325
Doamna	330
Doamna	335
Doamna	340
Doamna	345
Doamna	350
Doamna	355
Doamna	360
Doamna	365
Doamna	370
Doamna	375
Doamna	380
Doamna	385
Doamna	390
Doamna	395
Doamna	400
Doamna	405
Doamna	410
Doamna	415
Doamna	420
Doamna	425
Doamna	430
Doamna	435
Doamna	440
Doamna	445

VERIFICAT
2017